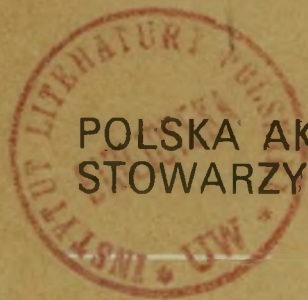

PL ISSN 0033-202X

POLSKA AKADEMIA NAUK — BIBLIOTEKA W WARSZAWIE
STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

przeгляд biblioteczny

ROCZNIK 58

zeszyt

1/2

1990

REDAKCJA

BARBARA SORDYŁOWA — redaktor naczelny
MARIA LENARTOWICZ — zastępca redaktora naczelnego
HANNA ŁASKARZEWSKA — sekretarz redakcji
Członkowie: HALINA KOZICKA-BOGUNIOWSKA, HANNA ZASADOWA

RADA REDAKCYJNA

BARBARA BIENKOWSKA — przewodnicząca
RADOSŁAW CYBULSKI, BARBARA EYCHLEROWA, MARTA GRABOWSKA,
ANDRZEJ KŁOSSOWSKI, JADWIGA KOŁODZIEJSKA,
HALINA KOZICKA-BOGUNIOWSKA, STEFAN KUBÓW, MARIA LENARTOWICZ,
HANNA ŁASKARZEWSKA, LEON ŁOŚ, BARBARA SORDYŁOWA,
ANDRZEJ SZEWC, JÓZEF ZAJĄC, HANNA ZASADOWA

Stały dodatek do Przeglądu Bibliotecznego

BIBLIOGRAFIA ANALITYCZNA BIBLIOTEKOZNAWSTWA
I INFORMACJI NAUKOWEJ

Opracowanie

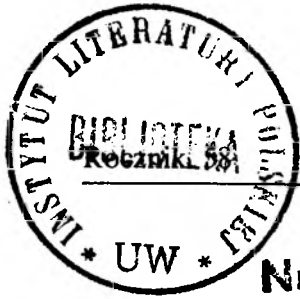
Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej

Redaktor: BARBARA EYCHLEROWA

Adres Redakcji:

Biblioteka PAN, 00-901 Warszawa, Pałac Kultury i Nauki,
VI p. tel. 203-302, teleks 815360 bpan pl

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

1990

zeszyt 1/2

Nr inwent. 0120

TREŚĆ

Od Redakcji (<i>Barbara Sordylowa</i>)	5
Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego	
STEFAN WRZOSEK: Hanna Uniejewska (1921-1988)	7
MAŁGORZATA KŁOSSOWSKA: Działalność Hanny Uniejewskiej w Między- bibliotecznej Komisji Koordynacyjnej przy CBE i CBS	10
Bibliografia prac dr Hanny Uniejewskiej (Oprac. <i>S. Wrzosek</i>)	13
Artykuły	
JADWIGA KOŁODZIEJSKA: Biblioteki publiczne wobec samorządów terytorialnych	21
Sprawozdania	
55 Konferencja Ogólna i Sesja Rady Głównej IFLA (Paryż, 19-26 sierpnia 1989 r.) (<i>Jadwiga Kołodziejska</i>)	37
XV Kongres Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych, Archiwów i Ośrodków Dokumentacji (Oxford, 27.8-9.1.1989 r.) (<i>Barbara Zakrzewska-Nikipor- czyk</i>)	43
Teoria, metodologia i badania w dziedzinie bibliologii. VIII Międzynarodowe kolok- wium bibliologiczne (Paryż, 25-27.9.1989 r.) (<i>Barbara Sordylowa</i>)	45
Księgozbiory wydziedziczone. Pierwsze Konwersatorium Polskiego Towarzystwa Bib- liologicznego (Warszawa, 18.12.1989 r.) (<i>Janusz Dunin</i>)	47
Sprawozdanie z działalności Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy i Dokumentalis- tów Dyplomowanych w kadencji 1984-1987 (<i>Maria Pidlypczak-Majerowicz</i>)	48
Recenzje i przeglądy piśmiennictwa	
Słownik skrótów	
Henryk Sawoniak, Maria Witt: New international dictionary of acronyms in library and information science and related fields. München 1988 (<i>Hanna Zasadowa</i>)	53
Opracowanie przedmiotowe	
Słownik języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Warszawa 1989 (<i>Jadwiga Sadowska</i>)	54
Przegląd piśmiennictwa krajowego (<i>Hanna Łaskarzewska</i>)	57
Z prac Biblioteki PAN w Warszawie	
Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie w 1989 r. (<i>Halina Kozicka-Boguniows- ka</i>)	63
Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w 1989 r. (<i>Romana Steczowicz</i>)	68
Z życia SBP	
Krajowy Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (Gdańsk-Sobieszewo, 15-17 maja 1989 r.)	
Wystąpienie przewodniczącego ZG SBP (<i>Stefan Kubów</i>)	71

K78/91

Sprawozdanie ZG SBP za okres 16 maja 1986 — 15 maja 1989 złożone przez sekretarza generalnego	73
Działalność sekcji, komisji, zespołów	82
Sprawozdanie z działalności okręgów za lata 1985-1988	87
Sprawozdanie skarbnika ZG SBP za lata 1985-1989	89
Sprawozdanie GKR SBP w kadencji maj 1985—maj 1989	90
Program SBP na lata 1989-1993	94
Protokół posiedzenia Komisji Uchwał i Wniosków Krajowego Zjazdu Delegatów	98
Uchwała KZD SBP w sprawie sytuacji książki polskiej	99
Uchwała KZD SBP w sprawie wolności słowa	100
Uchwała o nadaniu godności honorowego członka SBP	101
Protokół obrad KZD SBP, Gdańsk-Sobieszewo 15-17 maja 1989 (<i>Juliusz Wasilewski</i>)	101
List do KZD w sprawie wystąpienia z PRON	111
Odpowiedź przewodniczącego ZG SBP na list	112

*

Wpływ ustawy o samorządzie terytorialnym na zmianę statusu biblioteki publicznej (<i>Lucjan Biliński</i>)	113
Ogólnopolskie seminarium nt. „Działalność bibliotek publicznych w warunkach samorządu terytorialnego (Warszawa, 23.2.1990) (<i>Juliusz Wasilewski</i>)	114
Stanowisko SBP w sprawie funkcjonowania bibliotek w warunkach samorządu terytorialnego	115

Z żałobnej karty

Maria Bielawska (1901-1989) (<i>Zofia Rogowska</i>)	119
Józef Korpała (1905-1989) (<i>Józef Zajac</i>)	121
Jan Baumgart (1904-1989) (<i>Janina Tyszkowska</i>)	124
Człowiek dobrej roboty (<i>Barbara Sordyłowa</i>)	126
Kronika krajowa	129
Kronika zagraniczna	134
Wydawnictwa otrzymane	141
Autorzy	142

CONTENTS

Editorial note (<i>Barbara Sordyłowa</i>)	5
Creators of Polish librarianship	
STEFAN WRZOSEK: Hanna Uniejewska (1921-1988)	7
MAŁGORZATA KŁOSSOWSKA: H. Uniejewska's role in the work of the Interlibrary Coordination Committee at the Central Library of Economy and the Central Library of Statistic	10
Bibliography of H. Uniejewska's works (<i>S. Wrzosek</i>)	13
Articles	
JADWIGA KOŁODZIEJSKA: Public libraries and the new system of local administration (Summary — 35)	21

Reports

The 55 th IFLA General Conference and Council (Paris, August 19-26, 1989) (<i>Jadwiga Kołodziejska</i>)	37
The XV th Congress of the International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (Oxford, August 27—September 1, 1989) (<i>Barbara Zakrzewska-Nikiporczyk</i>)	43
Theory, methodology and bibliological studies. An International colloquium (Paris, September 25-27, 1989) (<i>Barbara Sordyłowa</i>)	45
Appropriated Collections. The first seminar of the Polish Bibliological Society (Warsaw, December 18, 1989) (<i>Janusz Dunin</i>)	47
A report of the works of the Examining Board for Qualified Librarians and Documentalists (1984-1987) (<i>Maria Pidlypczak-Majerowicz</i>)	48
Reviews	53
Activities of the Library of Polish Academy of Sciences	63
News from the Polish Library Association	71
Obituary	119
News from the country	129
News from abroad	134
Publications received	141
Contributors	142

Ważniejsze dostrzeżone błędy druku
„Przegląd Biblioteczny”
1989 z. 3

Str.	Wiersz	Jest	Powinno być
210	17 d.	(Kraków 1935)	(Katowice 1935)
224	przypis 3, 2 g.	Urduharta	Urquharta
225	1 g.	(BIBLIOTEKA DLA BIBLIOTEKARZY)	bez nawiasu
226	16 g.	o których mowa były	o których mowa, były
233	przypis 4, 2 d.	bibliatekovedenie	bibliotekovedenie
254	9 g.	bibliografia	bibliologia
267	25 d.	on line	online
268	3 g.	Jll.	Ill.
284	17 d.	Vol.	Vol. 11

SZANOWNI I DRODZY CZYTELNICY

Oddajemy do Waszych rąk podwójny zeszyt *Przeglądu Bibliotecznego* za 1990 r. Trudności ekonomiczne, z jakimi borykają się od połowy 1989 r. czasopisma, zwłaszcza naukowe, nie ominęły i naszego periodyku. O niektórych z tych trudności, a w szczególności o nierentowności kwartalnika z uwagi na nieproporcjonalnie niskie jego ceny w prenumeracie, napisaliśmy w z. 2/1989, prosząc P.T. Czytelników o stosowne dopłaty.

Wspólnie ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich dołożymy wszelkich starań, aby pismo ukazywało się nadal. Konieczne są jednak maksymalne oszczędności. Zrezygnowaliśmy z dodatkowych kosztów redakcyjnych związanych z wydawaniem *Przeglądu* przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich i zredagowany przez nas maszynopis przekazaliśmy wprost do drukarni warszawskiej. Spodziewamy się też oszczędności w kosztach z tej racji, że zamiast trzech czy czterech zeszytów rocznie wydajemy w 1990 r. dwa podwójne: z. 1/2 i 3/4. Utrzymujemy nadal wszystkie stałe działy czasopisma wraz z *Bibliografią Analityczną Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*.

Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie — współwydawca *Przeglądu Bibliotecznego* — uzyskała pewne środki finansowe na działalność wydawniczą od kierownictwa Akademii. Polska Akademia Nauk zaprzestała bowiem centralnego finansowania swoich wydawnictw, przekazując dotacje na ten cel do placówek.

Biblioteka Narodowa jako instytucja sprawcza *BABIN-u* zgodziła się pokryć koszt jego wydawania, za co kierownictwu BN dziękujemy. Zwróciliśmy się także o dotację do Ministerstwa Kultury i Sztuki. Mamy nadzieję, że uzyskane z różnych źródeł środki, a także wpływ z prenumeraty oraz ewentualne dopłaty P. T. Prenumeratorów pozwolą na zrównoważenie spodziewanego deficytu czasopisma.

Środki te potrzebne są równocześnie na pokrycie kosztów publikacji zeszytów będących w druku, a mianowicie z. 2, 3 i 4 za 1989 r., wydawanych jeszcze przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Pragniemy zarazem poinformować naszych Czytelników, że przygotowujemy do wydania zeszyt monotematyczny — 3/4 1990, poświęcony w całości katalogom bibliotecznym.

Warszawa, 10 kwietnia 1990 r.

W imieniu redakcji
Barbara Sordylowa
redaktor naczelny

STEFAN WRZOSEK

HANNA UNIEJEWSKA
(1921-1988)

W dniu 21.9.1988 r. zmarła w Warszawie dr Hanna Uniejewska, starszy kustosz dyplomowany, wieloletni dyrektor Biblioteki Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie.

Urodziła się 21.1.1921 r. w Grodzisku Mazowieckim w rodzinie inteligentnej Lucyny z Orleańskich i Czesława Mogińskich. W 1937 r. ukończyła Gimnazjum Humanistyczne w Milanówku. W 1938 r. rozpoczęła studia na Wydziale Prawa UW, przerwane wybuchem wojny w 1939 r. W pierwszych latach okupacji utrzymywała się z doraźnie podejmowanych zajęć zarobkowych. W 1941 r. rozpoczęła studia w konspiracyjnej Szkole Głównej Handlowej, funkcjonującej oficjalnie pod nazwą I Miejskiej Szkoły Handlowej. Dyrektorem Szkoły był prof. Edward Lipiński, a wśród wykładowców m.in. Andrzej Grodek, który jednocześnie kierował Biblioteką SGH. Uczestniczyła w Powstaniu Warszawskim jako łączniczka Armii Krajowej w Wojskowej Służbie Kobiet (pseudonimy: „Wanda”, „Chinka”), w kompanii kapitana „Żmudzina” (Bolesława Kontryma) i w 100 Kompanii Sztabowej zgrupowania majora Bartkiewicza.

Pracę zawodową rozpoczął już 27.4.1945 r. w Bibliotece SGH (od 1949 r. Bibliotece SGPiS). Pracowała pod kierunkiem wybitnego historyka, biblio-

tekarza i bibliografa prof. A. Grodka, jednocześnie kontynuując studia. W 1947 r. uzyskała tytuł magistra nauk ekonomicznych na podstawie pracy *Wspólna własność ziemi w polskiej publicystyce lat 1835-1860*, która — wyróżniona i nagrodzona — opublikowana została w 1949 r. [1]*.

Obowiązki zawodowe i rodzinne (w 1949 r. zawarła związek małżeński ze Stanisławem Uniejewskim, a w 1953 r. urodziła córkę Joannę) oraz zaangażowanie w pracy społecznej nie przeszkodziły H. Uniejewskiej w stałym podnoszeniu kwalifikacji zawodowych i naukowych. W 1962 r. złożyła egzamin państwowy dla bibliotekarzy dyplomowanych i na tej podstawie uzyskała od 1.1.1963 r. nominację na kustosza dyplomowanego. W styczniu 1967 r. otrzymała stopień doktora nauk ekonomicznych na Wydziale Handlu Zagranicznego SGPiS na podstawie rozprawy *Bibliografia i dokumentacja ekonomiczna* [48].

W Bibliotece SGPiS H. Uniejewska poznała niemal wszystkie odcinki pracy bibliotecznej, a szczególnie problemy klasyfikacji piśmiennictwa, bibliografii, dokumentacji oraz informacji naukowej. Była organizatorką w 1948 r. i kierowniczką jednego z pierwszych w skali krajowej oddziału informacyjno-bibliograficznego, wyspecjalizowanego w obsłudze czytelników. Od 1.10.1956 r. sprawowała funkcję wicedyrektora Biblioteki SGPiS, kierując w dalszym ciągu Oddziałem Informacyjno-Bibliograficznym. Z dniem 1.10.1967 r. powołana została na dyrektora Biblioteki SGPiS; funkcję tę pełniła do przejścia na emeryturę w grudniu 1984 r. I później poświęcała Bibliotece wiele czasu, nie tylko w ramach symbolicznego zatrudnienia w wymiarze 1/3 etatu.

Zarówno jako początkująca szeregową pracownica, jak i pełniąca funkcje kierownicze, pozostawiła trwale ślady sumiennej, rzetelnej i mądrej działalności. Jako pracownik była niezwykle koleżeńska, uczynna, zawsze gotowa do niesienia pomocy potrzebującym współpracownikom. Zalety te zachowała jako zwierzchnik mimo wysokich wymagań stawianych podwładnym. Kierując Biblioteką stosowała sprawdzony przez poprzedników styl partnerski, przynoszący znaczne korzyści merytoryczne i przyczyniający się do integracji zespołu pracowniczego.

W okresie ponad 40 lat pracy w Bibliotece SGPiS dr H. Uniejewska dążyła do ukształtowania profilu zbiorów, ich systematycznego wzbogacania, doskonalenia form i metod działania, zwłaszcza w zakresie obsługi użytkowników. W rezultacie Jej działań wzrosło znaczenie Biblioteki SGPiS w skali krajowej i międzynarodowej. W 1979 r. Biblioteka uzyskała status Centralnej Biblioteki Ekonomicznej w Polsce. Predystynowały ją do tej roli zbiory liczące ponad 0,5 mln woluminów oraz zakres działalności i usług świadczonych na rzecz użytkowników indywidualnych oraz bibliotek społeczno-ekonomicznych.

Hanna Uniejewska była inicjatorką i realizatorką współpracy polskich bibliotek społeczno-ekonomicznych oraz współpracy centralnych bibliotek ekonomicznych krajów RWPG. Z powodzeniem funkcjonuje Międzybibliote-

* Liczby w nawiasach odsyłają do nru pozycji w bibliografii prac Hanny Uniejewskiej.

czna Komisja Koordynacyjna polskich bibliotek społeczno-ekonomicznych, opublikowano *Informator o polskich bibliotekach ekonomicznych* [84, 101, 108], w odstępach dwuletnich odbywają się tematyczne narady przedstawicieli polskich bibliotek ekonomicznych oraz przedstawicieli centralnych bibliotek ekonomicznych krajów RWPG. Wymiana doświadczeń i poglądów dobrze służy sprawie doskonalenia działalności bibliotek.

Już w 1956 r. z inicjatywy H. Uniejewskiej rozpoczęto publikowanie *Centralnego Katalogu Wydawnictw Zagranicznych Treści Społeczno-Ekonomicznej Znajdujących się w Polskich Bibliotekach Społeczno-Ekonomicznych* (ukazuje się dotąd w odstępach półrocznych) oraz *Wykazu Zagranicznych Czasopism Bieżących Znajdujących się w Polskich Bibliotekach Społeczno-Ekonomicznych* (publikowanych w odstępach dwuletnich).

Obok pracy zawodowej dr H. Uniejewska angażowała się mocno w działalność dydaktyczną. Kierowała przysposobieniem bibliotecznym, zajęciami z zakresu bibliografii i informacji naukowej, praktykami studenckimi i indywidualnym szkoleniem pracowników. Prowadziła zajęcia na wielu kursach i seminariach bibliotekarskich, a w l. 1975-1978 wykładała problematykę bibliografii i informacji naukowej na Podyplomowym Studium Informacji Naukowej w UW.

Szczególne zainteresowania zawodowe, dydaktyczne, naukowe i organizacyjne dr H. Uniejewskiej związane były z bibliografią i informacją naukową w naukach społeczno-ekonomicznych. Od 1951 r. była członkiem zespołu redakcyjnego *Przeglądu Bibliograficznego Piśmiennictwa Ekonomicznego*. Uczestniczyła w pracach nad *Bibliografią polskiej myśli ekonomicznej* [11, 16, 27] w zespole kierowanym przez prof. A. Grodka. Brała udział we wszystkich pracach bibliograficznych prowadzonych w Bibliotece SGPiS. W 1957 r. zapoczątkowała współpracę Biblioteki SGPiS z *International Bibliography of Economics* [1952-] opracowywaną pod auspicjami UNESCO. Przygotowywany corocznie spis wybranej polskiej literatury ekonomicznej przyczynia się do jej popularyzacji na świecie. W 1978 r. powołana została na członka Międzynarodowego Komitetu Dokumentacji w Naukach Społecznych CIDSS (Comité International pour la Documentation des Sciences Sociales) przy UNESCO.

W latach 1973-1974 uczestniczyła w pracach Komisji ds. Państwowego Systemu Informacyjnego ŚWIATOWID. W wyniku tych prac sformułowano założenia Systemu Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej SINTO. Współpracowała też z Centrum INTE nad przygotowaniem i realizacją planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych i powołaniem centralnych bibliotek naukowych. W latach 1979-1984 była pierwszą przewodniczącą Kolegium Dyrektorów Bibliotek Centralnych.

Hanna Uniejewska uczestniczyła w pracach wielu organów, rad naukowych i ciał kolegialnych zajmujących się sprawami bibliotekarstwa, bibliografii i informacji naukowej, m.in.: Komisji Wydawnictw i Bibliotek Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki; była członkiem Rady Naukowej BN, Rady Naukowej OIN PAN, Państwowej Rady Bibliotecznej, Komitetu Nau-

kowo-Technicznego NOT ds. Bibliotek i Informacji Naukowo-Technicznej (wiceprzewodnicząca w l. 1979-1981). Była członkiem zespołu redakcyjnego czasopisma *Zagadnienia Informacji Naukowej* oraz uczestniczyła w pracach nad *Raportem o stanie bibliotek polskich* [66, 72]. Brała udział w licznych konferencjach krajowych i międzynarodowych — prezentowała tam referaty i komunikaty naukowe dotyczące bibliotekarstwa, bibliografii i informacji naukowej. Była delegatem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na sesje IFLA w 1973 r. w Grenoble, w 1976 r. w Lozannie, w 1977 r. w Brukseli, w 1978 r. w Strbskim Plesie i w 1979 r. w Kopenhadze. W latach 1976-1981, była członkiem Zarządu Sekcji Bibliotek Nauk Społecznych IFLA SS/SOC (IFLA Sub-Section of Social Science Libraries).

Dorobek naukowy i publicystyczny dr H. Uniejewskiej obejmuje ponad 100 publikacji z dziedziny bibliotekarstwa, bibliografii, informacji naukowej i historii myśli ekonomicznej. Te publikacje stanowią trwały zapis szerokich zainteresowań badawczych, wzbogacają wiedzę, wspomagają praktykę bibliotekarską i działalność dydaktyczną.

Hanna Uniejewska była czynną działaczką społeczną. Pełniła wiele odpowiedzialnych funkcji w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich: przewodniczącej Sekcji Bibliotek Naukowych ZG (1956-1972), wiceprzewodniczącej ZG (1972-1981). Przewodniczyła Komisji Informacji Naukowej w Związku Nauczycielstwa Polskiego i w ciągu wielu lat uczestniczyła w pracach Centralnej Sekcji Bibliotekarskiej i w Sekcji Nauki ZG ZNP. Zaangażowana była również w prace Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i funkcjonującego przy nim Koła Absolwentów SGPiS, Towarzystwa Przyjaciół Warszawy i ZBOWiD-u.

Za swoją działalność nagrodzona została m.in.: Honorową Odznaką SBP (1972), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1978), Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Nagrodą im. H. Radlińskiej i Odznaką Zasłużonego Pracownika Informacji Naukowej (1980), tytułem Zasłużony Nauczyciel PRL (1984), Warszawskim Krzyżem Powstańczym (1984), Krzyżem Armii Krajowej i Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1987).

Przedwczesna śmierć dr H. Uniejewskiej stanowi ogromną stratę dla Biblioteki SGPiS oraz dla bibliotekarstwa polskiego.

Maszynopis wpłynął do Redakcji 17 lipca 1989

DZIAŁALNOŚĆ HANNY UNIEJEWSKIEJ W MIĘDZYBIBLIOTECZNEJ KOMISJI KOORDYNACYJNEJ PRZY CBE I CBS

Tak smutno pogodzić się z myślą, że odchodzi ktoś, kogo znało się wiele lat. Doktor Hanna Uniejewska — człowiek instytucja, przyjaciel młodych adeptów bibliotekarstwa, twórca zespołu bibliotek ekonomicznych, grupy rozumiejących się i naprawdę życzliwych sobie ludzi.

Poznałam Ją w połowie lat 60-tych, kiedy będąc jeszcze studentką rozpoczynałam pracę w Działowym Ośrodku INTE Instytutu Pracy. Znała Ją i bardzo ceniła kierowniczką Ośrodka Zofia Frank. Wiele poczyznań Ośrodka było konsultowanych z dr H. Uniejewską. To Ona wsparła inicjatywę wydawania *Bibliografii Ekonomicznych i Społecznych Zagadnień Pracy* 1962-). Układ bibliografii, dobór materiałów, spełnianie wymogów bibliografii specjalnej były przedmiotem życzliwej recenzji H. Uniejewskiej — autorytetu w dziedzinie bibliografii ekonomicznej.

Współpraca nasza zacieśniała się jeszcze bardziej, gdy w 1974 r. z Działowego Ośrodka INTE powstała Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego. Biblioteka stała się samodzielną jednostką organizacyjną. Samodzielność finansowa wymuszała sensowne planowanie środków i spojrzenie na działalność biblioteki w pewnej perspektywie. Była to placówka naukowa, gromadząca piśmiennictwo z zakresu zagadnień pracy, pełniła także funkcję działowego ośrodka informacji. Powierzono mi stanowisko p.o. dyrektora biblioteki, a obejmując je nie miałam doświadczenia w kierowaniu instytucją. Pani H. Uniejewska życzliwie wspierała mnie swoimi radami, wyjaśniała problemy organizacyjne, popierała moje pomysły uaktywnienia działalności informacyjnej. Pomagała mi także będąca już na emeryturze Z. Frank. Ta życzliwość a jednocześnie wyrozumiałość, pozwoliła na to, że formowanie biblioteki jako samodzielnego organizmu odbyło się bez perturbacji.

Ściśle współpracowaliśmy z Biblioteką SGPiS. Traktowaliśmy ją zawsze jako bibliotekę „matkę” w zakresie nauk ekonomicznych. Przekazywaliśmy jej w ramach wymiany wszystkie opracowywane przez GBPiZS wydawnictwa informacyjne. Przekazywaliśmy także informacje o gromadzonych zasobach do *Centralnego Katalogu Wydawnictw Zagranicznych Treści Społeczno-Ekonomicznej...* (1956-) oraz *Wykazu Zagranicznych Czasopism Bieżących Znajdujących się w Polskich Bibliotekach Społeczno-Ekonomicznych* (1956-). Usankcjonowanie prawne wieloletniej współpracy naszych bibliotek nastąpiło w 1979 r. z chwilą wprowadzenia w życie zarządzenia w sprawie zasad i planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz wyznaczania bibliotek centralnych i określenia ich zadań. Biblioteka SGPiS jako Centralna Biblioteka Ekonomiczna objęła swoim zakresem także problematykę pracy.

Na podstawie tego zarządzenia przy Centralnej Bibliotece Ekonomicznej i Centralnej Bibliotece Statystycznej utworzono Międzybiblioteczną Komisję Koordynacyjną — organ doradczy i opiniodawczy. GBPiZS jako biblioteka współpracująca weszła w skład zespołu. Pierwsze posiedzenie Komisji odbyło się w maju 1980 r. w urokliwym Zachełmiu k. Jeleniej Góry w Domu Pracy Twórczej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu. Brali w nim udział — obok przedstawicieli bibliotek centralnych — dyrektorzy uczelni ekonomicznych z Krakowa, Katowic, Poznania i Wrocławia oraz bibliotek współpracujących: Centralnej Biblioteki Narodowego Banku Polskiego, Spółdzielczego Instytutu Badawczego, Instytutu Organizacji Zarządzania i Doskonalenia Kadr (obecnie Instytut Administracji i Zarządzania) oraz Głównej Biblioteki Pracy i Zabez-

pieczenia Społecznego. To pierwsze wspólne spotkanie zespołu bibliotek ekonomicznych skupionych w MKK było bardzo interesujące i merytorycznie doniosłe. Tam nakreślony został regulamin działania Komisji oraz program współpracy i dochodzenia do efektów „małymi krokami”, jak zwykła mawiać dr H. Uniejewska.

W atmosferze twórczej pracy, niezwyklej gościnności gospodarzy z Biblioteki Głównej AE we Wrocławiu oraz dzięki urokliwej przyrodzie wokół, poznałam dr H. Uniejewską z zupełnie innej strony — jako wspaniałego kompana i koleżankę. W czasie wolnym od zajęć chodziliśmy na spacer, m.in. wybraliśmy się na wycieczkę na pobliski Chojnik. Wieczorem odbyło się spotkanie towarzyskie przy muzyce i lampce wina. Wtedy właśnie H. Uniejewska, chcąc na pierwszym już spotkaniu zacieśnić więzi koleżeńskie, zaproponowała żeby nazywać Ją Panią Hanią, Ona miała nam mówić po imieniu.

Często spotykałyśmy się na różnych konferencjach, naradach środowiskowych, a także w ramach zespołu Państwowej Rady Bibliotecznej, spotkaniach SBP i in. Co dwa lata odbywały się także ogólnopolskie narady bibliotek ekonomicznych w Jachrance oraz co roku posiedzenia MKK. Dlaczego więc myślami często wracam do spotkania w Zachełmiu? Było ono jakimś punktem zwrotnym dla nas wszystkich. Oto dzięki Pani Hani zaczęliśmy tworzyć grupę ludzi przyjaznych sobie, połączonych wspólną chęcią wypracowania takich form współpracy, takiej wymiany myśli i informacji, aby zespół bibliotek ekonomicznych funkcjonował coraz sprawniej i efektywniej ku pożytkowi czytelników. Względy formalne i podstawy prawne przestały mieć znaczenie. Polubiliśmy się po prostu, a w takiej atmosferze dużo więcej można działać. Dyskutowaliśmy o kłopotach, jakie miewa każdy kierownik placówki, udzielaliśmy sobie rad. Mimo, że Pani Hani nie ma już wśród nas, nadal tworzymy zwartą grupę.

Pani Hania nigdy nie dawała nam odczuć, że jeszcze wiele musimy się nauczyć. Traktowała nas jak równorzędnych partnerów, prowadziła z nami dyskusje, wsłuchiwała się w nasze opinie. A potem podsumowywała nasze spotkania: należy zrobić to, tamto, powolutku, krok po kroczku. Mówiła powoli, zastanawiała się, tak że Jej monologi były nieraz bardzo długie. Dyskusje często bywały ostre, bo my chcieliśmy już, szybko wprowadzać zmiany, a Pani Hania wstrzymywała nas. Wynikało to z Jej charakteru, była perfekcjonistką, chciała, aby wszystko było dokładnie przeanalizowane, przemyślane.

W trakcie narad w Jachrance często spotykaliśmy się wieczorami w małych grupkach a czasem organizowaliśmy wieczorki tańcujące. Pani Hania bardzo lubiła te spotkania, czuła się dobrze z „młodzieżą”. Interesowała się także naszymi problemami codziennymi, poza pracą. Dzwoniłyśmy do siebie od czasu do czasu i zawsze padało pytanie, jak w domu, czy kłopoty minęły, czy wszystko w porządku.

Pani Hania przeżywała bardzo swoje odejście na emeryturę. Czuła się różnie i to potęgowało Jej napięcie. Choć nam mówiła, że jest potrzebna

w domu, bo wnuki, bo tyle ma jeszcze do zrobienia, to wiedzieliśmy wszyscy, że bez Biblioteki życie Jej traci blask. Kończyła studia na SGPiS i tu pracowała przez cały czas. Postanowiliśmy zwołać „nadzwyczajne” posiedzenie MKK w listopadzie 1984 r. dla pożegnania Pani Hani. Z tej okazji wręczyliśmy Jej druczek okolicznościowy, zdobny kufel i kwiaty. Pani Hania była bardzo wzruszona. Zaczęły się wspominki, a jednocześnie pewnego rodzaju podsumowanie: co zrobiliśmy, co przed nami — a już bez Niej. Wymogliśmy na Pani Hani, że w dalszym ciągu będzie wspierać nas swymi radami, pomagać ile sił i uczestniczyć w naszych spotkaniach. Przystała na to chętnie.

Ostatnie lata nie były dla Niej dobre. Dopadły Ją zmartwienia i troski. Najpierw choroba, następnie śmierć męża. Potem likwidacja mieszkania i przeniesienie się do córki i ukochanych wnuków. Sama nie czuła się też najlepiej, ale starała się w miarę sił uczestniczyć w życiu zawodowym i społecznym środowiska. Ostatni raz widziałyśmy się na wieczorze poświęconym pamięci doc. dr Heleny Hleb-Koszańskiej. Na konferencję wrześniową w Jachrance przygotowała komunikat nt. kanonu czasopism ekonomicznych (na podstawie analizy tytułów czasopism przysłanych przez biblioteki współpracujące). Niestety, rozwijająca się w szybkim tempie choroba nie pozwoliła Jej na przyjazd.

Pożegnali Ją na Cmentarzu Północnym na Wólce Węglowej 27.9.1988 r. koleżanki i koledzy — pracownicy uczelni, z którą związała swoje życie, koleżanki z konspiracji oraz uczniowie i wieloletni współpracownicy z Biblioteki SGPiS i innych bibliotek. Wśród nich widoczna była grupa przedstawicieli zespołu bibliotek ekonomicznych, którzy przyjechali z całego kraju, aby Ją pożegnać.

Małgorzata Klossowska

Maszynopis wpłynął do Redakcji 28 marca 1989

BIBLIOGRAFIA PRAC DR HANNY UNIEJEWSKIEJ

1949

1. Wspólna własność ziemi w polskiej publicystyce lat 1835-1860. Warszawa 1949, 76 s. Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

1953

2. Służba informacyjno-bibliograficzna bibliotek w dziedzinie nauk społeczno-ekonomicznych. *Prz. Bibliogr. Wyd. Gosp.* 1953 R. 7 z. 1 s. 51-52.

3. Służba informacyjno-bibliograficzna Instytutu Polsko-Radzieckiego. *Prz. Bibliogr. Wyd. Gosp.* 1953 R. 7 z. 5 s. 276.

1954

4. Przegląd polskich bibliografii bieżących uwzględniających zagadnienia ekonomiczne. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1954 R. 8 z. 5 s. 295-296.

5. [Rec.] J. Grycz, E. Kurdybacha: Bibliografia w teorii i praktyce oraz wykaz ważniejszych bibliografii i dzieł pomocniczych. Warszawa 1953. *Prz. Bibl.* 1954 R. 22 z. 1 s. 63-66.

1955

6. Biblioteka informuje i zaprasza. *Gaz. Młod. Ekon.* 1955 z. 3 s. 2.

1956

7. Z Ogólnopolskiego Zjazdu Bibliotekarzy i Krajowej Narady Bibliografów. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1956 R. 10 z. 2 s. 120.

1957

8. Narada przedstawicieli polskich bibliotek społeczno-ekonomicznych. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1957 R. 11 z. 2 s. 120.

9. O największej ekonomicznej bibliotece. *Gaz. Młod. Ekon.* 1957 z. 2 s. 5.

10. Zmiany w układzie rzeczowym „Przeglądu Bibliograficznego Piśmiennictwa Ekonomicznego” w r. 1957. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1957 R. 11 z. 1 s. 51.

1958

11. Bibliografia polskiej myśli ekonomicznej, 1831-1871. Oprac. ..., H. Sawoniak przy współpr. zespołu pod kier. A. Grodka. Z. 1: Ekonomia polityczna. Statystyka. Warszawa 1958, 152, XX s.

12. Kronika naukowa Biblioteki Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie (1945-1957). *Rocz. Bibl.* 1958 R. 2 z. 3/4 s. 575-581. (Współaut. J. Skiwska).

13. Zagraniczne bibliografie bieżące z zakresu nauk społeczno-ekonomicznych. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1958 R. 12 z. 2 s. 119-121.

14. [Red.] Bibliografia rachunkowości, analizy, kontroli i rewizji. Piśmiennictwo polskie w latach 1944-1955. Warszawa: Pol. Wydaw. Gospodarcze 1958, 228 s.

1959

15. Andrzej Grodek. [Nekrolog]. *Bibliotekarz* 1959 R. 26 nr 11/12 s. 383-384. (Współaut. I. Morsztynkiewiczowa).

16. Bibliografia polskiej myśli ekonomicznej ... Z. 2: Zagadnienia społeczne. Warszawa 1959, IV, 196, XII s.

Por. poz. 11.

17. Bibliografia rachunkowości. W: Mała encyklopedia rachunkowości. Warszawa 1959 s. 24-26. (Współaut. Z. Kossut).

18. Katalog czasopism Biblioteki Szkoły Głównej Planowania i Statystyki. Cz. 1: Czasopisma zagraniczne. Z. 1: Nauki społeczno-ekonomiczne. Zest. H. Szymańska przy współpr. I. Biskupskiej i ... pod kier. H. Drzażdżyńskiej. Warszawa: Bibl. SGPiS 1959, 285 s.

19. Poglądy społeczno-ekonomiczne Ludwika Królikowskiego. *Zesz. Nauk. SGPiS* 1959 z. 15 s. 128-150.

20. Prof. dr Andrzej Grodek. [Nekrolog]. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1959 R. 13 z. 6. s. 301-302.

1960

21. Andrzej Grodek jako bibliotekarz i bibliograf. *Prz. Bibl.* 1960 R. 28 z. 2 s. 160-166.

22. Bibliografia teoriskih radova i z oblasti politicke' ekonomije socijalizma, planiranja i ekonomske politike u poljskoj literaturi za period januar 1956 — september 1958. (Izbor literature). W: Poljski ekonomisti o problemima socijalisticke privede. Beograd 1960 s. 473-499.

23. Problematyka centralnych katalogów specjalnych w Polsce Ludowej. [Warszawa:] SBP [1960], 25 s. Krajowa konferencja na temat centralnych katalogów, Warszawa 19-20 XII 1960.

24. Współpraca bibliotek w zakresie centralnych katalogów. W: Współpraca bibliotek. Materiały wakacyjnego seminarium bibliotekarskiego, Jarocin 17-27 sierpnia 1959. Warszawa 1960 s. 97-111.

25. [Red.] Bibliografia rachunkowości ... Piśmiennictwo polskie w latach 1956-1959. Warszawa 1960, 178 s.

Por. poz. 14.

26. [Red.] Planowanie gospodarki narodowej w Polsce Ludowej. Materiały do bibliografii. Z. 1: Okres 1944-1949. Warszawa: Bibl. SGPiS 1960, 127 s. (Współred.: H. Drzażdżyńska, Z. Piontek, Z. Staffowa).

1961

27. Bibliografia polskiej myśli ekonomicznej ... Z. 3: Ziemia. Rolnictwo. Kwestia chłopska. Cz. 1-2; Z. 4: Wykaz czasopism uwzględnionych w z. 1-3. Warszawa 1961, V, 285 + 287-523 + IV, 40 s. (Współaut. z. 4: H. Sawoniak, H. Szymańska).

Por. poz. 11 i 16.

28. Bibliografia rachunkowości. W: Mała encyklopedia rachunkowości. Wyd. 2 zm. Warszawa 1961 s. 24-26. (Współaut. Z. Kossut).

29. Problemy organizacyjne bibliotek specjalnych. *Prz. Bibl.* 1961 R. 29 z. 1 s. 65-73.

30. [Rec.] Ż. Kormanowa: Materiały do bibliografii polskiego ruchu robotniczego, 1918-1939. Warszawa 1960. *Prz. Bibl.* 1961 R. 29 z. 2 s. 192-197.

1963

31. Bibliografia prac prof. dr. Andrzeja Grodka. W: Grodek A.: Wybór pism. T. 2: Studia nad rozwojem kapitalizmu w Polsce oraz inne prace. Warszawa 1963 s. 469-484.

32. Économie. Agriculture et industrie. W: Bibliographie sur la Pologne. Pays, histoire, civilisation. Varsovie 1963 s. 41-52.

33. Kronika naukowa Biblioteki Szkoły Głównej Planowania i Statystyki za lata 1959-1962. *Rocz. Bibl.* 1963 R. 7 z. 3/4 s. 472-476.

34. Polskie i zagraniczne bieżące bibliografie ekonomiczne. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1963 R. 17 z. 1 s. 1-3.

Toż w tł. na niem.: Sozial-ökonomische Bibliographien in Polen. *Wissenschaftlicher Dienst für Ost-Mitteleuropa* 1963 z. 7 s. 248-252.

1964

35. Bibliografia rachunkowości. W: Mała encyklopedia rachunkowości. Wyd. 3 zm. i rozsz. Warszawa 1964 s. 36-38. (Współaut. Z. Kossut).

36. Bibliografie ekonomiczne wydane w okresie XX-lecia PRL. (Druki zwarte). *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1964 R. 18 z. 6 s. 257-259.

37. Biblioteki społeczno-ekonomiczne i ośrodki informacji ekonomicznej w Polsce Ludowej. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1964 R. 18 z. 2 s. 53-55.

38. Économie. Agriculture et industrie. W: Bibliographie sur la Pologne. Pays, histoire, civilisation. 2 ed. avec le suppl. 1960-1963. Warszawa 1964 s. 41-52, 229-232.

39. [Red.] Planowanie gospodarki narodowej ... Z. 2: Okres 1950-1955. Warszawa 1964, 235 s. (Współred.: H. Drzażdżyńska, J. Skiwska).

Por. poz. 26.

1965

40. Niektóre zagadnienia służby informacyjnej naukowych bibliotek specjalnych. Na przykładzie bibliotek społeczno-ekonomicznych. *Bibliotekarz* 1965 R. 32 nr 3 s. 69-71.

41. [Red.] Bibliografia publikacji pracowników naukowych Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w okresie XX-lecia PRL. Cz. 1-2. Warszawa: SGPiS 1965, 462 + 416 s.

42. [Rec.] Centralny Katalog Bieżących Czasopism Zagranicznych. 1959, 1960-1961. Warszawa 1962-1963. *Prz. Bibl.* 1965 R. 33 z. 1 s. 43-46.

1966

43. Organizacja służby informacyjnej bibliotek polskich w okresie 1945-1965. *Prz. Bibl.* 1966 R. 34. z. 4 s. 243-250.

1967

44. Kronika działalności naukowej i dydaktycznej Biblioteki SGPiS w latach 1963-1967. *Rocz. Bibl.* 1967 R. 11 z. 3/4 s. 562-566.

45. Próba oceny dorobku polskiej bibliografii ekonomicznej w okresie XX-lecia Polski Ludowej. W: Druga Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Warszawa 20 VI 1966. Referaty i dyskusja. Warszawa 1967 s. 203-213.

46. [Rec.] Bibliografia Ekonomicznych i Społecznych Zagadnień Pracy. Piśmiennictwo polskie 1962. Warszawa 1967. *Prz. Bibl.* 1967 R. 35 z. 2 s. 147-150.

1968

47. Zagraniczne czasopisma naukowe o charakterze ogólnoeconomicznym wykorzystane w „Przeglądzie Bibliograficznym Piśmiennictwa Ekonomicznego”. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1968 R. 22 z. 4 s. 149-151.

1969

48. Bibliografia i dokumentacja ekonomiczna. Historia i metodyka. Warszawa: SGPiS 1969, 166 s. Monografie i Opracowania, 17.

49. Rola Biblioteki Głównej SGPiS w procesie dydaktycznym uczelni. Warszawa 1969, 11 k. Biblioteka SGPiS.

1970

50. Rola Biblioteki SGPiS w procesach naukowych uczelni. Warszawa 1970, 8 s. Biblioteka SGPiS.

51. Uwagi na temat związków między historią nauki a bibliografią i dokumentacją. W: Z problemów bibliografii. Warszawa 1970 s. 37-44.

1971

52. Bibliografia rachunkowości. W: Mała encyklopedia rachunkowości. Wyd. 4 zm. i rozsz. Warszawa 1971 s. 75-77. (Współaut. Z. Kossut).

53. Biblioteki i ośrodki informacji naukowej działające w zakresie nauk społeczno-ekonomicznych na terenie Francji. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1971 R. 25 z. 2 s. 45-47.

54. Biblioteki wyższych szkół ekonomicznych. W: Encyklopedia wiedzy o książce. Wrocław 1971 łamy 295-296.

55. Przewodnik dla korzystających z bibliografii społeczno-ekonomicznych. Warszawa: SGPiS 1971, 53 s.

56. Stan źródeł pochodnych w dziedzinie nauk ekonomicznych. W: Stan i potrzeby informacji naukowej w naukach społecznych. Warszawa 1971 s. 283-285.

57. Udział biblioteki w procesie dydaktycznym szkoły wyższej. (Wybrane zagadnienia). Warszawa: SGPiS 1971, 7 s.

1972

58. Grodek Andrzej. W: Słownik pracowników książki polskiej. Warszawa 1972 s. 295.

59. Krzeczkowski Konstanty. W: Słownik pracowników książki polskiej. Warszawa 1972 s. 476-477.

60. Krzywicki Ludwik. W: Słownik pracowników książki polskiej. Warszawa 1972 s. 478.

1973

61. Biblioteki w systemie informacji naukowej. *Prz. Bibl.* 1973 R. 41 z. 1/2 s. 55-63.

62. Bibliothèques socio-économiques en Pologne et les centres d'information scientifique de la même spécialisation. (Rapport d'information). [Grenoble 1973], 9 s. [39 Sesja IFLA].

63. Mikołaj Kopernik. Wielki humanista i ekonomista. Wybór piśmiennictwa. *Ekonomista* 1973 nr 4 s. 853-861.

64. Stan i potrzeby informacji naukowej w dziedzinie nauk ekonomicznych w Polsce. Ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb szkolnictwa wyższego). Warszawa 1973, 11 s. Ośrodek Informacji i Dokumentacji Naukowej PAN. Akademie der Wissenschaften der DDR. (Współaut. A. Zabielska-Helle).

65. Synteza koncepcji państwowego systemu informacji naukowej, technicznej i organizacyjnej SINTO. T. 1: Synteza koncepcji. Warszawa: MNSWiT 1973, 74 s. (Udział w oprac.).

66. [Red.] Raport o stanie bibliotek polskich. Warszawa: BN 1973, 87 s. (Udział w kom. red.).

1974

67. Andrzej Grodek (1901-1959). *Inf. Bibl.* 1975 druk. 1974 s. 283-286.

68. Bibliotekarz ekonomista — Andrzej Grodek. W: Twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego. Wrocław 1974 s. 100-114.

69. Czasopisma naukowe z dziedziny nauk ekonomicznych publikowane w krajach kapitalistycznych i krajach rozwijających się. Cz. 1: Czasopisma o charakterze ogólnoeconomicznym. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1974 R. 28 z. 3 s. 101-107. (Współaut. H. Szymańska).

70. Mikołaj Kopernik — ekonomista. *Prz. Bibliogr. Piś. Ekon.* 1974 R. 28 z. 2 s. 49-51. (Współaut. J. Górski).

71. Specjalizacja bibliotek — biblioteki centralne. Uwagi dyskusyjne. *Prz. Bibl.* 1974 R. 42 z. 4 s. 423-429.

72. [Red.] Raport o stanie bibliotek polskich. Wyd. 2. Warszawa: BN 1974, 52 s. (Udział w kom. red.).

1975

73. O miejsce bibliotek w krajowym systemie informacji naukowej. [Warszawa]: SBP [1975], 29 s. VII Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Zielonej Górze, 6-8 czerwca 1975 r.

74. Stand der wissenschaftlichen Information und Informationsbedürfnisse auf dem Gebiet der Wirtschaftswissenschaften in Polen (unter besonderer Berücksichtigung der Bedürfnisse des Hochschulwesens). W: Probleme der gesellschaftlichen Effektivität der wissenschaftlichen Information. Berlin 1975 s. 216-223. (Współaut. A. Zabielska-Helle).

1976

75. O miejsce bibliotek w krajowym systemie informacji naukowej. *Prz. Bibl.* 1976 R. 44 z. 3 s. 265-277.

Przedr. poz. 73.

76. Systemy informacji o czasopismach bieżących i ich zawartości w zakresie nauk ekonomicznych. W: Optymalizacja organizacji informacji naukowej jako organicznej części nauki. Materiały z II kolokwium Ośrodka Informacji Naukowej PAN i Centrum Informacji i Dokumentacji Naukowo-Społecznej Akademii Nauk NRD, Poznań 24-28 XI 1974. Warszawa 1976 (Współaut. A. Zabielska-Helle).

77. W sprawie nazwy dyscypliny zajmującej się teorią i praktyką informacji naukowej. *Aktual. Probl. Inf. Dok.* 1976 R. 21 nr 4 s. 8-9.

78. Wychowankowie jednej uczelni. *Życie Gosp.* 1976 nr 47 s. 9.

1977

79. Biblioteka SGPiS jako biblioteka centralna w dziedzinie nauk ekonomicznych. W: Organizacja informacji naukowej w zespole bibliotek specjalnych (na przykładzie bibliotek ekonomicznych). Sesja naukowa, Poznań 19-20 września 1977. Referaty i komunikaty. Poznań 1977, 21 s.

80. Bibliothèques socio-économiques en Pologne et les centres d'information scientifique de la même spécialisation. *Inspel* 1977 Vol. 12 nr 3 s. 143-147.

81. A könyvtárak helye a tudományos tájékoztatás országos rendszerében. *Könyvtári Figyelő* 1977 nr 5/6 s. 550-552.

Streszcz. poz. 75.

1978

82. Helena Drzażdżyńska. [Nekrolog]. *Bibliotekarz* 1978 R. 45 nr 2 s. 52.

83. Helena Drzażdżyńska. [Nekrolog]. *Inf. Bibl.* 1979 druk. 1978 s. 231-234.

1979

84. Informator o polskich bibliotekach ekonomicznych. Warszawa: Bibl. SGPiS 1979, 153 s. (Współaut.: K. Wójcik, A. Zabielska-Helle).

85. Plan specjalizacji zbiorów polskich bibliotek naukowych jako próba organizacji zbiorów bibliotecznych. *Prz. Bibl.* 1979 R. 47 nr 2 s. 216-225.

86. Le système international d'information sur les sciences sociales MISON et les systèmes nationaux et spécialisés dans ce domaine dans les pays socialistes européens. *Inspel* 1979 Vol. 14 nr 3/4 s. 54-55.

87. [Rec.] Słownik terminologiczny informacji naukowej. Wrocław 1979. *Aktual. Probl. Inf. Dok.* 1979 R. 24 nr 6 s. 34-35; *Zag. Inf. Nauk.* 1979 nr 1 s. 149-152.

1980

88. Aktualne problemy bibliografii ekonomicznej w Polsce. W: Trzecia Ogólnokrajowa Narada Bibliografów, Warszawa 5-7 VI 1978 r. Warszawa 1980 s. 267-269.

89. Budowa sieci bibliotek dziedzinowych. *Aktual. Probl. Inf. Dok.* 1980 R. 25 nr 1 s. 10-12.

90. O miejsce bibliotek w krajowym systemie informacji naukowej. W: Bibliotekarstwo. Materiały pomocnicze do nauki przedmiotu. Wrocław: Wydaw. UWr 1980 s. 67-76.

Przedr. poz. 75.

91. Próby rozwiązań organizacyjnych bibliotekarstwa polskiego zmierzające do usprawnienia obsługi użytkowników. Poznań: SBP 1980, 21 s. VIII Zjazd Bibliotekarzy Polskich „Biblioteki dla wszystkich”. (Współaut. C. Duninowa).

92. Stan i potrzeby badań nad historią Szkoły Głównej Planowania i Statystyki. W: Rola Szkoły i jej absolwentów w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju. Warszawa 1980 s. 265-267.

93. Twórca głównej biblioteki ekonomicznej w kraju — Konstanty Krzeczkowski. W: Portrety bibliotekarzy polskich. Wrocław 1980 s. 178-187.

94. Wybrane zagadnienia budowy sieci dziedzinowej bibliotek ekonomicznych. Jachranka 1980, 8 s. III Ogólnopolska Narada Bibliotek Ekonomicznych, Jachranka 2-3 IX 1980.

1981

95. Bibliografie ekonomiczne w europejskich krajach socjalistycznych. Informacje i charakterystyka ogólna. *Zag. Inf. Nauk.* 1981 nr 2 s. 107-113.
96. Idea centralnej biblioteki ekonomicznej w Polsce. *Zag. Inf. Nauk.* 1981 nr 2 s. 3-13.
97. Potrzeby bibliotek centralnych w zakresie centralnych katalogów. *Przy. Bibl.* 1981 R. 49 z. 1 s. 67-71.
98. Próby rozwiązań organizacyjnych bibliotekarstwa polskiego zmierzające do usprawnienia obsługi użytkowników. *Prz. Bibl.* 1981 R. 49 z. 3/4 s. 388-390. (Współaut. C. Duninowa).
Streszcz. poz. 91.
99. Współpraca centralnych bibliotek ekonomicznych europejskich krajów RWPG. *Zag. Inf. Nauk.* 1981 nr 1 s. 139-141.

1982

100. III Narada dyrektorów centralnych bibliotek ekonomicznych europejskich krajów socjalistycznych, Berlin 29 marca — 2 kwietnia 1982. *Zag. Inf. Nauk.* 1982 nr 1 s. 130-132.
101. [Red.] Informator o polskich bibliotekach ekonomicznych. Oprac. zespół pod kier. ... i A. Jopkiewicza. Wyd. 2 uzup. Warszawa: Bibl. SGPiS, Centr. Bibl. Statystyczna 1982, 104 s.

1983

102. Aktualne problemy gromadzenia zbiorów w bibliotekach ekonomicznych. W: Polityka gromadzenia i udostępniania zbiorów w sieci bibliotek ekonomicznych. IV Ogólnopolska Narada Bibliotek Ekonomicznych, Jachranka 16-18 IX 1982. Warszawa 1983 s. 18-24.
103. Helena Hleb-Koszańska 1903-1983. *Prz. Bibl.* 1983 R. 51 z. 4 s. 337-349. (Współudz. w rozmowie redakcyjnej).

1984

104. Sieć dziedzinowa polskich bibliotek społeczno-ekonomicznych. Tradycje i współczesność. W: Aktualne problemy funkcjonowania zespołu polskich bibliotek społeczno-ekonomicznych. V Ogólnopolska Narada Bibliotek Społeczno-Ekonomicznych, Jachranka 24-26 V 1984. Warszawa 1984 s. 21-24.

1985

105. Udział biblioteki w procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoły wyższej. W: Udział biblioteki uczelnianej w procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoły wyższej. Międzynarodowe seminarium porównawcze, Poznań-Błażejewko 26-28 września 1984. Referaty i komunikaty. Poznań 1985 s. 3-13.

1986

106. „Kanon” czasopism ekonomicznych. W: Systemy klasyfikacyjne stosowane w zespole polskich bibliotek społeczno-ekonomicznych. VI Ogólnopolska Narada Bibliotek Społeczno-Ekonomicznych, Jachranka 22-24 IX 1986. Warszawa 1986 s. 65-78.
107. Maria Królikowska-Grodek 1904-1985. [Nekrolog]. *Bibliotekarz* 1986 R. 53 nr 6 s. 3 okładki. (Współaut. J. Skiwska).

1987

108. [Red.] Informator o polskich bibliotekach ekonomicznych. Oprac. zespół pod kier. ... i A. Jopkiewicza. Wyd. 3 uzup. Warszawa: Bibl. SGPiS, Centr. Bibl. Statystyczna 1987, 115 s.

JADWIGA KOŁODZIEJSKA

**BIBLIOTEKI PUBLICZNE
WOBEC SAMORZĄDÓW TERYTORIALNYCH ***

Sytuacja bibliotek publicznych w nowym systemie samorządowym. Dotychczasowe i przyszłe uwarunkowania działalności tych bibliotek. Konieczność rozwiązań legislacyjnych umożliwiających funkcjonowanie bibliotek w okresie przejściowym. Pomoc finansowa państwa w utrzymaniu bibliotek oraz szkolnictwa bibliotekarskiego. Postawa i stosunek bibliotekarzy do przemian.

WPROWADZENIE

Proba określenia sytuacji bibliotek publicznych w nowym systemie sprawowania władzy w kraju jest trudna ze względu na przyspieszone tempo zmian w sferze politycznej i gospodarczej, polegających na odejściu od scentralizowanych zasad administrowania wszystkimi dziedzinami życia społecznego i gospodarczego na rzecz samorządności obywatelskiej. W tym nowym układzie (dla którego historyczną cezurą będzie wybór samorządów terytorialnych), społeczeństwo poprzez wybrane przez siebie organy przedstawicielskie przejmie odpowiedzialność za rozwój kultury na swoim terenie, w tym również opiekę nad bibliotekami. W dalszej perspektywie oznacza to uspołecznienie bibliotek, większe ich powiązanie z rzeczywistymi potrzebami i aspiracjami lokalnych społeczności, w bliższej zaś — zmiany w strukturach organizacyjnych bibliotekarstwa, przede wszystkim jednak odmienność w sposobach finansowania. Ta ostatnia sprawa rodzi najwięcej niepewności i będzie wymagała określenia podziału obowiązków między samorządami a administracją państwową. Tymczasem brakuje jakichkolwiek doświadczeń w tym względzie; tylko starsi ludzie pamiętają instytucje samorządowe z lat II Rzeczypospolitej, dla kilku zaś powojennych pokoleń są one bliżej nie znane. Dotyczy to również biblio-

* Jest to przygotowana do druku wersja referatu wygłoszonego na ogólnopolskim seminarium nt. działalności bibliotek publicznych w warunkach samorządu terytorialnego w dn. 23.2.1990 r., zob. sprawozdanie z dyskusji s. 114-115 (przyj. red.).

tekarzy. Nie ma więc tradycji, do których można by nawiązać. Zwłaszcza że wiele zmieniło się w naszym kraju: inne — nieporównywalne z międzywojennymi — są realia gospodarcze, inne społeczeństwo, jego stan zamożności, aspiracje, wyrobienie polityczne, funkcjonujące systemy wartości.

Niebagatelny jest również stan świadomości bibliotekarzy. Charakteryzują go obawy o przyszłość bibliotek, w tym również o własne losy. Przyzwyczajenia, utarte, znane ścieżki, układy lokalne, wypracowane kompromisy, wreszcie święty spokój — wszystko to jest zagrożone i może się zmienić; przy czym nie ma żadnej pewności czy na lepsze, czy może na gorsze. Biblioteki publiczne nie działały przecież w próżni społecznej. Były i będą uwikłane w tysiączne zależności i poddawane rozmaitym wpływom. Zmiany, które mają nastąpić wymagają od bibliotekarzy dużej mobilności intelektualnej i organizacyjnej. Bez niej trudno sobie wyobrazić zachowanie tego, co jest niewątpliwym dorobkiem przeszłości i pomnażanie go w przyszłości. Chodzi tu nie tylko o substancję materialną bibliotek (lokale, wyposażenie, zbiory), czy też pozyskiwanie czytelników i zwiększanie liczby wypożyczeń, ale o zachowanie ciągłości kulturowej warunkującej rozwój społeczeństwa i narodowe trwanie. Mając na względzie te najważniejsze zadania, jakie spełniają lub winny spełniać biblioteki publiczne, spróbujemy wskazać ich miejsce w przyszłym systemie samorządowym w nadziei, iż może przyczyni się to do zainicjowania działań praktycznych, niezbędnych w okresie przejściowym. W dużym uproszczeniu rozważania nasze podzielił na dwie części. W pierwszej sygnalizujemy konieczność określenia rzeczywistego znaczenia bibliotek w rozwoju kultury. Bez tego wszelkie zabiegi wokół spraw materialnych mogą wydać się nieuzasadnione. Źródłami pomocniczymi są w tym przypadku zarówno dane statystyczne, jak i wyniki badań w dziedzinie socjologii kultury, czytelnictwa, ruchu wydawniczego, zasad gromadzenia i wykorzystywania zbiorów bibliotecznych. Druga część obejmuje sferę materialną i organizacyjną bibliotek oraz niektóre problemy środowiska bibliotekarzy warunkujące ich działalność. Ponieważ obie te dziedziny przenikają się i stanowią całość, staramy się traktować je łącznie, jako zjawisko określające szczególnie bliski nam wycinek naszej rzeczywistości kulturalnej.

SPOŁECZNO-KULTUROWY ASPEKT BIBLIOTEKI

Bibliotekarze nie dostrzegli, a może nie chcieli dostrzec kilku zjawisk w obszarze ich działania, które mogą niekorzystnie wpłynąć na sytuację bibliotek w przyszłości. Utwierdzani przez zwierzchników w niechęci do uprawiania ogólniejszych refleksji nad społeczną funkcją biblioteki i nad własnym zawodem, zachęceni do poprzestawania na swoście pojmowanym praktycyzmie, nie wyciągnęli w porę wniosków płynących z różnych źródeł informacyjnych. Wśród najważniejszych wypada wymienić dane statystyczne o zakresie uczestnictwa w kulturze¹, długookresowe analizy sprawozdawczości

¹ *Uczestnictwo w kulturze w 1985 r.* Warszawa 1987.

liczbowej bibliotek², wyniki badań nad zasięgiem książki w Polsce³ oraz badań czytelnictwa wybranych grup społecznych⁴. O sprawach tych informowano przy okazji zjazdów i seminariów bibliotecznych, pisała o nich prasa, dostępne są publikacje. Nie ma więc powodu do nich wracać. Warto jedynie zwrócić uwagę na kilka zjawisk występujących w działalności bibliotecznej, które mogą wpływać na losy bibliotek publicznych w bliższej i dalszej przyszłości. Są to:

- 1) ogólne obniżenie się aspiracji edukacyjnych i kulturalnych społeczeństwa; odnosi się to szczególnie do środowiska wiejskiego,
- 2) odspolecznienie biblioteki publicznej, a w związku z tym osłabienie jej zdolności do przyciągania i aktywizowania jednostek i grup,
- 3) upowszechnienie się kultury alternatywnej w opozycji do kultury zetazyzowanej.

Ad 1. To co się dzieje w zakresie uczestnictwa kulturalnego na wsi jest dla bibliotekarstwa publicznego ważne, m.in. dlatego, że znajduje się tam 67% ogółu bibliotek publicznych. Zgodnie z projektem ustawy o samorządzie terytorialnym gmina wiejska traktowana jest jako podstawowa wspólnota ludzi zdolna do samoorganizowania się. Poziom kultury, zainteresowania, aspiracje tej wspólnoty mogą wydatnie wspierać poczanania samorządu, ale mogą też wpływać hamująco. Samorzady mogą wyzwolić inicjatywę jednostek i grup, ale nie ujawnią faktycznych potrzeb kulturalnych środowiska. A tylko one mogą stanowić rzeczywiste wsparcie dla bibliotekarskich postulatów. Niestety, wyniki badań czytelnictwa młodzieży wiejskiej, przeprowadzone 3-krotnie przez IKiCz w latach 1966, 1977, 1987 w 45 wsiach położonych na terenie całej Polski, świadczą o niekorzystnych zmianach w obszarze kultury. Dotyczą one m.in. zanikania czytelnictwa jako ważnego elementu konstytuującego wzór człowieka kulturalnego. W 1987 r. 15% badanej populacji widzi w czytaniu jedynie realizację szkolnego obowiązku, a 4% uznało je po prostu za stratę czasu. Znaczna część młodzieży wiejskiej wyrasta i wychowuje się poza kulturą słowa drukowanego. Prawie 40% populacji badanej w 1987 r. nie miało w domu żadnej książki, ponad 40% nikt we wczesnym dzieciństwie nie czytał w domu książki, ponad 50% respondentów nie ma w swojej najbliższej rodzinie żadnego czytelnika książek, bardzo rzadko czytają rodzice, prawie 30% nie styka się z czytelnikami wśród rówieśników, aż 80% młodzieży nie dostrzega książek wśród sąsiadów, jedynie jednostkom zdarza się rozmawiać o książkach z nauczycielem lub drużynowym w harcerstwie. Nie ma więc na wsi — i nie tylko tam — środowisk, grup, organizacji, w działaniu których książka byłaby obecna. Jedynym powszechnie akceptowanym w wiejskim środowisku wzorem zachowań czytelniczych jest czytanie szkolnych lektur.

W ciągu obserwowanych 20 lat nie zmieniają się aspiracje młodzieży wiejskiej dotyczące wykształcenia i zawodu. Są one niezmiennie bardzo niskie,

² *Biblioteki Publiczne w Liczbach 1984*. Warszawa 1985.

³ R. A. Zieliński: *Spoleczny zasięg książki w Polsce (raport z badań)*. Warszawa 1988.

⁴ K. Wolff: *Książka w życiu i kulturze współczesnej młodzieży wiejskiej*. Warszawa 1988.

a nawet biorąc pod uwagę udział uczniów szkół ogólnokształcących w kolejnych populacjach, coraz niższe. Dzieci odtwarzają pozycję społeczną rodziców, nie awansują. Awansowanie „nie opłaca się”, ale też często po prostu jest niemożliwe, ponieważ brakuje odpowiednich szkół w pobliżu miejsca zamieszkania, a istniejące cechuje niski poziom nauczania. Dominujący typ wykształcenia to ukończona zasadnicza szkoła zawodowa i nic ponad to.

W ostatnim dziesięcioleciu ubyło na wsi wiele instytucji kultury. W badanych przez nas wsiach znikły 3 kina, 2 świetlice, 5 klubów „Ruchu” lub rolnika, 14 punktów bibliotecznych. Pogorszyła się, i to znacznie, komunikacja. Efekt jest taki, że 30% młodych mieszkańców wsi nie było nigdy w teatrze, ponad 80% nie uczestniczyło w koncercie muzyki poważnej, ponad 60% nie było na koncercie muzyki młodzieżowej. Respondenci coraz częściej wybierają treści lekkie, łatwe, natomiast trudniejsze w odbiorze programy telewizyjne, audycje radiowe i publicystyka tracą zwolenników.

Ad 2. Specyfika biblioteki — to co ją różni od innych instytucji kultury — sprawia, że w obszarze jej działania ścierają się różne dążenia: ideologiczne, światopoglądowe, religijne itp.

W programie przekształcenia świadomości narodowej sformułowanym w pierwszych powojennych latach nie chodziło o korekty, uzupełnienia, czy częściowe eliminacje faktów i symboli kulturowych. Celem głównym, tak jak to ujął jeden z głównych jego architektów Jakub Berman, „było zbudowanie całkiem nowej Polski w kształcie i strukturze zupełnie niepodobnej do tej, jaka była kiedykolwiek w historii”⁵.

Żeby przekształcać świadomość społeczną, trzeba było wprząc do współdziałania całą sferę twórczości artystycznej oraz instytucje kultury, które czynią ją dostępną i powszechną — głównie szkołę, ale również bibliotekę publiczną. Tworzona od podstaw sieć bibliotek publicznych była przez prawie 45 lat jednym z instrumentów ideologizacji społeczeństwa, choć oczywiście udział w tym zadaniu przebiegał z różnym natężeniem, w zależności od fluktuacji politycznych. W dziele przekształcania narodowej pamięci sterowano gromadzeniem zbiorów, poprzez usuwanie jednych książek i niedopuszczanie do zakupu innych, tworzenie (głównie w bibliotekach naukowych) zasobów zastrzeżonych, eufemistycznie określanych jeszcze rok temu jako „szczególnie chronione”, prowadzenie dla nich osobnych katalogów, pomijanie w bibliografiach wydawnictw emigracyjnych i drugiego obiegu, udostępnianie ich za poręczeniem itp. Próbowano nawet zastąpić termin „połonika” innym, przejętym z bibliotekarstwa radzieckiego, a mianowicie „patriotika”. Można się oczywiście pocieszać, że w porównaniu np. z krajami bałtyckimi wszystkie te zabiegi miały łagodny charakter, gdy tam po prostu rąbano siekierą książki wycofane ze zbiorów estońskiej biblioteki narodowej. Łagodność ta brała się m.in. stąd, że już od połowy lat 60-tych uwaga władzy skupiła się na środkach masowego przekazu, zwłaszcza telewizji, która okazała się wkrótce nieporów-

⁵ T. Torąńska: *Oni*. Warszawa 1985 s. 204.

nywalnie skuteczniejszym narzędziem propagandy i indoktrynacji niż książki i biblioteki. Nie zaniechano jednak kontroli nad nimi, zwłaszcza nad całą sferą udostępniania i form pracy. Kontrolę tę zapewniał odpowiedni dobór kadry kierowniczej w sieci bibliotek publicznych (prawie w 100% partyjnej), podporządkowanie jedynej organizacji zawodowej — jaką było i jest nadal Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich — instytucjom partyjno-administracyjnym (Ministerstwu Kultury i Sztuki, wydziałom urzędów wojewódzkich i odpowiednim wydziałom komitetów wojewódzkich PZPR). O przewodniej roli partii przypominała bibliotekarzom działalność Zespołu Partyjnych Bibliotekarzy i Księgarzy przy Wydziale Kultury KC PZPR. Jednak w polityce kulturalnej państwa biblioteki publiczne, i nie tylko one, znalazły się na dalszym miejscu. W większości uchwał i różnych programów najwyższych gremiów partyjno-rządowych można o nich znaleźć ledwie wzmianki. Stało się tak, ponieważ głównym obiektem tej polityki (zwłaszcza w latach 70-tych, ale również i 80-tych) były odindywidualizowane zbiorowości. Biblioteki nie mogły się w takim programie zmieścić. Między innymi dlatego, że biblioteka może zaspokajać różnorodne potrzeby i zainteresowania czytelnicze wynikające ze wspomnianej ciekawości świata, która jest udziałem jednostki a nie zbiorowości. Sprzyja temu zarówno struktura zbiorów, jak i organizacja źródeł informacyjnych. Wybór lektury, czytanie, poszukiwania w katalogu i bibliografiach, jak i cały proces przyswajania sobie wiedzy mają niezmiennie indywidualny charakter. Nie istnieje myślenie zbiorowe, tak jak nie ma zbiorowego czytelnika.

Kto wie, czy to nie rozmaitość lektur i pośrednictwo bibliotek w rozprzestrzenianiu książki w społeczeństwie uodporniła wiele jednostek na wspomniany program totalnego przekształcenia świadomości Polaków. Specyfika biblioteki stanowiła jej bezsporny atut. Uchroniła ją przed całkowitym podporządkowaniem i unifikacją, choć proces odspołecznienia bibliotek na rzecz upaństwowienia dokonał się i utrwalił głęboko. Jego szczególne nasilenie przypadło na lata 80-te. Postanowienia zawarte w ustawie z dn. 26 kwietnia 1984 r. o upowszechnianiu kultury nie pozostawiają w tym względzie żadnych wątpliwości. Stwierdza się w niej, że „Upowszechnianie kultury jest częścią polityki społeczno-gospodarczej państwa” (art. 3.1). Nie ma w tym dokumencie ani jednego zapisu, który dopuszczałby samoorganizację społeczeństwa w zakresie tworzenia i upowszechniania treści kultury. Ale upaństwowienie bibliotek publicznych miało również skutki pozytywne, których lekceważyć się nie da. W warstwie materialnej zapewniło środki na utrzymanie bibliotek, w sferze psychologicznej zaś bibliotekarze uzyskiwali poczucie indywidualnego i zbiorowego bezpieczeństwa. Cena, jaką było podporządkowanie się w spełnianiu odgórnych poleceń, dla wielu nie wydawała się zbyt wysoka. W latach 80-tych, a nawet wcześniej, biblioteki podobnie jak inne instytucje kultury (domy kultury, świetlice, kluby, różne towarzystwa przyjaźni itp.) zaczęły w widoczny sposób tracić zdolność do skupiania wokół siebie i aktywizowania zarówno jednostek jak i grup. Jeszcze rok temu, kiedy dyrektor jednej z bibliotek chciał udostępnić młodym ludziom czytelnię na zebranie założycielskie jakiegoś

forum młodych obywateli, otrzymał surowy zakaz z kilku ośrodków partyjno-administracyjno-ubeckich z samym wojewodą na czele. Jeszcze parę miesięcy temu, kiedy na spotkaniu z bibliotekarzami mówiono, że oto selekcję zbiorów biorą oni w swoje ręce, wśród postulatów znalazł się i taki, by IKiCz lub MKiS przysłało konieczne instrukcje i wytyczne, w jaki sposób ją przeprowadzać.

Ad 3. Zapisy ustaw — jeżeli nie odpowiadają rzeczywistości — można zmienić. I to się czyni. Nieporównanie trudniejsze będzie przywrócenie bibliotekom społecznego charakteru, tak żeby każda jednostka i grupa traktowała ją jako własną, współtworzoną przez siebie instytucję kultury o autentycznym publicznym charakterze. Społeczeństwo odwracając się od instytucji kultury nie uznawanych za swoje wykazało w ostatnim 15-leciu dużą mobilność w budowaniu struktur alternatywnych i znaczną odporność na procesy dezintegracyjne. Byłoby to krzepiące gdyby nie inne, równoległe występujące zjawisko, polegające na negacji treści historycznych i społecznych, rezygnacji z zasobu wiedzy niegdyś uznawanej za wspólne uniwersum kulturowe. Efektem tego są widoczne gołym okiem głębokie podziały nie tylko w układzie pionowym: władza-społeczeństwo, ale również poziomym: w sferze symboli, języka i znaczeń. Tworzone przez jednostki i grupy społeczne alternatywne formy aktywności kulturalnej objęły sferę religijną, polityczną, związkową, ekologiczną, psychoterapeutyczną itp. Ruch oazowy „Światło-Życie”, wspólnoty rodzinne, duszpasterstwa różnych środowisk, tygodnie i miesiące kultury chrześcijańskiej z programami odczytów na najróżniejsze tematy społeczne i kulturalne, wystawy plastyczne, koncerty, teatr otwarty, filmy wideo, wydawnictwa literackie, książki i czasopisma drugiego obiegu⁶ — wszystko to odbiegało dalece od programu kultury zetatywowanej, umożliwiało jednostce ucieczkę poza system, ratowało osoby — jak to określił Czesław Bielecki — przed zniaczeniem⁷. Niestety, biblioteki nie zaznaczyły swojej obecności w tych procesach, choć grupa bibliotekarzy (głównie w stolicy) podejmowała skromne działania w ramach duszpasterstwa środowisk twórczych.

Byłoby jednak dużym uproszczeniem traktowanie uczestnictwa w kulturze wg podziału na tę programowaną przez państwo i alternatywną. Po prostu dlatego, że ich zakres oddziaływania nie da się wyraźnie rozgraniczyć, zwłaszcza w życiu młodzieży.

Dlatego myśląc o przyszłości bibliotek publicznych trzeba przyjąć jako punkt wyjścia zmiany zachodzące w strukturze społecznej, najogólniej rzecz ujmując w kulturze, a bardziej szczegółowo w rodzinie, szkole, zakładzie pracy, w partiach politycznych, organizacjach społecznych itp. I uważnie się im przyglądać. Nie jest to bowiem zbędne teoretyzowanie, ale punkt wyjścia dla praktycznych poczynań.

⁶ J. Adamski: *Katastrofa kultury*. Katowice 1989.

⁷ Dziurawy świat wartości. „Tyg. Solidarność” 1990 nr 4 s. 8-9.

CZY BIBLIOTEKI ZMIESZCZĄ SIĘ W STRUKTURZE SAMORZĄDOWEJ?

To, że samorząd lokalny może stworzyć poczucie uczestnictwa w życiu zbiorowości, powiązać to uczestnictwo z widocznymi na co dzień efektami, no i przede wszystkim stworzyć samą zbiorowość, jest sprawą oczywistą⁸. Dla bibliotek publicznych równie istotne będzie wyraźne rozgraniczenie zadań i kompetencji administracji państwowej i samorządów terytorialnych. Rozgraniczenie to obejmuje takie skomplikowane sprawy, jak: własność komunalna, samodzielność majątkowa i finansowa, źródła dochodów, zakres nadzoru państwa nad samorządami terytorialnymi, możliwość łączenia samorządów (sejmiki wojewódzkie), udział w pracach parlamentu itp. Wszystko to wymaga czasu⁹. Nawet przy jasnej, logicznej i trafnie opracowanej ustawie o samorządzie terytorialnym upłyną lata, zanim ta nowa struktura stanie się sprawna. Również w odniesieniu do bibliotek publicznych. Ich adaptacja w nowych warunkach będzie zależała w ogromnej mierze od wspomnianych aspiracji kulturalnych społeczności lokalnych z jednej strony, z drugiej zaś od trafnych posunięć organizacyjnych, głównie sposobów finansowania bibliotek w okresie przystosowawczym, który może potrwać nawet do połowy lat 90-tych. Zachowania społeczne wobec bibliotek trudne są do przewidzenia, natomiast pożądane i możliwe są regulacje prawne określające kto i w jaki sposób będzie finansował biblioteki publiczne. Pozostawienie Funduszu Rozwoju Kultury jako głównego źródła utrzymania bibliotek oraz dotychczasowego systemu budżetowego rad narodowych i państwa w 1990 r. dają szansę podjęcia i opracowania niezbędnych aktów prawnych, które umożliwią działalność bibliotek w najbliższych 2-3 latach i w dalszej perspektywie czasowej. Starania, jakie należy niezwłocznie podjąć, dotyczą kilku najważniejszych spraw, a mianowicie:

1) zachowania materialnych zasobów bibliotek publicznych (lokali, wyposażenia, zbiorów) tak, aby mogły one stanowić podstawę do dalszego rozwoju;

2) utrzymania sprawdzonej w przeszłości struktury organizacyjnej sieci bibliotek publicznych;

3) niedopuszczenia do rozproszenia się kwalifikowanych i doświadczonych bibliotekarzy; stworzenia sprzyjających warunków do wylaniania się elity zawodowej oraz grupy kierowniczej;

4) zachowania proporcji w przydziale środków budżetowych na utrzymanie bibliotek w taki sposób, by udział budżetu centralnego zmniejszył się proporcjonalnie do wzrostu nakładów z puli samorządów terytorialnych. Dotyczy to wieloletniej perspektywy.

Ad 1. Spośród 10 248 bibliotek i filii składających się na sieć krajową aż 6935, czyli 67% ogółu, funkcjonuje na wsi. Z prawie 8 mln czytelników (7 857 227) 39% stanowią czytelnicy na wsi, spośród prawie 3 mln dzieci do lat 15 korzystających z bibliotek publicznych prawie połowa (46,4%) to dzieci wiejskie.

⁸ W. Osiatyński: *Co dla rządu a co dla samorządu?* „Gaz. Wyborcza” 1990 nr 29 (196) s. 10-11.

⁹ W. Kalinowski: *Jaki ma być samorząd, by rządził?* „Tyg. Solidarność” 1990 nr 3 s. 17, nr 4 s. 20.

W porównaniu z miastem stan bazy lokalowej i wyposażenia w meble i sprzęt bibliotek na wsi jest znacznie gorszy. Jeżeli ponad 28% ogółu badanych bibliotek zajmuje lokale jednoizbowe, to na wsi stanowią one 40%. 15% bibliotek publicznych zajmuje lokale zaprojektowane na cele biblioteczne, 36% adaptowane specjalnie dla nich, połowę stanowią pomieszczenia prowizoryczne przystosowane lub nie nadające się dla bibliotek. Tylko 13% bibliotek gminnych i 6% filii na wsi ma budynki zaprojektowane z przeznaczeniem na bibliotekę. W miastach sytuacja lokalowa bibliotek jest znacznie lepsza. 35% wojewódzkich bibliotek publicznych, 30% bibliotek miejskich i 29% bibliotek miejsko-gminnych ma lokale budowane z przeznaczeniem na bibliotekę. Nie jest to równoznaczne z pozytywną oceną przydatności tych lokali. 50,5% opiniowanych na ten temat bibliotekarzy oceniło je negatywnie. Najczęstszym powodem do narzekań była ciasnota. Według danych GUS w 1987 r. przeciętna powierzchnia użytkowa bibliotek publicznych w m² wyniosła ogółem 79,4 m², z tego w mieście 146,1 m², a na wsi 47,8 m², czyli poniżej przeciętnej krajowej. Wyniki badań przeprowadzonych w latach 1986/1987 w IKiCz-u wskazują, że w l. 1975-1987 wzrosła przeciętna powierzchnia lokalowa bibliotek o 31%. Jednocześnie liczba woluminów na 1 m² powierzchni użytkowej wzrosła o 26%, co oznacza, że biblioteki w szybkim tempie zmieniają się w zatłoczone składnice książek.

Wyposażenie bibliotek publicznych w sprzęt techniczny jest niedostateczne. Brakuje zwłaszcza sprzętu wideo oraz materiałów audiowizualnych (kaset magnetofonowych). Użytkowana aparatura: magnetofony, gramofony, projektor filmowy itp. są eksploatowane przez wiele lat, często się psują, a uzyskanie fachowej naprawy jest bardzo utrudnione. Niewielka część bibliotek (przeważnie wojewódzkie biblioteki publiczne) ma mikrokomputery profesjonalne. Bibliotekarze wiedzą, że mogą one być wykorzystywane do prowadzenia rozliczeń finansowych, tworzenia katalogów, inwentarzy, ewidencji czytelników i wypożyczeń. Są to dopiero nieśmiałe początki zmierzające do zastosowania technik komputerowych w bibliotekach.

Sieć bibliotek publicznych dysponuje ogromnym potencjałem zbiorów. W 1988 r. składało się nań 133,7 mln wol. Na jednego czytelnika przypadało średnio 17 wol. Struktura zasobów bibliotecznych jest zróżnicowana bardziej niż struktura użytkowników. Na przykład książek dla dzieci i młodzieży jest 31,4 mln wol. co stanowi 23,4% ogółu zbiorów, a czytelnicy do lat 15 stanowią 37,4% ogółu użytkowników, mają więc nieproporcjonalnie mniej do czytania niż dorośli. Największe zapotrzebowanie jest na książki dla dzieci, lektury szkolne, popularną beletrystykę dla dorosłych. O rozmijaniu się rzeczywistych potrzeb czytelniczych ze strukturą zasobów świadczy to, że aż 36,4% stanowią książki i czasopisma niebeletrystyczne, których wykorzystanie stanowi tylko 17% wypożyczeń. Również aktywność zbiorów jest bardzo niska i wynosi 1,2 wypożyczenia na 1 wol. rocznie.

Z wieloletnich obserwacji wynika, że najczęściej i najchętniej wypożyczane są nowości. Przyczyniła się do tego m.in. telewizja. Zjawisko to wobec

wzrastających cen książek i starzenia się zasobów bibliotecznych będzie się nasilało. W praktyce nowości docierają do bibliotek publicznych w niewystarczającej liczbie egzemplarzy i nierównomiernie, natomiast wiele zakupionych lub przekazywanych przez różne instytucje książek nie budzi żadnego zainteresowania. Trafiały one często do bibliotek skutkiem nacisku różnych instytucji partyjno-administracyjnych, któremu stosunkowo łatwo ulegały lokalne władze biblioteczne. W najbliższej przyszłości biblioteki publiczne powinny w większym stopniu respektować potrzeby czytelnicze, odpowiednio przemieszczać książki nie czytane, przeprowadzać systematyczną selekcję, zabiegać o popularyzację książek wartościowych, nie dostrzeganych oraz nie docenianych przez czytelników.

Samorządy terytorialne powinny nie tylko zapewnić środki na zakupy nowości wydawniczych, ale kontrolować ich wydatkowanie odwołując się do opinii społeczności lokalnej.

Ad 2. Sieć bibliotek publicznych w 1988 r. składała się z 49 wojewódzkich i miejskich bibliotek publicznych, 193 miejskich, 549 bibliotek miasta i gminy, 1542 bibliotek gminnych, 7861 filii bibliotecznych i 22 891 punktów bibliotecznych¹⁰. Rozproszony typ osadnictwa na wsi, słaba komunikacja autobusowa, niedostatek prywatnych samochodów, brak telefonów itp. powodują, że sieć bibliotek publicznych jest gęsta, a wskaźnik wyrażający się liczbą mieszkańców przypadających na 1 bibliotekę jest niski i wynosi 3686. W porównaniu z międzynarodowymi normami IFLA jest to jeden z najkorzystniejszych wskaźników w Europie. Uwarunkowania przestrzenne i cywilizacyjne sprawiają, że zasięg oddziaływania biblioteki publicznej na wsi nie przekracza 1 km. Wypożyczanie książki z biblioteki wymaga pokonania drogi do niej przeważnie pieszo. Stąd konieczność utrzymania filii bibliotecznych we wsiach, które nie są siedzibą władz gminnych. Zastąpienie ich obsługą bibliobusową przy naszym stanie dróg, warunkach klimatycznych (zwłaszcza zimą) i niedostatkach obsługi technicznej jest ciągle mało realne. Zasięg przestrzenny oddziaływania biblioteki, głównie na wsi, jest ważnym elementem i lekceważyć go nie sposób. Jednak u podstaw budowy sieci bibliotek publicznych legła świadomość specyfiki biblioteki jako instytucji kultury. Zakładając jej ścisłe powiązania ze środowiskiem, wypada pamiętać, że pełni ona funkcje wykraczające poza kulturę lokalną. Jej pośrednictwo w udostępnianiu książek i czasopism z innych zasobniejszych bibliotek, świadczone usługi informacyjne, kontakty ze środowiskami twórczymi (m.in. spotkania czytelników z pisarzami, uczonymi, specjalistami reprezentującymi różne dziedziny wiedzy), wszystko to umożliwia czytelnikowi przekroczenie barier ograniczających dostęp do literatury pięknej i naukowej, popularnonaukowej a nawet specjalistycznej. Biblioteka publiczna już dawno przestała być izolowaną, samowystarczalną wypożyczalnią książek do czytania. I choć nieraz może być taka rzeczywistość, to jednak większość bibliotek publicznych w Polsce tworzy zwartą i logiczną

¹⁰ *Biblioteki Publiczne w Liczbach 1988*. Warszawa 1989.

organizacyjną całość. Jest ona wyjątkowo niepodatna na gwałtowne zmiany i przekształcenia, m.in. dlatego, że obecna organizacja sieci bibliotek publicznych stanowi wynik kilkudziesięcioletnich doświadczeń praktycznych. Podstawową cechą tej sieci była i jest nadal trzystopniowa struktura. Głównymi organizatorami odpowiedzialnymi za funkcjonowanie sieci bibliotek publicznych są wojewódzkie i miejskie biblioteki publiczne. Pełnią one podwójne zadania: a) bezpośrednio obsługują miasto, w którym mają swoją siedzibę; b) służą pomocą bibliotekom miejskim i gminnym tworzącym sieć wojewódzką. Zakres tej pomocy wykracza dalece poza obowiązki spełniane wobec środowiska miejskiego. Dotyczy to m.in.: a) spraw związanych z gromadzeniem zbiorów bibliotecznych, głównie zakupem nowości wydawniczych i ich opracowywaniem; b) wypożyczania literatury dydaktycznej (np. podręczników i kompendiów akademickich, opracowań naukowych i specjalistycznych) bibliotekom gminnym lub w małych miastach; c) usług informacyjnych (sporządzania spisów bibliograficznych lub kierowania do odpowiednich źródeł); d) wymiany wydawnictw przestarzałych lub nieprzydatnych w danym środowisku; e) przeprowadzenia skontrum i selekcji zbiorów; f) udzielania fachowej pomocy w zakresie warsztatu bibliotecznego (katalogi, kartoteki, układ zbiorów, zasady ewidencji czytelników i wypożyczeń); g) doszkalania i doskonalenia fachowego bibliotekarzy. Wypada jeszcze dodać do tych zadań poradnictwo w projektowaniu nowych pomieszczeń, remontów i adaptacji oraz przy zakupach mebli i sprzętu technicznego, interwencje u władz lokalnych w tak prozaicznych sprawach jak niedostatek opału, niedopuszczanie do zmiany lokalu na gorszy, pokrycie kosztów transportu książek do odległych miejscowości itp.

Podejmowane w przeszłości próby formalnego rozgraniczenia tych obowiązków przez dokonanie podziału na miejską bibliotekę publiczną i wojewódzką bibliotekę publiczną nie przyniosły pozytywnych skutków. Po prostu dlatego, że pozbawiona książnicy biblioteka wojewódzka zmieniała się w urząd, a funkcjonująca oddzielnie biblioteka miejska nie była w stanie udzielać skutecznej pomocy bibliotekom gminnym i miejskim na terenie województwa. Konieczność utrzymania dwóch budynków, wyposażenia, oddzielnej administracji i kierownictwa obciążała budżet państwa bez widocznych korzyści dla czytelników.

Przeciętna liczba bibliotek wchodzących w skład poszczególnych wojewódzkich sieci bibliotecznych wynosi ok. 200 placówek. Zróżnicowanie jest jednak duże i kształtuje się od 87 (Chełmskie) do 671 (Katowickie) placówek. Jest oczywiste, że wojewódzkie i miejskie biblioteki publiczne — nawet przy najsprawniejszej organizacji — nie są w stanie bezpośrednio sterować tak rozbudowaną siecią. Ogniwem, wypełniającym tę lukę są biblioteki miejskie lub miasta i gminy, które przed 1975 r. były powiatowymi i miejskimi bibliotekami publicznymi. Rozmaicie nazywane (oddziały lub filie, biblioteki rejonowe) zachowały wiele dawnych funkcji w stosunku do bibliotek gminnych starając się udzielać im niezbędnej pomocy w zakupach nowości wydaw-

nicznych, selekcji zbiorów, dostarczaniu książek specjalistycznych, wreszcie doszkalanii pracowników.

Ad 3. Udział bibliotek wojewódzkich i miejskich lub nawet gminnych w sprawowaniu opieki merytorycznej nad bibliotekami wiejskimi ma swoje liczne uwarunkowania. Wśród nich jako najważniejsze wypada wymienić niedostateczne kwalifikacje fachowe bibliotekarzy wiejskich, pracę w niepełnym wymiarze godzin w filiach, permanentną wymianę kadr we wszystkich rodzajach bibliotek.

W latach 1981-1985 odeszło z sieci 5280 pracowników, co stanowi prawie 1/3 ogółu zatrudnionych. Należy przypuszczać, że do dnia dzisiejszego odeszło znacznie więcej. Odchodzili pracownicy z wszystkimi kategoriami wykształcenia, najczęściej ze stażem krótkim (do roku), ale również z wieloletnim — od 11 do 30 lat. Powody rezygnacji z pracy były rozmaite; w kolejności układają się następująco: niskie płace, praca na dwie zmiany, lepsze warunki w innych bibliotekach (głównie szkolnych) — krótszy czas pracy, dłuższe urlopy, jedna zmiana. Polityka kadrowa w bibliotekarstwie publicznym nie sprzyjała wyłanianiu wysoko kwalifikowanej kadry zawodowej. Oczywiście mamy wielu mądrych i utalentowanych bibliotekarzy, ale działają oni w rozproszeniu i nie stanowią żadnych wzorów godnych naśladowania. Środowisko jest podzielone i zdeorientowane. Jedyna organizacja fachowa jaką jest Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, w oczach wielu jego byłych członków jest politycznie skompromitowane; NSZZ „Solidarność” jest słaby i nie wydaje się, by w najbliższym czasie był w stanie zająć się sprawami merytorycznymi, wykraczającymi poza problematykę związkową; powstałe niedawno Polskie Towarzystwo Bibliologiczne stawia dopiero pierwsze kroki, a w programie jego działania biblioteki znajdują się na dalszym planie. O innych stowarzyszeniach czy organizacjach związkowych niewiele wiadomo. Pasywność środowiska utrudnia wyłonienie autentycznej liczącej się reprezentacji, a to z kolei przedłuża żywot starych struktur, odpornych na zmiany.

Ad 4. Sytuacja organizacyjna i kadrowa w bibliotekarstwie publicznym obliguje do rozważenia w zakresie przekształceń systemu finansowania bibliotek. Dotyczy to szczególnie podziału obowiązków między budżety samorządowe i państwowe. Mimo licznych niewiadomych jedno jest pewne, że oba te źródła finansowania bibliotek nie będą zasobne.

Prawdopodobnie jeszcze w 1990 r., po wyborach, samorzady przystąpią do opracowywania swoich budżetów. Umożliwi to zorientowanie się, do jakiego stopnia samorzady będą finansowo samowystarczalne, a na jakie cele będą musiały być dotowane z budżetu państwa. Potoczne obserwacje podpowiadają, że w odniesieniu do bibliotek pomoc z budżetu państwa będzie nieodzowna w kilku przypadkach:

a) gdy samorząd gminny będzie na tyle biedny, że już w momencie startu będzie musiał być dotowany ze środków centralnych; ze wstępnego rozeznania wynika, że takich gmin jest ok. 200;

b) gdy samorząd gminny wygospodaruje środki na utrzymanie biblioteki gminnej, ale już nie wystarczy mu ich na filie biblioteczne, albo tam, gdzie wystarczy na lokal, wyposażenie i płace bibliotekarzy, ale zabraknie na kupno książek;

c) gdy biblioteka pełni funkcje dwojakie: środowiskowe i ponadlokalne; dotyczy to szczególnie bibliotek miasta i gminy, wojewódzkich i miejskich, ale również i bibliotek gminnych, które sprawują opiekę merytoryczną nad filiami i punktami bibliotecznymi.

Udział budżetu centralnego w stosunku do samorządu powinien kształtować się proporcjonalnie do zadań, jakie pełni dana biblioteka w strukturze sieci. I tak największe dotacje powinny otrzymywać przez najbliższe 3-4 lata wojewódzkie i miejskie biblioteki publiczne (nawet do 80% kosztów ich działalności). Nakłady z budżetu państwa na biblioteki miejskie, miasta i gminy oraz gminne powinny być uzależniane od spełnianych przez nie zadań ponadlokalnych. Istnieje również inna możliwość, a mianowicie finansowanie ponadlokalnych usług bibliotecznych z budżetu gmin zrzeszających się dla wypełnienia określonego zadania. Jednym z takich celów byłoby np. utrzymanie przez pewien ustalony czas (2-3 lat) biblioteki miejskiej lub miasta i gminy sprawującej opiekę nad wybranymi bibliotekami wiejskimi.

Samorzady terytorialne powinny być świadome, ile kosztuje utrzymanie biblioteki i jakie normatywy obowiązują w zakresie powierzchni lokalowej, wyposażenia, płacy bibliotekarza oraz zakupów nowości wydawniczych. Możliwe jest ustalenie wskaźników minimalnego finansowania bibliotek publicznych przyjmując za podstawę średnią płacę krajową (która dzięki indeksacji jest mało podatna na inflację) — mnożoną przez liczbę mieszkańców danej jednostki terytorialnej.

Konieczne jest również wskazanie źródeł finansowania średniego szkolnictwa bibliotekarskiego. Jedynie Państwowy Ośrodek Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie i Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy w Warszawie otrzymują środki finansowe z MKiS. Utrzymanie 4 Państwowych Studiów Kulturalno-Oświatowych i Bibliotekarskich (Wrocław, Ciechanów, Opole, Krosno) mieści się w budżetach rad narodowych. Z tego samego źródła czerpie policealne szkolnictwo bibliotekarskie (w Poznaniu, Katowicach, Sopocie, Wałbrzychu, Łomży, Zamościu, Radomiu wydzielone klasy w różnych zespołach szkół). W bibliotekarstwie polskim nie istnieje praktyka akredytowania szkoły bibliotekarskiej np. przy Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich. Akredytacja zakłada obowiązek spełniania określonych wymagań, które dotyczą takich spraw, jak: lokal, wyposażenie, księgozbiór, kwalifikacje zawodowe nauczycieli itp. W Stanach Zjednoczonych szkołę bibliotekarską może założyć każdy, kto nie był karany sędownie. Wystarczy ją zarejestrować, tak jak każdy inny biznes. Ale to nie znaczy, że Amerykańskie Stowarzyszenie Bibliotekarzy udzieli każdej szkole swojej akredytacji automatycznie. Bez niej absolwenci takiej szkoły mają po prostu gorsze szanse na rynku pracy. Przyszłe samorzady

terytorialne prawdopodobnie będą chciały wiedzieć, czy utrzymywana przez nie szkoła bibliotekarska kształci rzeczywiście dobrych fachowców.

Podjęcie prac nad kształtowaniem budżetów samorządowych określających wydatki na utrzymanie bibliotek publicznych oraz dotacje państwowe powinny zobligować i sprzyjać podejmowaniu prac nad ekonomicznymi aspektami działania bibliotek. Tak się bowiem składa, że nie wiemy dokładnie, ile kosztuje utrzymanie bibliotek, jaki jest efekt nakładów inwestycyjnych, czy tańsze są tradycyjne formy pracy — np. w zakresie opracowywania zbiorów — czy też warto zabiegać o wprowadzenie nowych technik i jakich. Jak się kształtują rozmiary usług świadczonych bibliotekom publicznym przez Bibliotekę Narodową (np. w postaci centralnie drukowanych kart katalogowych, poradników bibliograficznych, rocznej statystyki bibliotecznej, usług informacyjnych itp.)? Są to sprawy wymagające pilnego podjęcia przez akademickie ośrodki kształcenia bibliotekarzy.

Doświadczenia innych krajów w zakresie finansowania bibliotek publicznych wskazują, że nigdzie nie udało się przerzucić całkowicie kosztów związanych z ich utrzymaniem na samorzady terytorialne. Udział budżetu centralnego zaznacza się wszędzie, choć w różnym stopniu. W krajach o gospodarce rynkowej na źródła finansowania bibliotek składają się budżety lokalne i centralne oraz fundacje prywatne¹¹.

W krajach o gospodarce rynkowej rządy przyznają dotacje na tę część działania bibliotek, która wykracza poza podstawowe obowiązki wynikające z obsługi lokalnego środowiska. Dotyczy to m.in. wypożyczeń, obsługi grup czytelniczych (w tym również mniejszości etnicznych), niepełnosprawnych, obsługi gospodarstw wiejskich itp. Wzrastające koszty utrzymania bibliotek skłaniają do ograniczenia wydatków na ich rzecz przez rządy. Ten wzrost kosztów jest prostą konsekwencją wzrostu cen książek i czasopism oraz wzrostu zatrudnienia. Dzieje się tak we wszystkich krajach. Nic dziwnego, że 55 Konferencja Ogólna i Sesja Rady IFLA w Paryżu (1989), poświęcona była ekonomicznym problemom bibliotekarstwa i informacji. Zastanawiano się m.in. nad wprowadzeniem odpłatności za usługi biblioteczne, zwłaszcza typu informacyjnego. Opinie na ten temat są w światowej społeczności bibliotecznej podzielone. Większość bibliotekarzy jest przeciwna pobieraniu opłat za usługi, chociaż w ostatnich latach idea ta zyskuje zwolenników, przede wszystkim w odniesieniu do wymagających źródłowych poszukiwań zestawień bibliograficznych. Nikt nie bierze nawet pod uwagę wprowadzenia opłat za udostępnianie książek i czasopism. W celu znalezienia dodatkowych pozabudżetowych źródeł finansowania biblioteki brytyjskie i amerykańskie podejmują działalność informacyjną dla potrzeb przemysłu i biznesu. Ale korzyści finansowe z tego są niewielkie.

¹¹ Por. ekonomiczny aspekt funkcjonowania bibliotek w omówieniu 55 Konferencji Ogólnej i Sesji Rady IFLA s. 37-43.

ZAKOŃCZENIE

Sygnalizowane sprawy, jeżeli mają być rozwiązane z pożytkiem dla bibliotek, wymagają dużej aktywności całego środowiska bibliotekarskiego. Tymczasem przeważają w nim nastroje niepewności oraz dość upowszechniony pogląd, że przyszłe samorzady zlikwidują biblioteki publiczne, zwłaszcza na wsi. Pesymiści twierdzą, że 70% — optymiści, że 60% bibliotek padnie ofiarą oszczędności. Źródła tych nastawień są oczywiście rozmaite. Jeszcze nie tak dawno samo pojęcie samorządności kojarzono z działalnością opozycyjną. W 1983 r. na łamach *Bibliotekarza* znajdujemy taką oto wypowiedź: „Tak się dziwnie składa, że wyniki badań niektórych pracowników IKiCz w sprawie modelu zarządzania bibliotekami zaczęły się pojawiać równoległe z pojawiającymi się tendencjami politycznymi, które później znane są jako program pod nazwą «Rzeczpospolita samorządna». W dziedzinie kultury w tym «programie» chodziło między innymi o to, aby odrywać poszczególne instytucje od organów socjalistycznej administracji państwa polskiego. Nie o naukę zatem chodziło tutaj (...), lecz o politykę”¹². Samo posądzenie o uprawianie polityki pachniało siarką piekielną, a tak naprawdę stanowiło kontynuację hasła z 1968 r. „Studenci do nauki, pisarze do pióra”. Zgodnie z tą dyrektywą z łamów bibliotekarskich czasopism fachowych znikła na prawie 6 lat problematyka związana z zarządzaniem. Analiza numerów *Bibliotekarza* i *Poradnika Bibliotekarza* za lata 1988 i 1989 wskazuje, że redakcje zignorowały całkowicie zmiany społeczno-gospodarcze zachodzące w kraju. Nawet te oficjalnie podejmowane próby reformowania systemu gospodarczego. Jedyny wyjątek stanowi zestawienie bibliograficzne w *Poradniku Bibliotekarza*, w którym wymieniono 8 pozycji poświęconych samorządności. Prawie wszystkie pochodzą z pierwszej połowy lat 80-tych i dotyczą samorządu pracowniczego¹³.

Wydaje się, że znacznie groźniejszy w skutkach dla bibliotek może okazać się nie tyle brak dobrej woli ze strony przyszłych samorządów terytorialnych, co brak gotowości samych bibliotekarzy do pracy w nowych warunkach. Należy żywić nadzieję, iż ciekawość przyszłości okaże się silniejsza od dzisiejszych obaw i zwątpienia. Nie stać nas na bierność. Trzeba przyjąć za pewnik, iż rysujące się zmiany w życiu gospodarczym, organizacji nauki i szkolnictwa, w ruchu wydawniczym nie ominą bibliotek. Będą one musiały udowodnić swoją sprawność i efektywność w ramach nowych struktur gospodarczych, samorządowych i administracyjnych. Tak jak gospodarka, bibliotekarstwo potrzebuje rynku. Żadne działania koordynacyjne i budowanie modeli nie zastąpi autentycznych zamówień czytelniczych i informacyjnych. Liczy się popyt na usługi biblioteczne, czyli potrzeby poszczególnych jednostek, grup, instytucji i całego społeczeństwa.

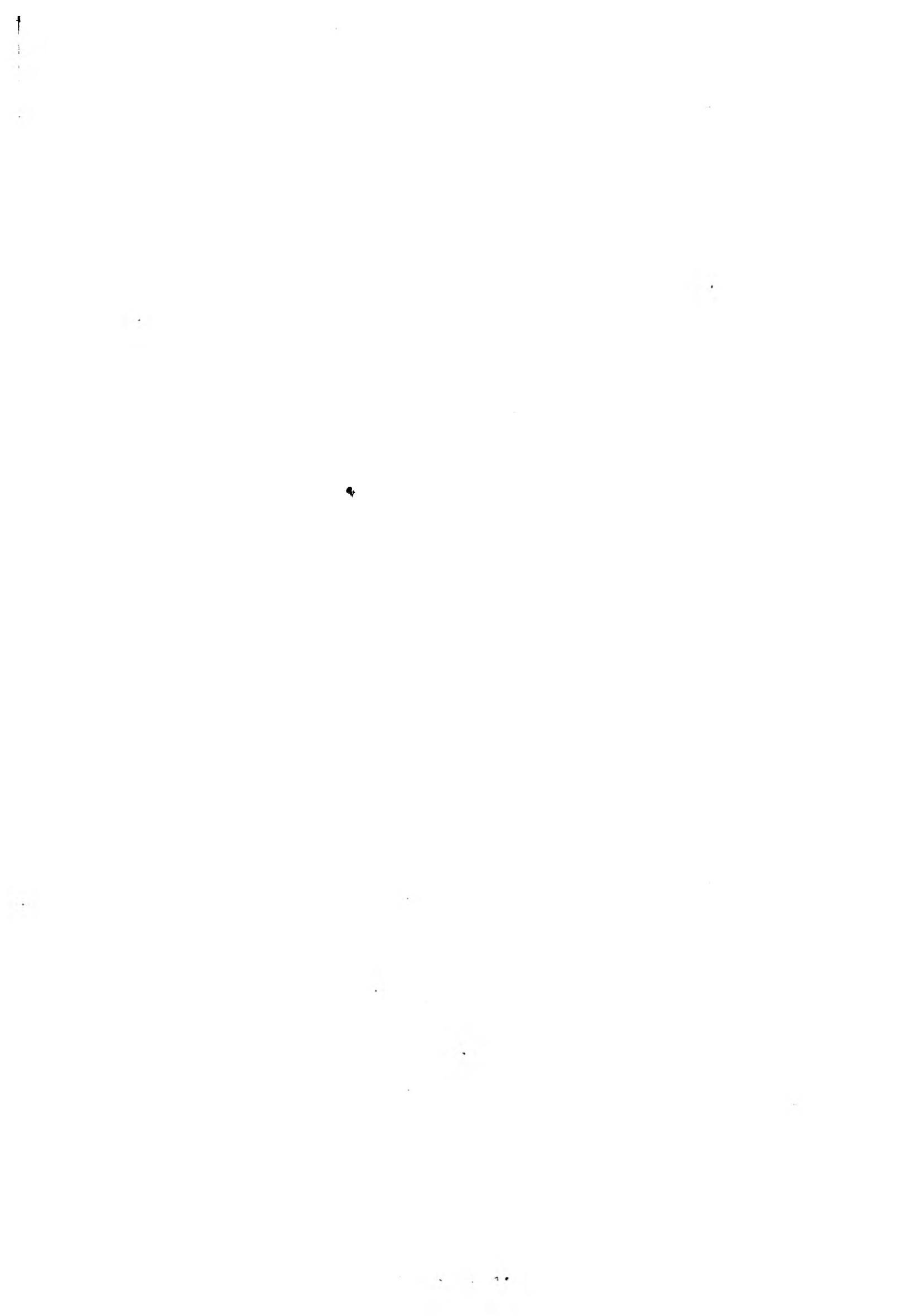
¹² Z. Daraż: *W sprawie ogniw pośrednictwa na tle „Post scriptum” dr Jerzego Maja*. „*Bibliotekarz*” 1983 nr 5 s. 112.

¹³ G. Iajsich: *Edukacja ekonomiczna społeczeństwa*. „*Por. Bibl.*” 1988 nr 3 s. 8-11.

JADWIGA KOŁODZIEJSKA

**PUBLIC LIBRARIES AND THE NEW SYSTEM OF LOCAL
ADMINISTRATION**

Under the new system of local administration the social function of libraries will get more importance and their activities will be more closely related to the needs of the community. Therefore it becomes necessary to determine the real role of libraries in the development of culture. The author quotes statistics, studies into the sociology of culture, reading and publishing and also deals with principles of founding and using library collections. The follows an analysis of some financial and organizational aspect and problems the librarians face. In the coming transition period regulations which govern library work should be revised. In the end the author discusses conditions under which financial help from the state will be necessary to aid libraries and schools for librarians.

55 KONFERENCJA OGÓLNA I SESJA RADY GŁÓWNEJ IFLA
(PARYŻ, 19-26 SIERPNI 1989 r.)

ORGANIZACJA KONFERENCJI

Obrady toczyły się w Pałacu Kongresowym, w którym bez najmniejszych kłopotów pomieściło się ok. 3000 uczestników reprezentujących ponad 100 krajów. W wielkich przestrzeniach Pałacu zorganizowano również wystawę, na której firmy z całego świata prezentowały: książki, czasopisma, materiały audiowizualne, sprzęt biblioteczny (głównie meble) oraz urządzenia komputerowe i reprograficzne.

Głównym tematem 55 Konferencji były „Biblioteki i informacja we wczorajszej, dzisiejszej i jutrzejszej ekonomii”. To sformułowanie tylko do pewnego stopnia dyscyplinowało autorów ok. 220 referatów i komunikatów. I nic w tym dziwnego. Struktura organizacyjna IFLA składała się w 1989 r. z 8 głównych działów, 32 sekcji, 11 grup okrągłego stołu, a Federacja od wielu lat żyje własnym wewnętrznym życiem, którego główną cechą i najprawdopodobniej zaletą jest różnorodność. Przewaga fachowej tematyki bibliotekarskiej sprawia, że nie sposób wyłowić z tego strumienia informacji problemów, które można byłoby określić jako dominujące. Po prostu dlatego, że w praktyce bibliotekarskiej jednakże ważne są sprawy związane z zasadami gromadzenia zbiorów, systemami ich opracowywania, udostępniania i przepływem informacji, jak również te, które dotyczą obsługi czytelników niepełnosprawnych, zastosowań nowych technik czy programów kształcenia bibliotekarzy.

W obradach uczestniczyła dość liczna (w porównaniu z ubiegłymi latami) grupa 11 bibliotekarzy polskich reprezentujących różne specjalności i zainteresowania. Prawdopodobnie podzielił się oni swoimi doświadczeniami na łamach prasy fachowej. Umożliwia mi to dokonanie selekcji referatów oraz wypowiedzi w dyskusji pod kątem powiązania ich z głównym tematem Konferencji. Jest to konieczne, ponieważ po pierwsze w bibliotekarstwie — jak i w wielu innych dziedzinach — specjalizacja pogłębiła się na tyle, że nie ma już osób, które znałyby się na wszystkim. A po drugie, udział w obradach międzynarodowej Konferencji to nie tylko dostęp do najnowszych informacji, często wprost z warsztatu badawczego, ale również okazja do skonfrontowania i sprecyzowania w toku dyskusji własnych poglądów z sądami innych specjalistów. Znakomitą po temu okazję stwarzała upowszechniająca się forma tzw. warsztatów (workshop) polegająca na krótkim, nie dłuższym niż 15 min., zagajeniu (sformułowanie głównych tez lub pytań) prelegenta i następnie rozwinięciu wedle nich dyskusji w małych grupach. Daje to możliwość skupienia się na wybranej problematyce, pogłębienia jej, zamiast — jak to bywało na poprzednich obradach — wysłuchiwanie całych referatów, często z nikłą (ze względu na brak czasu) możliwością wypowiedzenia się. Inną formą, przejętą z kongresów i seminariów przedstawicieli nauk ścisłych, są rozmowy indywidualne przy tzw. stanowisku (poster). Osoby zainteresowane np. doksztalceniem bibliotekarzy nawiązują rozmowę z autorem, który uprzednio wpisał na tablicy lub plakacie interesujący go temat,

przygotował prospekty lub jakieś własne opracowanie, które chciałby upowszechnić. Forma ta odbiega jednak dalece od tego, do czego nawykli humaniści, toteż nie wydaje się, by w najbliższych latach szerzej się upowszechniła; oczywiście przewidywania te mogą okazać się mylne. Zwłaszcza że bibliotekarstwo jest pod coraz większym ciśnieniem nowoczesnych technik (m.in. w programie przewidywano kilka dyskusji za pośrednictwem łączności satelitarnej, np. na temat: udziału bibliotek publicznych w zwalczaniu analfabetyzmu, dostępności materiałów drukowanych, służby bibliotecznej dla różnych grup kulturowych, kosztów budownictwa bibliotecznego) oraz takich dziedzin, jak: przemysł, zarządzanie, biznes, informacja — dla których najważniejsza jest sprawność i efektywność działania.

EKONOMICZNY ASPEKT FUNKCJONOWANIA BIBLIOTEK

Jest to najmniej rozpoznana dziedzina w bibliotekarstwie. Referat J. M i c h e l a: *Libraries, information, economics*, wygłoszony na posiedzeniu plenarnym, opinię tę potwierdził. Zainteresowanie ekonomicznym aspektem działania bibliotek pojawiło się w związku z wzrastającymi kosztami utrzymania bibliotek oraz posunięciami rządów, zmierzającymi do ograniczenia wydatków na ten cel. Jako główne parametry ekonomiczne określające koszty utrzymania bibliotek przyjmuje się: wydatki z budżetów lokalnych i centralnych, wzrost zatrudnienia, ceny książek i czasopism. W krajach o gospodarce rynkowej źródła finansowania bibliotek są rozmaite, np. budżety lokalne i centralne, fundacje prywatne. Udział rządów w finansowaniu bibliotek jest zróżnicowany. I tak w St. Zjedn. w l. 1981-1985 ogólne wydatki na biblioteki wyniosły 4-5 mld dol., w tym wydatki rządu federalnego stanowiły 50-60%. W tychże latach największy udział rządu centralnego w utrzymywaniu bibliotek zanotowano w W. Brytanii (63% ogółu wydatków bibliotek), Holandii (63%), RFN (42%), najmniejszy — w Hiszpanii (10%) i we Francji (20%). Udział płac w strukturze wydatków bibliotek kształtuje się w wymienionych krajach rozmaicie, ale niezależnie od tych odmienności stanowi on najwyższą pozycję (50-60%). Resztę pochłaniają wydatki na zakupy materiałów bibliotecznych, energię elektryczną itp. Utrzymywane z funduszy publicznych biblioteki partycypują w dochodach prywatnych właścicieli wydawnictw. Roczne obroty ruchu wydawniczego w St. Zjedn. wynoszą 60 mld dol., z czego 35 mld przypada na gazety i 15 mld na inne czasopisma. W Europie obroty stanowią 30 mld. dol., w Japonii 10 mld. dol. Udział bibliotek w obrotach ruchu wydawniczego stanowi 4-5 mld dol. Oprócz tego 15 mln dol. przypada na zakupy materiałów specjalnych: wydawnictw audiowizualnych, muzykaliów, płyt, wideokaset. Nie jest to mało zważywszy, że dochodzą do tego wydatki na pochodzące z wielkich baz danych (naukowych, technicznych, medycznych, prawnych) materiały informacyjne, za które biblioteki płacą ok. 1 mld dol. w skali rocznej. Funkcjonuje już ok. 3000 baz danych i liczba ich stale wzrasta. Obroty płynące z usług informacyjnych w systemie online stanowią 4-7 mld. dol., z czego 71% przypada na St. Zjedn., 18% na Europę, 11% na Japonię i resztę świata.

Nic nie wskazuje na to, by w najbliższej przyszłości autorzy mniej pisali a czytelnicy mniej czytali (J. D a v i e s: *Can we run libraries without books and journals?*). W nauce rozwijają się nowe specjalności, a wraz z nimi pojawiają się nowe czasopisma, które biblioteki powinny kupować. W latach 70-tych w bibliotekach francuskich 80% sum przeznaczonych na zakupy pochłaniała prenumerata czasopism. W tymże czasie środki na zakupy zmniejszono o połowę. Podobnie stało się w RFN i w W. Brytanii, gdzie w l. 1981-1983 zmniejszono budżety na zakupy o 10-25%. Sytuacja w zakresie zaopatrzenia bibliotek brytyjskich w nowości wydawnicze była tak zła (pogarsza się ona m.in. w związku z prywatyzowaniem wydawnictw akademickich), że rząd wyasygnował 9 mln funtów na uzupełnienie najdotkliwszych luk.

Biblioteki w RFN próbują ratować się rozwijając wypożyczanie międzybiblioteczne. Jeżeli brak pieniędzy, żeby kupić książkę lub czasopismo, trzeba je pożyczyć gdzie się tylko da. Powszechnie wiadomo, że wartość bibliotek w opinii społeczności akademickich oceniana jest wg dopływu nowości wydawniczych. Szybkość ich opracowywania i udostępniania jest traktowana jako wartość ekonomiczna. Ale skracanie czasu pomiędzy zakupem a przygotowaniem do udostępniania podraża koszty, zwłaszcza w bibliotekach o tradycyjnej organizacji i podziale pracy. Zwiększenie dopływu wydawnictw pociąga za sobą konieczność zatrudnienia nowych wysoko-

kwalifikowanych pracowników, zwłaszcza w działach opracowania. Stąd nadzieje związane z wprowadzeniem do bibliotek technologii elektronicznych. Być może, dzięki nim uda się zahamować przyrost liczby pracowników o wysokich kwalifikacjach zawodowych, a więc kosztownych z punktu widzenia ekonomiki.

RYNKOWY ASPEKT INFORMACJI

Coraz częściej rozważa się możliwość wprowadzenia odpłatności za usługi biblioteczne, zwłaszcza informacyjne.

Opinie na ten temat są podzielone (S. W e b b e r: *Priced information services in the public sector: how will they succeed in 1992?*). Większość bibliotekarzy jest przeciwna pobieraniu opłat za usługi, chociaż w ostatnich latach idea ta zyskuje zwolenników, przede wszystkim w odniesieniu do wymagających źródłowych poszukiwań zestawień bibliograficznych. W celu znalezienia dodatkowych pozabudżetowych źródeł finansowych biblioteki brytyjskie i amerykańskie podejmują działalność informacyjną dla potrzeb przemysłu i biznesu. Ale korzyści finansowe z tego są niewielkie. Pieniądze robią wielkie prywatne firmy lub korporacyjne instytucje, jak np. Reuters Ltd, Citibank, Financial Times i in. Reuter ma 172 000 terminali, wielką bazę danych i milionowe dochody. Kwalifikacje personelu, marketing, łączność (telekomunikacja) ze światem nie wytrzymują porównania z możliwościami bibliotek. Jest to po prostu nowoczesna, wielce dochodowa gałąź przemysłowa. Wobec projektów utworzenia w 1992 r. Jednolitego Rynku Europejskiego będzie ona musiała być udoskonalona, na co złożą się nowe regulacje prawne, opłaty, wyższa fachowość obsługi klientów. Takiej konkurencji biblioteki nie mogą sprostać dlatego, że bibliotekarz nie zmieni się w specjalistę-informatora o rynku pieniężnym i nie przyswoi sobie fachowego języka, który jest narzędziem porozumiewania się z użytkownikami tego typu informacji. A nawet gdyby spróbował, i tak nie pozyska sobie zaufania przedstawicieli biznesu. Za informację z bazy danych Reutera student musi zapłacić, a w swojej macierzystej uczelni w bibliotece dostanie za darmo. Nie płacą za informacje pracownicy naukowcy wyższych uczelni, bo ich po prostu na to nie stać. W tej sytuacji biblioteka pozostaje nadal instytucją, której głównym zadaniem jest obsługa społeczności lokalnej, a tam gdzie jest to możliwe — pośredniczenie w kontaktach z prywatnym rynkiem informacyjnym.

Mimo wielu wątpliwości związku między bibliotekami i gospodarką są wyraźne. Według badań przeprowadzonych przez Politechnikę w Birmingham w 1986 r. spośród 117 bibliotek wyższych uczelni 62 prowadziły usługi dla przemysłu i biznesu; 92% z nich służyło szybką informacją, 27% sporządzało bibliografie i spisy dla instytucji przemysłowych.

Wielu bibliotekarzy, jeżeli nie większość, ma świadomość rozwoju cywilizacji naukowej i technicznej i konieczności podporządkowania mu działalności bibliotek, zwłaszcza w zakresie gromadzenia zbiorów i służb informacyjnych. Wiedzą też, że informacja jest specyficznym towarem, nieporównywalnym z produktami przemysłowymi. Potrzeby na nią kształtują liczne uwarunkowania zewnętrzne, od bibliotek niezależne (M. B r o a d b e n t: *Information management education: some interdisciplinary approaches*). Są to: oświata, funkcjonujący system wartości, ogólny poziom kulturalny i cywilizacyjny (m. in. nowoczesne techniki), system zarządzania gospodarką itp. — które w sumie tworzą specyficzną strukturę informacyjną w różnych regionach świata i w poszczególnych krajach. Główną cechą tej struktury jest jej ogromne zróżnicowanie, wynikające z usytuowania geopolitycznego danego kraju, typu gospodarki, aktywności społeczeństwa w realizowaniu programów rozwojowych itp.

Mechaniczne przenoszenie systemów biblioteczno-informacyjnych z krajów gospodarczo rozwiniętych do krajów na dorobku nie na wiele się zda. Powstałych w Europie modeli takich systemów nie da się zastosować w krajach afrykańskich (B. A b o y a d e: *Communication and information in contemporary African society: the role of the library*), w których procent analfabetów jest wciąż wysoki, a główną szansą rozwoju gospodarczego jest rolnictwo. Mimo niskiego poziomu oświaty — a może właśnie z tego powodu — biblioteki muszą poszukiwać takich form rozprzestrzeniania informacji, które byłyby ściśle powiązane z tradycją wiejskich środowisk lokalnych. Na wsi nigeryjskiej są to głównie kontakty osobiste bibliotekarza z mieszkańcami danej

wioski, głośne czytanie literatury pięknej, odpowiedzi na rozmaite pytania dotyczące: zdrowia, rolnictwa, oświaty, religii, poczynań rządu itp. W takich warunkach powiązanie biblioteki ze środowiskiem staje się punktem wyjścia do współpracy z różnymi ośrodkami informacyjnymi (rolniczymi, do spraw rozwoju społecznego, medycznymi), które działają w części i w całym kraju.

Wiele uwagi poświęcono programom kształcenia pracowników służb informacyjnych. Zajęto się przede wszystkim wiedzą o zjawiskach społecznych, takich jak stopień gotowości człowieka — zwłaszcza przedstawicieli poszczególnych zawodów — do posługiwania się źródłami informacyjnymi i wykorzystywania ich w działaniu praktycznym, obejmującym m.in. całą sferę zarządzania, planowania, komputeryzacji. Na drugim niejako miejscu znalazły się sprawy związane z usytuowaniem studiów w zakresie informacji w strukturze organizacyjnej wyższej uczelni. Dla formowania treści programowych nie są obojętne tradycje historyczne oraz współczesne kierunki specjalizacji. Jako przykład może posłużyć Wydział Służb Informacyjnych (Department of Information Services) w Royal Melbourne Institute of Technology, będący częścią Faculty of Applied Social Science and Communication. Współpracuje on ściśle z: Faculty of Business, Information Technology Division, Department of Administrative Studies. Powiązania te wpływają na formułowanie tematów prac magisterskich, które mają charakter interdyscyplinarny. Do najczęściej podejmowanej problematyki należy informacja w powiązaniu z zarządzaniem w przemyśle, administracji i biznesie oraz zastosowanie techniki w poszczególnych dziedzinach życia społecznego i gospodarki. Nie ma potrzeby dodawać, że większość tematów prac magisterskich ma praktyczystyczny charakter. Celem tak usytuowanych studiów w zakresie informacji, treści programowych i działalności dydaktycznej jest kształcenie specjalistów menażerów w dziedzinie informacji i bibliotekarstwa. Sama nazwa Wydział Służb Informacyjnych (a nie informacji naukowej) świadczy o stopniu rozprzestrzeniania się informacji na wszystkie dziedziny życia, nie ograniczanie jej do wyizolowanej sfery nauki i techniki. Jest również charakterystyczne, że w krajach wysoko rozwiniętych cywilizacyjnie mówi i pisze się więcej o społecznych uwarunkowaniach działalności informacyjnej, zaś w krajach biedniejszych dominują zainteresowania jej stroną technologiczną. Personel dydaktyczny wspomnianego Wydziału Służb Informacyjnych uczestniczy w kształceniu w zakresie informacji studentów innych wydziałów: dziennikarskiego, biznesu, inżynieryjnego, stosunków społecznych, a więc przyszłych jej użytkowników. Program kształcenia pracowników informacji jest tak ułożony, że daje możliwość zdobycia kwalifikacji w zakresie zarządzania działalnością informacyjną (management control) oraz w dziedzinie zastosowań praktycznych (coprofessional). Do umiejętności w pierwszej grupie wypada zaliczyć: strategię, planowanie, obieg informacji w zależności od specyfiki instytucji, opracowywanie formatów, sporządzanie analiz; w drugiej dominują czynności związane z obsługą sprzętu elektronicznego.

Kształcenie w zakresie informacji uzupełniane jest i wspierane przez licznie prowadzone badania naukowe w tej dziedzinie. Priorytety badawcze ustalone w Research and Development Department Biblioteki Brytyjskiej na l. 1989-1994 przewidują problematykę związaną z określeniem: polityki informacyjnej biblioteki, wartości informacji dla ekonomicznego rozwoju przemysłu oraz biznesu i handlu, zasad gromadzenia informacji i jej przetwarzania, skuteczności wprowadzania owych technik i ich humanistycznego aspektu, potrzeb informacyjnych naukowców i praktyków w zakresie nauk społecznych. Biblioteka Brytyjska jest głównym w kraju dysponentem budżetu na badania. Mimo wielu ograniczeń finansowych przewiduje w 1990 r. wzrost środków na rozwój badań z 1 do 3 mln funtów.

PRZYSZŁOŚĆ BIBLIOTEK NARODOWYCH

W tradycjach europejskich biblioteka narodowa ma ugruntowaną pozycję. Spośród przypisywanych jej zadań do bezspornych i pierwszoplanowych należy gromadzenie produkcji wydawniczej danego kraju, opracowywanie i przechowywanie oraz udostępnianie jej współczesnym i przyszłym użytkownikom. Wspomniany wzrost światowej produkcji wydawniczej, pojawienie się nowych form zapisu, w tym również elektronicznych, wzrastające koszty gromadzenia, powodują, że coraz częściej formułowane są pytania o przyszłość bibliotek narodowych. Czy mogą one zachować i kontynuować tradycyjne struktury, czy nie są one luksusem i czy w związku z tym kraje

gospodarczo uboższe stać na ich zakładanie i utrzymywanie? Nie jest bowiem sprawą przypadku, że od czasu II wojny światowej tylko kilka krajów afrykańskich powołało biblioteki narodowe. Wśród nich wymienia się Nigerię, o której wiadomo, że należy dziś do grupy 23 krajów o najwyższym dochodzie narodowym. Ale nawet kraje gospodarczo rozwinięte wolą rozwijać komercyjną działalność informacyjną niż wydawać pieniądze na utrzymywanie biblioteki narodowej. Dzieje się tak, ponieważ nie wszystkie rządy są świadome, czym ma być biblioteka narodowa. Stąd skłonność do redukcji budżetów tych bibliotek, co często ogranicza ich funkcje do tradycyjnego gromadzenia zbiorów, przy czym nie mogą one być należycie konserwowane, a to w przyszłości uniemożliwi ich udostępnianie. Z tradycji wynika humanistyczny profil zbiorów bibliotek narodowych. Stanowi on odwzorowanie struktury nauki w czasie, gdy biblioteki narodowe powoływano do życia. Ten humanistyczny rodowód bibliotek narodowych wyraża się m.in. w ich podporządkowaniu organizacyjnemu ministerstwu kultury.

Rzeczywistość odbiega dalece od powszechnych wyobrażeń o bibliotekach narodowych. Odnosi się to również do zawartości zbiorów. Dzięki gwarantowanemu ustawami egzemplarzowi obowiązkowemu wpływa do nich oprócz humanistyki cała wielka produkcja wydawnicza obejmująca nauki ścisłe i techniczne. Głównym użytkownikiem tych zasobów jest sektor prywatny (przemysł, handel, biznes). Mając na względzie jego potrzeby biblioteki narodowe organizują usługi informacyjne. Wzrost zadań związanych z obsługą tych dziedzin doprowadził do podziału w 1984 r. Biblioteki Brytyjskiej na dwie części: Science, Technology and Industry Division oraz Humanities and Social Sciences Division. U podstaw tej decyzji legło przekonanie, że nie można poprzestać na kontynuowaniu tradycyjnych kierunków gromadzenia zbiorów biblioteki narodowej, muszą one odpowiadać współczesnym potrzebom społeczeństwa, w których nauka i technika są elementami dominującymi. Nie znaczy to, że biblioteki narodowe mogą odrzucić zasadę gromadzenia pełnej produkcji wydawniczej. Nie wydaje się to możliwe dlatego, że w rozwoju kultury liczy się ciągłość i wczorajsze śmieci stają się dzisiejszą socjologią, a przedwczorajsze -- dzisiejszą historią. Dotyczy to m.in. dokumentów życia społecznego, które zalewają biblioteki wciskając się w każde wolne miejsce. W poszukiwaniu rozwiązań trudności towarzyszących gromadzeniu zbiorów biblioteki narodowe próbują tworzyć programy i plany podziału zadań między biblioteki krajowe. Ale z wyjątkiem St. Zjedn. nigdzie nie udało się nawet częściowo takiego programu zrealizować.

Nie ma na świecie biblioteki narodowej, którą można by uznać za wzór godny naśladowania. Zakres pełnionych przez nie funkcji uwarunkowany jest tradycją, poziomem kulturalnym i ekonomicznym danego kraju. Zadania pełnione przez poszczególne biblioteki narodowe można podzielić na: a) potrzebne, b) pożądane, c) możliwe do spełnienia (M. B. L i n e: *National library and information needs: alternative ways of meeting them, with special reference to the role of national libraries*). Wśród najczęściej powtarzających się zadań wypada wymienić za tym autorem: a) gromadzenie piśmiennictwa krajowego i jego przechowywanie, b) tworzenie i udostępnianie źródeł bibliograficznych, c) udostępnianie wydawnictw krajowych, d) wymianę publikacji, e) współpracę z krajową siecią biblioteczno-informacyjną, f) planowanie i koordynowanie jej działalności, g) wpływanie na kształcenie i doskonalenie zawodu bibliotekarskiego, h) prowadzenie prac naukowych.

Tylko w nielicznych przypadkach biblioteki narodowe przekraczają ten schemat. Wśród nich wypada wymienić Bibliotekę Kongresu. Jest ona dziś biblioteką międzynarodową i uniwersalną. Od początku była tworzona z myślą o zapewnieniu każdemu obywatelowi St. Zjedn. dostępu do idei i informacji z całego świata (J. Y. C o l e: *The international role of the Library of Congress: a brief history*). Licząca dziś 85 mln jednostek Biblioteka Kongresu gromadzi zbiory w 450 językach, a 2/3 rocznych wpływów to wydawnictwa w językach obcych. Biblioteka Kongresu ma największe zbiory hiszpańsko-amerykańskie, arabskie, chińskie, japońskie, koreańskie, polskie i rosyjskie — poza granicami tych krajów. Jej obecny dyrektor, trzynasty z kolei, jest historykiem ZSRR i doskonałym znawcą stosunków międzynarodowych.

Działalność Biblioteki Kongresu wpływa nie tylko na biblioteki krajowe, ale zaznacza się coraz wyraźniej w bibliotekarstwie światowym; dotyczy to szczególnie tworzenia katalogów, rozwoju klasyfikacji, prac normalizacyjnych, wymiany publikacji, konserwacji zbiorów, wprowadzania nowej techniki, obsługi czytelników niewidomych itp.

Zarządzanie tak rozbudowaną instytucją jest coraz trudniejsze i coraz kosztowniejsze. Żeby usprawnić kierowanie Biblioteką Kongresu powołano w 1987 r. grupę pod nazwą Komitet Planowania i Zarządzania (Management and Planning Committee), w skład której weszli członkowie reprezentujący średni personel kierowniczy (J. H. Billington: *Managing change in national libraries: The Library of Congress*). W swoich pracach grupa ta korzystała z pomocy innego zespołu, a mianowicie Krajowego Komitetu Doradczego (National Advisory Committee). Zaproszono do udziału w nim 28 wybitnych bibliotekarzy (w tym również wykładowców szkół bibliotekarskich), biznesmenów, wydawców. Niezależnie od pracy tych dwu grup powołano 11 zespołów regionalnych, które skupiły swoją uwagę na ogólnokrajowej roli Biblioteki Kongresu. Wszystkie te działania zmierzały do upowszechniania wśród pracowników Biblioteki idei takiego jej przekształcenia organizacyjnego, żeby funkcjonowanie było bardziej efektywne. Chodziło głównie o wewnętrzne powiązania organizacyjne, nie tylko dużych działów, ale właśnie tych najmniejszych, często jednoosobowych. Miarą tego przedsięwzięcia był udział 500 pracowników (10% ogółu zatrudnionych w Bibliotece) w pracach licznych zespołów problemowych. Prace trwały ok. 2 lat i zostały ukończone we wrześniu 1989 r. W najogólniejszym zarysie przyjęto prostą i płaską strukturę organizacyjną, która zresztą przed ostatecznym zatwierdzeniem została wypróbowana.

Zdaniem niektórych autorów wszelkie zmiany wprowadzone w bibliotekach sprzyjają ujawnianiu się aspiracji poszczególnych pracowników i tworzą odpowiedni klimat dla identyfikowania się z instytucją, w której pracują. Zgodnie z tym poglądem w pracach nad doskonaleniem zarządzania w Bibliotece Brytyjskiej uczestniczą prawie wszyscy pracownicy (K. Cooper: *Managing change in national libraries: The British Library*). Powołany w 1989 r. Program dla Biblioteki Brytyjskiej (the Strategic Plans for the British Library) przewiduje rozmowy z rządem, ze środowiskiem bibliotekarskim i pracowników informacji oraz całą społecznością Biblioteki Brytyjskiej, aż do wglądu w indywidualne plany pracy poszczególnych pracowników. Nie zaniebuje się również informowania szerszej publiczności o przedsięwzięciach Biblioteki Brytyjskiej.

Spośród krajów rozwijających się dużą aktywność przejawia bibliotekarstwo indyjskie. Wzorem krajów zamożnych w 1984 r. powołano specjalną grupę ds. modernizacji działalności bibliotecznej i informacyjnej (I. V. Malham: *Value of information, modernization and economic problems of scientific and technical libraries with special reference to India*). Grupa ta opracowała plan rozwoju na l. 1985-1990, którego przedłużeniem ma być plan rządowy pod nazwą: National Policy on Library and Information System. Obejmuje on również działalność Biblioteki Narodowej Indii w Kalkucie. Wzorem Biblioteki Kongresu gromadzenie zbiorów w skali krajowej dzieli między siebie największe biblioteki Indii: The National Science Library, The National Medical Library, The Indian Agricultural Research Institute Library oraz The National Agriculture Library of India. Umożliwia to podział gromadzenia produkcji krajowej i piśmiennictwa zagranicznego wg określonych specjalizacji. Podział ten jest konieczny, ponieważ Indie zajmują ósme miejsce w świecie pod względem produkcji wydawnictw naukowych i przeznaczają wysoki procent ogólnego budżetu na badania naukowe, a rozwój informacji technicznej jest jednym z 22 priorytetowych programów rządowych w dziedzinie nauki i techniki. Starania rządu o rozwój bibliotek i działalności informacyjnej wyrażają się m.in. w wydatkach na komputeryzację. Biblioteki indyjskie mają dostęp do kilkudziesięciu największych baz danych w świecie (np. Chemical Abstracts, INSPEC, BIOSIS, MEDLARS, DIALOG). Przeprowadzone ostatnio badania dowodzą, że nakłady finansowe na biblioteki rozkładają się nierównomiernie. W praktyce mała liczba bibliotek pochłania dużą część sum przyznawanych wszystkim bibliotekom.

PODSUMOWANIE

Problemy przewijające się w referatach konferencyjnych wydają się dla nas nader aktualne. Rysujące się zmiany w życiu gospodarczym, organizacji nauki i szkolnictwa, w ruchu wydawniczym nie ominą także bibliotek. Będą one musiały udawadniać swoją przydatność w ramach nowych struktur gospodarczych, administracyjnych, samorządowych. Będą też musiały gos-

podarować oszczędnie i zabiegać o usprawnienie swoich usług, zwłaszcza w dziedzinie informacji. Doświadczenia innych krajów mogą okazać się wielce przydatne, zwłaszcza wobec konieczności pokonania dystansu technicznego, który nas dzieli od świata, co wymaga działań kompetentnych i zróżnicowanych.

Jadwiga Kołodziejska

Maszynopis wpłynął do Redakcji 7 grudnia 1989

*

Polskę na 55 Konferencji Ogólnej i Sesji Rady Głównej IFLA reprezentowali: R. Cybulski, S. Czajka, F. Czajkowski, A. Gwiżdż (wystąpił z dwoma referatami: *Experiences of bilateral cooperation between the parliamentary libraries of Poland and Hungary* — opracowanym wspólnie z K. Balazs-Veredy z Węgier, oraz *The supranational and constitutional courts in Poland and other socialist European states*), B. Karamać, J. Kołodziejska, S. Kubów, B. Sordylowa, A. Wysocki. Ponadto w obradach uczestniczyła M. Brykczyńska.

XV KONGRES MIĘDZYNARODOWEGO STOWARZYSZENIA BIBLIOTEK MUZYCZNYCH, ARCHIWÓW I OŚRODKÓW DOKUMENTACJI (Oxford, 27.8-1.9.1989 r.)

XV Kongres IAML odbywał się łącznie z konferencją Międzynarodowego Stowarzyszenia Archiwów Dźwiękowych (IASA). Liczba członków IAML objęła w 1989 r. 1887 bibliotek i osób indywidualnych z 41 krajów. Do Oxfordu przybyło ponad 300 osób reprezentujących oba międzynarodowe stowarzyszenia (IAML i IASA). Kongres był zdominowany przez przedstawicieli Wielkiej Brytanii (68 osób) i St. Zjednoczonych (57 osób). Kraje Europy Wschodniej były jak zwykle bardzo skromnie reprezentowane: z Czechosłowacji — 3 osoby, z Węgier — 3, z Jugosławii — 1, z Polski — 2 (Aniela Kolbuszewska z Bibl. Uniw. we Wrocławiu i niżej podpisana z Bibl. Uniw. w Poznaniu). Taki układ sił występował zawsze na tego typu konferencjach i powodował, że uczestnicy zajmowali się głównie problemami charakterystycznymi dla bibliotek, archiwów i ośrodków dokumentacji w krajach wysoko rozwiniętych.

Dwuosobowa ekipa polska nie była w stanie uczestniczyć w pracach i wszystkich odbywających się posiedzeniach komisji IAML i IASA. Program 6-dniowego Kongresu był tak wypełniony, że jednocześnie odbywały się narady 4-5 komisji.

Reprezentantki Polski, związane z bibliotekami uniwersyteckimi, najpilniej śledziły obrady dotyczące problemów bibliotek naukowych, usług i kształcenia bibliotekarzy muzycznych oraz międzynarodowych i narodowych przedsięwzięć bibliograficznych. Dla wszystkich uczestników interesujące były problemy organizacyjne i finansowe całego stowarzyszenia, współpraca z IFLA (na 55 Konferencji Ogólnej i Sesji Rady IFLA w 1989 r. w Paryżu, do władz Federacji wybrano m.in. przedstawicieli IAML — Marię Calderisi-Bryce z Kanady i Lenorę Coral ze St. Zjedn.) i International Music Council — IMC, losy kwartalnika *Fontes Artis Musicae* — organu IAML.

Międzynarodowe stowarzyszenia muzyczne, m.in. Międzynarodowe Towarzystwo Muzykologiczne (IMS — International Musicological Society) borykają się z wielkimi deficytami finansowymi rzędu dziesiątek tysięcy dolarów. Deficyt grozi także stowarzyszeniu IAML, które postanowiło od 1991 r. zwiększyć składki członkowskie. Kłopoty te utrudnią realizację wielu projektów dotyczących rozwoju kultury, badań nad historią muzyki, czy planowanych na 1992 r. uroczystości i przedsięwzięć związanych z 500-leciem Ameryki. Redaktor *Fontes Artis Musicae* Brian Redfern (W. Brytania) ponowił propozycję wyznaczania w każdym kraju osoby odpowiedzialnej za przysyłanie artykułów i sprawozdań do kwartalnika. Rada IAML podjęła też dyskusję nad projektem niemieckiego wydawcy Bärenreitera drukowania serii reprintów muzycznych. Ustalono, że w ramach IAML zostanie powołana osobna komisja robocza, której zadaniem

będzie wybieranie najbardziej wartościowych pozycji do tej serii, jak również dyskusowanie propozycji innych wydawców. Na posiedzeniu Rady ustalono także miejsca następnych konferencji IAML do 1994 r.: w 1990 r. — Boulogne pod Paryżem, w 1991 r. — Praga, w 1992 r. — RFN, w 1993 r. — Helsinki, w 1994 r. — Kanada.

Podczas Zgromadzenia Ogólnego członków IAML podano, że w wyniku wyborów nowym prezesem stowarzyszenia została Catherine Massip (dotychczasowy wiceprezes) z Biblioteki Narodowej w Paryżu.

Autorkę sprawozdania najbardziej interesowały obrady Komisji RILM zajmującej się międzynarodową bibliografią piśmiennictwa muzycznego. Ze sprawozdania centrali RILM w Nowym Jorku wynika, że 16 osób pracuje przy redagowaniu *RILM Abstracts*. Kwartalnik ten jest wysyłany do 4000 bibliotek, ale subskrypcja jest nadal zbyt mała. Użytkownicy *RILM Abstracts* narzekają, że wychodzi on z kilkuletnim opóźnieniem. W opracowaniu materiału dla RILM bardzo pomocny jest komputerowy system DIALOG, który umożliwi zastosowanie techniki CD-ROM. Uczestnicy obrad dyskutowali nad rozesłanymi uprzednio do krajów członkowskich *RILM Guidelines*, w których dokładnie określono cel międzynarodowej bieżącej bibliografii literatury o muzyce oraz jakiego rodzaju dokumenty powinny być uwzględnione w *RILM Abstracts*. Obok książek, artykułów, dysertacji, katalogów, recenzji, wydań faksymilowych i reprintów — w RILM mają być także uwzględniane krytyczne wstępy towarzyszące publikacjom nutowym: W bibliografii nie uwzględnia się natomiast materiałów, które nie posiadają trwalszej wartości naukowej, muzykologicznej i informacyjnej, np. podręczników szkolnych, notatek prasowych, publikacji nutowych, nagrań dźwiękowych, programów koncertowych i operowych.

Interesujące były referaty wygłaszane — głównie przez amerykańskich bibliotekarzy muzycznych — na posiedzeniach Komisji Usług Bibliotecznych i Szkolenia. Podczas jednego spotkania wysłuchaliśmy wypowiedzi Jamesa Cassaro (z Cornell University w Itace), Niny Davis-Millis (z Massachusetts Institute of Technology w Cambridge), Alison Hall (z Carleton University w Ottawie) i Malcolma Turnera (Wielka Brytania) nt. różnych aspektów i problemów związanych z katalogowymi systemami online. Druga sesja była w całości poświęcona prezentacji 3 wybranych filmów wideo, które wyświetla się w bibliotekach amerykańskich dla studentów i innych użytkowników tych bibliotek.

Jedynе posiedzenie Komisji Bibliotek Naukowych było również wyłącznie poświęcone muzycznym ośrodkom naukowym w St. Zjednoczonych. Zastanawiające jest, dlaczego nie wypowiedzieli się tu przedstawiciele brytyjskich instytucji naukowych.

XV Kongres IAML zainicjował pracę nowo powołanej grupy roboczej ds. katalogu druków muzycznych Hofmeistera (w ramach Komisji ds. Bibliografii). Jak wiadomo *Handbuch der Musikliteratur* Hofmeistera jest dziełem 19-tomowym i obejmuje publikacje do 1943 r. Projektowane wprowadzenie tego dzieła do komputera spowoduje w efekcie wiele możliwości wyszukiwania materiału, np. wg nazw kompozytorów lub wydawnictw, tytułów utworów itd. Obliczono, że trzeba będzie wprowadzić do komputera 82 000 stron i że praca ta, wykonywana przez wiele osób w różnych krajach przy komputerze IBM, będzie kosztowała ok. 42 000 dol. Przyszły „Hofmeister” będzie osiągalny w formie druku lub 20-megabajtowego dysku twardego.

Komisja ds. Bibliografii zaplanowała dwa wystąpienia: Bryan Gooch z Uniwersytetu w Victorii scharakteryzował nową pozycję bibliograficzną — szekspirowski katalog muzyczny, zawierający 20 000 opisów dzieł 12 000 kompozytorów; Alan Pope z firmy Blackwella w Oxfordzie przedstawił stan dyskusji i konsultacji z grupami narodowymi nt. międzynarodowego znormalizowanego numeru dla druków muzycznych o skrócie ISMN — wystąpienie to wywołało gorącą dyskusję.

Posiedzenia kongresowe odbywały się w nastrojowych, historycznych budynkach Uniwersytetu Oxfordzkiego — w Queen's College oraz w Examination Schools. Organizatorzy postarali się o uatrakcyjnienie pobytu uczestnikom poprzez udział we wspólnym przyjęciu w Ratuszu, w koncertach i wycieczkach. Kongresowi towarzyszyła ciekawa wystawa brytyjskich wydawców muzycznych.

TEORIA, METODOLOGIA I BADANIA W DZIEDZINIE BIBLIOLOGII
VIII MIĘDZYNARODOWE KOŁOKWIUM BIBLIOLOGICZNE
(Paryż, 25-27.9.1989)

Zgodnie z międzynarodowym planem współpracy w dziedzinie bibliologii odbyło się w Paryżu kolejne kolokwium bibliologiczne. O poprzednich kolokwiach, a także o utworzeniu Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliologicznego (Association Internationale de Bibliologie — AIB) pisałam już w *Przeglądzie Bibliotecznym* (1989 z. 3).

Przedmiotem paryskiego spotkania bibliologów był przegląd postępów badań teoretycznych, historycznych, metodologicznych w dziedzinie bibliologii, realizowanych w ramach międzynarodowego programu badawczego AIB.

Kolokwium zostało zorganizowane przez AIB przy czynnej współpracy francuskiej Biblioteki Narodowej, w której toczyły się obrady. Ponadto sponsorami były: UNESCO, które zaofiarowało środki na sfinansowanie udziału badaczy afrykańskich, oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych Francji, które dopomogło w przyjęciu przedstawicieli z innych krajów. Bezpośrednią organizacją kolokwium zajęło się francuskie Towarzystwo Bibliologii i Klasyfikacji (La Société de Bibliologie et de Schématisation).

Uczestnikami kolokwium byli badacze z 16 krajów (Algeria, Belgia, Bułgaria, Czechosłowacja, Francja, Hiszpania, Kanada, Madagaskar, Maroko, NRD, Polska, Senegal, Sudan, Tunezja, Węgry, Wybrzeże Kości Słoniowej); znaczący był — jak widać — udział przedstawicieli Czarnej Afryki z krajów tradycyjnie frankofońskich. W sumie w kolokwium wzięło udział 40 uczestników; wygłoszono 35 referatów i innych wypowiedzi.

Program kolokwium obejmował dwie sesje plenarne, na początku i na końcu obrad, oraz równoczesne obrady w kilku grupach tematycznych. Na sesji plenarnej otwierającej obrady wystąpili ze strony sponsorów i organizatorów: Emmanuel Le Roy Ladurie z Biblioteki Narodowej, Marcia Lord z Sekcji Promocji Książki w UNESCO, dyrektor departamentu bibliotek i czytelnictwa w Ministerstwie Kultury Ségolène Bergeon, a także przewodniczący AIB Robert Estivals. Wystąpienia naukowe na tej sesji oscyływały wokół problematyki historycznej w bibliologii, która dostarcza stale nowych inspiracji badaczom. O bibliologii — jako dyscyplinie odradzającej się i rozwijającej w nowej sytuacji — mówił G. Rözsa (La bibliologie ou la réincarnation d'une discipline dans le développement). Rozważaniom na temat początków bibliologii, a w szczególności jej francuskim prekursorom w XVIII w., poświęcili swoje wspólne wystąpienie dwaj badacze afrykańscy G. Vilasco i D. H. Zidouemba. Natomiast André Canonne (Belgia) przedstawił studium nt. pierwszej międzynarodowej konferencji bibliologicznej, która odbyła się w Anvers w 1890 r. i — choć obecnie zapomniana — dostarczyła inspiracji późniejszym, bardziej znanym kongresom naukowym poświęconym bibliologii i dokumentacji organizowanym przez P. Otleta.

Tematyka obrad poszczególnych grup korespondowała z kierunkami badań prowadzonych w ramach programu naukowego AIB. Wątek historyczny w bibliologii znalazł swoje odzwierciedlenie w sekcjach tematycznych, m.in. w wypowiedzi E. Sawowej nt. rosyjskiego badacza Mikołaja Rubakina, pioniera psychologii czytelnictwa (Roubakine, fondateur de la psychologie bibliologique). Następne referaty wygłoszone w ramach tej grupy tematycznej to: K. Migonia nt. polskich encyklopedii bibliotecznych oraz związanych z nimi doświadczeniach i perspektywach (Les encyclopédies polonaises de bibliologie. L'expérience et les perspectives), B. Sordylowej nt. polskiej bibliografii bibliologicznej (La bibliographie polonaise de la bibliologie d'hier à aujourd'hui) oraz J. Burgetowej o aktualnych kierunkach badań bibliologicznych w Czechosłowacji (Les tendances actuelles de la recherche dans le domaine de la bibliologie en Tchécoslovaquie). Ukazanie bogatego dorobku polskiego w zakresie encyklopedii bibliologicznych oraz bibliografii bibliologicznej spotkało się z zainteresowaniem słuchaczy i zostało ocenione w sprawozdaniu R. Estivals'a jako prezentacja osiągnięć „polskiej szkoły bibliologicznej” *.

* R. Estivals: *Rapport sur le 8-e Colloque International de bibliologie*. (Science de la communication écrite), Paris, Bibliothèque Nationale, 25-27 septembre 1989. (Maszynopis powiel. w posiadaniu autorki).

W ramach innej grupy tematycznej przedstawiono problematykę produkcji wydawniczej. J. Michon z Kanady ukazał osiągnięcia produkcji literackiej w Quebecu; J. Breton z Uniwersytetu Paryskiego III mówił o rozwoju i kryzysie wydawnictw francuskich od końca II wojny światowej, a dwie przedstawicielki Biblioteki Narodowej podniosły problem egzemplarza obowiązkowego we Francji (pani Bernard) oraz klasyfikacji rycin i książek w tej bibliotece (pani Sanson). Zaprezentowano też studia bibliometryczne w zakresie publikacji bibliologicznych na przykładzie Sudanu i Tunezji.

W programie badań sponsorowanych przez AIB znalazł się także temat dotyczący relacji pomiędzy pismem, obrazem i nowymi technologiami. W tej grupie tematycznej wygłoszono kilka referatów. koordynatorka badań M.-C. Vetraino-Soulard mówiła np. o wydawnictwach elektronicznych, przedstawiciel Bułgarii T. Petew — o związkach telekomunikacji, a konkretnie teletekstu, z informacją. Drogę od piśmiennictwa drukowanego do publikacji komputerowych ukazał w swojej wypowiedzi G. Pelachaud, dyrektor ośrodka dokumentacji w Paryżu (*De l'écrit imprimé à l'écrit informatisé. Les chemins de la mémoire*).

Parę słów należy też poświęcić grupie tematycznej zajmującej się socjologią czytelnictwa. Profesor Sarkany z Uniwersytetu w Marsylii zaproponował model teoretyczny i metodologię badań nad czytelnictwem literatury pięknej (*Modèle théorique et proposition méthodologique de recherche sur la lecture littéraire*). Tutaj znalazły się też wypowiedzi osób prezentujących sytuację w dziedzinie badań czytelnictwa w poszczególnych krajach. Profesor Ch. Hartmann z Uniwersytetu Humboldta w Berlinie dał porównawcze studium badań nad książką i czytelnictwem w NRD i we Francji; J. Lőrincz nakreśliła aktualną sytuację w zakresie socjologii czytelnictwa na Węgrzech, a A. Guergowa (Bułgaria) przedstawiła analizę porównawczą badań nad czytelnictwem w kilku niewielkich krajach europejskich: Bułgarii, Finlandii i na Węgrzech.

Niezależnie od obrad w grupach tematycznych, odbywały się dyskusje panelowe o charakterze roboczym (tzw. atelier) nad międzynarodowym programem badań bibliologicznych, a w szczególności nad takimi jego ogniwami, jak: reedycje klasyków bibliologii, międzynarodowa bibliografia bibliologiczna, encyklopedia bibliologii, socjologia książki i czytelnictwa.

Na zakończenie obrad zorganizowano drugą sesję plenarną. J. Meyriat zaprezentował aktualną problematykę bibliologiczną (*La problématique actuelle de la bibliologie*), R. Estivals zastanawiał się, dlaczego i jak należy studiować piśmiennictwo (*Pourquoi et comment étudier un écrit?*), G. Sebestyen z Uniwersytetu w Budapeszcie zaproponował zastosowanie metody bibliologicznej do analizy dokumentacyjnej, a doktorant Uniwersytetu w Bordeaux III, p. Dahmane z Algerii, przedstawił genezę oraz aktualną problematykę bibliometrii.

Obrady sesji podsumował R. Estivals, a przemówienie zamykające wygłosił przewodniczący Francuskiej Komisji ds. Współpracy z UNESCO J. Sirinelli.

Oceniając rezultaty VIII kolokwium bibliologicznego, należy podkreślić, że idea współpracy międzynarodowej w dziedzinie bibliologii i nauk z nią związanych pozostaje żywa oraz znajduje nowych adherentów. Krąg badaczy z różnych krajów uczestniczących w tej współpracy poszerza się. Krystalizują się też tematy i kierunki badań oraz grupy badawcze. Badania te mają najczęściej interdyscyplinarny charakter, włączają w orbitę swoich zainteresowań problematykę w pewnym stopniu autonomiczną, jak np. socjologia książki i czytelnika. Dlatego uważam, że międzynarodowych spotkań bibliologów i przedstawicieli zawodów związanych z książką i komunikacją piśmienniczą — obejmującą dorobek zarówno opublikowany, jak i nie opublikowany (np. rękopisy) — nie można traktować li tylko jako wymianę poglądów kilku zapaleńców. Są to działania celowe i zorganizowane, w szczególności od momentu powołania AIB.

Barbara Sordylowa

KSIĘGOZBIORY WYDZIEDZICZONE
PIERWSZE KONWERSATORIUM POLSKIEGO TOWARZYSTWA BIBLIOLOGICZNEGO
(Warszawa, 18.12.1989 r.)

W definicji, którą w zaproszeniu podali organizatorzy Konwersatorium czytamy: „Księgozbiory wydzielone są to kolekcje, które w wyniku okoliczności zewnętrznych uległy rozproszeniu lub przenosinom, zrywającym ich więź ze środowiskiem, w którym narastały”. Dalej w zaproszeniu czytamy: „Proponujemy skoncentrowanie się na zbiorach prywatnych, zwłaszcza podworskich, kościelnych i klasztornych, rozwiązanych towarzystw naukowych oraz poniemieckich.

Za godne przedyskutowania w pierwszej kolejności uważamy:

- okoliczności i przebieg «wielkich przeprowadzek» kolekcji bibliotecznych,
- potrzebę badań nad losami księgozbiorów wydzielonych,
- aspekty polityczne i prawne rozpraszania i przenosin księgozbiorów,
- obowiązki moralne i zawodowe bibliotekarzy w zakresie konserwacji, opracowywania, udostępniania i informacji o księgozbiorach wydzielonych”.

W dniu 18.12.1989 r. w lokalu Biblioteki Narodowej zebrało się grono zainteresowanych osób. Spodziewano się ostrych kontrowersji, ponieważ temat mógł być uznany za drażliwy. Wśród zasiadających na sali przedstawiciele bibliotek byli bowiem pracownicy placówek, których księgozbiory w znacznej mierze składają się z zasobów uzyskanych po wojnie drogą inkorporacji tzw. zbiorów zabezpieczonych. Jednak wbrew oczekiwaniom okazało się, że dyskutanci dążyli przede wszystkim do sprecyzowania pojęć, a w sprawach zasadniczych byli na ogół zgodni.

Przeprowadzki książek i tzw. księgozbiorów historycznych z jednej biblioteki do innej zdarzały się w historii bardzo często. Zbiór nawet nieprawnie zdobyty — np. na wojnie — po latach staje się częścią kulturowego stanu posiadania nowego właściciela, rzutuje na politykę gromadzenia biblioteki, w której się znalazł — a więc nie łatwe byłoby jego ponowne poruszenie dla przywrócenia dawnego status quo. Taki zbiór, wyrwany z wyznaczonego mu przez historię kontekstu, stałby się ponownie wydzielony. Kolekcje, które przez 100 czy tylko 50 lat stanowią część określonej biblioteki, zwykle tracą swój integralny charakter, tym bardziej, że w czasie „wydzielenia”, „zabezpieczenia” i opracowania w nowym miejscu ulegają zazwyczaj częściowemu rozproszeniu, dokonuje się rabunku najcenniejszych ich partii. Bardzo rzadko zbiory przenosi się w całości, wraz z pełną dokumentacją. Niebezpieczna psychologicznie jest sytuacja utrzymująca zagrożenie odebrania zbioru przez pierwotnych właścicieli. Powoduje to reakcje obronne nowych właścicieli, którzy mogą starać się ukryć fakt posiadania takich zbiorów, odmawiać ich udostępniania itp. Są to działania zwykle naiwne, gdyż ruchliwość bibliotekarzy i bibliofilów łatwo ujawnia takie machinacje — ukrywający nie tylko nie osiąga swego celu, ale utrudniając badania budzi zrozumiały gniew, a często naraża się na śmieszność. Wielu badaczy doświadczyło tego, że odmawiano im dostępu do pozycji, o których istnieniu wiedzieli.

Praktycznie wszyscy dyskutanci zgodzili się, że najważniejsza jest informacja o posiadanych zbiorach i ich udostępnianie. Gdyby w tej dziedzinie między bibliotekami istniała dobra współpraca, to wiele konfliktów i zadrążeń okazałoby się bezprzedmiotowymi, a w nauce lepiej ułożyłyby się stosunki międzynarodowe. Podawano pozytywne przykłady współpracy polsko-szwedzkiej, a ostatnio i polsko-niemieckiej, oraz próby przełamania trudności napotykanymi na terenach ziem wschodnich.

Obowiązkiem każdej biblioteki jest ujawnianie i opracowanie posiadanych zbiorów. Tę sprawę uznawali wszyscy za najistotniejszą. Zarysowały się jednak pewne różnice w postulatach rozwiązań. Jedni domagali się opracowania drukowanych katalogów posiadanych kolekcji. Inni uważali, że — przy obecnym stanie prac i bieżących obowiązkach bibliotekarzy — szersza akcja w tej dziedzinie nie wydaje się realna i postulowali konieczność zgromadzenia informacji (np. przy udziale Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego), przynajmniej o tym, gdzie znajdują się w całości lub fragmentach dawne księgozbiory i szybkie opublikowanie skrótego informatora na ten temat. Sprawę losów księgozbiorów wydzielonych i wędrowek książek do nich należących mogą w dobry sposób rozwiązać badania proveniencyjne, które biblioteki powinny podejmować

w miarę swoich możliwości; jest to również ważne pole działania dla pracowników i studentów skupionych w katedrach i instytutach bibliotekoznawczych.

Zarysowała się wyraźna różnica w podejściu do diskutowanych zagadnień między osobami, które na co dzień zajmują się starymi drukami, a specjalistami książki XIX i XX w. Umowna cezura zupełnie inaczej każe traktować każdy egzemplarz starego druku, a co za tym idzie — selekcję przejmowanych księgozbiorów, która w stosunku do zbiorów nowszych wydaje się oczywistością. Na marginesie warto wspomnieć, że tendencje do zachowania wszelkich historycznych kolekcji w całości, lansowane przez teoretyków, budzą często opory bibliotekarzy-praktyków. Co roku likwidowane są instytucje, umierają ludzie przez współczesnych uważani za ważne osobistości — przyjmowanie i opracowywanie pozostałych po nich kompletnych księgozbiorów jest bardzo kosztowne i kłopotliwe ze względu na chroniczny brak miejsca, często praktycznie niemożliwe. Pozostawienie całości zbioru powinno następować jedynie w wyjątkowych, uzasadnionych przypadkach. Najczęściej wystarczałaby jego dokumentacja i przejęcie przez biblioteki rzeczywiście przydatnych materiałów.

Odrębnym zagadnieniem, o charakterze etycznym, jest sprawa zbiorów, które nie są w istocie potrzebne bibliotekom oraz innym instytucjom, a są gdzieś „zabezpieczone” i czekają na przysłowiowe zmiłowanie boże. Często są to kolekcje przechowywane w nieodpowiednich warunkach, pozbawione najbardziej podstawowej konserwacji, rozsypujące się. Obowiązkiem posiadacza takich wydziedziczonych zbiorów jest przekazanie ich bądź prawnym spadkobiercom, bądź tym, którzy potrafią je ochronić i wykorzystać.

Ważne jest aby w stosunkach między bibliotekarzami i bibliotekami panowały zaufanie i poczucie wspólnoty, zamiast pojawiającej się tu i ówdzie „postawy Kalego”; jeśli domagamy się jakichś zbiorów lub informacji o nich — musimy być gotowi do wzajemności.

Mamy świadomość, że pozostają pewne nie załatwione sprawy i zdarzają się sporadyczne wypadki, w których trzeba zwrócić komuś jego własność lub domagać się swojej. Wszyscy uczestnicy obrad podzielali — jak się zdaje — ogólną opinię, aby sprawy własności zbiorów pozyskanych w okresie powojennym przyjąć za załatwione i nie podejmować na ten temat dyskusji. Istnieją bowiem nie tylko prawne podstawy do przejęcia wszelkich dóbr kultury znajdujących się na naszych ziemiach, ale i moralne prawo do choćby częściowej restytucji strat, jakie poniosły nasze zbiory.

Powyższe refleksje na marginesie pierwszego merytorycznego spotkania zorganizowanego przez PTB nie roszczą sobie pretensji do referowania wszystkich głosów, są próbą odtworzenia problematyki i ogólnego tonu dyskusji. Dla zachowania toku dyskursu teoretycznego unikaliśmy przytaczania podanych w czasie obrad casusów i anegdot.

Janusz Dunin

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI KOMISJI EGZAMINACYJNEJ DLA BIBLIOTEKARZY I DOKUMENTALISTÓW DYPLOMOWANYCH W KADENCJI 1984-1987

Komisja Egzaminacyjna rozpoczęła swą działalność w październiku 1984 r. na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 19.9.1983 r.¹ Przewodniczącym Komisji został prof. dr hab. Krzysztof Migoń, wiceprzewodniczącymi prof. dr hab. Jadwiga Kołodziejska i dr Wanda Pindłowa, a sekretarzem dr Hanna Uniejewska. W posiedzeniach Komisji nie uczestniczyli dr Jadwiga Przygocka i doc. dr hab. Jan Wróblewski. Na początku 1986 r. zrezygnowała z funkcji sekretarza Komisji dr H. Uniejewska, a jej obowiązki przejęła dr Maria Pidłypczak-Majerowicz. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego reprezentowała na posiedzeniach Komisji i sesjach

¹ „Dz. U.” 1983 nr 57 poz. 256.

egzaminacyjnych mgr Zofia Jopkiewicz. Z prac w Komisji zrezygnowali prof. dr hab. Karol Głombiowski i prof. dr hab. Zbigniew Jabłoński².

Na posiedzeniu Komisji w dn. 29.10.1984 r. podjęto decyzję o: 1) sprecyzowaniu trybu działania Komisji, terminach sesji egzaminacyjnych i warunkach jakie powinna spełniać praca pisemna oraz 2) przygotowaniu „Informatora dla kandydatów do egzaminu dla bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych”. Realizację pierwszego zadania stanowił dokument przygotowany przez K. Migonia w styczniu 1985 r. i rozesłany — wraz z Zarządzeniem MNiSzW nr 18 z dn. 26 maja 1984 r. — do dyrekcji bibliotek i ośrodków naukowych w kraju. Informacje o trybie pracy Komisji Egzaminacyjnej zawierały dane dotyczące: składu Komisji, dokumentacji wymaganej od kandydatów do egzaminu, formy pracy pisemnej, terminów składania dokumentów i prac pisemnych, wstępnych terminów dwóch w roku sesji egzaminacyjnych (kwiecień i listopad), warunków zwalniania kandydatów z całego egzaminu bądź jego części (pisemnej lub ustnej). Zarządzenie MNiSzW nr 18 z 26.5.1984 r. omawia tryb przeprowadzania państwowego egzaminu bibliotekarskiego oraz państwowego egzaminu z informacji i dokumentacji naukowej. Wraz z rozporządzeniem z 1983 r. i opracowaniem K. Migonia stanowiło podstawę prawną działania Komisji.

W omawianej kadencji do Komisji Egzaminacyjnej wpłynęły 173 wnioski: 53 kandydatów zwolniono z egzaminu pisemnego i ustnego na podstawie ich dorobku ocenionego i uznanego przez członków Komisji (dwie pozytywne opinie członków Komisji i jawne głosowanie za przedstawionym wnioskiem); 47 osób złożyło egzamin ustny z pozytywnym wynikiem po uprzednim zaliczeniu pracy pisemnej; 3 osoby wycofały dokumenty; 9 osób nie zdało egzaminu ustnego; 61 wniosków kandydatów ubiegających się o całkowite lub częściowe zwolnienie z egzaminu oraz osób skierowanych na pełny lub częściowy egzamin dla bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych jest w toku rozpatrywania (w tym: 3 osoby nie uzyskały pozytywnych recenzji o przedłożonych pracach pisemnych, 3 wnioski o całkowite zwolnienie z egzaminu oczekują na rozpatrzenie po ewentualnej nowelizacji rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 19.9.1983 r., 15 osób opracowuje zatwierdzone tematy prac pisemnych, 27 kandydatów odłożyło egzamin ustny na termin późniejszy, 13 wniosków wpłynęło po 30.9.1987 r. i nie było rozpatrywanych przez Komisję).

Wśród 53 osób zwolnionych z egzaminu dla bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych zdecydowana większość, bo prawie 3/4 kandydatów, pełniła bądź pełni obecnie funkcje dyrektorów bibliotek lub kierowników dużych oddziałów bibliotecznych i informacyjno-dokumentacyjnych. W latach 1984-1987 zwolniono z egzaminu pisemnego i ustnego następujące osoby: Krystynę Adamską (Bibl. Gł. Polit. Poznańskiej), Juliusza Bernarda (WiMBP we Wrocławiu), Ewę Bieniasz (Bibl. Gł. Polit. Rzeszowskiej), Teresę Bluj (Bibl. Gł. Polit. Łódzkiej), Radosława Cybulskiego (BUW), Czesława Daniłowicza (Bibl. Gł. i OINT Polit. Wrocławskiej), Aldonę Dównar-Zapolską (Bibl. Uniw. w Poznaniu), Halinę Dusińską (GBL), Wiesławę Dziechciowską (WiMBP w Szczecinie), Helenę Dzienis (Bibl. Gdańska PAN), Juliana Fercza (Bibl. Gł. AE we Wrocławiu), Juliana Gałczyńskiego (Bibl. Gł. WSM w Szczecinie), Czesławę Garnysz (Bibl. Gł. Polit. Łódzkiej), Jolanę Gawronową (Gł. Bibl. Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Warszawie), Elżbietę Górską (Bibl. Inst. Organizacji Zarządzania i Doskonalenia Kadr w Warszawie), Marię Harz (WIH), Andrzeja Jagusztyna (Bibl. Gł. WSP w Rzeszowie), Elżbietę Jasiewicz (Bibl. Gł. Polit. Poznańskiej), Artura Jazdona (Bibl. Uniw. w Poznaniu), Daniełę Kaniewską (Bibl. Gł. Polit. Łódzkiej), Barbarę Karamać (BN), Jana Kińskiego (WIH), Małgorzatę Kłossowską (Gł. Bibl. Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Warszawie), Andrzeja Kłossowskiego (BN), Danutę Konieczną (Bibl. Gł. WSP w Olsztynie), Teresę Kopkę (Bibl. Gł. Polit. Łódzkiej), Jakobinę Kowalczyk (BN), Annę Kozyrę (Bibl. Uniw. we Wrocławiu), Irenę Kwaśniewską (GBL), Stefana Kubowa (Bibl. Uniw. we Wrocławiu), Piotra Litwiniuka (Bibl. Uniw. we Wrocławiu), Hannę Łaskarzewską (Bibl. PAN w Warszawie), Edwarda Maruszaka (Bibl. Gł. UMSC), Lidię Milewską (WiMBP w Szczecinie), Bogumiła Nowakowskiego (GBL), Ewę Ogonowską (Bibl. Gdańska PAN), Zbigniewa Piaseckiego

² Skład Komisji został podany w tekście M. Piłtyczak-Majerowicz: *Prace Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy i Dokumentalistów Dyplomowanych w świetle Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 września 1983 roku. „Prz. Bibl.” 1987 R. 55 z 3/4 s. 380-381.*

(WIH), Mirosławę Pilarczyk (GBL — Filia w Zielonej Górze), Lidę Z. Pszczółkowską (Bibl. Gdańska PAN), Elżbietę Roźniakowską (Bibl. Gł. Polit. Łódzkiej), Henryka Szarskiego (Bibl. Gł. i OINT Polit. Wrocławskiej), Marię Świdorską-Wasik (Bibl. Gł. WSI w Zielonej Górze), Martę Topińską (BUW), Ewę Turczyńską (Bibl. Gł. AR w Krakowie), Ewę Woźniakowską (Bibl. Gł. Polit. Łódzkiej), Stefana Wrzoska (Bibl. Gł. SGPiS), Wiesława Wydrę (Bibl. Uniw. w Poznaniu), Wandę Wyganowską (Bibl. Inst. Hist. Szt. UW).

Wśród zwolnionych dominują kandydaci, którzy ubiegali się o uznanie kwalifikacji bibliotekarza dyplomowanego. Kwalifikacji dokumentalisty dyplomowanego uzyskało tylko 5 osób: Józef Drozd (Archiwum Uniw. Wrocławskiego), Henryka Duczkowska-Moraczewska (Archiwum Uniw. Toruńskiego), Janina Gilewska-Dubis (Inst. Hist. Uniw. Wrocławskiego), Krystyna Piwowarska (Ośr. Inf. Nauk. WAP), Anna Zakrzewska (Bibl. Nauk. WSOWRiA w Toruniu).

Z wynikiem pomyślnym egzamin na bibliotekarza dyplomowanego złożyli: Teresa Adach (Bibl. Gł. AM w Lublinie), Jadwiga Barlik (Bibl. Gł. WSP w Bydgoszczy), Maria Czarnecka-Dąbek (Bibl. Gł. WSP w Bydgoszczy), Ewa Dobrzyńska-Lankosz (Bibl. Gł. AGH), Genowefa Flejterska (Bibl. Gł. Polit. Szczecińskiej), Barbara Froissart (Bibl. Uniw. w Gdańsku), Stanisław Gałęzia (Bibl. Gł. WSI w Radomiu), Wiesława Gmiterek (Bibl. Gł. UMSC), Jolanta Goc (Bibl. Uniw. w Szczecinie), Anna Grzelak (Bibl. Gł. Polit. Szczecińskiej), Anna Grześkowiak-Krwawicz (Bibl. Gdańska PAN), Donata Gurzyńska-Bociek (Bibl. Gł. WSP w Bydgoszczy), Krystyna Hudzik (Bibl. Gł. UMSC), Dorota Januszewska (Bibl. Uniw. w Szczecinie), Elżbieta Jędraszczyk (Bibl. Gł. PWSFTiT w Łodzi), Anna Kolendo (BUW), Teresa Kossecka (BUW), Barbara Kubiak (Bibl. Filii UW w Białymstoku), Jan Kubiński (Bibl. Gł. ATR w Bydgoszczy), Elżbieta Malinowska (BN), Jerzy Matejuk (WiMBP we Wrocławiu), Gabriela Meinardi (Bibl. Gł. WSP w Krakowie), Barbara Michalowska (Bibl. Gł. WSI w Radomiu), Barbara Mikuszevska-Kamińska (Bibl. Gł. AWF w Krakowie), Romana Mozdyniewicz (Bibl. Uniw. w Szczecinie), Adam W. Mrygoń (BUW), Marek Nahotko (Bibl. Gł. Polit. Krakowskiej), Małgorzata Oracz (Bibl. Gł. ASW), Stanisław Orłowski (Bibl. Gł. Polit. Szczecińskiej), Urszula Podsiadły (Bibl. Gł. AE we Wrocławiu), Elżbieta Różalska (Bibl. Gł. WSP w Słupsku), Wanda M. Rudzińska (BUW), Anna Sobańska (BJ), Elżbieta Solecka (Bibl. Gł. ATR w Bydgoszczy), Teresa Staliś (Bibl. Gł. ASW), Zbigniew Stankiewicz (Bibl. Gł. AE we Wrocławiu), Maria Stolnicka (Bibl. Gł. WSP w Słupsku), Mariola Szeszycka (Bibl. Gł. Polit. Szczecińskiej), Erna Szewczyk (Bibl. Gł. SGPiS), Elżbieta Wilczkowska (WiMBP we Wrocławiu), Tomasz Wiśniewski (Bibl. Gł. SGPiS), Ariadna Wrońska (Bibl. Uniw. w Szczecinie), Mirosław Ziółek (Bibl. Gł. i OINT Polit. Wrocławskiej), Urszula Żmijewska (Bibl. Gł. AE we Wrocławiu). Trzy osoby zdawały egzamin na stopień dokumentalisty dyplomowanego: Edward Kucharek (Okręgowy OINTE Centralnej DOKP w Warszawie), Urszula Olech (OIN WIH), Maria B. Stykova (Katedra Dramatu i Teatru KUL).

W kadencji 1984-1987 odbyło się 5 sesji egzaminacyjnych w następujących ośrodkach:

- w Warszawie 26.11.1985 r., do egzaminu przystąpiły 3 osoby, tylko 1 złożyła egzamin ustny z wynikiem pozytywnym;
- w Szczecinie w dn. 26-27.5.1986 r., do egzaminu przystąpiło 7 kandydatów, 1 osoba nie zdała egzaminu ustnego;
- w Bydgoszczy w dn. 27-28.11.1986 r., do egzaminu zgłosiło się 12 kandydatów, 2 osoby nie zdały egzaminu ustnego;
- w Szczecinie w dn. 15-16.6.1987 r., do egzaminu przystąpiło 14 osób, 2 z nich nie zdały egzaminu;
- w Krakowie w dn. 8-9.12.1987 r., do egzaminu przystąpiło 20 osób, 2 osoby nie zdały egzaminu ustnego.

Średnia ocen uzyskiwanych przez kandydatów na kolejnych sesjach egzaminacyjnych wahała się między oceną dostateczną a dobrą i mimo 9 ocen niedostatecznych, wyniosła 3,5. W trakcie sesji egzaminacyjnych kandydaci przystępujący do egzaminu ustnego uzyskali następujące oceny: bardzo dobre 12 osób, w tym 1 z wyróżnieniem (M. Czarnecka-Dąbek z Bydgoszczy, sesja wiosenna 1987 r.); dobre 14 osób; dostateczne 21 kandydatów. Oceny z egzaminu ustnego uzyskane przez zdających były na ogół zgodne z recenzjami ich prac pisemnych. Po pięciu sesjach egzaminacyjnych można sformułować wniosek, że niektóre skierowania na egzamin dla biblio-

tekarzy i dokumentalistów dyplomowanych zostały wydane pochopnie i bez należytej oceny możliwości intelektualnych i przygotowania zawodowego kandydatów. Spośród 56 osób aż 23 wybrały specjalizację: Działalność informacyjna bibliotek naukowych, a uzyskane oceny (bardzo dobre — 4, dobre — 5, dostateczne — 7 i niedostateczne — 6 ocen) wskazują na niezbyt przemyślany wybór specjalizacji i słabe przygotowanie do egzaminu ustnego większości kandydatów. Pozostałe specjalizacje wybrało zaledwie kilka osób: Gromadzenie i organizacja zbiorów — 9 osób, Udostępnianie zbiorów — 5 osób, Dydaktyka biblioteczna — 5 osób, Systemy biblioteczne — 4 osoby i Zbiory specjalne — 3 osoby. Siedem osób składało egzamin tylko z części ogólnej, uzyskując wcześniej zwolnienie z części pisemnej i specjalistycznej. Kandydaci składający egzamin ustny dla dokumentalistów dyplomowanych obierali następujące specjalizacje: Organizacja systemu informacji naukowej w szkole wyższej, Wyszukiwanie i rozpowszechnianie informacji — użytkownicy informacji, Opracowanie źródeł informacji.

Komisja Egzaminacyjna odbyła także 14 posiedzeń, na których kierowano do zaopiniowania i rozpatrywano zaopiniowane już wnioski o zwolnienie z egzaminu, kierowano do recenzji nadesłane prace pisemne, akceptowano tematy prac pisemnych, kwalifikowano nadsyłane wnioski kandydatów oraz rozpatrywano wszystkie sprawy bieżące. Tematem prawie wszystkich posiedzeń był projektowany przez Komisję Egzaminacyjną i oczekiwany przez kandydatów „Informator dla kandydatów do egzaminu na bibliotekarza i dokumentalistę dyplomowanego”. W czasie swojej kadencji Komisja zebrała wnioski, które pozwolą zdecydować o ostatecznej formie „Informatora”. Członkowie Komisji Egzaminacyjnej złożyli propozycje zagadnień do przygotowania przez przyszłych kandydatów; powinny się one znaleźć w oczekiwanym „Informatorze”.

W trakcie kolejnych posiedzeń rozważano:

- Nowelizację rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 19.9.1983 r. w dwóch punktach: a) przy rozpatrywaniu wniosków o całkowite zwolnienie z egzaminu uznać niepublikowane prace oraz określić formę dokumentacji działalności dydaktycznej kandydata, b) uznać udokumentowane staże naukowe kandydata jako równoznaczne ze studiami podyplomowymi z bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz specjalizacją archiwalną. Wniosek przekazano do Biura Prawnego MNiSzW.
- Możliwość nadania Komisji Egzaminacyjnej uprawnień do zwalniania z egzaminu dla bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych w dowolnym zakresie, tj. albo zwolnienie z egzaminu ustnego na podstawie dobrze ocenionej pracy pisemnej i udokumentowanej odpowiednim stażem pracy zawodowej albo też zwolnienie z pracy pisemnej.
- Opracowanie przez członków Komisji Egzaminacyjnej propozycji tematów prac pisemnych dla kandydatów do egzaminu z reprezentowanych przez siebie specjalizacji.
- Formę ustnych pytań egzaminacyjnych oraz umożliwienie kandydatom składającym egzamin ustny przygotowanie się do odpowiedzi.
- Podniesienie kryteriów kwalifikacyjnych i wymagań wobec przyszłych kandydatów, tak w zakresie prac pisemnych (wymogi stawiane pracom przyjmowanym do druku), jak też w zakresie egzaminu ustnego.
- Zniesienie egzaminu pisemnego i ustnego dla bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych i zastąpienie go postępowaniem kwalifikacyjnym, w wyniku którego Komisja uznawałaby przedstawiony przez kandydatów dorobek naukowy, dydaktyczny i zawodowy (tu m.in. organizację pracy bibliotecznej i informacyjnej). W miejsce komisji egzaminacyjnej postulowano powołanie komisji kwalifikacyjnej.
- Wprowadzenie do bibliotek i placówek inte staży pracy zawodowej oraz oceny poszczególnych etapów pracy zawodowej, dydaktycznej i naukowej bibliotekarza lub dokumentalisty na nowo utworzonych stanowiskach asystenta, adiunkta i kustosza. Ogólna ocena stanowiłaby dla przełożonych kandydata podstawę do wystąpienia o uznanie przez komisję kwalifikacyjną działającą przy ministrze edukacji narodowej kwalifikacji najwyższych, czyli dyplomowanego bibliotekarza i dokumentalisty.
- Konieczność opiniowania przez środowiska biblioteczne i informacyjne każdego, zwłaszcza dotyczącego przepisów prawnych, projektu opracowywanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Przedstawione problemy rozważane przez członków Komisji Egzaminacyjnej mijającej kadencji nie zostały zrealizowane i przekazano je następnej Komisji.

Komisja Egzaminacyjna kadencji 1984-1987 zakończyła działalność w grudniu 1987 r. Wszystkie wnioski, które wpłynęły do Komisji po 30.9.1987 r. przekazano członkom Komisji następnej kadencji.

Maria Pidlypczak-Majerowicz

Maszynopis wpłynął do Redakcji 10 maja 1989

RECENZJE I PRZEGLĄDY PIŚMIENNICTWA

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY 1990 1/2
PL ISSN 0033-202X

SŁOWNIK SKRÓTÓW

Henryk Sawoniak, Maria Witt: *New international dictionary of acronyms in library and information science and related fields*. München: K. G. Saur 1988, 449 s.

Omawiając pierwsze — opracowane przez polskich autorów, a opublikowane za granicą — wydawnictwo informacyjne dotyczące akronimów z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, trzeba cofnąć się do 1976 r., kiedy to ukazał się w Polsce opracowany przez H. Sawoniaka *Międzynarodowy słownik akronimów z zakresu informacji naukowej, bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych*¹. Pilna potrzeba tego typu informatora na naszym rynku wydawniczym sprawiła, że słownik spotkał się z dużym zainteresowaniem środowiska pracowników książki.

W tym samym mniej więcej czasie ukazało się na świecie kilka podobnych zakresem słowników². Według opinii Janiny Pelcowej, wyrażonej w recenzji dzieła H. Sawoniaka³ — słownik polski wyróżnia się wśród nich starannością w doborze materiałów i precyzją ich opracowania. W zakończeniu tego omówienia recenzentka wyraża nadzieję, że słownik będzie wykorzystywany — z uwagi na swoje walory — nie tylko w kraju, ale i za granicą.

I rzeczywiście, na podstawie polskiego opracowania Autor wraz ze swoją córką Marią Witt przygotował — tym razem wydany poza granicami naszego kraju — *New international dictionary of acronyms in library and information science and related fields*.

Pobieżne nawet porównanie obu słowników, z 1976 r. i z 1988 r., wskazuje pokaźne zwiększenie liczby akronimów w tym ostatnim: zawiera on 28 500 skrótów, a więc o 15 800 więcej niż wydawnictwo polskie.

Lista krajów, z których pochodzą zarejestrowane akronimy obejmuje 143 pozycje, co potwierdza prawdziwie międzynarodowy charakter wydawnictwa. Licznie notowane są akronimy z krajów centralnej i wschodniej Europy, z krajów Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej — jest ich bez porównania więcej, niż w innych międzynarodowych słownikach o podobnym zakresie.

Przeważającą większość stanowią skróty z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Zasygnalizowane w tytule dziedziny pokrewne (related fields) dotyczą zagadnień wydawniczych, poligrafii i reprografii, księgarstwa, prasoznawstwa, archiwistyki, informatyki (np. akronimy odnoszące się do zautomatyzowanych systemów informacyjnych, oznaczające języki programowania, jak również procesy i metody przetwarzania danych). Można też znaleźć, choć mniej liczne, akronimy z dziedziny zarządzania, organizacji nauki i kultury.

W omawianym dziele znajdują się zatem akronimy dotyczące nazw instytucji i organizacji (narodowych i międzynarodowych), systemów bibliotecznych, informacyjnych i klasyfikacyjnych; a także stanowiące tytuły publikacji, przede wszystkim czasopism, bibliografii i innych wydawnictw informacyjnych.

Zgromadzenie tak dużej liczby akronimów (w 35 językach) wymagało iście benedyktyńskiej pracy, polegającej na penetracji specjalistycznych czasopism, zwłaszcza z dziedziny bibliotecz-

¹ H. Sawoniak: *Międzynarodowy słownik akronimów z zakresu informacji naukowej, bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych*. Wrocław 1976.

² E. Pugh: *Second dictionary of acronyms and abbreviations*. More abbreviations in management and information science. London 1974. — A. C. Montgomery: *Acronyms and abbreviations in library and information work*. A reference handbook of British usage. London 1975. — Slovar' sokraščenij po informatike. Avt. M. N. Balachovskij [i in.]. Nauč. red. A. I. Michailov. Moskva 1976.

³ J. Pelcowa, „Prz. Bibl.” 1978 R. 46 z. 1 s. 64-68.

nawstwa i informacji naukowej, przeglądaniu bibliografii, encyklopedii, słowników terminologicznych, słowników skrótów, spisów instytucji itp.

Metoda prezentacji zbioru akronimów w *New international dictionary* jest podobna do stosowanej w słowniku wydanym w Polsce — każda pozycja składa się z elementów stałych: akronimu i jego rozwiązania; przy większości pozycji znajduje się w nawiasach skrót nazwy kraju, z którego dany akronim pochodzi (niestety wstęp nie wyjaśnia, dlaczego niektóre pozycje takich oznaczeń nie mają).

Akronimy złożone są wersalikami (spotyka się niekiedy w nawiasach ich odmianę pisaną małymi literami) bez uwzględnienia kropek. Akronimy transliterowane z alfabetu cyrylicznego opatrzone są gwiazdką. Rozwiązanie akronimu, który jest tytułem publikacji, podawane jest kursywą.

Dla wygody użytkownika zastosowano różnego rodzaju informacje uzupełniające. I tak np. przy akronimach oznaczających systemy biblioteczne i informacyjne podano rok ich powstania, nazwę kraju i instytucji, przy której działają. Przy akronimach związanych z instytucjami i organizacjami międzynarodowymi zastosowano skrót int, podając również rok powstania i siedzibę (nazwę kraju i miasto); zmiany nazwy lub struktury organizacji sygnalizują odpowiednio skonstruowane odsyłacze. W przypadkach języków mniej znanych tłumaczy się wersję oryginalną rozwiązanego akronimu na język angielski; zastosowano ten zabieg np. w odniesieniu do takich języków, jak węgierski, turecki czy fiński. Języki słowiańskie nie zostały zaliczone do grupy języków mniej znanych — czy słusznie? Po rozwiązaniu niektórych akronimów podaje się w skrócie oznaczenie nazwy języka. Jak można się domyślać chodzi znowu o języki mniej znane, ale nie zostało to należycie wyjaśnione we wstępie (dodajmy, że w słowniku wydanym w 1976 r. w Polsce podana jest wyczerpująca informacja na ten temat). Użytkownik polski przyzwyczajony do obszernych, wyczerpujących wstępów, omawiających metodę opracowania wydawnictwa informacyjnego, czuje pewien niedosyt zapoznając się z dwustronicowym wstępem omawianego słownika — podobno takie są wymagania wydawcy zagranicznego.

Akronimy uszeregowane są alfabetycznie (letter by letter). Jeśli jeden akronim ma kilka różnych znaczeń, tworzy się pozycję zbiorową, w obrębie której rozwiązane nazwy, oznaczone kolejnymi cyframi, uszeregowane są alfabetycznie.

W zagranicznych czasopiśmie fachowych ukazało się szereg omówień słownika⁴, wszystkie podkreślają walory tego wydawnictwa, które powinno znaleźć się w księgozbiorach podręcznych bibliotek i centrów dokumentacji jako podstawowy informator z grupy reference books. W dobie ożywionej współpracy międzynarodowej w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej wydawnictwo informacyjne o tak szerokim zasięgu terytorialnym jest wyjątkowo przydatne. Nasze zaś środowisko pracowników książki cieszy promocja polskich autorów na międzynarodowym rynku księgarskim.

Hanna Zasadowa

Maszynopis wpłynął do Redakcji 13 października 1989

OPRACOWANIE PRZEDMIOTOWE

Słownik języka hasel przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Stan na dzień 30 czerwca 1986 r. Na podstawie „Słownika tematów dla bibliografii i katalogów w układzie przedmiotowym” Jana Kossonogi oprac. Janina Trzcńska i Ewa Stępnikowa. Warszawa: Bibl. Narodowa 1989, 368 s.

Ukazanie się *Słownika języka hasel przedmiotowych Biblioteki Narodowej* można uznać za sukces, bo oto wreszcie po 33 latach od opublikowania *Słownika tematów dla bibliografii i katalogów* J. Kossonogi wydano nowy słownik, który może być wykorzystywany nie tylko w katalogach Biblioteki Narodowej i bibliografii narodowej, ale także w innych bibliotekach.

⁴ M. Carpenter, „RQ” 1988 Vol. 28 nr 2 s. 282. — „Documentaliste” 1988 Vol. 25 nr 6 s. 295. — J. Bloas-Gonin, „Bulletin des Bibliothèques de France” 1989 T. 34 nr 1 s. 94-95. — F. Kunz, „Zentralblatt für Bibliothekswesen” 1989 Jg. 103 H. 5 s. 228-229.

Z drugiej strony wydarzenie to napawa sceptycyzmem, ponieważ:

a) już w 1928 r. A. Łysakowski planował opracowanie ogólnopolskiego słownika tematów i określników, ale z różnych powodów wydanie go przeciągnęło się do 1956 r. — wtedy to ukazał się wspomniany *Słownik tematów*, przygotowany przez zespół pracowników BN;

b) jest sprawą oczywistą, że słownik taki dezaktualizuje się, nie przygotowano jednak następnego wydania, pozostawiając tym samym potencjalnych użytkowników bez podstawowej pomocy metodycznej; przypomnijmy dla porównania, że słownik wydawany przez Bibliotekę Kongresu aktualizowany jest średnio co 8 lat;

c) po ok. 25 latach zaczęto w BN myśleć o nowym słowniku, jednakże dopiero w l. 1983-1985 podjęte przez J. Trzcinską (Zakład *Przewodnika Bibliograficznego*) i E. Stępniakową (Zakład Katalogów Rzeczowych BN) prace zostały zakończone powodzeniem; trzeba też wyraźnie powiedzieć, że *Słownik* ten ukazał się dzięki osobistemu zaangażowaniu, zapałowi i uporowi Auterek;

d) na karcie tytułowej *Słownika* zapisano „stan na dzień 30 czerwca 1986 r.”, data wydania 1989 — a więc 3 lata trwał druk we własnej drukarni BN, przy czym gotowy materiał był przekazany do fotoskładu na dyskietkach.

To wszystko świadczy o ciągłej niemożności: w sferze organizacyjnej, technicznej: być może jest też efektem niedoceniań problemu przez kręgi kierownicze BN.

Niewątpliwą zaletą *Słownika* jest jego zakres. Zawiera on tematy i określniki, którymi posługuje się katalog przedmiotowy BN i *Przewodnik Bibliograficzny*. Biorąc pod uwagę, że jest to słownictwo, za którego pomocą opracowuje się wszystkie książki polskie i przynajmniej kilka tysięcy książek zagranicznych wpływających rocznie do BN, można przyjąć, że zasób leksykalny będzie wystarczający dla znacznej liczby bibliotek uniwersalnych, zwłaszcza tych, które korzystają z opisów przedmiotowych zamieszczanych w *Przewodniku Bibliograficznym*.

Słownik ten może być wykorzystany nie tylko do opracowania dokumentów do katalogu przedmiotowego i bibliografii narodowej, ale także do katalogów centralnych, które nadają opisom charakterystyki wyszukiwawcze sformułowane w języku haseł przedmiotowych.

Słownik składa się z trzech części. Pierwszą stanowi *Wprowadzenie*, w którym Autorki charakteryzują język haseł przedmiotowych BN, podają cele i założenia pracy, jej organizację i metody oraz zawartość *Słownika*. W części wstępnej zamieszczono także uwagi o przygotowaniu programów komputerowych, wspomagających edycję. Druga, główna część to wykaz *Tematy i odsyłacze* podany w postaci artykułów przedmiotowych (jest ich ok. 5000). Artykuł przedmiotowy zbudowany jest wg schematu:

Temat główny (Tematy synonimiczne) < Tematy nadrzędne
 x Tematy symetryczne kojarzeniowe
 zt Tematy podrzędne
 oraz Odsyłacz orientacyjny

Oczywiście nie każdy artykuł przedmiotowy zawiera wszystkie elementy. Tworzą je tematy ogólne; tematy jednostkowe występują sporadycznie, tylko wtedy, gdy są niezbędne jako tematy nadrzędne.

Trzecia część *Słownika* zawiera *Określniki* ogólne. Jest ich 314 pogrupowanych wg zastosowania: podawane po tematach ogólnych, po tematach geograficznych, po tematach osobowych, po nazwach grup etnicznych, po nazwach instytucji i organizacji, po innych tematach jednostkowych.

Słownik utrzymywany jest na nośniku komputerowym, a do jego opracowania przygotowano w Ośrodku Przetwarzania Danych BN odpowiednie programy umożliwiające wygenerowanie odsyłaczy całkowitych i uzupełniających oraz zbudowanie artykułów przedmiotowych.

Słownik kontynuuje, jeżeli chodzi o budowę artykułu przedmiotowego, metodę *Słownika* J. Kossonogi. Metoda ta pozwala przechodzić od tematów najszerszych zakresowo lub tematycznie do najwęższych i odwrotnie. Zagadnieniu relacji i wynikającej stąd sieci odsyłaczy poświęcają Autorki wiele uwagi, o czym szczegółowo piszą we *Wprowadzeniu*.

Na *Słownik* ten czekano zbyt długo, aby teraz mógł zadowolić wszystkich, a zwłaszcza tych, którzy wypracowali już swoje własne rozwiązania. Istniejące rozbieżności w metodyce opracowania przedmiotowego, a także indywidualny dobór słownictwa w poszczególnych katalogach,

zapewne wpłyną na ogólną ocenę i wykorzystanie *Słownika*. Trzeba jednak pamiętać, że odzwierciedla on stan konkretnego katalogu, a przy tym — jak każdy słownik — przyjmuje pewne rozwiązania arbitralne. Na tę arbitralność chciałabym zwrócić szczególną uwagę.

Jest rzeczą oczywistą, że wiele przedmiotów ma więcej niż jedną nazwę. Często nie ma wątpliwości, że jedna z nich jest preferowana w języku naturalnym, a inne funkcjonują tylko w pewnych sytuacjach. Jest jednak wiele przypadków, w których preferencja nie jest wyraźna i trzeba było przyjąć rozwiązania arbitralne, np.:

Papiery wartościowe -- Akcje
Akrobatyka -- Gimnastyka akrobatyczna
Nazwy własne — Imiona własne
Industrializacja — Uprzemysłowienie

Słownik zawiera też innego rodzaju synonimy, które można określić jako funkcjonalne, w przeciwieństwie do językowych, np.:

Statki -- budownictwo -- Budownictwo okrętowe
Informatyka — Elektroniczne przetwarzanie danych
Kucharstwo -- Desery; Zupy

W przykładach tych mamy do czynienia z sytuacją, gdy pewne tematy (wcale nie równoznaczne) zostały wyeliminowane, a ich zakresy znaczeniowe włączone do innych. Tym samym podjęto decyzję o rezygnacji z jednego tematu na rzecz innego, najczęściej szerszego zakresowo. Oba typy synonimów mogą budzić wątpliwości co do trafności wyboru, np. dlaczego Promieniowanie jonizujące — medycyna, a nie Choroba popromienna, dlaczego Promieniowanie słoneczne, a nie Energia słoneczna, dlaczego Klęski elementarne, a nie Katastrofy żywiołowe. Pytań takich można byłoby postawić więcej. Trzeba jednak wyraźnie podkreślić, iż ważne jest, aby obydwie (lub więcej) formy były zarejestrowane w *Słowniku* i połączone odsyłaczami całkowitymi — ich brak byłby mankamentem.

Pewne wątpliwości dotyczyć też mogą relacji nadrzędności. Po pierwsze dlatego, że relacja ta dotyczy nie tylko nadrzędności zakresowej, ale i tematycznej, stąd wrażenie pewnego pomieszania tematów nadrzędnych. Po drugie widoczna dbałość Auterek o podanie tematów nadrzędnych przy każdym temacie sprawia czasem wrażenie sztuczności, np.: Nauki przyrodnicze < Nauka, Nauki społeczne < Nauka, Komunikacja < Gospodarka; Technika. Niezależnie od wrażenia sztuczności i oceny trafności sformułowań należałoby na to zagadnienie spojrzeć oczami użytkownika i zastanowić się, co dla niego jest ważne. Moim zdaniem najważniejsza jest możliwość wykonania przejść w górę lub w dół -- i to *Słownik* zapewnia. Mając powyższe na uwadze proponuję, abyśmy oceniali słowniki tego typu z punktu widzenia wypełnienia pola kojarzeniowego, tzn. czy wychodząc od dowolnego terminu (tematu) mamy możliwość prowadzenia wyszukiwania którąś ze wskazanych dróg. Jeśli drogi te co chwila nam się urywają, słownik niezbyt dobrze spełnia swoją rolę. Omawiany *Słownik* daje takie możliwości, choć i tu czasem możemy poczuć się bezradni. Na przykład nie ma tematu Inżynieria genetyczna, choć zapewne jakieś dokumenty o tym zagadnieniu w katalogu BN już były, brak Harcerstwa, Skautingu, choć są tematy: Czerwony Krzyż, Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego (formalnie możemy traktować te tematy jednakowo); brak Ochrony środowiska, choć są odsyłacze Ochrona mienia, Ochrona zabytków. Nie znaczy to, że tematy te nie istnieją, raczej zabrakło odsyłaczy, bo np. Ochrona środowiska to Środowisko człowieka — ochrona itd.

Oceniając przydatność słownika zwykle interesuje nas stopień szczegółowości słownictwa i jego zasób. Trzeba powiedzieć, że *Słownik* zawiera wiele tematów o wąskim zakresie, obok szerszych zakresowo, np.: Koń, Koń angielski, Koń arabski; Teatr, Teatr amatorski, Teatr cieni, Teatr dziecięcy i młodzieżowy, Teatr lalek, Teatr studencki. Taka szczegółowość słownictwa zapewnia adekwatne wyrażenie treści dokumentów i zwiększa potencjalny zasięg *Słownika*.

Zadaniem każdego słownika jest kierowanie do właściwego słowa, terminu. Słownik haseł przedmiotowych ma podsuwać tematy uznane za główne, pokrewne wobec nich, nadrzędne, podrzędne, synonimiczne. Jeżeli zadanie to spełnia — jest dobry, nawet gdybyśmy mieli zastrzeżenia co do preferowanych form tematów lub ich powiązań. Ważne jest, aby w słowniku istniały odpowiednie odsyłacze. Myślenie każdego człowieka o przedmiocie jest tak zindywiduali-

zowane, uzależnione od posiadanej wiedzy, przygotowania fachowego, wreszcie znajomości danego systemu, że nie sposób doprowadzić je do sztywnego schematu. I w taki właśnie sposób należy spojrzeć na prezentowany *Słownik*.

Jadwiga Sadowska

Maszynopis wpłynął do Redakcji 19 października 1989

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

U progu czekającej nas nowej organizacji samorządowej państwa ukazał się zbiór przepisów prawnych dla bibliotek publicznych [1] obrazujący porządek prawny na dz. 1.1.1989 r. Czas pokaże, na ile nowe zasady organizacji samorządów terenowych zweryfikują przydatność dotychczasowych przepisów automatycznie je anulując, bądź tworząc nowe. Już teraz wiadomo, że w otwierającym zbiór podstawowym akcie prawnym, jakim jest ustawa o bibliotekach z 1968 r., wiele punktów straciło na aktualności i wymaga zmian (zob. s. 00). Opublikowany przez T. Zarzębskiego zbiór tekstów stanowić będzie jednak podręczne vademecum legislacyjne dla wielu tysięcy bibliotek do czasu ukazania się następnego, znowelizowanego wydania. Autor zgrupował zebrany materiał w 4 częściach: *A. Przepisy prawne* (s. 1-48); *B. Przepisy szczegółowe* (s. 49-242); *C. Różne placówki biblioteczne* (s. 243-280); *D. Kola przyjaciół bibliotek* (s. 281-284); uzupełnieniem jest *Indeks rzeczowy* (s. 285-288), *Wykaz przepisów zamieszczonych w zbiorze* (s. VII-XII), *Objaśnienie skrótów* (s. XII), *Przedmowa* autorstwa T. Zarzębskiego (s. XIII-XIV).

Od 1.1. 1990 r. obowiązują dwie nowe normy terminologiczne z zakresu bibliotekarstwa i bibliografii [2, 3] opracowane przez Alinę Grochowską z Instytutu Bibliograficznego BN. Przygotowywana grupa norm terminologicznych przewiduje jeszcze dwa dokumenty: *Działalność biblioteczna* i *Typologia dokumentów*. Norma dotycząca opracowywania zbiorów [2] podaje terminy związane z przygotowywaniem bibliografii i tworzeniem katalogów bibliotecznych. Terminy zgrupowano w 5 rozdziałach: *Opis bibliograficzny*, *Hasło*, *Konwersja pisma*, *Zakres i zasięg zbiorów informacji o dokumentach*, *Układy zbiorów informacji o dokumentach*. Indeks terminów polskich i ich odpowiedników w językach angielskim, francuskim i rosyjskim zamieszczono w *Informacjach dodatkowych*. Należy zaznaczyć, że przy doborze terminów i definicjach ich znaczeń uwzględniono (przejęto lub uogólniono) wcześniejsze ustalenia normy dotyczącej opisu bibliograficznego.

W normie poświęconej rodzajom i częściom składowym bibliografii [3] terminy zgrupowano w 3 rozdziałach: *Pojęcia ogólne*, *Rodzaje bibliografii*, *Części składowe bibliografii*. *Indeks terminów wraz z odpowiednikami w językach obcych* umieszczono także w *Informacjach dodatkowych*. Już przy pierwszym definiowanym terminie jakim jest „bibliografia”, widzimy, że zmniejszono liczbę jego znaczeń z dotychczasowych trzech do dwóch: zbioru opisów dokumentów oraz dziedziny wiedzy i działalności praktycznej (włącznie z zagadnieniami metodycznymi) związanej z tworzeniem takich zbiorów. Nową formułę przyjęto także definiując bibliografię narodową bieżącą, precyzując konieczne do spełnienia warunki przy sporządzeniu tego rodzaju spisów — dokumenty muszą być rejestrowane na podstawie autopsji egzemplarza obowiązkowego i opracowywane przez narodową centralę bibliograficzną (pkt. 3.11). W indeksie terminów znaleźć można terminy uwzględnione w normie po raz pierwszy, jak *current contents*, czy *indeks cytowań*. Widać też, jak rozbudowane jest polskie słownictwo i sprecyzowane są pojęcia z zakresu bibliografii, tak iż wiele terminów nie znajduje odpowiedników w językach obcych.

Praca zbiorowa *Z problemów metodologii...* [4] jest, wedle redaktorki opracowania, pierwszą próbą komparatystycznego ukazania roli i miejsca badań nad metodologią i dydaktyką bibliotekoznawczą w różnych ośrodkach akademickich współpracujących z Katedrą Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UJ: Bułgarii, Czechosłowacji, RFN, W. Brytanii i ZSRR. Całość składa się z 13 artykułów uzupełnionych streszczeniami w jęz. angielskim i rosyjskim. Wśród tekstów m.in.

dotyczące realizacji przedmiotów Historia bibliotek i Obsługa informacyjna (Bułgaria) oraz przedmiotu Czytelnictwo (J. Wojciechowski). Tematyka metodologiczna — to możliwości wykorzystania metody bibliograficznej do tworzenia opisów bibliograficznych, analizy istniejących już spisów dokumentów drogą dekomponowania ich i interpretacji poszczególnych jednostek spisu, analizy cytowań bibliograficznych (K. Bednarska-Ruszajowa) oraz zastosowania analizy semiotycznej w badaniach nad księgozbiorami historycznymi (B. Kamińska-Czubała). O wzajemnych powiązaniach i statusie bibliometrii, informetrii i scientometrii, zajmując odmienne stanowiska, piszą W. Pindlowa oraz autorzy bułgarscy L. Atanasow i G. Cankowa. Czeszka H. Vodičková jest twórczynią podstaw teoretycznych i metodologicznych nauki o indentyfikacji dokumentów (s. 85-91).

Niewiele problemów badawczych pozostających w obrębie zainteresowań nauki o książce objętych jest — z rozmysłem zaprojektowanym — programem badawczym. Historia czytelnictwa XIX i XX w. doczekała się instytucjonalnego zaplecza badawczego w postaci utworzonej w 1984 r. pod kierunkiem Janusza Kosteckiego Sekcji Badania Historii Czytelnictwa w IKiCz BN. Otrzymujemy właśnie efekt prac członków zespołu [5], których zainteresowania „koncentrują się na dziejach społecznego funkcjonowania przekazów drukowanych w XIX i pierwszej połowie XX w.” (s. 7). O programie badawczym Sekcji i związanych z jego realizacją trudnościach pisze w *Słowie wstępnym* (s. 7-10) J. Kostecki. Oddany do rąk czytelnika tomik spod znaku mola książkowego zawiera teksty: E. Słodkowskiej: *Produkcja wydawnicza w Królestwie Polskim w latach 1815-1830* (s. 11-38), W. Tomaszewskiego: *Struktura warszawskiego edytorstwa muzycznego w latach 1772-1850* (s. 39-67), J. Kosteckiego: *Otwartość czy izolacja?* Wydawnictwa importowane w Królestwie Polskim w latach 1871-1900 (s. 68-105), P. Szretera: *Dostępność książek w Rosji w latach 1897-1914 w świetle danych cenzury zagranicznej* (s. 106-137), O. S. Czarnika: *Informacje o piśmiennictwie na łamach socjalistycznej „Pobudki” (1926-1931)* (s. 138-166); A. Urbańskiego: *Sytuacje kontaktu z tekstem konspiracyjnym (1939-1945)* (s. 167-185), J. Kuszlejki: *Popularna książka historyczna w latach 1944-1954. Próba charakterystyki* (s. 187-207) oraz *Indeks nazwisk* (s. 209-215). Należy wyrazić nadzieję, iż dzięki aktywności badawczej członków Sekcji, zarówno nasza wiedza faktograficzna, jak i problemy teoretyczno-metodologiczne związane z socjologią odbioru zostaną pogłębione i usystematyzowane.

W sytuacji, gdy zapewne nieprędko biblioteki krajowe różnych sieci będą mogły zdobywać dla swych potrzeb nowe, o godziwym standardzie lokale, mamy okazję zapoznać się z dotychczasowym stanem lokalowym placówek bibliotecznych [6]. Umożliwiają to wyniki badań IKiCz-u z lat 1986/1987, przeprowadzonych na terenie całego kraju, a obejmujących budynki nie starsze niż 20-letnie (wybudowane lub po remoncie kapitalnym w l. 1965-1986). Mimo, iż ogółem badaniami objęto 2732 biblioteki (2407 bibliotek publicznych i ich filii oraz 325 bibliotek innych sieci), to — wg Autora — najpełniejsze dane otrzymano z bibliotek publicznych. Wyniki badań pozwalają na stwierdzenie, „że ponad 3/4 bibliotek publicznych mieści się w obiektach (...), które z zasady nie mogą spełniać wymagań związanych z realizowaniem funkcji bibliotecznych” (s. 9). Tylko 15% tych bibliotek mieści się w pomieszczeniach specjalnie na cele biblioteczne zaprojektowanych, a wg oceny samych bibliotekarzy, połowa badanych lokali nie jest funkcjonalna, powierzchnie magazynowe kurczą się w szybkim tempie, co jest również sygnałem, iż wskazana jest stała, kompetentna selekcja zbiorów. Mniejsze kłopoty z funkcjonalnością pomieszczeń mają biblioteki naukowe i fachowe; główne ich kłopoty koncentrują się wokół wielkości lokali i ich stanu technicznego.

Od 1981 r. Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy — z ramienia MKiS — prowadzi seminaria dla instruktorów bibliotek publicznych, którzy specjalizują się w czytelnictwie dzieci i młodzieży. Autorką programu wieloletniego cyklu szkolenia i główną jego realizatorką jest Barbara Białkowska z IKiCz BN. Na seminaria zapraszani są wybitni specjaliści od spraw literatury, czytelnictwa i bibliotekarstwa. B. Białkowska dokonała wyboru referatów, które opublikowało CUKB jako cenną pomoc w pracy samokształceniowej instruktorów [7]. Materiały zebrano w działach: I. *Problematyka czytelnictwa najmłodszych* (s. 13-41), II. *Problemy księgozbiorów* (s. 42-54), III. *Przysposobienie czytelnicze dzieci i młodzieży* (s. 55-83), IV. *Specjalizacja pracy instruktora czytelnictwa dziecięcego* (s. 84-97). Pracę uzupełniają: *Załącznik* (s. 98-100) z programem seminariów z l. 1981-1984, *Przedmowa* (s. 5-6) i wstępny artykuł B. Białkowskiej

Funkcje biblioteki publicznej dla dzieci i młodzieży (s. 7-12). Poza tą Autorką w zbiorze znajdują się teksty L. Pęskiej, D. Świerczyńskiej-Jelonek, R. Mieszczuka, W. Płockiej, Z. Sierykow, M. Kurys.

Instytut Książki i Czytelnictwa BN opracował 14-ty już spis książek przestarzałych z literatury społeczno-politycznej i ekonomicznej [8]. Wojewódzkie biblioteki publiczne nadesłały wykazy zawierające łącznie 39 073 pozycje. Po weryfikacji, okazało się, że tylko 5617 wydań to rzeczywiście pozycje nieprzydatne, głównie przestarzałe, których usunięcie ze zbiorów nie przyniesie nikomu szkody. Redaktorzy spisu zalecają jednocześnie, by wycofywane pozycje przeznaczać w miarę możliwości do wymiany międzybibliotecznej, w ostateczności oddawać na makulaturę. Przegłądając wykaz ma się pewność, że większość wymienionych w nim pozycji spotka to drugie rozwiązanie. Na przemiał trafią więc zgodnie dzieła polityków, reporterów, dziennikarzy, pisarzy, naukowców różnych orientacji.

Książka A. Żbikowskiej-Migoń [9] poświęcona jest prapoczątkom bibliologii. Doszukiwano się ich zazwyczaj w bibliografii — zarówno w praktycznej działalności, jak i refleksji teoretycznej. W XVIII w. istniał nurt badań historycznych nad książką, którego wpływ na kształt przyszłej nauki o książce — wg Autorki — nie był dotychczas doceniany. Aby go jednak udowodnić Autorka stara się przeprowadzić „naukoznawcze studium dawnej historiografii książki” (s. 6). Uwzględniając „tylko wybrane wątki, ukazujące powiązania (...) z kształtującą się ogólną nuką o książce” (s. 7). Praca składa się z 7 rozdziałów: I. *Od praktyki do nauki: życie książki w XVIII w. jako podłoże naukowej refleksji nad książką* (s. 21-50), II. *Wiedza o książce i jej dziejach w nauce XVIII w.* (s. 21-50), III. *Wśród XVIII-wiecznych prekursorów historiografii książki. Próba opisu zbiorowości* (s. 51-78), IV. *Książka i jej składniki jako przedmiot historycznych badań bibliologicznych w XVIII w.* (s. 79-112), V. *Historia drukarstwa w XVIII-wiecznym piśmiennictwie bibliologicznym* (s. 113-174), VI. *Dzieje obiegu i użytkowania książki w piśmiennictwie bibliologicznym XVIII w.* (s. 125-230), VII. *Próba oceny XVIII-wiecznej historiografii książki jako dyscypliny u progu dojrzałości* (s. 231-251); na końcu książki zgrupowano przypisy do całości tekstu (s. 252-315), po nich następuje *Aneks z XVII-I-wiecznym piśmiennictwem z zakresu historii książki* (s. 316-384) oraz *Indeks nazwisk* (s. 385-397).

Praca J. Wojakowskiego [10] poświęcona jest dziejom oświeceniowej Biblioteki Królewskiego Korpusu Kadetów. Wraz z likwidacją Szkoły Rycerskiej w 1794 r. księgozbiór zmieniał właścicieli (był własnością Liceum Warszawskiego a później Uniwersytetu Warszawskiego), uległ też częściowemu rozproszeniu. Stąd odtworzenie zawartości zbioru jest utrudnione. Odzwierciedlał on zapewne wysoki poziom szkoły i nowoczesne tendencje nauczania. Część druków pochodziła z produkcji wydawniczej własnej Drukarni Korpusu Kadetów w Warszawie. Dzisiaj książki z biblioteki Szkoły Rycerskiej znajdują się w 8 bibliotekach krajowych. Monografia księżnicy składa się z dwóch części: 1. *Biblioteka Szkoły Rycerskiej* (s. 17-160) — „stanowi wynik przeprowadzonych badań, w których wykorzystane zostały rękopiśmienne materiały archiwalne (...) oraz drukowane materiały źródłowe (...) stanowiące podstawę rekonstrukcji zawartości księgozbioru (...)” (s. 11); 2. *Próba rekonstrukcji księgozbioru Szkoły Rycerskiej* (s. 163-274) — to wykaz druków, które znajdowały się w bibliotece. Nadto pracę uzupełnia 7 aneksów (s. 277-289), wykazy skrótów (s. 13-14), źródeł archiwalnych (s. 290-291), drukowanych materiałów źródłowych (s. 292-300), indeks osób (s. 301-329), sreszczenia (s. 330-333) i *Wstęp* odautorski (s. 7-12).

Pełna naukowa ocena wszechstronnej działalności Karola Estreichera, jednej z najbardziej znanych postaci polskiego bibliotekarstwa, czeka wciąż na swego autora. Maria Magdalena Biernacka dokonała charakterystyki 6-letniej (1862-1868) pracy dydaktycznej K. Estreichera w Szkole Głównej w Warszawie [11]. Jak sama pisze we *Wstępie*: „Niniejsza praca dotyczy jednej ze sfer różnorodnej aktywności Estreichera w czasie jego pobytu w Warszawie — wykładów z bibliografii w Szkole Głównej, które stanowią w pełni rozbudowaną syntezę bibliologii jako dyscypliny naukowej i dydaktycznej, jako naukowej podstawy praktyki bibliograficznej i bibliotekarskiej” (s. 12). Estreicherowskie rękopisy notatek do wykładów z bibliografii odnalezione w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu posłużyły do analizy poglądów K. Estreichera na bibliografię, oceny poziomu merytorycznego wykładów oraz charakterystyki warsztatu metodycznego wykładowcy. Praca, poza *Wstępem* (s. 7-13), składa się z 7 rozdziałów: I. *Wykładowcy bibliografii w Polsce przed 1865 r.* (s. 15-24), II. *Analiza formalna rękopisu wykładów* (s. 25-44), III. *Analiza rzeczowa rękopisu wykładów* (s. 45-125), IV. *Koncepcja bibliografii w wykładach*

Estreichera (s.126-165), V. *Realizacja wykładów bibliografii* (s. 166-177), VI. *Warsztat naukowy i metodyczny wykładów*. Osobowość wykładowcy (s. 178-198), VII. *Znaczenie wykładów Estreichera w dziejach bibliografii polskiej* (s. 199-216). Całość uzupełnia *Wykaz ilustracji, Literatura przedmiotu (wybór), Summary i Indeks osób*.

Tom 4 katalogu rękopisów BUW [12] rozpoczyna prezentację wybranych nabytków Biblioteki z lat powojennych (poprzednie 3 tomy poświęcono dawnym zamkniętym kolekcjom). Tom ten zawiera opis 306 jednostek pozyskanych w l. 1945-1980, będących spuściznami osób, bardziej i mniej znanych, z przełomu XIX i XX w. Największa partia prezentowanych zbiorów to spuścizna po Marii Dąbrowskiej i Stanisławie Stempowskim, zapoczątkowana darem pisarki w 1954 r., a uzupełniana następnie przez spadkobierców obojga. Szczególnie bogato przedstawia się archiwum S. Stempowskiego, składające się z papierów rodzinnych, m.in. syna Jerzego, przyjaciół i licznych współpracowników (S. Posnera, L. Krzywickiego). Katalog, poza *Wstępem* W. Stummer (s. V-XI) zawiera *Wykaz ważniejszych skrótów użytych w tekście* (s. XVIII), *Opisy rękopisów nr 1341-1646* (s. 1-241), *Indeks osób i nazw geograficznych* (s. 242-295), *Indeks proveniencji rękopisów* (s. 317), *Konkordancję sygnatur akcesyjnych z sygnaturami katalogu* (s. 318-321).

Zwracamy uwagę na bardzo ciekawe i pożyteczne opracowanie, które towarzyszyło wystawie poświęconej wydawnictwom polskim z l. 1939-1945, zorganizowanej w 1989 r. w Bibliotece Narodowej [13]. Przewodnik po wystawie zawiera trzy teksty komisarzy ekspozycji, będące przeglądem ruchu wydawniczego na ziemiach okupowanych, na wszystkich szlakach wychodźstwa polskiego oraz w okresie „przełomu wojny i pokoju” na ziemiach podporządkowanych rządowi lubelskiemu, a następnie Tymczasowemu Rządowi Jedności Narodowej. Autorem pierwszego opracowania *Kraj 1939-1945* (s. 7-18) jest Andrzej Urbański, dwa pozostałe (s. 19-50) napisał Oskar S. Czarnik, całość dopełnia *Bibliografia* w wyborze 31 pozycji (s. 51-52) głównie wydań emigracyjnych, oraz część ilustracyjna (s. 53-114). Oczywiście, Autorzy w dużym skrócie, hasłowo, rejestrują wiadomości o działalności wydawniczej na tak olbrzymim obszarze (po Afrykę Wschodnią i Południową, Indie, Argentynę i Meksyk) najróżniejszych organizacji (w kraju zazwyczaj konspiracyjnych) i środowisk, które tak licznie i bohatercko dokumentowały swoje istnienie i walkę; Autorzy opisują niektóre — szczególnie cenne lub jedyne z dostępnych — eksponaty. Mimo tych ograniczeń, jest to prawdziwe kompendium wiedzy o tym zróżnicowanym i bogatym w edytorskie dokonania okresie. Wydane w 1500 egz. powinno trafić do rąk m.in. wykładowców i słuchaczy szkół bibliotekarskich.

Kolejny numer *Biuletynu BJ* [14] poświęcony jest pamięci zmarłej w 1986 r. Małgorzaty Stolzman, przedstawicielki krakowskiego akademickiego środowiska bibliotekoznawców. Sylwetkę zmarłej kreśli W. Bieńkowski (s. 7-19), K. Bednarska-Ruszajowa i W. Pindłowa zestawily bibliografię Jej prac (s. 11-13); wydrukowano także — przygotowany i opatrzony posłowiem Z. Siatkowskiego — ostatni tekst M. Stolzman dotyczący nauczania akademickiego przyszłych bibliotekarzy w zakresie historii i teorii kultury i literatury (s. 15-22). Spośród pozostałych artykułów tematycznie znajdujących się w kręgu historii książki, literatury i kultury, problemom bibliologicznym, związanym z badaniami dziejów książki poświęcony jest tekst K. Migonia *Nowe modele i osiągnięcia współczesnej historiografii książki* (s. 227-239). Autor przedstawia „najważniejsze współczesne programy badawcze w światowej historiografii książki” (s. 228), usytuowane zazwyczaj w ramach różnie pojmowanej bibliologii. Przegląd rozpoczyna się od stanu badań nad przeszłością książki we Francji, następnie w W. Brytanii i St. Zjednoczonych, poprzez RFN i ZSRR. K. Migoń kończy go konkluzją, iż stopień zaawansowania i zainteresowanie badaniami w poszczególnych krajach rzutują na traktowanie historiografii książki jako samodzielnej dyscypliny naukowej, bądź też nie. Fakt, że jest ona uprawiana na pograniczu wielu nauk stwarza badaniom dziejów książki korzystne perspektywy.

Zagadnienia Informacji Naukowej [15] coraz częściej powinny trafiać do rąk bibliotekarzy zainteresowanych problemami komputeryzacji bibliotek, pragnących poznać światowe bazy danych z różnych dziedzin wiedzy, zautomatyzowane systemy informacji, czy też najnowsze technologie przetwarzania danych. W prezentowanym numerze znajdujemy m.in. teksty autorstwa przedstawicieli akademickich ośrodków kształcenia bibliotekarzy (Gdańsk, Warszawa) oraz

Biblioteki Narodowej. Piotr Murasik prezentuje *Porównanie wybranych cech pakietów ISIS i dBase z punktu widzenia projektowania i użytkowania mikrokomputerowych systemów wyszukiwania informacji*. (s. 33-52) - są to pakiety do tworzenia przede wszystkim niewielkich systemów wyszukiwawczych.

Jadwiga Sadowska i Jacek Solarski analizują *Koncepcje wyszukiwania informacji w systemie SABINA* (s. 53-66). Na system ten składają się 3 podsystemy funkcjonalne: SKRYBA, REJENT, EDYTOR, oraz 11 podsystemów użytkowych. Autorzy przedstawiają zasady opisu przedmaszynowego każdego dokumentu, a także 3 rodzaje zbiorów, które wyodrębniane są w bazie: zbiór podstawowy, czyli bibliograficzny i zbiory pomocnicze indeksowe i uzupełniające. Przewiduje się wykorzystywanie 10 elementów z opisu dokumentów jako kluczy wyszukiwawczych, przy czym możliwe jest wyszukiwanie wieloaspektowe.

Specjalistycznymi bazami danych zajęły się Elżbieta B. Zybert: *Brytyjskie bazy danych z dziedziny oświaty* (s. 111-117) i Marta Grabowska: *System informacji o polityce i gospodarce światowej – Dataselve Information Online* (s. 119-126), a Ewa Chmielewska-Gorczyca zamieszcza kompendium podstawowych informacji nt.: *Dysk optyczny – nowy nośnik informacji* (s. 127-147). W tekście podano zasady zapisu i odczytu na dyskach laserowych, zaprezentowano różne ich rodzaje i sposoby zastosowania, m.in. w bibliotekach, a także ich zalety dla użytkowników w porównaniu do dotychczasowych serwisów online.

W t. 56 *Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych* [16] znajduje się *Blok materiałów bibliotecznych* (s. 133-188), który jest pokłosiem sesji odbytej w 1987 r. w Lublinie, „poświęconej podstawowym procesom bibliotecznym oraz zadaniom realizowanym w księżnicach kościelnych w Polsce” (s. 133). Blok ten składa się z 9 artykułów autorstwa nie tylko bibliotekarzy kościelnych, ale także z innych bibliotek naukowych w kraju. Są to: ks. M. Zahajkiewicz *Zarys dziejów i znaczenie bibliotek kościelnych* (s. 133-138), ks. J. Janiec *Literatura fachowa i czasopisma bibliotekarskie jako pomoc w dokształcaniu i podnoszeniu kwalifikacji* (s. 139-146), M. Wrocławska *Możliwości komputeryzacji bibliotek* (s. 147-156), K. Gąsowska, K. Klauza *Informacja i dokumentacja w naukach teologicznych* (s. 157-162), E. Wojnowska *Międzynarodowy Inwentarz Źródeł Muzycznych (RISM) w Polsce – współpraca z bibliotekami kościelnymi* (s. 163-172), M. Lenartowicz *Nowe polskie przepisy katalogowania książek*. Skrót referatu (s. 173-176), J. Rudnicka *Zagadnienie opracowania dawnych książek w polskich bibliotekach kościelnych oraz sposoby ich zabezpieczenia* (s. 177-182), B. Flaga *Opracowanie wydawnictw ciągłych: czasopisma, wydawnictwa zbiorowe* (s. 183-186), M. Karwat *Opracowanie wydawnictw ciągłych: wydawnictwa seryjne* (s. 187-188). Jak widać z powyższego są to głównie teksty informacyjno-instruktażowe.

Podwójny numer *Biuletynu GBL* [17] poświęcony został pamięci zmarłego bibliotekarza i bibliografa — założyciela Biblioteki prof. Stanisława Konopki. Część materiałów pochodzi z sesji zorganizowanej w 1986 r. z okazji 90-tej rocznicy urodzin Profesora i dotyczy jego wszechstronnej działalności (s. 3-36). W zeszycie piszą także m.in.: B. Howorka o sieci bibliotecznej resortu zdrowia i opieki społecznej w kontekście ustawy o bibliotekach (s. 37-42), H. Tadeusiewicz o prof. Bolesławie Świdorskim w 40-lecie Jego pracy naukowej (s. 43-57), B. Nowakowski o tym, jakie wnioski — dotyczące udostępniania zbiorów — można wysnuć analizując zamówienia na usługi reprograficzne (s. 59-75).

WYKAZ OMÓWIONYCH PUBLIKACJI

1. *Przepisy prawne dla bibliotek publicznych według stanu w dniu 1. 01.1989 r.* Zebr. i oprac. Tadeusz Zarzębski. Warszawa: SBP 1989, 288 s.
2. PN-89/N-01224 *Bibliotekarstwo i bibliografia. Opracowanie zbiorów informacji o dokumentach*. Terminologia.
3. PN-89/N-01225 *Bibliotekarstwo i bibliografia. Rodzaje i części składowe bibliografii*. Terminologia.
4. *Z problemów metodologii i dydaktyki bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*. Pod red. Marii Kocójowej. Kraków 1990, 185 s. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 959. *Prace Historycznoliterackie*, z. 74.

5. *Instytucje – publiczność – sytuacje lektury*. Studia z historii czytelnictwa pod red. Janusza Kosteckiego. T. 1. Warszawa: Biblioteka Narodowa 1989, 215 s. *Z Dziejów Kultury Czytelniczej w Polsce*, 1.
6. Witold Przybyszewski: *Budynki i lokale biblioteczne w Polsce*. Raport z badań. Warszawa: Biblioteka Narodowa 1990, 32 s.
7. *Z działalności bibliotek publicznych dla dzieci i młodzieży*. Materiały szkoleniowe z seminariów dla instruktorów czytelnictwa dziecięcego. Warszawa: CUKB 1989, 100 s. *Doskonalenie zawodowe bibliotekarzy*, 1.
8. *Spis książek przestarzałych w bibliotekach publicznych*. Z. 14: *Literatura społeczno-polityczna i ekonomiczna*. Oprac. Leokadia Opławska. Warszawa: SBP, Bibl. Narodowa — IKiCz 1989, 229 s.
9. Anna Żbikowska-Migoń: *Historia książki w XVIII wieku*. Początki bibliologii. Warszawa: PWN 1989, 400 s.
10. Józef Wojakowski: *Biblioteka Królewskiego Korpusu Kadetów w Warszawie*. Warszawa: Wydaw. Uniw. Warszawskiego 1989, 333 s. *Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego*, 299.
11. Maria Magdalena Biernacka: *Wykłady Karola Estreichera w Szkole Głównej w Warszawie 1862-1868*. Studium bibliologiczne. Warszawa: Bibl. Narodowa 1989, 247 s.
12. *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*. T. 4: (Nr 1341-1646). Oprac. Helena Kozerska, Wanda Stummer, Maria Tyszkowa. Warszawa: Wydaw. Uniwersytetu Warszawskiego 1990, 322 s. *Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, 15.
13. *Wydawnictwa polskie 1939-1945*. Przewodnik po wystawie. Oprac. Andrzej Urbanski i Oskar S. Czarnik. Warszawa: Bibl. Narodowa 1989, 114 s.
14. *Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej* 1988 R. 38 nr 1/2.
15. *Zagadnienia Informacji Naukowej* 1988 nr 1(52).
16. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 1988 T. 56.
17. *Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej* 1988 R. 34 nr 341/342.

Hanna Łaskarzewska

BIBLIOTEKA POLSKIEJ AKADEMII NAUK W WARSZAWIE W 1989 ROKU

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEKI

W 1989 r. tak jak w latach poprzednich, obok gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów prowadzone były prace o charakterze bibliograficzno-dokumentacyjnym i informacyjnym oraz prace badawcze wg ustalonego planu. W dalszym ciągu Biblioteka sprawowała fachową opiekę nad bibliotekami placówek naukowych PAN.

Na skutek wzrostu cen i braku środków finansowych nastąpił dalszy spadek zakupu książek (w porównaniu z rokiem ubiegłym o 30%). Korzystniej przedstawiała się sytuacja w dopływie czasopism zagranicznych. Na 1990 r. zmniejszono prenumeratę czasopism ograniczając ją do tytułów niezbędnych. W sposób drastyczny ograniczono również wymianę zagraniczną czasopism. Z 508 tytułów otrzymywanych dotychczas pozostawiono zaledwie 77. Pośredniczący w prowadzeniu wymiany OR PAN zażądał opłat, które wstępnie skalkulowano na 8000 zł za 1 zeszyt.

Likwidacja Biura Wydawnictw i Upowszechnianie Nauki oraz uchylene zarządzenia nr 6/85 w sprawie rozpowszechniania i wydawania wydawnictw naukowych PAN spowodowało określone skutki w działalności podstawowej Biblioteki. Została zagrożona działalność wydawnicza a także gromadzenie rezerwy wieczystej wydawnictw PAN prowadzone przez Bibliotekę.

Akademia podjęła jednak pewne działania w celu zminimalizowania tych skutków. Sekretarz naukowy pismem z dn. 12.12.1989 r. polecił Bibliotece nadal gromadzić rezerwę wieczystą i zobowiązał się do zapewnienia na ten cel odpowiednich środków. Przekazano Bibliotece również środki na prowadzenie działalności wydawniczej.

W związku z podjęciem w 1988 r. wspólnie z Ośrodkiem Informacji Naukowej PAN prac nad tworzeniem bazy danych centralnego katalogu zagranicznych wydawnictw ciągłych zgromadzonych w bibliotekach PAN, w roku sprawozdawczym zainstalowano w Bibliotece komputer, który pozwoli na zintensyfikowanie prac w tym zakresie, a także wykorzystanie go do innych działań.

Ważnym elementem działalności Biblioteki w 1989 r. na rzecz środowiska bibliotek PAN było doprowadzenie do powołania Komisji ds. Bibliotek PAN.

II. ORGANY KOLEGIALNE I OPINIODAWCZE BIBLIOTEKI

Biblioteka działała zgodnie ze statutem z 1975 r. Nadzór merytoryczny nad jej działalnością sprawował sekretarz Wydziału I Nauk Społecznych.

Biblioteka posiada organ wewnętrzny, którym jest kolegium Biblioteki oraz organ opiniodawczy w postaci Rady Naukowej oceniającej działalność placówki w sposób całościowy. Działały również Rada Redakcyjna *Przeglądu Bibliotecznego* oraz Rada Redakcyjna *Słownika polskich towarzystw naukowych*.

Kolegium Biblioteki odbyło 10 posiedzeń, których przedmiotem były sprawy organizacyjne, personalne, finansowe oraz działalność podstawowa instytucji.

Rada Naukowa powołana na okres kadencji Prezydium PAN w l. 1987-1989, działająca pod przewodnictwem członka Akademii prof. dra Czesława Madajczyka, odbyła swoje ostatnie posiedzenie w dn. 14.4.1989 r. Przedmiotem posiedzenia Rady była ocena działalności Biblioteki w 1988 r. oraz przyjęcie planu prac naukowych na 1989 r. Rada pozytywnie oceniła wspólne

działania Biblioteki i OIN PAN nad automatyzacją centralnego katalogu zagranicznych wydawnictw ciągłych znajdujących się w bibliotekach PAN i towarzystw naukowych. Rozważano również możliwość automatyzacji innych prac bibliotecznych. Wyrażono zaniepokojenie trudnościami finansowymi Biblioteki, a zwłaszcza zmniejszeniem o 40% zakupu literatury naukowej.

Rada Redakcyjna *Przeglądu Bibliotecznego* powołana na okres kadencji 1988-1990 działała pod przewodnictwem prof. dr hab. Barbary Bienkowskiej i odbyła swoje posiedzenie w dn. 9.5.1989 r. Poświęcone ono było omówieniu materiałów przygotowanych do najbliższych zeszytów. Dyskutowano zwłaszcza nad tematami zeszytów monograficznych i postanowiono przyznać pierwszeństwo zagadnieniom katalogów bibliotecznych.

III. SPRAWY PERSONALNE I FINANSOWE

W ciągu roku odeszło z Biblioteki 5 osób, w tym 1 osoba na emeryturę; przyjęto do pracy 6 osób.

Średnie zatrudnienie wynosiło 40 osób, w tym na pełnych etatach pracowało 31 osób, na niepełnych — 9 osób. Dane te były zmienne w różnych okresach roku.

Z dniem 1 sierpnia 6 osób otrzymało awanse na starszych kustoszy służby bibliotecznej.

Trzykrotnie pracownicy otrzymali podwyżki (1 stycznia, 1 lipca, 1 października) zgodnie z zarządzeniami płacowymi sekretarza naukowego wprowadzającymi nowe taryfikatory płacowe (Zarządzenie sekretarza naukowego PAN nr 4 z 6.4.1989; nr 15 z 7.8.1989; nr 33 z 15.11.1989). Na ten cel Biblioteka otrzymała dodatkowe środki. Średnio podwyżki wynosiły ok. 168 000 zł, a średnia płaca w stosunku rocznym ok. 226 000 zł (w grudniu 1989 r. ok. 310 000 zł). Ogółem na podwyżki płac i awanse wydatkowano 73 089 800 zł.

Nagrody uznaniowe za wyróżniającą się pracę otrzymało 20 osób, gratyfikacje jubileuszowe — 5 osób, odprawy emerytalne — 2 osoby. Pracownicy służby bibliotecznej otrzymali premie za trzy kwartały w wysokości 20%, w czwartym kwartale przeciętnie 30%. Jedna osoba została odznaczona Krzyżem Kawalerskim OOP.

Budżet wydatków Biblioteki po zmianach ukształtował się w wysokości 248 860 800 zł. Wykonanie budżetu we wszystkich paragrafach wyniosło 238 735 391 zł.

Najważniejsze pozycje w wydatkach stanowiły:

§ 11 wynagrodzenia osobowe	97 691 800
§ 35 energia	10 170 000
§ 36 usługi materialne	8 953 000
§ 37 usługi niematerialne	35 520 000
§ 38 pomoce naukowe i dydaktyczne	55 000 000

Obsługę administracyjną Biblioteki w sprawach personalnych, finansowych i zaopatrzeniowo-transportowych sprawował Zarząd Administracyjny Placówek PAN.

IV. STAN LICZBOWY ZBIORÓW (na dzień 31.12.1989 r.)

książki	123 316 wol.
czasopisma	85 170 wol. (6070 tyt.: 1999 krajowych i 4071 zagranicznych)

zbiory specjalne (w tym: dysertacje, mikroformy i materiały audiowizualne) 2 739 jedn. inw.

Ogółem księgozbiór Biblioteki liczył 211 225 wol. i jedn. inwentarzowych.

Rezerwa wieczysta wydawnictw PAN (zbiór nie przeznaczony do użytkowania) powiększyła się o 3564 wol. (1151 tyt.) i osiągnęła wielkość 159 792 wol.

Stan magazynu dubletów i druków zbędnych wykazywał na koniec 1989 r. 4912 wol. książek oraz 13 122 jedn. wydawnictw ciągłych.

V. DZIAŁALNOŚĆ STATUTOWA BIBLIOTEKI

1. Gromadzenie i opracowanie zbiorów

W 1989 r. wpływ w y d a w n i c t w z w a r t y c h wyniósł 1622 wol. (w tym zagranicznych 419); do zbiorów podstawowych przekazano 953 wol., do dubletów i wydawnictw zbędnych 605 wol., do użytku służbowego 22 wol.

Biblioteka gromadziła wydawnictwa polskie do księgozbiorów zagranicznych stacji naukowych w Rzymie i Paryżu. Łącznie zakupiono i wysłano za pośrednictwem ORWN 230 wol. na kwotę 432 635 zł.

C z a s o p i s m b i e ż a c y c h wpłynęło w 1989 r. 1010 tyt., w tym 262 czasopism polskich, 748 zagranicznych (120 radzieckich, 120 z KDL oraz 508 z pozostałych krajów). Podstawowym źródłem wpływu czasopism była prenumerata (383 tyt.) i wymiana zagraniczna (508 tyt.); pozostałe źródła wpływu to kupno i dary.

Z a s ó b d u b l e t ó w i d r u k ó w z b ę d n y c h powiększył się o 605 wol. książek oraz 928 zesz. wydawnictw ciągłych.

Przekazano bibliotekom w drodze wymiany 542 wol. książek oraz 181 jedn. wydawnictw ciągłych. Przygotowano wykazy dubletów i druków zbędnych obejmujące 1350 wol.

O p r a c o w a n o wszystkie nowe nabytki Biblioteki, sporządzając ogółem 11 877 kart katalogowych. Rzeczowo opracowano 1083 wol. książek i 52 tyt. czasopism. Ponadto zmeliorowano dział I 12 — Prawo, rozpoczęto meliorację działu sztuki.

2. Udostępnienie zbiorów

Ogółem udostępniono 22 094 wol.; nie zrealizowano zamówień na 625 wol., odnotowano 7929 odwiedzin.

Wypożyczono z innych bibliotek krajowych 71 wol., z zagranicznych — 3 wol., do innych bibliotek i instytucji — 358 wol.

Na zamówienie użytkowników sporządzono kserokopie 64 pozycji bibliograficznych obejmujących 5945 s.

3. Służba informacyjna

Jednostki organizacyjne Biblioteki udzieliły w sumie 758 informacji bibliotecznych, bibliograficznych i rzeczowych.

Zorganizowano 3 wystawy popularyzujące zbiory Biblioteki. Sporządzono 24 zestawienia bibliograficzne na określone tematy. Opracowano 168 analiz dolumentacyjnych artykułów dotyczących studiów nad przyszłością, zamieszczonych w czasopismach zagranicznych.

Aktualizowano katalogi centralne oraz kartoteki tematyczne:

a) do centralnego katalogu zagranicznych wydawnictw ciągłych w bibliotekach sieci PAN włączono opisy 7660 tyt. czasopism za l. 1986-1987; do komputerowej bazy danych wprowadzono dalsze 1000 tyt.,

b) do centralnego katalogu naukoznawstwa włączono 445 poz. bibliograficznych,

c) do centralnego katalogu książek prognostycznych włączono 87 poz. katalogowych,

d) do kartoteki alfabetycznej i numerycznej literatury prognostycznej z indeksem typu UNITERM włączono 924 poz. bibliograficzne.

4. Prace badawcze, naukowo-dokumentacyjne i redakcyjne

4.1 *Słownik polskich towarzystw naukowych*. Zakończono prace nad cz. 1 t. 2 *Słownika*. Pozycja ta o objętości 46 ark. wyd. znajdowała się w planie wydawniczym PAN na 1988 r.; opóźnienie prac nastąpiło w Wydawnictwie Ossolineum. Wykonano korekty całości tekstu, wprowadzono poprawki redakcyjne. Opracowano indeksy: osobowy, nazw towarzystw i instytucji, nazw geograficznych (4 ark. wyd.).

Prace nad cz. 2 t. 2 *Słownika* koncentrowały się na opracowywaniu redakcyjnym materiałów i przygotowywaniu syntetycznych haseł. Rejestr towarzystw zakwalifikowanych do tej części liczy ok. 200 towarzystw (w tym 80 towarzystw naukowych i upowszechniających naukę działających w przeszłości na terenie Wilna i Lwowa). Na koniec 1989 r. liczba haseł opracowanych i częściowo autoryzowanych wynosi 80 poz. Hasła są opracowywane na podstawie not autorskich i wyników badań prowadzonych przez zespół Pracowni Słownika. Część haseł przewidzianych do zamieszczenia w tej publikacji oparta będzie na źródłach znajdujących się w zbiorach radzieckich.

4.2. *Polska Bibliografia Naukoznawstwa i Technoznawstwa*. Rozpoczęto gromadzenie materiałów do t. 11 za l. 1989-1991.

4.3. *Bibliografia Bieżąca Historii Nauki i Techniki*. Opracowano i oddano do redakcji *Kwartalnika Historii Nauki i Techniki* 4 wkładki: z. 69-72 zawierające łącznie 1628 poz. bibliograficznych. Kontynuowano gromadzenie materiałów do z. 73.

4.4. *Wykaz Nabytków z Zakresu Naukoznawstwa, Technoznawstwa i Historii Nauki*. Opracowano zeszyt za X-XII 1989 r. wraz z indeksem oraz dwa zeszyty podwójne za okres I-VI, VII-X 1989 r.

4.5. *Prognozyka. Nowe Publikacje*. Opracowano oraz opublikowano 6 numerów podwójnych zawierających 587 adnotowanych opisów bibliograficznych. Ponadto opublikowano numer specjalny *Prognozyki* pt. *Katalog materiałów Archiwum Prognozowania Rozwoju Kraju*.

4.6. *Bibliografia Prac Progностycznych 1981-1985*. Zakończono i przekazano wydawcy tom za l. 1981-1985. Rozpoczęto gromadzenie materiałów do tomu za l. 1986-1990.

4.7. *Przegląd Biblioteczny* – kwartalnik współwydawany ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich. Ukazały się 3 kolejne zeszyty: 2 i 3/4 za 1988 r. oraz z. 1 za 1989 r. o łącznej objętości 56,70 ark. Przygotowano i oddano do druku zeszyty 2, 3 i 4 łącznie z rocznym spisem treści za 1989 r.

4.8. Przepisy katalogowania książek. Kontynuowano prace nad drugą częścią przepisów katalogowania książek dotyczącą hasła w katalogu alfabetycznym. Pracowano nad rozdziałami omawiającymi zasady wyboru hasła autorskiego oraz formułowania nazwy osobowej w hasle. Przygotowano projekty dwóch norm stanowiących podstawę tych prac: poświęconej formie hasła osobowego oraz zawierającej podstawowe reguły wyboru hasła.

4.9. W ramach przygotowywanej monografii „Historia Biblioteki PAN w Warszawie” opracowano kronikę działalności Biblioteki w l. 1952-1988.

4.10. Prowadzono prace nad aktualizacją Informatora o bibliotekach sieci PAN. Zweryfikowano noty o poszczególnych bibliotekach wg stanu na dz. 31.12.1989 r.

5. Działalność na rzecz sieci bibliotek PAN środowiska warszawskiego

Udzielono 28 konsultacji oraz zorganizowano zebranie szkoleniowo-informacyjne, w którym uczestniczyło 40 bibliotekarzy z 29 bibliotek. Wspólnie z Komisją szkoleniową Biblioteki zorganizowano w dn. 9-10 maja wycieczkę szkoleniową do bibliotek naukowych Krakowa, w której uczestniczyło 17 osób.

Sporządzono zestawienia statystyczne dotyczące stanu i działalności bibliotek sieci PAN za lata 1987 i 1988.

6. Działalność dydaktyczna i szkoleniowa. Udział w konferencjach

W 1989 r. odbyło w Bibliotece praktykę wakacyjną 8 studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej z UŁ, UW r., WSP w Krakowie. Podstawą do przeprowadzenia praktyk były programy nadesłane przez zainteresowane uczelnie. Nad tymi praktykami studentów czuwała Komisja Szkoleniowa, która również zorganizowała 1 zebranie i jedną wycieczkę szkoleniową.

Przyjęto wycieczkę studentów bibliotekoznawstwa z Leningradu oraz grupę studentów odbywających praktyki wakacyjne w bibliotekach SGGW i GBL.

Pracownicy Biblioteki uczestniczyli w konferencjach, komisjach i imprezach naukowych, wygłaszali referaty i prelekcje.

Doc. dr hab. B. Sordylowa uczestniczyła w 55 Konferencji Ogólnej i Sesji Rady IFLA w Paryżu oraz w VIII kolokwium bibliologicznym w Paryżu zorganizowanym przez Association Internationale de Bibliologie, na którym wygłosiła referat nt. polskiej bibliografii bibliologicznej. Ponadto wzięła udział m.in.: w dwóch posiedzeniach Komisji Egzaminacyjnej przy Centrum Doskonalenia Nauczycieli na III stopień specjalizacji w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej, w posiedzeniu Państwowej Rady Bibliotecznej, w Zjeździe Delegatów SBP (Gdańsk-Sobieszewo), w dwóch posiedzeniach Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA oraz posiedzeniach różnych zespołów działających w ramach PAN. Opracowała dwie opinie dla CKK ds. Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów dotyczące zatwierdzenia stopnia naukowego doktora habilitowanego w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Mgr M. Lenartowicz uczestniczyła w 10 posiedzeniach Komisji Normalizacyjnych przy Bibliotece Narodowej oraz przy Instytucie INTE. Upowszechniając nowe zasady katalogowania wygłosiła 2 prelekcje i udzieliła 45 odpowiedzi bezpośrednio i telefonicznie, wyjaśniając wątpliwości związane z opisem bibliograficznym różnych typów dokumentów.

Mgr H. Kozicka-Boguniowska i mgr H. Łaskarzewska prowadziły wykłady w Policealnym Studium Bibliotekarskim Zaocznym w Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy.

7. Współpraca krajowa i zagraniczna

Biblioteka zorganizowała pobyt i zapewniła realizację programu naukowego dla 5 osób (3 z ZSSR oraz 2 z Rumunii) przebywających w Polsce na podstawie umowy o współpracy naukowej pomiędzy akademiami nauk krajów socjalistycznych.

Ponadto na zaproszenie Biblioteki przebywały 2 osoby z Biblioteki Akademii Nauk w Leningradzie, które przekazały materiały dotyczące 23 polskich towarzystw wileńskich i 108 lwowskich (uzyskane w wyniku badań w bibliotekach i archiwach Wilna i Lwowa) do wykorzystania w cz. 2 t. 2 *Słownika polskich towarzystw naukowych*.

W wyniku starań podjętych przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych uzyskano zgodę Głównego Zarządu Archiwów przy Radzie Ministrów ZSRR na dostęp do zbiorów archiwów radzieckich w Wilnie, Lwowie i Kijowie.

Za granicę wyjeżdżały z Biblioteki służbowo 2 osoby (B. Sordylowa przebywała w Paryżu, H. Kozicka-Boguniowska przebywała w Stacji Naukowej PAN w Rzymie).

VI. WYDAWNICTWA BIBLIOTEKI W 1989 R.

1. *Przegląd Biblioteczny*. Biblioteka PAN w Warszawie. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. [Kwartalnik]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo PAN 1988 R. 56 z. 2, 3/4; 1989 R. 57 z. 1.

Redaguje Kolegium: Barbara Sordylowa — redaktor naczelny, Maria Lenartowicz — zastępca redaktora naczelnego, Hanna Łaskarzewska — sekretarz redakcji, Halina Kozicka-Boguniowska, Hanna Zasadowa — członkowie redakcji. Rada Redakcyjna: Barbara Bieńkowska — przewodnicząca; członkowie: Radosław Cybulski, Barbara Eychlerowa, Marta Grabowska, Andrzej Kłossowski, Jadwiga Kołodziejska, Halina Kozicka-Boguniowska, Stefan Kubów, Maria Lenartowicz, Hanna Łaskarzewska, Leon Łoś, Barbara Sordylowa, Andrzej Szewc, Józef Jajac, Hanna Zasadowa.

2. *Prognozyka. Nowe Publikacje*. Biblioteka PAN w Warszawie. Dział Informacji Naukowej i Klasyfikacji Zbiorów. [Dwumiesięcznik]. Redaktor K. Strzechowska. Warszawa 1989 nr 1-6.

3. *Bibliografia Bieżąca Historii Nauki i Techniki*. Oprac. H. Dziewanowska. Warszawa 1989 z. 69-71; 1990 z. 72. Dod. do *Kwartalnika Historii Nauki i Techniki* 1989 nr 2, 3, 4; 1990 nr 1.

Halina Kozicka-Boguniowska

BIBLIOTEKI POLSKIEJ AKADEMII NAUK W 1989 R.

Sieć bibliotek PAN obejmowała łącznie 104 biblioteki, w tym 5 samodzielnych (w Gdańsku, Kórniku, Krakowie, Warszawie i Wrocławiu), 74 w placówkach naukowych (w ich terenowych jednostkach istniało ponadto 51 księgozbiorów, objętych sprawozdawczością GUS), biblioteki Archiwum i OIN-u, 23 biblioteki towarzystw naukowych dotowanych przez PAN oraz 2 biblioteki stacji naukowych PAN w Paryżu i Rzymie.

W pięciu placówkach naukowych biblioteki były w trakcie organizacji (w Centrum Biologii Morza, Centrum Mikrobiologii i Wirusologii, Centrum Stosowanej Chemii Nieorganicznej, Centrum Agrotechnologii i Weterynarii, Centrum Podstawowych Problemów Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią), organizowana jest ponadto biblioteka Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Biblioteki te nie były objęte sprawozdawczością statystyczną GUS.

Na koniec 1989 r. zbiory bibliotek naukowych PAN w kraju obejmowały ogółem 7 848 632 jedn. ewidencyjnych. W ciągu tego roku zbiory powiększyły się o 280 826 jedn., z czego 57 439 wol. stanowiły wydawnictwa zwarte, 45 770 wol. wydawnictwa periodyczne 177 617 jedn. ewidencyjnych zbiory specjalne.

W 1989 r. biblioteki naukowe PAN otrzymywały 29 595 tytułów czasopism bieżących, w tym 7890 tytułów czasopism krajowych, 14 253 tytuły czasopism zagranicznych z II obszaru płatniczego, w tym z importu jedynie 3115 tytułów.

Zbiory udostępniano w formie wypożyczeń indywidualnych, międzybibliotecznych oraz prezencyjnie. Zarejestrowano 24 180 czytelników indywidualnych oraz 4654 biblioteki i instytucje. Ogółem udostępniono 1 299 329 jedn. ewidencyjnych w ramach stosowanych form udostępniania rejestrowanego. Czytelnikom indywidualnym wypożyczono 389 424 jedn., bibliotekom i instytucjom krajowym 32 025 jedn., bibliotekom zagranicznym 347 jedn., prezencyjnie udostępniono 877 533 jedn. (niezależnie od udostępnień nie rejestrowanych, wynikających z wolnego dostępu do pólki).

W 1989 r. biblioteki PAN zatrudniały ogółem 703 pracowników (z czego 560 na pełnych etatach); pracowników działalności podstawowej było 579 (z czego 489 na pełnych etatach). W samodzielnych bibliotekach zatrudnionych ogółem było 349 pracowników (pełnozatrudnionych 283), z czego pracowników działalności podstawowej było 231 (pełnozatrudnionych 212).

Biblioteki PAN współpracowały z bibliotekami ogólnokrajowej sieci bibliotecznej na wszystkich polach działalności bibliotecznej, w szczególności w zakresie tworzenia katalogów centralnych (ogólnokrajowych, regionalnych, dziedzinowych oraz centralnego katalogu zagranicznych wydawnictw ciągłych w bibliotekach sieci PAN), szkolenia i doskonalenia studentów bibliotekoznawstwa oraz pracowników bibliotek innych sieci.

W ramach planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych funkcje bibliotek centralnych pełniły 2 biblioteki PAN: Instytutu Matematycznego oraz Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN działająca wspólnie z Biblioteką Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW jako Centralna Biblioteka Geografii i Ochrony Środowiska; kilkanaście bibliotek pełniło funkcje bibliotek współpracujących z bibliotekami centralnymi. W 1989 r. szczególnie intensywna była współpraca bibliotek medycznych oraz bibliotek współpracujących z III Centralną Biblioteką Techniczną — Bibl. Gł. AGH w Krakowie.

Biblioteki prowadziły prace dokumentacyjne i bibliograficzne, zajmowały się rozpowszechnianiem wydawnictw placówek macierzystych, w tym poprzez wymianę krajową i zagraniczną. Biblioteki samodzielne rozwijały ponadto działalność naukowo-badawczą i wydawniczą oraz udzielały porad i instruktażu metodycznego bibliotekom placówek regionalnych PAN oraz innym bibliotekom ogólnokrajowej sieci.

Pracownicy bibliotek byli członkami komisji i zespołów zawodowych o zasięgu ogólnokrajowym, uczestniczyli w konferencjach i innych imprezach naukowych, wygłaszali referaty i prelekcje, pełnili funkcje rzeczoznawców. Pracownicy bibliotek samodzielnych prowadzili także zajęcia dydaktyczne na wyższych uczelniach, w policealnych studiach bibliotekarskich oraz na kursach zawodowych.

Biblioteki naukowe PAN
Stan w dn. 31.12.1989 r.

	Biblioteki	Księgozbiór			Zbiory specjalne w jedn. ewidencyjnych	Udostępniono
		ogółem wol.	wydawnictwa zwarte w wol.	wydawnictwa periodyczne w wol.		
Biblioteki samodzielne	5	2 224 399	1 556 519	667 880	902 905	370 985
Biblioteki placówek naukowych	72	2 868 584	1 839 530	1 029 054	384 915	872 860
Biblioteki pozawydziałowe (Archiwum, OIN)	2	48 095	28 358	19 737	813 985	4 275
Biblioteki towarzystw naukowych	23	570 192	342 249	227 943	35 557	51 209
Ogółem	102 *	5 711 270	3 766 656	1 944 614	2 137 362	1 299 329

* bez bibliotek stacji naukowych PAN w Paryżu i Rzymie

W 1989 r. pogłębiły się trudności w warunkach działania bibliotek. Brakowało wystarczających środków na gromadzenie wydawnictw nie tylko zagranicznych, ale również krajowych. Powodowało to szczególny niepokój bibliotekarzy, ponieważ — dzięki sprzyjającym warunkom w przeszłości oraz kontaktom z nauką zagraniczną — biblioteki naukowe PAN są najlepiej zaopatrzone w literaturę obcą bibliotekami specjalnymi w kraju i obsługują całe środowisko naukowe w zakresie swoich specjalizacji. Troską bibliotekarzy jest utrzymanie przynajmniej dotychczasowego poziomu stanu i usług tych bibliotek.

Brakowało również środków na inne formy działalności, w tym na publikację prac naukowych, dokumentacyjnych i bibliograficznych. Brak pieniędzy powodował opóźnienia w przyznawaniu pracownikom bibliotek podwyżek uposażeń, które były niższe w porównaniu z uposażeniami bibliotekarzy o identycznych kwalifikacjach, zatrudnionymi w bibliotekach innych resortów. Powodowało to nadmierną fluktuację kadr i doprowadziło do zmniejszenia stanu zatrudnienia w bibliotekach PAN.

Sprawą bardzo ważną i pozytywną dla bibliotek sieci PAN było powstanie Komisji ds. Bibliotek w Polskiej Akademii Nauk wyłonionej na posiedzeniu w dn. 17 lutego i zaakceptowanej przez sekretarza naukowego PAN. Przewodniczącym Komisji został prof. Czesław Madajczyk, członek korespondent PAN; sekretariat Komisji mieści się w Bibliotece Pan w Warszawie. Komisja pracowała w zespołach roboczych, wyniki ich prac przedstawione i przedyskutowane na posiedzeniach Prezydium Komisji w dn. 23 czerwca i 8 grudnia stały się podstawą wystąpienia do władz Akademii w sprawach najistotniejszych dla bibliotek sieci PAN. Między innymi dzięki temu sprawozdania roczne bibliotek PAN — przygotowane w Bibliotece PAN w Warszawie — będą zamieszczane w sprawozdaniach z działalności Akademii.

Romana Steczowicz

KRAJOWY ZJAZD DELEGATÓW
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH

(GDAŃSK-SOBIESZEWO, 15-17 MAJA 1989 r.)

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY 1990 1/2
PL ISSN 0033-202X

WYSTĄPIENIE PRZEWODNICZĄCEGO ZG SBP

Szanowne koleżanki i koledzy! Znów po 4 latach spotykamy się żeby dokonać rozrachunku z wykonania uchwał zjazdowych i wytyczyć zadania na następną kadencję, która przebiegać będzie także w złożonych warunkach społecznych i gospodarczych. Jaka była mijająca kadencja? Miała ona dwa różne okresy. Pierwsza jej połowa upływała pod znakiem jubileuszy. W 1986 r. obchodziliśmy bowiem 40-lecie polskiego prawa bibliotecznego, rok później zaś 70-lecie działalności naszej organizacji. Obie okoliczności skłaniały do oglądania się wstecz, a przy okazji oddania szacunku tym, którzy historię polskiego bibliotekarstwa czynnie tworzyli. Obie też nakazywały patrzeć naprzód. Nie bez powodu sesję naukową, zamykającą obchody 40-lecia *Dekretu o bibliotekach i ochronie zbiorów bibliotecznych* wieńczył referat *Działalność biblioteczna i informacyjna u progu XXI w.*¹ a IX Zjazd Bibliotekarzy Polskich w październiku 1987 r. odbywał się pod hasłem „Biblioteki polskie dziś i jutro”. Podstawowym materiałem był zaś dokument *Stan i perspektywy bibliotekarstwa polskiego do roku 2000*² – co prawda dość pesymistyczny w swej wymowie. Być może brak rocznic w drugiej połowie kadencji spowodował utratę tempa prac władz Stowarzyszenia. Rzeczywistą przyczynę stanowił bieg wydarzeń, które wymagały ustosunkowania się z naszej strony, kosztem rezygnacji ze spraw przewidzianych w naszych planach. Należy stwierdzić, że podjęta przed 4 laty uchwała programowa w niewielkim stopniu mogła wpływać na działania ZG i jego prezydium, gdyż właściwie nie do niego była zaadresowana, lecz do władz, które w imieniu państwa sterują sprawami bibliotekarskimi. ZG zobowiązany był jedynie od przedstawiania wobec władz wniosków — i najważniejszą sprawę doprowadził do końca, tj. do przygotowania dla PRB znowelizowanego programu bibliotekarstwa polskiego, w postaci opracowania *Stan i perspektywy...* Kwintesencja tego dokumentu przekazana została PRB w celu wykorzystania do prac rządu nad planem społeczno-gospodarczym państwa na l. 1991-1995. Inne zadania w zakresie rozwijania bibliotekarstwa sformułowane były na tyle ogólnie, że ich realizacja dochodziła do skutku niejako samoistnie lub też nie była realizowana z powodów obiektywnych, jak przeciągający się kryzys społeczno-gospodarczy, niedostatek bazy sprzętowo-technicznej lub też upośledzenie płacowe pracowników sfery budżetowej, do której należy również nasza grupa zawodowa. Podejmowaliśmy natomiast działania w tych sferach, które w mniejszym stopniu uzależnione były od czynników zewnętrznych. Dotyczy to zwłaszcza spraw kształcenia i doskonalenia zawodowego, gdzie staraliśmy się oddziaływać jeśli już nie na treść, to na system kształcenia bibliotekarzy, zwłaszcza na poziomie studiów policealnych. Podejmowaliśmy również kwestie związane z warsztatem zawodowym bibliotekarza, co znalazło wyraz w utworzeniu Komisji ds. Opracowania Rzeczowego Zbiorów oraz w rozszerzaniu problematyki warsztatowej w naszych pismach, szczególnie w *Poradniku Bibliotekarza*. Rozwijały się nadal prace w dziedzinie bibliotekarstwa muzycznego, doskonalenia obsługi bibliotecznej ludzi chorych i niepełnosprawnych.

¹ Adam Wysocki: *Działalność* „Prz. Bib.” 1988 R. 56 z. 3/4 s. 304-313.

² Warszawa 1987.

Staraliśmy się oddziaływać na zasady i wysokość wynagrodzenia bibliotekarzy, zwłaszcza objętych ustawą o upowszechnianiu kultury. Niestety, nie zawsze panował odpowiedni klimat do efektywnej współpracy z decydentami, nawet pomimo zjednoczenia naszych wysiłków z Federacją Związków Zawodowych Pracowników Kultury i Sztuki.

Podjęliśmy pierwsze kroki w dziedzinie działalności gospodarczej. Już przynosi owoce przynależność do „Książnicy”.

Dzięki naszym działaniom przetrwał system policelanego kształcenia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy zagrożony przez rozgorączkowanych reformatorów. Zahamowaliśmy tendencję rozbijania sieci bibliotek publicznych na wojewódzkie i miejskie. Wstrzymaliśmy prace nad ustawą, która spowodowałaby zbiurokratyzowanie sieci informacji naukowej. Obecnie z udziałem naszych przedstawicieli przygotowany jest projekt ustawy, której intencją jest upowszechnianie informacji.

Mimo perturbacji organizacyjnych rozwija się współpraca międzynarodowa Stowarzyszenia. Zawarte zostały kolejne umowy dwustronne ze stowarzyszeniami zagranicznymi, coraz więcej polskich specjalistów działa w zespołach roboczych IFLA, a kraj nasz był miejscem 5 konferencji, seminariów lub narad związanych z tą wielką organizacją. Dalszemu rozwojowi kontaktów zagranicznych przeszkodził niedostatek środków finansowych, a w części także niezrozumiała ksenofobia aktywu SBP.

Niestety lista naszych niedostatków też jest długa. Osobiście boleję nad tym, że Stowarzyszeniu nie udaje się rozbudzić myśli naukowej w dziedzinie bibliotekarstwa. Nie spełniły się nadzieje związane z IX Zjazdem Bibliotekarzy Polskich. Problematyka potrzeb badawczych podjęta została właściwie w jednym referacie, który wywołał dyskusję wiodącą w zupełnie innym kierunku. Niedostateczna propaganda rezultatów Zjazdu przez nas samych i przeciągający się druk materiałów zjazdowych też nie pozostały bez znaczenia. Nie przynosi oczekiwanych rezultatów nagroda im. H. Radlińskiej ani ustanowiona w celu ożywienia badań w tej dziedzinie nagroda naukowa SBP im. A. Łysakowskiego. W dalece niewystarczającym stopniu podejmowaliśmy problematykę warsztatu zawodowego. Od wielu lat pozostają poza sferą naszych zainteresowań zagadnienia gromadzenia zbiorów i współpracy bibliotek w tym zakresie, pomimo opublikowania przez SBP przepisów katalogowania książek. Nie podejmowaliśmy zagadnień warsztatu informacyjnego bibliotek ani kwestii udostępniania zbiorów. W nader niewielkim stopniu okazaliśmy zainteresowanie problemami książki dawnej, jej przechowywaniu i konserwacji.

Incydentalnie tylko występowała wśród podnoszonych przez nas spraw kwestia budownictwa, uposażenia bibliotek, reprografii i mikrografii. Nie zmienia tej opinii fakt, że niektóre z wymienionych zagadnień wystąpiły podczas IX Zjazdu, gdyż po jego zakończeniu wokół nich znów zapanowała cisza. Żeby była jasność, nie chodzi tu tylko o to, że spraw tych nie podejmował ZG, gdyż ten nie może sobie zarzucić lekceważenia problemów nurtujących szeregi członkowskie SBP. Rzecz w tym, że nie udało mu się wytworzyć klimatu do podejmowania tych problemów, a samorzutnie nikt — z zamiarem zainteresowania się nimi w SBP — nie wystąpił. Pewnym świadectwem tego stanu rzeczy są trudności z opracowaniem na nowo podręczników bibliotekarskich na wzór dawnego *Bibliotekarstwa naukowego*. Dlatego pomimo wysiłków Zarządu, działającej przy ZG Komisji Wydawniczej, nie mamy pełnej satysfakcji z osiągnięć w tej dziedzinie. Cóż więc czynić? Wydaje się przede wszystkim, że wobec braku inicjatyw do podejmowania ważnych zagadnień warsztatowych ze strony poszczególnych środowisk impuls ten musi wyjść ze strony nowego ZG, który pierwszy powinien uznać je za ważne i atrakcyjne pole działania. Zwołanie ludzi zajmujących się poszczególnymi zagadnieniami w swoich miejscach pracy z pewnością winno zaowocować utworzeniem gremiów specjalistycznych, których aktywność trzeba będzie jednak stale podsycać, którym potrzebne będzie stałe zainteresowanie i stworzenie klimatu do nowych inicjatyw.

Nieodzowne jest wzmocnienie struktur organizacyjnych, a zwłaszcza aparatu wykonawczego. Praktyka lat 80-tych dowiodła niezbicie, że półśrodki nie wystarczają. Jeszcze raz powtarzam — oddając szacunek naszym poprzednikom i wytworzonym przez nich tradycjom społecznikom — uznac musimy, że dalsze utrzymywanie dotychczasowych struktur organizacyjnych, a zwłaszcza brak oparcia dla społecznych inicjatyw w aparacie etatowym, choćby kilkuosobowym, nie

przyniesie oczekiwanych przez środowisko rezultatów. W dobie pluralizmu społecznego i politycznego nadchodzi kolejny czas próby dla naszej organizacji. Będzie ona atrakcyjna dla środowiska bibliotekarskiego wtedy i tylko wtedy, gdy podejmować będzie działania efektywne wynikające z rzeczywistych oczekiwań tego środowiska.

Stefan Kubów

SPRAWOZDANIE ZARZĄDU GŁÓWNEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
ZA OKRES 16 MAJA 1986—15 MAJA 1989
ZŁOŻONE PRZEZ SEKRETARZA GENERALNEGO

Mijający czteroletni okres działalności Stowarzyszenia stanowił w dziejach SBP ważną cezurę. Rezultatem ożywionej dyskusji na Krajowym Zjeździe Delegatów w Toruniu było pewne uspokojenie nastrojów w środowisku bibliotekarskim, co sprzyjało konsolidacji struktur SBP.

Nowo wybrany Zarząd Główny SBP przystąpił z pełnym przekonaniem i zaangażowaniem do realizacji uchwał Zjazdu, przyjmując za podstawę swego działania uchwalony *Program działania SBP na lata 1985-1989* oraz wnioski zgłoszone i przyjęte na zjeździe, a także późniejsze, których z różnych względów zjazdowa Komisja Wnioskowa nie zdołała już rozpatrzyć.

Głównym celem SBP w tej kadencji — obok kontynuowania wszystkich pozytywnych tradycji Stowarzyszenia i społeczności bibliotekarskiej w Polsce — było wzmocnienie ilościowe i jakościowe organizacji oraz pogłębienie i rozszerzenie działalności, a także podnoszenie sprawności wszystkich struktur SBP.

Realizując te cele ZG wykorzystał przypadający w 1987 r. jubileusz 70-lecia powstania Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Ta ważna rocznica została właściwie wyeksponowana i spożytkowana dla rozpropagowania problemów bibliotek i bibliotekarzy, a centralnym punktem szerokiej akcji obchodów jubileuszowych stał się IX Zjazd Bibliotekarzy Polskich odbyty w dn. 20-22.10.1987 r. w Warszawie.

Upływająca kadencja dzieli się na dwie zasadnicze części, których granicę stanowi właśnie IX Zjazd.

W pierwszym okresie ZG SBP główny nacisk położył na przygotowanie i przeprowadzenie imprez związanych z 70-leciem SBP, zarówno na szczeblu centralnym, jak i regionalnym. Szczególnie wiele uwagi i pracy poświęcono zorganizowaniu IX Zjazdu. W odczuciu ustępującego Zarządu starania te uwieńczone zostały powodzeniem. Ocena skali tych osiągnięć, ich trwałości oraz stopnia wykorzystania nie należy już do nas.

Okres, który nastąpił po IX Zjeździe był znacznie trudniejszy z powodu ogólnych uciążliwości występujących w życiu kraju. Głównym problemem była i jest bardzo trudna sytuacja finansowa Stowarzyszenia, która w pewnej chwili zagroziła istnieniu SBP. Groźbę tę, dzięki pomocy MKiS, udało się oddalić. Jest to jednak tylko przesunięcie zagrożenia, bo dotacja MKiS pozwoliła opanować sytuację doraźnie. Byt Stowarzyszenia jest nadal zagrożony. Nowy Zarząd będzie musiał się zmierzyć z tym problemem w pierwszej kolejności.

Trudności finansowe spowodowały poważne kłopoty organizacyjne. Należą do nich zakłócenia w pracy Biura ZG SBP, wynikające z częstych zmian personalnych (długoterminowe urlopy bezpłatne, odejścia z pracy, niefortunne zmiany na stanowisku dyrektora Biura), a także konfliktów wewnętrznych w samym Biurze oraz nieporozumień jednego z kolejnych dyrektorów Biura z członkami Prezydium ZG.

WŁADZE NACZELNE SBP

Krajowy Zjazd Delegatów w Toruniu powołał w wyniku tajnego głosowania naczelne władze Stowarzyszenia: przewodniczącego ZG, Zarząd Główny — 25 członków, Główną Komisję Rewizyjną — 7 członków i 2 zastępców, Główny Sąd Koleżeński — 5 członków.

Zarząd Główny ukonstytuował się następująco: Stefan Kubów — przewodniczący, Józef Lewicki — I wiceprzewodniczący, Zofia Płatkiewicz — wiceprzewodnicząca, Jan Wołosz — wiceprzewodniczący, Andrzej Jopkiewicz — sekretarz generalny, Krystyna Rohozińska — zastępca sekretarza generalnego, Jan Marciniak — skarbnik, Ewa Grzesiak — zastępca skarbnika, Andrzej Kempa — członek prezydium (ds. współpracy z okręgami), Stanisław Badoń, Sylwin Behcicki, Juliusz Bernard, Małgorzata Broll, Grzegorz Chmielewski, Franciszek Czajkowski, Stefan Dąbrowski, Wanda Dziadkiewicz, Marian Filipkowski, Jerzy Gajewski, Bolesław Howorka, Marianna Łochowska, Grzegorz Michałowski, Danuta Przemieniecka, Irena Suszko-Sobina, Józef Szulikowski, Józef Zając — członkowie ZG.

W toku kadencji z działalności w ZG wycofała się Małgorzata Broll, pozostali członkowie pracowali w Zarządzie do końca kadencji.

W okresie sprawozdawczym ZG w pełnym składzie zebrał się 14 razy. W części posiedzeń plenarnych uczestniczyli przewodniczący zarządów okręgów. Zebrania plenarne ZG odbyły się: w 1985 — 2 posiedzenia; w 1986 — 3; w 1987 — 4; w 1988 — 3; w 1989 — 2. W czasie kadencji Prezydium ZG odbyło 31 posiedzeń.

Bieżącą działalnością Stowarzyszenia kierował roboczy zespół prezydialny w składzie: J. Lewicki, J. Wołosz, A. Jopkiewicz. W posiedzeniach zespołu roboczego uczestniczył zwykle dyrektor Biura lub zastępujący go pracownik. Zespół roboczy zbierał się przynajmniej raz w tygodniu (do końca 1988 r. odbyło się łącznie 157 posiedzeń).

Zgodnie ze statutem ZG SBP powołał ciała doradcze, które działały w poszczególnych grupach i typach bibliotek (sekcje) oraz w dziedzinach problemowych (komisje, zespoły).

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA

W minionej kadencji władze Stowarzyszenia starały się realizować wytyczne z przyjętego w Toruniu *Programu działania*. Niektóre z tych zadań, jak np. przeprowadzenie uzgodnionych na toruńskim zjeździe zmian w statucie, zostały zrealizowane stosunkowo szybko i całkowicie. Inne — doczekały się realizacji jedynie częściowej i winny być nadal przedmiotem troski władz SBP. Niektóre z podjętych zadań nie zostały urzeczywistnione z powodu słabości Prezydium ZG. Oceniając stopień wywiązania się ustępującego ZG z jego zobowiązań pamiętać należy o warunkach, w jakich przyszło mu działać.

Przez całą kadencję prowadzono działalność wydawniczą w warunkach nasilających się trudności, spowodowanych przede wszystkim gwałtownym wzrostem kosztów papieru i usług poligraficznych. W pewnym momencie wydawnictwa SBP, nawet poczytny *Poradnik Bibliotekarza*, stały się publikacjami deficytowymi lub na pograniczu opłacalności. Należało podjąć szybkie działania zaradcze, które wprawdzie pozwoliły opanować sytuację, ale stworzyły nowe problemy (podwyżka cen groziła brakiem popytu na zbyt drogie wydawnictwa, co z kolei zwiększyło trudne do zbycia remanenty). Wśród trudności należy wskazać także brak ciekawych propozycji wydawniczych. Poziom niektórych wydawnictw obniżał się, spadał na nie popyt, problemem stawało się wydawanie potrzebnych, ale nie przynoszących dochodów tytułów. Nacisk na dochodowość prowadził do rezygnacji z pożytecznych, ale deficytowych poczytności, nie tylko wydawniczych.

Do nowych inicjatyw zalicza się próba podjęcia przez SBP działalności gospodarczej w formie przystąpienia do Spółki z o.o. „Książnica”. Spodziewane zyski nie będą jednak zbyt olśniewające, ponieważ wkłady SBP jako udziałowca nie były za wysokie. W lutym 1989 r. Prezydium ZG podjęło decyzję o zwiększeniu udziału w spółce z 500 000 zł do 2 500 000 zł. Przedstawicielem SBP w Radzie Nadzorczej „Książnicy” jest kol. S. Kubów, a w Zgromadzeniu Wspólników — kol. J. Lewicki. Działalność gospodarcza to dziedzina, w której jest jeszcze wiele do zrobienia, jeśli Stowarzyszenie ma się rozwijać, a nie tylko egzystować.

W minionej kadencji miały miejsce dwie bardzo ważne dla bibliotekarstwa polskiego i SBP rocznice: 40-lecie *Dekretu o bibliotekach* i 70-lecie powstania SBP. Zarówno obchody wydania *Dekretu*, jak i rocznicy założenia Stowarzyszenia miały szeroki, ogólnopolski charakter.

W ramach obchodów 40-lecia *Dekretu* wielu zasłużonych bibliotekarzy wyróżniono odznaczeniami państwowymi i resortowymi.

Staraniem SBP wydany został w nakładzie 600 egz. okolicznościowy druk ulotny związany z *Dekretem o bibliotekach*.

Komisja Nagród i Odznaczeń ZG dzięki materiałom dostarczonym przez zarządy okręgów SBP zgromadziła bogatą kartotekę osób, które w latach 40-tych budowały podwaliny bibliotekarstwa polskiego. Sposób wykorzystania tych materiałów jest sprawą otwartą.

Centralną imprezą obchodów była sesja naukowa pod hasłem: „Biblioteki w służbie oświaty, nauki i kultury”, zorganizowana w dn. 17.12.1986 r. w Warszawie w siedzibie ZLP. Współorganizatorami sesji byli RK PRON i MKiS. Uczestniczyli w niej przedstawiciele władz, członkowie ZG i przewodniczący okręgów oraz wielu zaproszonych gości. W czasie imprezy odznaczono liczną grupę pionierów bibliotekarstwa polskiego. Referaty wiodące wygłosili: prof. Jerzy Ozdowski, J. Kołodziejska i S. Kubów. Przemawiali również przedstawiciele resortów: nauki i szkolnictwa wyższego, oświaty i wychowania, obrony narodowej oraz przedstawiciel Centrum INTE.

Najważniejszym wydarzeniem obchodów 70-lecia SBP był IX Zjazd Bibliotekarzy Polskich pod hasłem: „ Biblioteki polskie dziś i jutro”. Honorowy patronat nad Zjazdem objął minister kultury i sztuki prof. A. Krawczuk.

W Zjeździe wzięło udział 315 osób reprezentujących wszystkie typy bibliotek, ośrodki informacji naukowej i kształcenia bibliotekarzy, pracowników naukowych, a także przedstawiciele władz i zaproszeni goście.

W wyniku obrad plenarnych oraz posiedzeń 4 sekcji (podczas których wygłoszono ponad 30 referatów i komunikatów poświęconych zagadnieniom dostępności do źródeł informacji, zarządzaniu bibliotekarstwem, badaniom naukowym i sprawom zawodu bibliotekarskiego) sformułowano stanowisko tego zgromadzenia. Zawiera ono m.in. postulat opracowania na nowo zasad polityki bibliotecznej i informacyjnej państwa, programu jej realizacji oraz powołania organu zarządzającego tą sferą życia społecznego, co z perspektywy czasu, który upłynął od zakończenia Zjazdu wydaje się niezwykle trudne do wykonania. Sformułowano też długą listę wniosków szczegółowych, poruszających problemy z zakresu wszystkich bez mała sfer polskiego bibliotekarstwa i działalności informacyjnej. Opublikowane w *Przeglądzie Bibliotecznym* (1988 z. 3/4) materiały Zjazdu będą świadczyły o ówczesnym potencjale intelektualnym polskiego bibliotekarstwa i determinacji środowiska zawodowego w walce o zapewnienie społeczeństwu dostępu do piśmiennictwa krajowego i zagranicznego.

Z okazji jubileuszy wydano bibliografię piśmiennictwa dotyczącego dziejów i działalności SBP oraz wybito — przy pełnym finansowym poparciu Ministerstwa Kultury i Sztuki — w 1500 egz. medal 70-lecia SBP (Stowarzyszenie wyróżnia nim własnych wybitnych działaczy, a także osoby spoza środowiska bibliotekarskiego zasłużone dla bibliotek i bibliotekarzy).

SBP uważnie obserwowało wszelkie wydarzenia w kraju mające związek z sytuacją bibliotekarstwa. Szczególną uwagę przykładano do działalności legislacyjnej, decyzji gospodarczych i finansowych rzutujących na działalność bibliotek i położenie bibliotekarzy. Czuwano zwłaszcza nad sprawami płacowymi. Stowarzyszenie uczestniczyło w opiniowaniu aktów prawnych, konsultowaniu przepisów płacowych i decyzji dotyczących żywotnych dziedzin bibliotekarskiej działalności. Niejednokrotnie stanowcze działania ZG SBP doprowadziły do odwrócenia szkodliwych tendencji, modyfikacji czy zaniechania wątpliwych zamierzeń (np. stanowisko SBP w sprawie projektów ustawy o informacji, interwencja w sprawie planowanej reorganizacji systemu kształcenia bibliotekarzy na poziomie policealnym, co uchroniło ten system od rozbitcia).

Stowarzyszenie podejmowało też z własnej inicjatywy pewne działania w powyższym zakresie (nowelizacja ustawy o bibliotekach, problematyka pragmatyki zawodowej bibliotekarzy).

Mając na względzie ogólną sytuację, stan i perspektywę bibliotek w Polsce, SBP było współinicjatorem opracowania *Stan i perspektywy bibliotekarstwa polskiego do roku 2000* (przygotowanego przez BN), a później aktywnie włączyło się w propagowanie tego dokumentu. Stowarzyszenie starało się doprowadzić do odpowiednich decyzji władz w interesie bibliotekarstwa i stworzenia rządowego programu działania w tym zakresie.

W minionej kadencji kontynuowano wiele sprawdzonych form działania — przyznawano nagrody naukowe SBP, prowadzono konkursy na najlepsze prace magisterskie, z okazji 70-lecia przeprowadzono konkurs na wspomnienia bibliotekarzy, a także na kroniki okręgów i kół SBP. Do zakłóceń w ciągłości przyznawania nagród literackich SBP doszło z powodu różnicy zdań co do koncepcji regulaminu tej nagrody. Podjęto stosowne decyzje, ale ZG nie zdążył już wprowadzić ich w życie. Wznowienie przyznawania nagrody literackiej będzie jednym z zadań stojących przed nowymi władzami SBP.

Kontynuowano współpracę z fundacją „Pro Libris”, do której Stowarzyszenie formalnie przystąpiło, wyznaczając swego przedstawiciela.

Od drugiego półrocza 1987 r. ZG SBP coraz więcej uwagi i czasu poświęcił przygotowaniom do Krajowego Zjazdu Delegatów w 1989 r. Powołano Komitet Organizacyjny, który pracował pod energicznym kierownictwem kol. Marii Sieradzan.

SPRAWY ORGANIZACYJNE

W minionej kadencji dużą wagę przykładano do sprawności organizacyjnej, stałej więzi pomiędzy ZG a okręgami, sekcjami, komisjami i innymi jednostkami Stowarzyszenia. Cennym przekaznikiem informacji był *Komunikat ZG* podający w miarę szybki i kompletny serwis wiadomości organizacyjnych. Niestety, po ukazaniu się w drugim półroczu 1985 r. dwóch numerów tego pożytecznego wydawnictwa, przestało ono wychodzić. Niezależnie od powodów zaniechania wydawania *Komunikatu ZG* (spore koszty, dużo pracy itp.), fakt ten negatywnie oddziaływał przez resztę kadencji na więzi wewnątrz-organizacyjne. Należałoby doprowadzić do reaktywowania tego bardzo potrzebnego sposobu informacji. Wbrew bowiem nadziejom nie są go w stanie zastąpić ani czasopisma SBP, ani inne formy wzajemnego komunikowania się. Wiedza o działalności ZG nie zawsze dociera do ogniw terenowych, a z informacjami o tym co dzieje się w okręgach, jest jeszcze gorzej.

Zaraz po zjeździe toruńskim przystąpiono do przeprowadzenia zmian w statucie SBP. Znowelizowany tekst przesłano do Urzędu M. St. Warszawy. Jesienią 1985 r. władze miejskie zatwierdziły statut SBP w nowym brzmieniu. Drukiem ukazał się na początku 1986 r.

Dnia 28.6.1986 r. ZG akceptował „Regulamin działania Prezydium ZG SBP”, a w listopadzie zaś zatwierdził ramowe regulaminy działania sekcji, komisji i zespołów ZG oraz powołał przewodniczących. Niestety nie wszystkie powołane agendy ZG wykazały się następnie aktywnością.

Dnia 16.1.1986 r. przyjęto „Instrukcję obiegu korespondencji” obowiązującą w Stowarzyszeniu.

Władze naczelné Stowarzyszenia starały się utrzymywać możliwie najczęstsze kontakty z organizacjami terenowymi. Temu celowi służyły plenarne posiedzenia ZG z udziałem przewodniczących zarządów okręgowych, przede wszystkim bezpośrednie spotkania członków ZG z kolegami z poszczególnych województw w czasie wizyt opiekunów okręgów. Niestety nie wszyscy opiekunowie i nie wszystkie okręgi traktowały tę sprawę w sposób odpowiedzialny, wielu opiekunów i wiele okręgów nie nawiązało ze sobą bliższych kontaktów przez całą kadencję (w niezbyt aktywnych okręgach okazji tych było niewiele).

Na początku minionej kadencji doprowadzono do ponownego zorganizowania okręgu SBP w województwie skierniewickim, dzięki czemu Stowarzyszenie znowu reprezentowane było we wszystkich województwach. Stan ten utrzymywał się do końca kadencji, a organizacja nasza powoli, ale systematycznie rozwijała się (choć nadal mamy okręgi dość słabe liczebnie).

Plenarne posiedzenie ZG 22.3.1988 r. podjęło uchwałę w sprawie zwołania Krajowego Zjazdu Delegatów zatwierdzając jego miejsce i czas oraz składy Komisji Organizacyjnej, Statutowej i Programowej.

Nie brakowało problemów związanych z kwestiami personalnymi w ZG, jak też jego organach. Jak zwykle, część działaczy wybranych w Toruniu do władz naczelných SBP niezbyt aktywnie udzielała się w pracy. Niektórzy z członków ZG faktycznie wycofali się z działalności, innych na dłuższy czas wyłączyły choroby lub kłopoty zawodowe czy domowe. W tej sytuacji

obciążenie poszczególnych członków władz SBP obowiązkami było zbyt zróżnicowane i momentami ZG nie był w stanie podołać rozlicznym zobowiązaniom (wielokrotnie nie miał nas kto reprezentować).

WAŻNE PRACE I PRZEDSIĘWZIĘCIA

Obchody 40-lecia *Dekretu o bibliotekach* i IX Zjazd Bibliotekarzy Polskich nie były jedynymi przedsięwzięciami organizacyjnymi w minionej kadencji. W maju 1986 r. ZG SBP wspólnie z BN zorganizował w Jarocinie krajową konferencję nt. opracowania rzeczowego zbiorów. Zaowocowała ona dość szybko postępującymi pracami nad instrukcją opracowania przedmiotowego, która została już złożona do druku.

W 1987 r. ZG SBP wspólnie z OPZZ i ZLP był organizatorem konferencji poświęconej kulturze czytelniczej robotników oraz działalności bibliotek zakładowych. Z pewnością przyczyniła się ona do opracowania przez MKiS wytycznych w sprawie działalności tych bibliotek.

Różnego rodzaju imprezy naukowe i popularnonaukowe organizowały także sekcje i komisje przy ZG oraz ogniwa terenowe Stowarzyszenia.

W latach 1985-1989 SBP uczestniczyło w życiu polityczno-społecznym kraju starając się zaznaczać w nim udział środowiska bibliotekarskiego i przenosić na szersze forum jego problemy.

W 1985 r. SBP włączyło się w kampanię wyborczą do Sejmu; mandaty poselskie uzyskało 3 reprezentantów bibliotekarstwa. SBP utrzymywało kontakt z posłami zapraszając ich na zebrania ZG, organizowane imprezy, oraz przekazując im ważniejsze dokumenty i materiały opracowane przez Stowarzyszenie.

Podjęto również starania o możliwość uczestnictwa przedstawiciela SBP w obradach III Kongresu Nauki Polskiej. Opracowano tezy problemowe z zakresu bibliotekarstwa, które przesłano do Komitetu Organizacyjnego III Kongresu NP. Niestety nie udało się włączyć reprezentanta SBP w skład uczestników Kongresu.

ZG starał się zachować aktywną postawę we wszystkich kwestiach i działaniach dotyczących bibliotek i bibliotekarstwa. W niektórych przypadkach interwencje SBP były w całości lub częściowo skuteczne (np. anulowanie decyzji ówczesnego dyrektora CUKB grożących rozbiem systemu kształcenia bibliotekarzy na poziomie policealnym).

W 1985 r. SBP zdecydowanie włączyło się — z własnej inicjatywy — do prac nad projektem uchwały Rady Ministrów dotyczącej uposażeń dla pracowników upowszechniania kultury. W latach następnych Stowarzyszenie nie było na ogół pomijane w konsultacjach płacowych, chociaż zdarzało się, że otrzymywaliśmy na zgłoszenie swych uwag zbyt mało czasu, lub też opiniowane akty trafiały do SBP na etapie, kiedy na skuteczną interwencję było zbyt późno.

SBP pilnie śledziło również tok działań nad projektem ustawy o informacji naukowej. W 1987 r. opracowane zostało stanowisko Stowarzyszenia w tej sprawie i po jego uzgodnieniu z MKiS występowano już wspólnie przy redakcji kolejnych projektów. Dzięki jednolitemu stanowisku i zdecydowanej postawie uczestników konsultacji odrzucono projekty niezgodne z interesami bibliotekarstwa i wadliwe w wielu punktach. W 1989 r. prace nad nowym projektem ustawy podjęła ponownie specjalna grupa robocza powołana przez Urząd Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń. W skład tej grupy wchodzi dwóch przedstawicieli środowiska bibliotekarskiego, członków ZG SBP (A. Jopkiewicz, J. Wołosz).

W okresie sprawozdawczym popierano badania naukowe dotyczące problematyki bibliotekarskiej przyznając nagrody naukowe im. Adama Łysakowskiego — choć w pełni honorowe (laureat otrzymuje jedynie dyplom i medal) cieszą się autorytetem i przyznawane były systematycznie przez całą minioną kadencję.

Znacznie gorzej przedstawia się sprawa konkursu na prace magisterskie. Przeprowadzono go w pierwszych latach ubiegłej kadencji. Wyniki nie były jednak zachwycające, głównie ze względu na niewielką liczbę zgłoszeń. Zdecydowano zmienić regulamin tego konkursu, niestety nie wszedł on w życie i doszło do przerwy w organizacji tej imprezy.

Jeszcze gorzej jest z Nagrodami Literackimi SBP. Ostatni raz przyznano je 8.11.1985 r. za 1984 r. Wyniki tego plebiscytu przyjęto w środowisku dość kontrowersyjnie. Wywiązała się długa dyskusja nad dalszą formułą Nagrody. Przeciwstawne opinie na temat celów i sposobu oraz zasad przyznawania tego wyróżnienia miały silne oparcie wśród członków ZG i całego Stowarzyszenia. Dopiero 11.1.1988 r. Prezydium ZG zatwierdziło projekt nowego regulaminu Nagrody Literackiej. Jednak do końca kadencji nie przedstawiono go do akceptacji plenum ZG i nagroda nadal nie jest przyznawana.

W trakcie kadencji reprezentanci SBP uczestniczyli w pracy licznych organów przedstawicielskich, występując w interesie środowiska i organizacji: w Narodowej Radzie Kultury — S. Kubów i J. Marciniak; w Radzie Społeczno-Gospodarczej przy Sejmie — J. Kołodziejska; w Radzie ds. Książki Społeczno-Politycznej przy Wydziale Ideologicznym KC PZPR i w Komisji Kultury RK PRON — J. Lewicki; w Ogólnopolskim Zespole Partyjnych Bibliotekarzy i Księgarzy przy Wydziale Kultury KC PZPR — S. Kubów, J. Lewicki; w Kolegium Dyrektorów Bibliotek Centralnych — S. Kubów, A. Jopkiewicz; w Komitecie Naukowo-Technicznym NOT ds. INTE i Bibliotek — A. Jopkiewicz; w Państwowej Radzie Bibliotecznej — J. Kołodziejska, S. Kubów, S. Badoń, J. Zając, J. Burakowski; w Komitecie Informacji Naukowej przy Prezydium PAN — S. Kubów; w Radzie Programowej Ruchu Wydawniczego przy Ministrze Kultury i Sztuki — R. Cybulski; w Radzie Funduszu Literatury — J. Lewicki; w Komisji Egzaminacyjnej dla Dyplomowanych Pracowników Dokumentacji Naukowej przy PAN — H. Zasadowa, w Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy i Dokumentalistów Dyplomowanych przy MEN — B. Drewniewska-Idziak; w Radzie Redakcyjnej *Przeglądu Bibliotecznego* — R. Cybulski, J. Kołodziejska, S. Kubów, J. Zając, H. Zasadowa; w Redakcji *Przeglądu Bibliotecznego* — H. Zasadowa.

Członkowie Prezydium ZG uczestniczyli również w konferencjach, seminariach, spotkaniach itp. nie tylko w ramach Stowarzyszenia, lecz także poza nim, m.in. w: seminarium „Miejsce bibliotek w socjalistycznej edukacji społeczeństwa” zorganizowanym przez Wydział Kultury KC PZPR w dn. 10-11.3.1986 r. w Warszawie; ogólnopolskiej naradzie bibliotek centralnych i współpracujących nt. „SINTO a plan specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych” zorganizowanej przez Centrum INTE i Kolegium Dyrektorów Bibliotek Centralnych w dn. 15-17.6.1986 r. w Jarocinie; sesji zorganizowanej z okazji 35-lecia działalności IBIN UW w dn. 24.10.1986 r. w Warszawie; sesji naukowej z okazji 30-lecia SKP w dn. 3.12.1986 r. w Warszawie; sesji naukowej i odsłonięciu tablicy pamiątkowej ku czci S. Konopki, pierwszego dyrektora GBL w dn. 17.12.1986 r.; naradzie środowiskowej bibliotekarzy i księgarzy warszawskich zorganizowanej w KW PZPR w Warszawie przez okręgi stołeczne SBP i SKP w dn. 1.7.1987 r.; ogólnopolskiej naradzie w sprawie czasopism bibliotekarskich w dn. 10-11.12.1987 r. w Bibl. Gł. Uniw. Gdańskiego zorganizowanej przez Prezydium ZG i ZO gdańskiego.

WSPÓLPRACA Z WŁADZAMI, ORGANIZACJAMI I INSTYTUCJAMI SPOŁECZNYMI

Zarząd Główny doceniając znaczenie kontaktów z organami i instytucjami władz, informowania ich o działalności Stowarzyszenia i problemach środowiska, opracował na początku kadencji wszechstronny program takiej łączności. Przewidywano szereg spotkań z szefami lub przedstawicielami resortów związanych z bibliotekarstwem, w czasie których mieliśmy nadzieję przybliżyć decydom problemy środowiska, uzyskać ich pomoc lub choćby tylko zrozumienie dla potrzeb i trudności bibliotek i bibliotekarzy. Niestety ten ambitny program udało się zrealizować jedynie częściowo. Życie zweryfikowało nasze plany. Nie zawsze Prezydium ZG miało dość wytrwałości i determinacji, dość konsekwencji, aby systematycznie realizować te zamierzenia.

Niewątpliwym sukcesem było doprowadzenie do zainteresowania problemami bibliotekarstwa polskiego najwyższych czynników rządowych i partyjnych.

W 40. rocznicę uchwalenia *Dekretu o bibliotekach* w URM doszło do spotkania z ówczesnym wicepremierem Z. Gertychem. W spotkaniu uczestniczył również wiceminister kultury i sztuki E. Gołębiowski, a środowisko bibliotekarskie było reprezentowane przez członków Prezydium ZG,

przedstawicielei Ogólnopolskiego Zespołu Partyjnych Bibliotekarzy oraz B. Bienkowską (IBIN UW), S. Czajkę (BN) i dyrektora Biura ZG SBP. Przedstawiciele władz przekazali wyrazy uznania i podziękowanie dla społeczności bibliotekarskiej za rzetelną pracę w trudnych warunkach. Wicepremier obiecał również pomoc i wsparcie w organizacji obchodów 70-lecia SBP; mimo zmian w rządzie obietnica ta została dotrzymana.

Zmiany nastąpiły także w Ministerstwie Kultury i Sztuki, ale zarówno nowy szef resortu prof. A. Krawczuk, jak i jego współpracownicy, życzliwie i z pełnym zrozumieniem potraktowali Stowarzyszenie i jego postulaty. Współpracę z resortem kultury i sztuki z pełnym przekonaniem oceniamy pozytywnie, choć nie zabrakło w niej momentów trudnych, różnicy zdań a nawet sytuacji konfliktowych, do których doszło na początku kadencji. Uzyskaliśmy od MKiS wsparcie finansowe — w 1987 r. dotyczyło to IX Zjazdu Bibliotekarzy Polskich i kilku innych przedsięwzięć (m.in. wybicia medalu jubileuszowego SBP, narady bibliotekarzy muzycznych w Lublinie, części kosztów publikacji *Biblioteka Muzyczna*); w 1988 r. — niezależnie od wysokiej dotacji na zrównoważenie budżetu — dofinansowano niektóre publikacje SBP. W styczniu 1989 r., dzięki dotacji MKiS, ZG SBP mógł zakupić kserokopiarkę firmy Rank-Xerox.

Bardzo pomyślnie rozwijała się współpraca ZG z Radą Funduszu Literatury. Dzięki przychylności Rady oraz kierownictwa MKiS na przełomie l. 1988/1989 wyróżniono nagrodami pieniężnymi ponad 500 bibliotekarzy zasłużonych dla upowszechniania polskiej literatury współczesnej. Był to bezprecedensowy przejaw uznania środowiska pisarzy dla wkładu pracowników bibliotek w proces upowszechniania książki. W trakcie szczegółowych uzgodnień znajdują się dalsze wspólne przedsięwzięcia Rady Funduszu Literatury i SBP.

Kontakty Stowarzyszenia z innymi resortami były znacznie słabsze i mniej owocne. W dużym stopniu odpowiedzialnością za ten stan rzeczy musimy obarczyć Prezydium ZG, które wykazało zbyt mało inicjatywy w nawiązywaniu bliższych kontaktów i podtrzymywaniu ich.

Nieźle natomiast — dzięki staraniom odpowiedzialnych za ten odcinek kolegów — przedstawiała się w minionej kadencji współpraca z partiami politycznymi (zwłaszcza z PZPR), a także ze związkami, SKP i PRON-em.

Dnia 20.5.1986 r. podpisano porozumienie o współpracy pomiędzy SBP i Federacją ZZPKiS. Powołano mieszaną grupę roboczą ds. płacowych, która niezwłocznie podjęła działalność. Po tym pomyślnym początku nie udało się utrzymać współpracy na odpowiednim poziomie.

Na początku 1986 r. ZG SBP nawiązał kontakt z bibliotekarzami szkolnymi zrzeszonymi w ZNP. Doszło do spotkania przedstawicieli ZG SBP (S. Kubów, J. Wołosz, A. Jopkiewicz, G. Chmielewski) z grupą działaczy Krajowej Sekcji Bibliotekarskiej przy ZG ZNP z przewodniczącym tej Sekcji Janem Zieniukiem. W spotkaniu uczestniczył wiceprzewodniczący ZG ZNP Jan Zaciura. Było to trudne spotkanie. Rozmówcy z Sekcji Bibliotekarskiej ZNP zgłosili pod adresem SBP szereg zastrzeżeń i pretensji. Mieli za złe, że w przeszłości Stowarzyszenie nie zawsze popierało dezyderaty bibliotekarzy ZNP, zwłaszcza dotyczące wymiaru czasu pracy. W toku dyskusji okazało się, że w niektórych kwestiach różnice zdań nadal pozostały (najważniejsze w sprawie statusu nauczyciela-bibliotekarza i stosunku tej grupy zawodowej do środowiska bibliotekarskiego jako całości). Udało się jednak ustalić szereg kwestii, w których stanowiska stron były zbliżone, współdziałanie możliwe i celowe. W efekcie postanowiono kontynuować nawiązane kontakty. Do dalszych spotkań jednak już nie doszło i konkretnej współpracy nie nawiązano.

Kontakty SBP z ww., jak i szeregiem innych organizacji i instytucji powinny być kontynuowane, należy dążyć do intensyfikacji, urozmaicenia i wykorzystania możliwości współpracy międzyorganizacyjnej w znacznie większym stopniu niż to się dotychczas udawało.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

W latach 1985-1989 SBP wydawało 4 czasopisma (*Poradnik Bibliotekarza*, *Bibliotekarza*, *Przegląd Biblioteczny* — wspólnie z Biblioteką PAN w Warszawie, *Informator Biblioteczny* — do 1988 r. pt. *Informator Bibliotekarza i Księgarza*), publikacje książkowe, a także na początku kadencji techniką powielaczową kilka numerów *Komunikatu ZG*.

Bez większych trudności publikowane były *Przegląd Biblioteczny* i *Poradnik Bibliotekarza*, oba zyskały sobie bardzo dobrą opinię, a nakłady *Poradnika* wzrastały.

Pewne perypetie przechodził natomiast *Bibliotekarz*, którego produkcja z konieczności odbywała się kolejno w kilku drukarniach. Wpłynęło to na dużą nieregularność jego ukazywania się, poziom wykonania poligraficznego, w pewnym też stopniu wyjaśnia to usterki w opracowaniu redakcyjnym. Stąd — po podwojeniu nakładu pisma w połowie lat 80. zarysowała się stagnacja zamówień, a ostatnio także niewielki regres.

Informator Biblioteczny borykał się z problemem spadku nakładu. Pozytywnym opiniom o tym wydawnictwie towarzyszył wzrost liczby nie sprzedanych egzemplarzy (mimo ciągłego obniżania nakładu). Próby zmiany koncepcji *Informatora* omawiane na posiedzeniach Komisji Wydawniczej oraz Prezydium ZG SBP nie przyniosły oczekiwanego rezultatu i w 1989 r. Prezydium przegłosowało decyzję o wydawaniu *Informatora* co drugi rok. Nie zrezygnowano z poszukiwania nowej koncepcji tego wydawnictwa.

W 4-letniej kadencji wydano 13 książek, w tym 5 roczników *Literatury Pięknej*. W produkcji znajduje się 6 książek, a w opracowaniu redakcyjnym 5. Podjęto pracę nad podręcznikiem bibliotekarskim na poziomie podstawowym, nie wyszły one jednak poza fazę konspektu.

Jeśli się zważy, że na początku kadencji teka redakcyjna była pusta, borykano się z trudnościami lokowania maszynopisów w drukarniach, ich nieterminowym wydawaniem, a płacone stawki honorariów były dość niskie ze względu na niedostatek funduszy — to wydanie 13 książek należy ocenić pozytywnie. Tym bardziej, że efektem tej działalności były prace ważne dla doskonalenia praktyki bibliotecznej — poszukiwana literatura fachowa, głównie poradniki i różnego rodzaju informatory, wzbogacające warsztat informacyjny bibliotek.

Mimo bardzo dużego wzrostu cen publikacji były one wydawane na granicy opłacalności.

Z pewnością wydane książki nie spełniły wszystkich oczekiwań środowiska i słusznie podkreśla się, że SBP powinno wydawać więcej literatury fachowej i naukowej z dziedziny bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Faktyczne możliwości były jednak skromne, na co wpływ miały przede wszystkim trudności w pozyskiwaniu autorów oraz ich wycofywanie się ze zgłoszonych i przyjętych propozycji. Aktywność pisarska środowiska wyraźnie spada.

Należy zasygnalizować problemy związane z publikacją *Literatury Pięknej*, której opóźnienia w wydawaniu częściowo w czasie kadencji odrobiono. Zainteresowanie tym podstawowym źródłem informacji o wydawanej literaturze pięknej jest wśród bibliotek publicznych, szkolnych i zakładowych coraz mniejsze, co w przyszłości może doprowadzić do wstrzymania jego publikacji. Nakład wydawnictwa obniża się, a cena egzemplarza coraz szybciej wzrasta. W sprawie ewentualnego kontynuowania edycji *Literatury Pięknej* konieczne wydają się uzgodnienia z BN, która — chociaż nominalnie współfirmuje rocznik — nie współuczestniczy w ponoszonych kosztach.

WSPÓLPRACA MIĘDZYNARODOWA

W minionej kadencji SBP kontynuowało współpracę z międzynarodowymi oraz zagranicznymi organizacjami, działającymi w dziedzinie bibliotekarstwa, informacji naukowej oraz bibliofilstwa.

Najważniejszą pozycję we współpracy zagranicznej SBP zajmuje tradycyjnie Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich. Polscy przedstawiciele uczestniczą w corocznych sesjach Rady Głównej IFLA oraz w pracach sekcji, grup roboczych i okrągłych stołów. W latach 1985-1989 SBP było członkiem 4 sekcji IFLA: Bibliotek Obsługujących Osoby Niepełnosprawne (F. Czajkowski), Statystyki (A. Jopkiewicz), Kształcenia i Szkolenia (S. Kubów), Teorii i Badań (J. Kołodziejska). Na początku 1989 r. SBP zrezygnowało z członkostwa w Sekcji Statystyki wracając po 4-letniej przerwie do Sekcji Katalogowania, której prace mają pierwszorzędne znaczenie dla całego bibliotekarstwa polskiego. Przedstawiciele Polski uczestniczyli też aktywnie w pracach Okrągłych Stołów: Zarządzania Stowarzyszeniami Bibliotekarskimi (S. Kubów), Historii Bibliotek (S. Kubów, K. Migoń) oraz Badań Czytelnictwa (J. Kołodziejska).

Udział przedstawicieli Polski finansowany z różnych źródeł — w tym delegatów SBP — w konferencjach ogólnych i sesjach Rady IFLA przedstawiał się następująco:

1985 — 51 Konferencja Ogólna i Sesja Rady w Chicago — 3 referaty, 4 osoby, w tym 1 delegat SBP (S. Kubów);

1986 — 52 Konferencja Ogólna w Tokio — 1 referat, 1 osoba (częściowo na koszt MKiS);

1987 — 52 Konferencja Ogólna i Sesja Rady w Brighton — 2 referaty, 8 osób (głównie dzięki pomocy British Council), w tym 3 delegatów SBP;

1988 — 54 Konferencja Ogólna w Sydney — 1 osoba (częściowo na koszt własny).

We wszystkich wymienionych konferencjach uczestniczył także Adam Wysocki jako przewodniczący Komitetu Zarządzania Programami oraz członek Zarządu Fachowego i obserwator w Biurze Wykonawczym IFLA.

Znikomy udział przedstawicieli Polski w konferencjach ogólnych IFLA spowodowany jest wysokimi kosztami uczestnictwa, zwłaszcza w przypadku podróży na odległe kontynenty.

Istnieją większe możliwości delegowania polskich ekspertów na posiedzenia gremiów specjalistycznych organizowane w krajach europejskich w okresach między konferencjami ogólnymi IFLA. W minionej kadencji były to posiedzenia: Sekcji Szkół Bibliotekarskich (Hamburg, 1986, S. Kubów), Okrągłego Stołu Zarządzania Stowarzyszeniami Bibliotekarskimi (Helsinki, 1987, S. Kubów), Sekcji Bibliotek Obsługujących Osoby Niepełnosprawne (Brema, 1988 i Tilburg, 1988, F. Czajkowski). Kilka takich posiedzeń zorganizowano w Polsce: seminarium Okrągłego Stołu Historii Bibliotek poświęcone dziejom książki i bibliotek w Europie Środkowej i Wschodniej (Wrocław, 1987), naradę roboczą Okrągłego Stołu Zarządzania Stowarzyszeniami Bibliotekarskimi (Białobrzegi, 1988), a także obrady Okrągłego Stołu Badań Czytelnictwa, połączone z VII Międzynarodowym seminarium ekspertów krajów socjalistycznych nt. badań czytelnictwa, zorganizowanym przez IKiCz (Warszawa, 1988).

W 1987 r. złożyli w Polsce wizyty przedstawiciele władz Federacji: członek Zarządu Fachowego G. Gatterman oraz sekretarz generalny P. Nauta, który uczestniczył w IX Zjeździe Bibliotekarzy Polskich.

Inną formą działania na rzecz IFLA był zainicjowany przez SBP i sfinansowany w 1986 r. przez MKiS druk folderu informacyjnego o IFLA w nakładzie 1000 egz. przeznaczonego dla krajów rozwijających się.

W styczniu 1989 r. reaktywowano Polski Komitet Współpracy z IFLA, który w krótkim czasie odbył dwa posiedzenia plenarne oraz opublikował — dzięki operatywności Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu — drugi numer *Biuletynu Informacyjnego Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA* (pierwszy ukazał się w 1984 r.).

Polska kontynuowała także współpracę z Międzynarodowym Stowarzyszeniem Bibliotek Muzycznych (IAML). Funkcję polskiej grupy narodowej IAML pełni Sekcja Bibliotek Muzycznych ZG SBP, która — tak jak w latach poprzednich — sprawowała opiekę merytoryczną i koordynowała pracę polskich zespołów sporządzających opisy do międzynarodowego inwentarza dawnych rękopisów muzycznych (RISM) oraz do bieżącej bibliografii literatury o muzyce (RILM). Przedstawiciele Polski brali aktywny udział w dorocznych konferencjach IAML w Berlinie (1985), Sztokholmie (1986) i Amsterdamie (1987). SBP delegowało swego przedstawiciela na konferencję bibliotekarzy muzycznych bibliotek publicznych NRD (Weimar, 1987, W. Dziechciowska).

W trakcie kadencji podpisano trójstronną umowę o współpracy pomiędzy SBP, SKP i Wszechzwiązkowym Dobrowolnym Towarzystwem Miłośników Książki ZSRR (wrzesień 1986), a także porozumienia dwustronne między SBP i Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Węgierskich (listopad 1986) oraz Związkiem Słowackich Bibliotekarzy i Pracowników Informacji (marzec 1987). Tak więc, razem z podpisanymi w latach wcześniejszych porozumieniami ze Związkiem Bibliotek NRD (1977) i brytyjskim Stowarzyszeniem Bibliotek (1983), SBP nawiązało dotąd bezpośrednie kontakty z organizacjami bibliotekarskimi w 5 krajach, w tym w większości państw socjalistycznych, i zamierza podjąć próby nawiązania tego typu współpracy i innymi państwami.

Wspólne imprezy naukowe zorganizowano dotąd jedynie w ramach umowy z brytyjskim Stowarzyszeniem Bibliotek (seminarium nt. edukacji historycznej w procesie akademickiego

kształcenia bibliotekarzy w 1985 r. w Radziejowicach oraz seminarium poświęcone stosowaniu nowych technik w działalności bibliotecznej i informacyjnej w 1987 r. w Londynie).

Przedstawiciele SBP uczestniczyli w imprezach organizowanych przez zagraniczne organizacje bibliotekarskie, Stowarzyszenie gościło także delegacje bibliotekarzy z kilku krajów europejskich.

W przyszłości należałoby dążyć do wzbogacenia form i sprecyzowania zakresu tematycznego współpracy z poszczególnymi stowarzyszeniami zagranicznymi. Konieczne wydaje się ponadto wypracowanie systemu pozyskiwania i przygotowywania kandydatów, zwłaszcza spośród ludzi młodych, do aktywnego udziału we współpracy międzynarodowej. Pierwszą próbą tego rodzaju jest ogłoszony przez ZG SBP w marcu 1989 r. konkurs wśród zainteresowanych wyjazdami studyjnymi do Czechosłowacji, NRD i na Węgry.

Wymienione działania wydają się niezbędnym warunkiem jakościowego rozwoju kontaktów SBP ze światem, które odpowiadałyby ambicjom i rzeczywistym możliwościom polskiego środowiska bibliotekarskiego.

DZIAŁALNOŚĆ SEKCJI, KOMISJI I ZESPOŁÓW

W czasie kadencji działały przy ZG sekcje grupujące bibliotekarzy wg typów bibliotek, komisje zajmujące się określonymi problemami działalności bibliotecznej oraz zespoły powoływane do opracowania konkretnych zadań, ekspertyz i opinii.

Sekcja Bibliotek Muzycznych skupia przedstawicieli BN, bibliotek akademii muzycznych, uniwersyteckich, publicznych i stowarzyszeń muzycznych. Prowadziła działalność związaną ze sprawami krajowych bibliotek muzycznych oraz — jako polska grupa narodowa IAML — współpracowała z Międzynarodowym Stowarzyszeniem Bibliotek Muzycznych. Szczególny nacisk położono na pracę bibliotek publicznych w zakresie upowszechniania kultury muzycznej. W listopadzie 1984 r. utworzono Podsekcję ds. Zbiorów Muzycznych w Bibliotekach Publicznych pod kierunkiem kol. Wiesławy Dziechciowskiej. Podsekcja rozpoczęła praktycznie działalność dopiero w grudniu 1986 r. Do zadań jej należy rozwiązywanie najważniejszych problemów merytorycznych i organizacyjnych w pracy działów muzycznych. W celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych tej grupy bibliotekarzy w maju 1987 r. zorganizowano w Jarocinie kurs, a w lipcu 1988 r. seminarium szkoleniowe w BUŁ.

Staraniem Sekcji zorganizowano VII Krajową Konferencję Bibliotekarzy Muzycznych, która odbyła się w 1987 r. w Lublinie. Tematyka obrad, obok zagadnień dydaktycznych, dotyczyła problemów bibliotekarstwa muzycznego w bibliotekach publicznych.

Sekcja służyła pomocą bibliotekom muzycznym, współpracującym przy sporządzaniu centralnego katalogu dawnych rękopisów muzycznych i przesyłaniu opisów do Międzynarodowego Inwentarza Źródeł Muzycznych (RISM). Czuwano także nad pracą zespołu sporządzającego opisy z polskiej bieżącej literatury o muzyce do Międzynarodowej Bibliografii Piśmiennictwa Muzycznego (RILM). Sekcja kontynuowała wydawanie własnej publikacji *Biblioteka Muzyczna*. W 1987 r. ukazał się trzeci zeszyt za l. 1983-1984, poświęcony problematyce polskiego czasopiśmiennictwa muzycznego. W przygotowaniu jest zeszyt czwarty, zawierający m.in. teksty polskich wystąpień na międzynarodowych konferencjach IAML. Do druku złożono także „Centralny katalog polskich czasopism muzycznych”, opracowany przez kol. Włodzimierza Pięłę.

Przedstawiciele Sekcji uczestniczyli czynnie w dorocznych konferencjach IAML w Berlinie, Amsterdamie, Sztokholmie i Weimarze. Sekcji przewodniczył kol. A. Spóz.

Sekcja Bibliotek Zakładowych prowadziła działalność integracyjną środowiska bibliotekarzy z zakładów pracy i chroniącą interesy tej grupy. Mimo zarządzenia wydanego w 1987 r. przez MKiS (*Dz. U. MKiS* nr 1 z 20.3.1987 poz. 9) w sprawie działalności i organizacji bibliotek zakładowych, bibliotekarze tych bibliotek nadal pracują w trudnych warunkach i wiele spraw nie zostało uregulowanych przez administrację zakładów. Dotyczy to m.in. zaszeregowania, płac, godzin pracy, kształcenia i doksztalcenia, braku zniżek 50% na PKP. Ważnym osiągnięciem jest uregulowanie sprawy nadzoru merytorycznego nad bibliotekami zakładowymi, który został powierzony wbp. Sekcji przewodniczył kol. J. Szulikowski.

Sekcja Bibliotek Wojskowych powołana została decyzją ZG w styczniu 1989 r. Przewodniczącym Sekcji został kol. Bogdan Węcki. W okresie trzyletniej działalności opracowano regulamin Sekcji, która ma pełnić funkcje integrujące środowisko bibliotekarzy wojskowych. Podjęto sprawę unowocześnienia bibliotekarstwa wojskowego oraz wprowadzenia w bibliotekach wojskowych skomputeryzowanych systemów bibliotecznych, wyposażenia bibliotek w jednolity sprzęt komputerowy. Zarząd Sekcji podjął się konsultacji w sprawach komputeryzacji bibliotek wojskowych. Członkowie Sekcji brali udział w licznych spotkaniach bibliotekarzy bibliotek oświatowych, organizowanych w poszczególnych okręgach wojskowych, a także w szkoleniu kierowników bibliotek wiodących. Wiele miejsca poświęcono popularyzacji idei SBP w środowisku wojskowym. Zarząd Sekcji brał czynny udział w organizowaniu obchodów 70-lecia Stowarzyszenia.

Sekcja Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych działa poprzez następujące zespoły robocze: czytelnictwa chorych i biblioterapii, obsługi bibliotecznej głuchych, niewidomych, przebywających w zakładach penitencjarnych oraz osób starszych. W tych kierunkach organizowany jest system dokształcania bibliotekarzy i średniej kadry medycznej. W ramach współpracy z Głównym Zarządem WP Sekcja pomagała w przeprowadzeniu zajęć dydaktycznych dla kierowników bibliotek szpitalnych oraz wojskowych ośrodków leczniczych i wypoczynkowych (szkolenie w 1985 r. w Olsztynie i w 1986 r. w Zakopanem). W latach 1986-1988 zorganizowano 4 seminaria dotyczące obsługi czytelniczej ludzi niepełnosprawnych.

Wiele uwagi w pracy Sekcji poświęcono programom nauczania bibliotekarstwa specjalistycznego. Propozycje takiego programu wysłano do wszystkich uczelni przygotowujących kadrę bibliotekarską. Opracowano także program kształcenia i dokształcania w tym zakresie na poziomie średnim. Członkowie Sekcji prowadzili wykłady na różnych kursach i seminariach, publikowali artykuły w czasopismach bibliotekarskich i medycznych, wiele wysiłku włożono w zainteresowanie środków masowego przekazu problematyką osób niepełnosprawnych. Opracowano programy kursów dla bibliotekarzy zatrudnionych w zakładach opieki zdrowotnej, a członkowie Sekcji w większości realizowali plan dydaktyczny.

Zajmowano się także wydawaniem książek drukowanych dużą czcionką oraz sprawami produkcji uproszczonych magnetofonów (problemy te zostały przedstawione w Sejmie). Przedstawiciele Sekcji uczestniczyli w Kolegium Wydawniczym przy Zakładzie Wydawnictw i Nagrań PZN, współdecydując o kwalifikowaniu książek proponowanych do nagrań oraz w Radzie Redakcyjnej Biblioteki Dużej Czcionki przy wydawnictwie „Książnica” w Katowicach.

Przewodniczący Sekcji kol. F. Czajkowski brał czynny udział w pracach Sekcji Bibliotek Obsługujących Osoby Niepełnosprawne IFLA, ponadto Sekcja współpracowała z licznymi organizacjami inwalidzkimi.

Sekcja Bibliotek Publicznych pod kierunkiem kol. G. Chmielewskiego działała do 1988 r., po jego rezygnacji prace Sekcji nie były kontynuowane.

W 1986 r. przygotowano do druku referaty i obszerną dyskusję z konferencji nt. „Organizacja i funkcjonowanie ośrodków informacji w wojewódzkiej sieci bibliotek publicznych”. Podsumowane zostały wyniki konkursu-plebiscytu SBP i ustalono listę laureatów Nagrody Literackiej SBP za 1985 r. Opracowano także projekt nowej wersji regulaminu przyznawania tej nagrody.

Przygotowano teksty wzorcowych lekcji bibliotecznych z zakresu wiedzy o książce i sposobienia bibliotecznego dla szkół podstawowych.

W 1987 r. zorganizowano 1 posiedzenie plenarne i 3 posiedzenia prezydium o charakterze roboczym. W tymże roku odbyła się w Zielonej Górze krajowa konferencja nt. „Roli biblioteki publicznej w popularyzowaniu sztuki”. Dyskutowano o opracowaniu zbiorów sztuki gromadzonych w bibliotekach oraz różnorodnych formach udostępniania ich użytkownikom.

Sekcja Szkół Bibliotekarskich skupia wykładowców różnych typów i stopni szkół bibliotekarskich, bibliotekarzy oraz przedstawicieli instytucji państwowych zainteresowanych sprawami kształcenia i doskonalenia zawodowego. Prace Sekcji koncentrowały się wokół oceny: stanu zatrudnienia bibliotekarzy, zapotrzebowania bibliotek na wykwalifikowane kadry w l. 1985-1995, rozmieszczenia szkół bibliotekarskich oraz spraw związanych ze szkolnictwem bibliotekarskim (kadra, programy itp.) W tym celu przeprowadzono — pod patronatem Państwowej

Rady Bibliotecznej i Zespołu Partyjnych Bibliotekarzy przy Wydziale Kultury KC PZPR — badania ankietowe, które posłużyły do ustalenia: stanu zatrudnienia bibliotekarzy w poszczególnych sieciach bibliotek, zapotrzebowania bibliotek na wykwalifikowane kadry do 1995 r. oraz potrzeb w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego, a także umożliwiły zebranie materiałów dotyczących kadry naukowo-dydaktycznej szkół bibliotekarskich, programów nauczania w poszczególnych typach szkół i programów praktyk zawodowych. Wyniki badań zostały przedstawione m.in. na IX Zjeździe Bibliotekarzy Polskich przez Hannę Batorowską i Bogusława Lamcha.

Sekcja przygotowała opinię (negatywną) dotyczącą projektu przekształcenia POKB w Jarocinie w Wyższą Zawodową Szkołę Bibliotekarską.

Członkowie Sekcji uczestniczyli w licznych spotkaniach konsultacyjnych, sesjach naukowych, konferencjach oraz posiedzeniach ZG.

Zarząd Sekcji wysuwa także kandydatów do składu Sądu Konkursowego oceniającego prace nadesłane na ogólnopolski konkurs na najlepszą pracę magisterską z dziedziny bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (regulamin konkursu oraz Sądu Konkursowego zatwierdził ZG SBP). Sąd Konkursowy w składzie: W. Armon, H. Batorowska, M. Brykczyńska, A. Kempa, S. Kubów, B. Lamch, I. Nagórska, M. Szczuka (przewodnicząca) ocenił prace magisterskie i ogłosił wyniki konkursu za lata 1983, 1984, 1985.

Sekcji przewodniczy kol. M. Szczuka.

K o m i s j a W y d a w n i c z a podejmowała nowe inicjatywy wydawnicze, opiniowała propozycje odautorskie, konspekty opracowań, proponowała recenzentów do oceny gotowych maszynopisów prac, ustosunkowywała się do planu wydawniczego SBP (rocznego i perspektywicznego). Jednym z jego celów było doskonalenie merytoryczne i edytorskie wydawnictw SBP, w tym także czasopism. Kontynuowano prace, podjęte w poprzedniej kadencji, nad nowym podręcznikiem bibliotekarskim. Powołano zespół ds. opracowania podręcznika pod roboczym tytułem „Bibliotekarstwo współczesne. Problemy i umiejętności”. Przedyskutowano różne jego warianty, mówiono o przyszłych odbiorcach, ewentualnych autorach i redaktorach pracy. Obszerne konspekty proponowanego opracowania złożyli jeszcze w 1984 r. doc. dr hab. Zofia Gaca-Dąbrowska i doc. dr hab. Ryszard Marciniak.

Niezależnie od tej inicjatywy zgłoszony został projekt wydania podręcznika bibliotekarskiego na poziomie podstawowym. Konspekt przygotowany został przez pracowników Uniwersytetu Śląskiego (W. Dziadkiewicz, J. Ratajewskiego, Z. Żmigrodzkiego). Koordynacji prac w zespole ds. opracowania nowej wersji bibliotekarstwa naukowego podjął się Z. Żmigrodzki.

Wiele uwagi poświęcono wydawnictwu *Informator Bibliotekarza i Księgarza*. Ze względu na małe zainteresowanie wśród księgarzy, Prezydium ZG SBP zrezygnowało ze współpracy z SKP. Rocznik na 1989 r. ukazał się pt. *Informator Biblioteczny*, nadal jednak byt tego wydawnictwa jest zagrożony ze względu na słabe zainteresowanie ze strony środowiska bibliotekarskiego. Podobne kłopoty dotyczą bibliografii adnotowanej *Literatura Piękna*, współwydawanej z BN. Są duże opóźnienia w ukazywaniu się kolejnych roczników.

Pod koniec 1987 r. odbyła się w Gdańsku, zorganizowana przy czynnym udziale Okręgu Gdańskiego SBP, narada robocza redaktorów czasopism bibliotekarskich; mówiono o współpracy i profilach czasopism oraz doskonaleniu ich poziomu edytorskiego.

Komisja napotykała w swojej działalności na trudności wynikające głównie z braku autorów, ich nieterminowości i braku mocy produkcyjnych w drukarniach.

Komisji przewodniczyła kol. B. Sordyłowa.

K o m i s j a d s. Z a w o d u B i b l i o t e k a r s k i e g o opiniowała nowe akty prawne i nowelizację wcześniejszych (głównie dotyczących uposażeń bibliotekarzy); przygotowywała wystąpienia ZG SBP do władz państwowych i politycznych w sprawie uposażeń bibliotekarzy; członkowie jej uczestniczyli w konferencjach dotyczących uposażeń pracowników upowszechniania kultury, metod wartościowania pracy bibliotekarskiej, problemów pracowników bibliotek szkół wyższych oraz bibliotek szkolnych.

Komisja wykazywała, iż różnice płacowe bibliotekarzy mogą powodować niekorzystny przepływ kadr pracowniczych, co dla zawodu i dla czytelników bibliotek nie byłoby właściwe.

Komisji przewodniczy kol. T. Zarzębski.

Komisja Nagrody Naukowej SBP rozpatrywała wnioski o przyznanie nagrody ustanowionej przez ZG SBP w 1983 r. Do nagrody za 1985 r. zgłoszono 3 prace. Komisja pod przewodnictwem prof. Marii Dembowskiej wyróżniła pracę H. Sawoniaka: *Międzynarodowa bibliografia bibliografii z zakresu informacji naukowej, bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych 1945-1978* (Wrocław 1985). Komisja podkreśliła pionierski charakter dzieła i jego znaczenie dla teorii i praktyki bibliotekarskiej oraz informacyjnej. Do nagrody za 1986 r. zgłoszono również 3 prace. Komisja pod kierunkiem prof. Krzysztofa Migonia opowiedziała się za wyróżnieniem książki Z. Żmigrodzkiego: *Racjonalizacja pracy bibliotecznej. Problemy, kierunki, metody* (Katowice 1986), dającej teoretyczne uzasadnienie podstaw ciągłego doskonalenia działalności bibliotek. Nagrody wręczono laureatom w grudniu 1987 r.

Zespół ds. Bibliografii Terytorialnych — w 1987 r. w Poznaniu zorganizowano seminarium dla bibliografów z udziałem przedstawicieli Instytutu Bibliograficznego BN oraz Departamentu Książki i Bibliotek MKiS. Omówiono stan realizacji systemu bibliografii terytorialnych w Polsce oraz współpracę bibliotek w tym zakresie. Wnioski przekazano do MKiS. Na seminarium uaktualniono także skład Zespołu.

W styczniu 1989 r. odbyło się w MBP w Łodzi posiedzenie Zespołu — dyskutowano o aktualnym stanie bibliografii terytorialnych oraz ustalono program przyszłego kursu dla bibliografów. Jego tematyka obejmie zagadnienia teoretyczne i metodyczne bibliografii terytorialnych, jak również ich komputeryzację.

W okresie kadencji członkowie Zespołu opublikowali 10 artykułów w czasopismach polskich i zagranicznych, dotyczących zagadnień bibliografii terytorialnych.

Zespołowi przewodniczy kol. C. Z. Gałczyńska.

Polski Komitet Współpracy z IFLA — uniemożliwienie zaprezentowania stanowiska PKW IFLA na dorocznej naradzie koordynacyjnej przedstawicieli krajów socjalistycznych w Pradze w 1985 r. spowodowało zanik motywacji do kontynuowania prac i w rezultacie aktywność Komitetu wyraźnie zmalała. W 1986 r. zaproszono jedynie do Polski sekretarza Narodowego Komitetu IFLA z NRD Petrę Hanitzsch z jedną z jej współpracownic. Ustalenia przyjęte na zebraniu zarządu Komitetu na początku 1987 r. nie znalazły wyrazu ani w składzie delegacji na moskiewską naradę koordynacyjną, ani w przyjętych na niej zaleceniach. W 1988 r. podjęto jeszcze jedną próbę reaktywowania działalności Komitetu. Dnia 6.1.1989 r. w Bibliotece Sejmowej zgromadzili się przedstawiciele wszystkich polskich organizacji i instytucji członkowskich IFLA oraz osoby wchodzące w skład grup specjalistycznych Federacji. Przeanalizowano wkład Polski do działalności IFLA i uznano go za niewspółmiernie mały w stosunku do potencjalnych możliwości. W latach 1987-1988 Polska była gospodarzem 3 zgromadzeń różnych grup specjalistycznych IFLA i 11 Narady Koordynacyjnej przedstawicieli krajów socjalistycznych w IFLA, gościła przedstawicieli władz IFLA oraz wielu cenionych w świecie i na forum Federacji specjalistów. W różnych gremiach fachowych IFLA bibliotekarze polscy zajmują 12 miejsc, co stanowi efekt krótkotrwałej działalności PKW IFLA. Na spotkaniu przedyskutowano też możliwości działań na najbliższe lata oraz ustalono kandydatury do władz i gremiów specjalistycznych IFLA, które powinny być przedstawione na 12 Naradzie Koordynacyjnej w Sofii, a następnie zgłoszone do sekretariatu Federacji. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu podjęła się wydawania wznowionego *Biuletynu Informacyjnego Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA*.

Komisja Statystyki Bibliotecznej realizowała 2 cele: współpracę z Departamentem Badań Demograficznych i Usług Niematerialnych GUS w zakresie programowania badań statystycznych bibliotek oraz kontynuację prac nad ujednoczeniem zasad statystyki bibliotecznej.

Z Departamentem Badań Demograficznych konsultowano projekty formularzy statystycznych Kb-3, Kb-1 i S-20 dla bibliotek. Departament poinformował, iż formularz Kb-1 nie zostanie zmieniony, w rzeczywistości stało się inaczej i dopiero protesty wbp zmusiły GUS do częściowego wycofania wprowadzonych zmian.

W związku z tym w 1987 r. zebrano uwagi i wnioski dotyczące sprawozdawczości bibliotek publicznych, w tym formularze Kb-1. Na zebraniu z udziałem przedstawicieli GUS-u i IKiCz-u

rozpatrzono uwagi i opinie nadesłane przez 36 bibliotek wojewódzkich i 3 zarządy okręgów SBP, ustosunkowując się do poszczególnych punktów formularza. Jednocześnie przedyskutowano sprawę rocznej sprawozdawczości z działalności bibliotek zakładowych. Podjęto decyzję opracowania mniej szczegółowego formularza, opartego na zasadach przyjętych w sprawozdawczości bibliotek publicznych. W 1988 r. na zebraniach Komisji rozpatrzono propozycję zmian w formularzu Kb-3 oraz projekty nowych formularzy K-03 i K-04, zwrócono uwagę na konieczność lepszego opracowania instrukcji.

Ujednolicenie statystyki bibliotecznej, ze względu na różnice w działaniu wielu typów bibliotek, jest problemem trudnym do rozwiązania. W 1986 r. pod kierunkiem A. Jopkiewicza został przygotowany projekt kompleksowego programu badań statystycznych bibliotek. Odstąpiono jednak od zamierzonego opracowania, ze względu na wymóg MKiS, że program musi być przyjęty do realizacji przez GUS.

W 1987 r. zbierano także opinie o ewentualnych zmianach w „Dzienniku biblioteki”, którego zakres od wielu lat nie był aktualizowany, a zawarte w nim dane stanowią podstawę rocznej sprawozdawczości statystycznej. Uzyskane materiały nie zostały jeszcze — niestety — opracowane, ponieważ m.in. nie udało się zainteresować tą sprawą Sekcji Bibliotek Publicznych.

Praca Komisji przebiegała w trudnych warunkach, ze względu na ciągle uszczuplanie jej składu.

Komisji przewodniczy kol. W. Żukowska.

Komisja Współpracy z Okręgami została wyłoniona spośród opiekunów okręgów, ustalonych na posiedzeniu plenarnym ZG 22.6.1985 r. w składzie: kol. kol. J. Bernard (Wrocław), J. Gajewski (Lublin), B. Howorka (Poznań), M. Łochowska (Białystok), pod przewodnictwem A. Kempy (Łódź). Każdy z członków Komisji miał obowiązek koordynacji opracowania sprawozdawczości okresowej z działania okręgów. Zadaniem Komisji było zgromadzenie niezbędnych danych sprawozdawczych, uczestnictwo w posiedzeniach plenarnych okręgów, udzielanie okręgom pomocy, porad i wskazówek w działalności merytorycznej. Komisja upowszechniała informację o nagrodach z Funduszu Literatury, dzięki czemu wytypowanie do nich kandydatów zostało terminowo załatwione. Komisja nie organizuje posiedzeń, członkowie pozostają ze sobą w bezpośrednim kontakcie.

Komisja ds. Opracowania Rzeczowego Zbiorów powołana została przez ZG SBP w 1986 r. Prace Komisji skupiają się wokół: prac normatywnych w zakresie metodyki opracowania przedmiotowego; analizy metodyki opracowania przedmiotowego stosowanej w polskich bibliotekach uniwersalnych; prezentacji dorobku zagranicznego w tym zakresie.

Wysunięto propozycję, by w pracach Komisji wzięli udział bibliotekarze prowadzący katalogi przedmiotowe w bibliotekach uniwersalnych oraz specjaliści w zakresie języków informacyjno-wyszukiwawczych z różnych instytucji.

W 1987 r. zadania Komisji poszerzono o: 1) Przygotowanie instrukcji opracowania przedmiotowego (ze względu na konieczność unifikacji metod opracowania) uwzględniającej perspektywę automatyzacji. Instrukcja A. Łysakowskiego nie odpowiada bieżącym potrzebom. Uznano, że podstawą prac nad instrukcją powinna być analiza metod opracowania przedmiotowego, stosowanych w dużych bibliotekach uniwersalnych. 2) Zorganizowanie roboczej konferencji nt. opracowania przedmiotowego w 1988 r.

W okresie sprawozdawczym członkowie Komisji zbierali się 6-krotnie, uczestniczyli także w zebraniu naukowym IKiCz-u, którego przedmiotem była prezentacja stanu badań nad wykorzystaniem katalogów bibliotecznych.

W pracach zespołu ds. opracowania przedmiotowego brało udział 19 osób z dużych bibliotek uniwersalnych i IBIN-u UW. Skoncentrowano się przede wszystkim nad pracami nad instrukcją, której autorstwo powierzono Jadwidze Sadowskiej. Pierwszym etapem prac było przeprowadzenie ankiety nt. metod opracowania przedmiotowego, stosowanych w wybranych bibliotekach. Wyniki analizy zebranych materiałów omówiono i przedyskutowano na posiedzeniu zespołu. Konspekt instrukcji i projekt terminologii przygotowany przez J. Sadowską był także przedmiotem dyskusji.

W 1988 r. zorganizowano w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu ogólnopolską konferencję nt. opracowania przedmiotowego zbiorów. Konferencja miała charakter roboczy, przedstawiono

na niej 6 referatów. Dyskusja dotyczyła głównie podstawowych zasad opisu przedmiotowego oraz rozwiązań szczegółowych. Postanowiono zorganizować w 1989 r. sesję naukową poświęconą problemom akademickiego nauczania języków haseł przedmiotowych.

W maju 1987 r. wyłonił się zespół ds. katalogów systematycznych. Oba zespoły przyjęły nazwę Podkomisji. Chęć współpracy w Podkomisji ds. Katalogów Systematycznych zgłosiło 15 osób. Odbyły się 3 posiedzenia. Spotkania poświęcone były głównie wymianie doświadczeń. W toku dyskusji sprecyzowały się potrzeby i profile zainteresowań uczestników.

Zarząd Komisji opiniował, na prośbę ZG SBP, celowość wydania „Słownika encyklopedycznego terminologii języków i systemów informacyjno-wyszukiwawczych” pod red. B. Bojar.

Zespołem kieruje kol. T. Głowacka.

Komisja Nagród i Odznaczeń składała się z 5 członków wybranych przez Prezydium (J. Cygańska — przewodnicząca, S. Dąbrowski, J. Jagielska, A. Jopkiewicz, E. Pawlikowska). W pracach Komisji brali również udział J. Lewicki i J. Wasilewski.

Przygotowano propozycją na odznaczenia państwowe, resortowe oraz stowarzyszeniowe.

W ramach obchodów 40. rocznicy *Dekretu* przygotowano okolicznościowy druk z wypowiedziami współtwórców i realizatorów *Dekretu*. Nie udało się natomiast wydać wykazu bibliotekarzy, którzy podjęli trud podniesienia z ruin oraz zorganizowania od podstaw sieci bibliotek. Zebrany materiał pozostaje w kartotece liczącej ponad 1000 nazwisk. Przekazano również do Prezydium propozycje kandydatów do Nagrody im. Heleny Radlińskiej.

Komisja Współpracy Międzynarodowej pracowała początkowo w składzie: M. Brykczyńska, R. Kozłowski, I. Łukijaniuk; w grudniu 1985 r. dokooptowano B. Karamać i M. Majewską. Wobec ograniczenia zadań Komisji do organizowania wizyt gości zagranicznych w Polsce oraz przygotowywania projektów umów o współpracy bilateralnej, podjęto próbę uzyskania statusu organu doradczego ZG SBP, powołanego do opiniowania wszystkich spraw związanych ze współpracą międzynarodową, w tym ustalenia kryteriów i typowania kandydatów na bezdewizowe wyjazdy studyjne oraz seminaria specjalistyczne. Nikłe wyniki tej akcji doprowadziły do rezygnacji w lipcu 1987 r. M. Brykczyńskiej z funkcji przewodniczącej Komisji, a w rezultacie — do zawieszenia działalności samej Komisji.

W tej sytuacji wkład Komisji w przedsięwzięcia wynikające ze współpracy międzynarodowej SBP w l. 1985-1989 był niewielki i polegał na organizacji pierwszego seminarium polsko-brytyjskiego nt. edukacji historycznej w procesie akademickiego kształcenia bibliotekarzy oraz wizyty w lipcu 1985 r. dwóch przedstawicielek komitetu NRD ds. współpracy z IFLA. Ponadto członkowie Komisji zorganizowali pobyt w Polsce w październiku 1987 r. zagranicznych uczestników IX Zjazdu Bibliotekarzy Polskich.

W końcu 1988 r. funkcję przewodniczącej powierzono B. Karamać, która zmierza do reaktywowania Komisji jako ciała o szerokich kompetencjach, obejmujących wszystkie aspekty kontaktów zagranicznych SBP.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI OKRĘGÓW ZA LATA 1985-1988

SBP w dn. 31.12.1988 r. zrzeszało 13 004 członków w 49 okręgach. W 1988 r. liczba członków zwiększyła się w stosunku do 1987 r. o 265 osób, zaś w stosunku do stanu z 31.12.1984 r. o 2560 osób. Wzrost liczbowy naszej organizacji w poszczególnych latach był wysoki: w 1984 r. SBP liczyło 10 444 członków, w 1985 r. — 11 483, w 1986 r. — 12 739, a w 1988 r. — 13 004 członków. Do osiągnięcia stanu z 1981 r., umownie przyjętego za najwyższy w dziejach Stowarzyszenia, brakuje tylko 546 osób; spodziewać się należy, iż w 1989 r. organizacja przekroczy 13 500 członków.

Najliczniejsze okręgi w 1985 i 1988 r. (stan na dz. 31.12):

1985		1988	
1. Warszawa	— 655	1. Szczecin	— 724
2. Szczecin	— 545	2. Warszawa	— 698
3. Katowice	— 485	3. Katowice	— 527
4. Poznań	— 438	4. Kielce	— 457
5. Radom	— 396	4. Bielsko-Biała	— 419
6. Bielsko-Biała	— 360	6. Poznań	— 416
7. Olsztyn	— 355	7. Radom	— 415
8. Rzeszów	— 328	8. Olsztyn	— 389
9. Kielce	— 321	9. Rzeszów	— 345
10. Koszalin	— 316	10. Łódź	— 344

W 1986 r. został reaktywowany okręg w Skierniewicach.

Większość członków Stowarzyszenia wywodzi się z bibliotek publicznych — 10 919 osób, co stanowi 83,9% ogółu członków organizacji. Przy wbp znajduje się także większość okręgów i spośród bibliotekarzy tych bibliotek rekrutuje się główna część aktywu SBP. Sieć bibliotek naukowych reprezentowana była przez 860 osób (6,6%), głównie z Warszawy, Poznania, Szczecina, Łodzi i Olsztyna. Mimo szeregu inicjatyw ZO bibliotekarze tej sieci nadal z rezerwą odnoszą się do przedsięwzięć Stowarzyszenia. Utrzymują się tendencje spadkowe w grupie bibliotekarzy z bibliotek szkolnych i pedagogicznych (492 osoby — 3,7%). Pozyskiwanie nowych członków z tego środowiska jest utrudnione również z powodu dużej fluktuacji kadr i rozproszenia bibliotekarzy szkolnych w środowisku nauczycielskim. Nieznaczny wzrost (o 32 osoby) odnotowano w grupie pracowników bibliotek zakładowych i fachowych (335 osób — 2,5%) oraz wojskowych (2%). W 17 okręgach nie ma w ogóle przedstawicieli bibliotek zakładowych, bibliotekarze z bibliotek wojskowych są reprezentowani tylko w 16 okręgach, najliczniej zaś w okręgu stołecznym. Mimo niezaprzeczalnych osiągnięć Stowarzyszenia w pozyskiwaniu nowych członków, pozostają nadal ogromne obszary wyłączone z integracyjnego wpływu naszej organizacji.

W 1988 r. zarejestrowano 386 kół SBP (w 1985 r. było ich 307, w 1986 — 335, w 1987 — 381). Statystycznie na jedno koło przypada 33 członków, zaś w ostatnich 4 latach zrealizowano statutową zasadę przynależności każdego człowieka SBP do określonego koła. Koła wykonują swe zadania na podstawie planów pracy, włączają się też aktywnie do pracy okręgów (członkowie ich zarządów kierują zwykle kołami terenowymi).

W 12 okręgach SBP działało w 1988 r. ponad 30 sekcji, komisji i zespołów problemowych; najbardziej rozwiniętą działalność przejawiają Poznań, Szczecin i Warszawa. W okręgu stołecznym dużym uznaniem cieszy się Konwersatorium Bibliotekarstwa i Informacji Naukowej.

Wiele okręgów gromadzi bogate archiwa, m.in. biogramy wybitnych przedstawicieli naszego zawodu. W 1986 r. odbywały się w okręgach sesje i wystawy poświęcone Joachimowi Lelewelowi. Pozostałe imprezy odbywające się w okręgach zostały zarejestrowane w rocznych sprawozdaniach ZG SBP, publikowanych w *Przeglądzie Bibliotecznym* (1987 z. 3/4, 1988 z. 2, 1989 z. 2).

Z dużą życzliwością i uznaniem środowisko bibliotekarskie odniosło się do inicjatywy redakcji *Poradnika Bibliotekarza*, wprowadzającej nową rubrykę *Kto jest kim w bibliotekarstwie i informacji naukowej*.

Niektóre okręgi nawiązały kontakt z sąsiednimi bibliotekami i organizacjami bibliotekarskimi NRD, CSRS. Węgier i ZSRR.

Nowy ZG powinien rozważyć postulat okręgu lubelskiego dotyczący zorganizowania przy ZG SBP sekcji prelegentów — osób wysoko kwalifikowanych, które miałyby chęć dzielenia się swoją wiedzą fachową i doświadczeniem z bibliotekarzami spoza Warszawy.

Okręgi SBP starały się — w dostępnym dla siebie sposób — podejmować inicjatywy wydawnicze:

Gdańsk — współredagowano wspólnie z SKP i PTWK wydawnictwo *Wkręgu książki* (dotychczas ukazało się 10 numerów). W skład kolegium redakcyjnego ze strony SBP wchodzi I. Susz-

ko-Sobina, M. Fontańska, I. Sterczewska. Wydano także katalog wystawy wydawnictw ZO SBP i bibliotek woj. gdańskiego;

Kalisz — podjęto starania o wznowienie wydawnictwa *Bibliotekarz Kaliski*, jako periodyku okręgu SBP w Kaliszu;

Kielce — wydano centralny katalog czasopism prenumerowanych przez biblioteki kieleckie (wydruk komputerowy). W latach 1984-1988 okręg kielecki wydał 9 prac w opracowaniu i pod redakcją Czesława Erbera;

Zielona Góra --- *Informator o czasopismach znajdujących się w bibliotekach Zielonej Góry* (w druku).

Członkowie SBP współpracują z redakcjami czasopism bibliotekarskich i społeczno-kulturalnych oraz prasy centralnej i lokalnej.

Komisja Współpracy z Okręgami działała w składzie: J. Bernard, J. Gajewski, B. Howorka, A. Kempa, M. Łochowska.

SPRAWOZDANIE SKARBNIKA ZG SBP ZA LATA 1985-1989

Sprawozdanie z gospodarki finansowej oraz stanu majątkowego SBP sporządzone zostało na podstawie rocznych bilansów, które były weryfikowane przez biegłego księgowego, Wydział Spraw Społeczno-Administracyjnych Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy, Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Główną Komisję Rewizyjną SBP.

Zgłoszone w trakcie kontroli niedociągnięcia zostały usunięte a wątpliwości wyjaśnione. Bilanse za l. 1985-1988 zostały przyjęte.

Praca Stowarzyszenia w obecnej kadencji przebiegała nadal w trudnych warunkach. Wpłynęły one niekorzystnie na rozwój SBP, opłacanie składek, całą działalność finansową i gospodarczą. W tej sytuacji ZG SBP i zarządy okręgowe prowadziły w okresie kadencji prace opierając się na własnych wygospodarowanych środkach pieniężnych, uzyskanych głównie z działalności wydawniczej, składek członkowskich, dotacji MKiS oraz niektórych urzędów wojewódzkich.

W minionej kadencji otrzymaliśmy z MKiS dotacje w wysokości ponad 55 mln zł. W 1985 r. dotacja 2 337 000 zł została wykorzystana następująco: 1 020 000 zł na działalność merytoryczną, 1 240 000 zł na Krajowy Zjazd Delegatów i 77 000 zł na nagrody konkursowe. W 1986 r. dotację 2 193 000 zł wydatkowano na zrównoważenie budżetu (1 500 000 zł) i zadania zlecone (693 000 zł). W 1987 r. dotację 4 500 000 zł przeznaczono głównie na IX Zjazd Bibliotekarzy Polskich. W 1988 r. dotacja zrównoważyła budżet (30 mln nie ujęte w rozliczeniu) a 1 203 000 zł przeznaczono na zadania zlecone.

Dochody

w tys. zł

Rok	Składki	Sprzedaż wydawnictw	Wpłaty na zadania zlecone	Inne	Razem
1985	2 617.0	9 130.0	450.0	1 385.0	13 582.0
1986	3 045.0	29 153.0	843.0	164.0	33 205.0
1987	3 218.0	40 326.0	6 622.0	476.0	50 642.0
1988	4 893.0	32 016.0	1 655.0	1 786.0	40 350.0

Koszty

w tys. zł

Rok	Wyda- wnictwa	Okręgi i ZG	Zadania zlecone	Inne koszty i straty	Podatek obrotowy i dochod.	Razem
1985	9 638.0	1 363.0	2 260.0	4 248.0	321.0	17 830.0
1986	21 901.0	1 592.0	843.0	7 145.0	500.0	31 981.0
1987	27 199.0	1 682.0	6 622.0	96.0	3 565.0	39 164.0
1988	31 656.0	4 891.0	1 566.0	379.0	1 664.0	40 245.0

Fundusze Stowarzyszenia

w tys. zł

Stan na 31 XII	Obrotowy	Inwestycyjny	Specjalny	Razem
1985	8 020.0	—	480.0	8 500.0
1986	5 830.0	—	509.0	6 339.0
1987	7 629.0	—	45.0	7 674.0
1988	11 407.0	—	225.0	11 632.0

Wyniki bilansu

W tym działalność wydawnicza

Rok	w tys. zł		Rok	w tys. zł	
	Zysk	Strata		Zysk	Strata
1985	—	4 248.0	1985	—	4 248.0
1986	1 224.0	—	1986	1 224.0	—
1987	11 478.0	—	1987	12 042.0	564.0
1988	105.0	—	1988	105.0	—

Poważną pozycją majątkową Stowarzyszenia są remanenty wydawnictw zwartych i czasopism, które w okresie sprawozdawczym wynosiły (w tys. zł):

Stan na 31 XII	Czasopisma	Wyd. zwarte
1985	289.4	1 394.6
1986	355.5	4 749.8
1987	368.5	6 842.6
1988	483.7	5 408.1

Wysokość składek przekazanych w 1988 r. do ZG wyniosła 1 179 814 zł, a stan konta na dz. 31.12.1988 opiewał na sumę 10 770 105 zł.

Sprawozdanie niniejsze zostało zatwierdzone na posiedzeniu Prezydium ZG SBP 30.3.1989 r. oraz na posiedzeniu ZG SBP 31.3.1989 r.

Sprawozdanie opracowali
Jan Marciniak i Ewa Grzesiak

Warszawa, 1989-04-01

SPRAWOZDANIE GŁÓWNEJ KOMISJI REWIZYJNEJ SBP
W KADENCJI MAJ 1985—MAJ 1989

Główna Komisja Rewizyjna (GKR) została wybrana na Krajowym Zjeździe Delegatów SBP. W skład jej weszli: Maria Bochan (114 głosów), Barbara Drewniewska (139 głosów), Janina Dydowicz (145 głosów), Bożena Jacob (108 głosów), Teresa Jarząbek (132 głosy), Maria Kałdowska (106 głosów), Małgorzata Kłossowska (141 głosów), Tadeusz Matyjaszek (135 głosów) i Danuta Tomczyk (120 głosów).

Główna Komisja Rewizyjna ukonstytuowała się następująco: przewodnicząca — B. Drewniewska, zastępca przewodniczącej — T. Matyjaszek, sekretarz — M. Kłossowska, członkowie — M. Bochan, J. Dydowicz, T. Jarząbek, D. Tomczyk, zastępcy członków — B. Jacob, M. Kałdowska; działała przez całą kadencję w tym samym składzie w 3 zespołach problemowych: ds. ómerytorycznych, ds. wydawniczych, ds. finansowych.

W sumie GKR odbyła 17 posiedzeń. Zebrania plenarne odbyły się w dn.: 22.11.85, 3.6.86, 29.4.88 i 6-7.4.89; poza tym odbywały się zebrania poszczególnych grup problemowych. Przewod-

nicząca GRK była zapraszana na plenarne posiedzenia ZG i sporadycznie (bo tylko na 4) posiedzenia Prezydium ZG SBP. GKR działała zgodnie ze swym regulaminem zatwierdzonym na Krajowym Zjeździe Delegatów w Toruniu. Nie doszło jedynie — w wyniku trudnej sytuacji finansowej — do zalecanego w par. 14 spotkania GKR z przewodniczącymi okręgowych komisji rewizyjnych.

Podstawą do oceny działalności SBP przez GKR były następujące dokumenty: program działania SBP na l. 1985-1989, roczne plany pracy, protokoły posiedzeń Prezydium ZG i posiedzeń plenarnych ZG, sprawozdania roczne i sprawozdania ZG SBP za okres 1985-1989 złożone przez sekretarza generalnego, sprawozdania zarządów okręgów i okręgowych komisji rewizyjnych, sprawozdania z prac sekcji, komisji i zespołów problemowych, sprawozdanie za okres 1985-1989 skarbnika ZG SBP, dokumenty finansowe, w tym również pokontrolne orzeczenia biegłych księgowych za lata 1986 i 1987 oraz protokół kontroli z 2.7.1985 r. i zalecenia pokontrolne Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy.

Istotnymi wydarzeniami w mijającej kadencji ZG SBP były: 40-lecie *Dekretu o bibliotekach*, 20-lecie Ustawy o Bibliotekach oraz 70-lecie powstania Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W związku z obchodami tych rocznic odbyło się w wielu okręgach szereg imprez. GKR wysoko ocenia zaangażowanie członków ZG SBP i innych członków Stowarzyszenia (pracujących w zjazdowych komisjach) w merytoryczne i organizacyjne przygotowanie obchodów tych rocznic. Na szczególne podkreślenie zasługuje doprowadzenie do odbycia się IX Zjazdu Bibliotekarzy Polskich (przez długi okres stał on pod znakiem zapytania), ustalenie jego programu merytorycznego oraz opracowanie wniosków z dyskusji w poszczególnych sekcjach zjazdowych.

Podstawowym celem działalności ZG SBP powinna być realizacja, zatwierdzonego na Krajowym Zjeździe Delegatów w Toruniu, *Programu działania SBP na lata 1985-1989* oraz wniosków przyjętych w trakcie dyskusji zjazdowej. Zdaniem GKR sprawozdanie ZG SBP za okres od 16.5.1985 do 15.5.1989 obiektywnie przedstawia realizację planów, które udało się doprowadzić do końca i te działania, które nie przyniosły zamierzonych efektów, oraz podaje powody przesunięcia niektórych zadań do programu nowego Zarządu Głównego.

Obecna kadencja ZG SBP charakteryzowała się powolnym wzrostem liczebności członków: maj 1985 — 10 444 członków, 31.12.1988 — 13 056 członków. Wzrost wynosi więc 2612 osób. Należy jednak dodać, że nie wszystkie dane liczbowe są aktualne. W 1986 r. reaktywowano okręg w Skierniewicach i GKR ocenia to zjawisko pozytywnie. Nadal przeważającą liczbę członków Stowarzyszenia stanowią pracownicy bibliotek publicznych, natomiast pracownicy bibliotek naukowych, szkolnych i fachowych stanowią znikomą, zmniejszającą stale się grupę. Nie udało się pozyskać również pracowników ośrodków informacji naukowej. Aktywność społeczna większości członków jest niewielka, należy znaleźć sposoby dla jej pobudzenia, jak również zaktywizowania młodych adeptów zawodu do działań na rzecz naszego środowiska. Sytuacja ta pozwala przypuszczać, iż werbowani członkowie składają często deklarację przystąpienia do SBP nie z chęci wykazania się aktywnością społeczną i zawodową, lecz w wyniku łagodnej perswazji kierownictwa biblioteki, które w ten sposób podnosi statystykę okręgu, którym zarządza.

Zarząd Główny nie przestrzegał postanowień statutu (par. 33 i 35) i zalecenia Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy dotyczących liczby posiedzeń ZG (raz na kwartał, a 2 razy w roku z przewodniczącymi zarządów okręgów). Odnosi się to do lat 1986 i 1988. W tym samym okresie Prezydium ZG nie przestrzegało regulaminu swego działania, który zobowiązuje do 10 posiedzeń rocznie. Prezydium również nie składało informacji z działalności w czasie między posiedzeniami plenarnymi (par. 37 p. 5 statutu). Równocześnie na początku kadencji zaniechano wydawania *Komunikatu ZG* (ukazały się tylko 2 numery). Oba te zjawiska miały ujemny wpływ na przekazywanie informacji do okręgów i spowodowały naruszenie więzi środowiskowej. Należy bezwzględnie powrócić do tej formy bieżącej informacji. *Komunikat ZG* może wpłynąć na zainteresowanie tym, co się robi w komisjach, sekcjach i okręgach, na wymianę doświadczeń i wykorzystanie ciekawszych inicjatyw w pracy własnego okręgu.

Łączność ZG z zarządami okręgów była niewielka. Tylko w 17 zjazdach okręgowych uczestniczyli opiekunowie z ramienia ZG, w tym w 7 okręgach kol. J. Lewicki. Również materiały informacyjne, a zwłaszcza sprawozdania z działalności zarządów okręgów i okręgowych komisji

rewizyjnych często napływały po ustalonym terminie. Do końca kwietnia 1989 r. nie napłynęły materiały sprawozdawcze z Ciechanowa, Łomży, Płocka, Skierniewic, Tarnobrzegu. W 11 okręgach nie zorganizowano w przepisowym terminie okręgowych zjazdów sprawozdawczo-wyborczych. Sprawozdania okręgowych komisji rewizyjnych zbyt często ograniczają się do zagadnień finansowych; natomiast ocena działalności merytorycznej zarządu okręgu pojawia się bardzo rzadko (do oceny takiej przynajmniej raz w roku zobowiązuje p. 1 par. 47 statutu). Przykładem szczegółowej analizy działalności zarządu okręgu może być materiał przygotowany przez okręgowe komisje rewizyjne w Koszalinie i Radomiu.

Szereg ważnych zadań SBP realizowało poprzez powołane przy ZG sekcje, komisje problemowe i zespoły specjalistyczne. Działalność wymienionych zespołów kształtowała się w zależności od wkładu pracy i aktywności pracujących w nich członków. Na uwagę zasługuje przede wszystkim działalność:

- Sekcji Bibliotek Muzycznych, która położyła szczególny nacisk na pracę bibliotek publicznych w zakresie upowszechniania kultury muzycznej,
- Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych, poświęcającej wiele uwagi sprawie wdawania książek dużą czcionką.

W 1986 r. została powołana Sekcja Bibliotek Wojskowych, której przewodniczącym został kol. B. Węcki. Działalność Sekcji skupiła się na ustaleniu i wypracowaniu zasad przyszłego działania dla integracji środowiska bibliotekarzy wojskowych.

Niepokoje natomiast napawa sytuacja Sekcji Bibliotek Publicznych, aktywnie działającej do końca 1987 r. Z chwilą rezygnacji z funkcji przewodniczącego kol. G. Chmielewskiego Sekcja praktycznie przestała istnieć. Nie udało się wznowić działalności Sekcji Bibliotek Naukowych i Sekcji Bibliotek Szkolnych.

Istotne są osiągnięcia — utworzonej w poprzedniej kadencji — Komisji Zawodu Bibliotekarskiego, dotyczące opiniowania nowych aktów prawnych i nowelizacji obowiązujących przepisów. Godne podkreślenia jest powołanie w 1986 r. Komisji ds. Opracowania Rzeczowego Zbiorów. Należy uwypuklić efektywność działania tej Komisji — zorganizowanie ogólnopolskiej konferencji w Toruniu nt. opracowania przedmiotowego zbiorów i prace nad instrukcją tematowania.

GKR z zadowoleniem stwierdza, iż współpraca międzynarodowa prowadzona w l. 1985-1989 uległa dalszemu ożywieniu. Najistotniejsze dla rozwoju naszej organizacji jest uczestnictwo SBP w pracach IFLA. W minionej kadencji SBP było członkiem 4 sekcji. Zgodnie z zaleceniem poprzedniej GKR na początku 1989 r. SBP zrezygnowało z członkostwa w Sekcji Statystyki powracając do Sekcji Katalogowania.

Udział naszych przedstawicieli w corocznych sesjach Rady Głównej IFLA nadal nie był satysfakcjonujący; żywiej uczestniczyliśmy w posiedzeniach sekcji, których jesteśmy członkami. Należy także podkreślić fakt zorganizowania kilku posiedzeń gremiów specjalistycznych w Polsce oraz reaktywowanie w 1989 r. działalności Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA i wznowienie wydawania *Biuletynu Informacyjnego Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA*.

W wyniku zawartych umów o współpracy pomiędzy SBP i 5 zagranicznymi organizacjami bibliotekarskimi coraz więcej osób korzysta z wyjazdów w ramach zaproszeń. Ogółem w l. 1985-1989 nasi członkowie brali udział w 42 wyjazdach zagranicznych.

GKR stwierdza, że ZG SBP współpracował z władzami państwowymi i terenowymi oraz innymi ośrodkami decyzyjnymi i opiniotwórczymi. Prezentowano stanowisko SBP dotyczące stworzenia spójnego systemu biblioteczno-informacyjnego, racjonalizacji pracy i modernizacji bibliotek, właściwego systemu kształcenia i doskonalenia kadr bibliotekarskich oraz podnoszenia prestiżu zawodu. Problemy te były dyskutowane na posiedzeniach m.in. Państwowej Rady Bibliotecznej, Ogólnopolskiego Zespołu Partyjnych Bibliotekarzy i Księgarzy, seminariach, a także na łamach czasopism bibliotekarskich.

Istotną sferą działalności SBP z punktu widzenia merytorycznego i finansowego są sprawy wydawnicze. W tej kadencji wydawano 4 czasopisma i ukazało się 9 tytułów książek (te ostatnie w łącznym nakładzie 101 600 egz. i objętości 260,5 a. wyd.). Zostały przełamane kłopoty związane z brakiem papieru. W produkcji znajduje się 5 kolejnych tytułów o objętości 102 a. wyd. i nakładzie 36 000 egz., w opracowaniu redakcyjnym 5 tytułów o objętości 71 a. wyd. i nakładzie 55 500 egz.

Wśród wymienionych pozycji zabrakło planowanego w *Programie działania SBP na lata 1985-1989* „Poradnika działacza SBP”, jak również planowanego katalogu sprzętu i mebli bibliotecznych, który miał być publikacją metodyczną. Uwzględniając znaczne kłopoty związane z niskimi honorariami i trudnościami z ulokowaniem maszynopisów w drukarniach należy docenić wysiłek ZG włożony w wydanie tych publikacji. Niemniej, zastrzeżenia budziła generalna polityka wydawnicza SBP, w której obserwuje się przypadkowość w doborze autorów i tytułów. Dotyczy to m.in. tych autorów, którzy wielokrotnie nie dotrzymują terminów umów i wobec których SBP jest bezradne.

GKR postuluje wprowadzenie określonej polityki wydawniczej polegającej na:

- dokładnym zozpoznananiu zapotrzebowania na określone tytuły w środowisku bibliotekarskim, a także pracowników informacji naukowej,
- przedyskutowaniu listy potrzeb, ustaleniu odpowiednich autorów i dopiero na tej podstawie tworzeniu planów wydawniczych.

Odrębnego omówienia wymagają czasopisma wydawane w tym okresie: *Poradnik Bibliotekarza*, *Bibliotekarz* i *Przegląd Biblioteczny*. Nakład *Poradnika Bibliotekarza* wzrósł z 19 500 egz. do 23 000 egz. Natomiast nakład *Bibliotekarza* w tym samym okresie zmniejszył się z 15 100 egz. do 13 100 egz., a nakład *Przeglądu Bibliotecznego* z 5650 do 5000 egz. Należałoby się zastanowić nad przyczynami tego zjawiska. GKR zwraca uwagę na konieczność powrotu do okresowej oceny merytorycznej czasopism fachowych, która stanowiłaby dla redakcji podstawę dalszego działania, przyczyniając się do utrzymania lub podniesienia poziomu periodyków.

Osobnego potraktowania wymaga sprawa zawieszenia — decyzją Prezydium ZG i bez szerszej konsultacji — *Informatora Bibliotecznego*. *Informator* wychodzący od 34 lat cieszył się wśród bibliotekarzy przychylną opinią. Nowe władze SBP powinny tę decyzję raz jeszcze przedyskutować.

Analizując sprawy finansowe GKR stwierdza, że bilans po stronie aktywów i pasywów wykazał następujące kwoty:

1985 r. —	4 248 113 zł
1986 r. —	6 131 000 zł
1987 r. —	11 478 000 zł
1988 r. —	15 163 000 zł

Na wynik działalności SBP decydujący wpływ mają zyski i straty poniesione ze sprzedaży wydawnictw:

1985 r. —	strata 4 248 000 zł
1986 r. —	zysk 1 224 000 zł
1987 r. —	zysk 11 478 000 zł (w tym 5 mln to wycena remanentów wydawniczych)
1988 r. —	zysk 105 000 zł

Główną przyczyną straty w 1985 r. była zmiana częstotliwości *Bibliotekarza*. Skutki tej decyzji były przewidywane przez poprzednią GKR.

Udział składek członkowskich w poszczególnych latach przedstawiał się następująco: 1985 — 19%, 1986 — 9%, 1987 — 6%, 1988 — 12%. W liczbach bezwzględnych ogólny wpływ ze składek członkowskich wyniósł 13 769 000 zł. W dalszym ciągu niektóre okręgi przekazują składki do ZG nieregularnie i nieterminowo — np. raz w roku, czasami nawet w I kwartale roku następnego, a Biała Podlaska zalega ze składkami od 3 lat. GKR wielokrotnie zwracała uwagę na konieczność uporządkowania spraw organizacyjno-członkowskich i zorganizowania zebrania instruktażowego skarbników zarządów okręgów, bądź pisemnej instrukcji.

Planowany koszt obecnego Krajowego Zjazdu Delegatów wynosi 10 477 000 zł.

Stowarzyszeniu nie udało się usamodzielnąć finansowo. GKR stwierdza, że gospodarowanie posiadanymi środkami było zgodne z przepisami i postanowieniami statutu SBP.

Ambitne zamierzenia SBP zawarte w *Programie działania SBP na lata 1985-1989* nie zostały w pełni zrealizowane. Niemożność realizacji, o czym mówi sprawozdanie przedstawione przez sekretarza generalnego, związana jest z sytuacją wewnątrzorganizacyjną Stowarzyszenia. GKR w swoich corocznych zaleceniach podkreślała konieczność szybkiej reorganizacji Biura ZG SBP i dostosowania jego struktury do potrzeb rozszerzonej aktywnej działalności SBP. Niestety

reorganizacji nie przeprowadzono, a 4-krotna zmiana na stanowisku dyrektora Biura spowodowała liczne perturbacje.

Kadencja ustępujących władz SBP była trudna ze względu na powtarzające się kłopoty finansowe i kadrowe oraz konieczność ciągłego wyboru do załatwienia spraw najważniejszych dla całego środowiska. Wiele z nich udało się pokonać dzięki zapobiegliwości i dużemu zaangażowaniu niektórych członków Prezydium ZG oraz życzliwości i wsparciu finansowemu ze strony MKiS. Niektóre sprawy, jak np. poprawę warunków lokalowych Biura ZG SBP, będą musiały rozwiązać nowe władze Stowarzyszenia.

Główna Komisja Rewizyjna przedkłada Krajowemu Zjazdowi Delegatów wniosek o udzielenie absolutorium ustępującemu Zarządowi Głównemu:

(—) Barbara Drewniewska-Idziak, (—) Małgorzata Kłossowska, (—) Maria Bochan, (—) Teresa Jarzabek, (—) Maria Kałdowska, (—) Bożena Jacob, (—) Tadeusz Matyjaszek, (—) Danuta Tomczyk.

PROGRAM

STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH NA LATA 1989-1993

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich z nadzieją obserwuje dokonujące się w kraju reformy polityczne i społeczno-gospodarcze oraz wyraża wolę aktywnego uczestniczenia w nich całego środowiska w celu przyspieszenia procesów przemian, a w efekcie — wyprowadzenia kraju z ciężkiej sytuacji społeczno-gospodarczej, stworzenia jednostkom, organizacjom i instytucjom lepszych warunków do efektywnego działania dla dobra społeczeństwa i państwa.

Jednym z głównych kierunków dążeń będzie ukształtowanie i funkcjonowanie Stowarzyszenia jako organizacji w pełni samorządnej, nie przyporządkowanej żadnym interesom pozabibliotekarskim, gwarantującej członkom o różnych orientacjach swobodę działania w ramach zapisów statutu.

Formułując zadania programowe na nową kadencję uwzględniono:

- obecną sytuację bibliotekarstwa polskiego, opóźnienia w jego rozwoju, zwłaszcza w zakresie stosowania zasad nowoczesnej organizacji, wykorzystywania nowoczesnych środków techniki;
- trudne położenie materialne pracowników bibliotek i ośrodków informacji, które w dużym stopniu determinuje niezadowolający stan kadr bibliotekarskich;
- oczekiwania i nadzieje wyrażane w środowisku bibliotekarskim;
- zmiany w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym kraju.

Podkreślenia wymaga fakt wynikający z podstawowych założeń statutu, iż nowe władze podejmą szereg działań będących kontynuacją wysiłku poprzedników, oraz że horyzont czasowy realizacji nakreślonych inicjatyw i przedsięwzięć nie może być ograniczony tylko do końca kadencji.

CELE DZIAŁANIA

Zakłada się, że praca SBP w l. 1989-1993 koncentrować się będzie na osiągnięciu zasadniczych celów, którymi w dobie obecnej są:

- 1) umocnienie organizacji,
- 2) ochrona interesów środowiska,
- 3) udział w kształtowaniu racjonalnej polityki bibliotecznej,
- 4) wspieranie rozwoju nowoczesnej myśli bibliotekoznawczej oraz wprowadzania do praktyki bibliotek nowych rozwiązań technicznych, organizacyjnych i metodycznych,
- 5) podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych kadr bibliotekarskich,
- 6) rozwój współpracy międzynarodowej.

Ad 1. Wszechstronne umocnienie Stowarzyszenia jest sprawą pierwszoplanową w dyskusjach środowiska bibliotekarskiego, uświadamiającego sobie, że tylko organizacja zintegrowana, aktywna, bogata w indywidualności w gremiach kierowniczych na wszystkich szczeblach struktury oraz sprawnie zarządzana, ma szanse wypełniania zadań statutowych oraz zdobycia silnej pozycji

w środowisku bibliotekarskim. Obecny stan organizacji — którego przyczyny postrzegane są w różnych gremiach w sposób często przeciwstawny i których zbilansowanie w niniejszym dokumencie nie jest możliwe — wymaga wzmoczenia wysiłków mających na celu uzyskanie przez Stowarzyszenie statusu nie kwestionowanego reprezentanta członków oraz wyrażiciela i obrońcy interesów polskiego bibliotekarstwa i bibliotekarzy. Stowarzyszenie nadal zamierza pozostać organizacją o charakterze naukowym i fachowym.

Mając powyższe na względzie przyjmuje się, że:

a) szczególną troską będzie wysuwanie osób wyróżniających się aktywnością intelektualną i sprawnością organizacyjną, identyfikujących się z zawodem, do władz wszystkich szczebli i wszelkich struktur Stowarzyszenia oraz pozyskiwanie ich do współpracy;

b) Stowarzyszenie jako organizacja otwarta dla wszystkich pracowników związanych z bibliotekarstwem i informacją naukową dążyć będzie zarówno do pozyskania nowych członków, jak i stwarzania motywacji do powrotu tym, którzy z różnych powodów zrezygnowali z członkostwa;

c) kontynuowane i intensyfikowane będą inicjatywy władz Stowarzyszenia pobudzające rozwój działalności środowiskowej w kołach, okręgach i regionach. Uwagę zwróci się zwłaszcza na formy sprzyjające aktywizacji intelektualnej bibliotekarzy oraz włączenie do uczestnictwa w życiu SBP młodzieży bibliotekarskiej. Przewiduje się organizowanie imprez naukowych, popularyzatorskich oraz integracyjno-rekreacyjnych, w tym również o zasięgu ponadwojewódzkim;

d) podjęte zostaną próby organizowania konferencji SBP, których celem głównym będzie stwarzanie warunków sprzyjających nawiązywaniu kontaktów i integracji środowiska, a ponadto dyskusowanie o najważniejszych bieżących problemach bibliotekarstwa polskiego;

e) zakłada się, że zasadniczy nurt pracy Stowarzyszenia w skali krajowej, a także w większych okręgach, stanowić będzie działalność sekcji, komisji oraz zespołów powoływanych doraźnie do rozwiązywania określonych problemów. Zaktywizowaniu pracy tych ciał Zarząd Główny poświęci szczególną uwagę;

f) biuro ZG zostanie zorganizowane w taki sposób, aby było w pełni zdolne do efektywnej obsługi Stowarzyszenia i realizacji programu jego działalności;

g) w miarę potrzeby, aby usprawnić funkcjonowanie struktur Stowarzyszenia, organizować się będzie spotkania dla aktywu, zwłaszcza dla nowo wybranych władz w okręgach;

h) znacznie poprawi się obieg informacji wewnątrzorganizacyjnej, dotyczącej zarówno prac ZG i kierowanej do okręgów, jak i przekazywanej Zarządowi o działalności okręgów. Wymagać to będzie z jednej strony zwiększenia dyscypliny w przygotowywaniu i przesyłaniu stosownych dokumentów przez okręgi, z drugiej — uruchomienia możliwie sprawnego przekaznika na szczeblu centralnym. Przewiduje się wykorzystanie w tym celu miesięcznika *Bibliotekarz* oraz reaktywowanie *Komunikatu Zarządu Głównego*;

i) uporządkuje się zakres i formy uwzględniania problematyki stowarzyszeniowej na łamach czasopism SBP tak, by wyeliminować powtórzenia, a zarazem przekazywać dostateczną i szybką informację o pracy SBP, w tym — w szerszym zakresie o działalności kół i okręgów oraz o ich inicjatywach zasługujących na spopularyzowanie;

j) wprowadzona zostanie zasada oceny merytorycznej czasopism SBP na posiedzeniach ZG nie rzadziej niż raz na dwa lata oraz uzależnienie od tej oceny dalszej pracy redaktorów naczelnych;

k) kontynuowane będą wysiłki w celu zorganizowania przy SBP Klubu Autorów i Publicystów, którego jednym z zadań powinna być popularyzacja organizacji bibliotekarzy w społeczeństwie;

l) będzie się dążyć do rozszerzenia działalności wydawniczej, uruchomienia dochodowej działalności gospodarczej oraz pozyskiwania dotacji ze wszystkich możliwych źródeł, aby zapewnić Stowarzyszeniu realizację przyjętego programu działania.

Ad 2. Stowarzyszenie będzie dbać o interesy środowiska i umacniać swą rolę jako reprezentanta bibliotekarzy i pracowników inte przez podejmowanie działań i inicjowanie przedsięwzięć w imię ochrony zawodu i walki o jego pozycję w społeczeństwie.

W tym celu:

a) Zarząd Główny powoła Komisję Analiz oraz Interwencji Płacowych i Socjalnych (pod kierownictwem wiceprzewodniczącego ZG SBP), której zadaniem będzie bieżąca analiza sytuacji

bibliotekarzy i pracowników inte, opiniowanie projektów nowych przepisów płacowych, przygotowywanie własnych propozycji rozwiązań, organizowanie w tym zakresie konsultacji ze środowiskiem oraz występowanie z inicjatywami i interwencjami do władz administracyjnych;

c) powołany zostanie zespół roboczy, który opracuje projekt kodeksu etyki bibliotekarskiej, ZG zainicjuje szeroką dyskusję środowiskową nad tym projektem;

d) zarządy okręgów zobowiązane zostaną do zorganizowania poradnictwa i pomocy dla bibliotekarzy poszukujących pracy lub zmieniających pracę, a także dla kandydatów do zawodu;

e) odpowiednie gremia Stowarzyszenia będą rozwijać współpracę ze związkami zawodowymi oraz innymi organizacjami w celu podejmowania wspólnych działań w interesie środowiska;

f) Zarząd Główny podejmie starania, aby ośrodki naukowe zajmujące się problematyką bibliotekarską włączyły do programu swoich badań analizę sytuacji bytowej bibliotekarzy oraz zagadnienia zawodu; wnioski z tych analiz powinny być szeroko rozpowszechniane przez środki masowego przekazu (prasa, radio, telewizja) i stanowić inspirację do działań organizacji;

g) sytuacja bytowa środowiska bibliotekarskiego będzie co najmniej raz w roku przedmiotem posiedzenia.

Ad 3. Bibliotekarstwo polskie wymaga modernizacji obejmującej wszystkie jego dziedziny, począwszy od zracjonalizowania rozwiązań w sferze prawa, gospodarki finansowej i kadrowej, rozwinięcia zaplecza naukowo-metodycznego i zaopatrzeniowego, skończywszy na zastosowaniu nowej techniki do budowy zautomatyzowanych sieci informacyjnych. Postęp ściśle wiąże się z polityką biblioteczną państwa, które odpowiada za funkcjonowanie bibliotek oraz za stan zaspokojenia potrzeb czytelniczych i informacyjnych społeczeństwa, będzie inspirować i popierać wszelkie inicjatywy i przedsięwzięcia administracji centralnej i terenowej podejmowane w intencji unowocześnienia oraz rozwoju bibliotek.

W tym celu:

a) ogniwa Stowarzyszenia będą organizować narady, konferencje, spotkania poświęcone sprawom modernizacji i rozwoju bibliotek, w ten sposób przyczyniać się do prezentowania, dyskusowania i propagowania nowych projektów i działań. SBP szczególną uwagę zwróci na problemy współpracy międzybibliotecznej, system wypożyczeń międzybibliotecznych, nowoczesne formy usług bibliotecznych oraz upowszechniania książki, metody opracowania zbiorów i ich konserwację, sprawy kwalifikacji kadry, automatyzowanie procesów bibliotecznych;

b) Zarząd Główny i zarządy okręgów SBP podejmą próby inspirowania ośrodków naukowych do prac na temat polityki bibliotecnej oraz organizowania we własnym zakresie zespołów i grup roboczych w celu wypracowania projektów nowych rozwiązań i sformułowania opinii dotyczących określonych zagadnień. Zakłada się, że te gremia robocze odegrają również znaczącą rolę w propagowaniu opinii i propozycji Stowarzyszenia;

c) poszczególne ogniwa SBP współpracować będą z administracją centralną i terenową w rozwiązywaniu problemów bibliotek występując w roli reprezentanta środowiska bibliotekarskiego oraz doradcy i opiniodawcy władz, a także — gdy to okaże się konieczne — siły nacisku. Rolę opiniodawcy merytorycznego Stowarzyszenie zamierza pełnić również w przypadku niechęci administracji do korzystania z jego ocen i propozycji;

d) członkowie Stowarzyszenia, zwłaszcza członkowie jego władz oraz przedstawiciele w organizacjach i instytucjach, będą prezentować i wyjaśniać stanowisko organizacji wobec podstawowych problemów nowoczesnego systemu bibliotecznego i informacyjnego w kraju.

Ad 4. Dzieło modernizacji bibliotekarstwa wymaga badań naukowych, popularyzacji nowych idei, ścierania się poglądów, a także zastosowania nowych technik i korzystania z doświadczeń innych krajów. Stąd pierwszym warunkiem modernizacji są środki, jakie państwo oraz administracja terenowa przeznacza na ten cel. Stowarzyszenie będąc organizacją społeczną nie ma możliwości finansowania we własnym zakresie ani prac badawczych, ani tym bardziej procesów modernizacyjnych.

Zadaniami, które organizacja wysuwa na plan pierwszy, są:

a) rozwój automatyzacji i mechanizacji prac bibliotecznych i bibliograficzno-informacyjnych (w tym rozbudowa warsztatów reprograficznych),

b) rozwój współpracy międzybibliotecznej,

- c) zwiększenie efektywności systemu wypożyczeń międzybibliotecznych,
- d) racjonalizacja procesów gromadzenia, opracowania i przechowywania zbiorów w skali poszczególnych bibliotek, regionów i kraju,
- e) wzbogacenie zakresu i form usług bibliotecznych oraz metod współpracy z czytelnikiem,
- f) rozwój prac związanych z ochroną i konserwacją zasobów bibliotecznych,
- g) rozbudowa programów badawczych i ściślejsze ich powiązanie z potrzebami praktyki,
- h) unowocześnienie programów i metod kształcenia i doksztalcania bibliotekarzy,
- i) rozbudowa zaplecza naukowo-metodycznego i techniczno-zaopatrzeniowego bibliotekarstwa,
- j) poprawa warunków lokalowych bibliotek i ich technicznego wyposażenia,
- k) poprawa sytuacji finansowej bibliotek,
- l) wzbogacenie rynku księgarskiego publikacjami poszukiwanymi przez biblioteki,
- m) obniżenie cen książek,
- n) zniesienie ograniczeń stanowiących barierę w powszechnej dostępności książki.

Podjmując inicjatywy w powyższych kierunkach Stowarzyszenie wykorzysta analizy, oceny i wnioski zawarte w materiałach IX Zjazdu Bibliotekarzy Polskich (*Przegląd Biblioteczny* 1988 z. 3/4) oraz w ekspertyzie *Stan i perspektywy bibliotekarstwa polskiego do roku 2000*.

W związku z tym:

- sekcje, komisje i inne gremia Stowarzyszenia uwzględnią w planach działania potrzebę rozwiązań w zakresie zasygnalizowanych problemów;
- periodyki i inne wydawnictwa Stowarzyszenia zapewnią druk wypowiedzi na tematy dotyczące postępu w bibliotekarstwie polskim;
- w miarę możliwości organizować się będzie krajowe konferencje i narady poświęcone wybranym problemom polskiego bibliotekarstwa;
- powoływane będą specjalne zespoły i grupy robocze do opracowania szczególnie ważnych w danym momencie zagadnień;
- co najmniej raz w roku na posiedzeniach plenarnych dokonywany będzie przegląd podstawowych krajowych problemów bibliotekarskich;
- Stowarzyszenie zgłasza gotowość uczestniczenia w opracowaniu projektu nowej ustawy bibliotecznej i innych przepisów prawnych;
- w miarę możliwości przyznawać się będzie nagrody i urządzać konkursy w celu uhonorowania naukowych i zawodowych dokonań bibliotekarzy;
- rozwijana i umacniana będzie współpraca Stowarzyszenia z ośrodkami naukowymi, ośrodkami kształcenia bibliotekarzy oraz z innymi instytucjami i organizacjami mającymi wpływ na kształtowanie się sytuacji książek i bibliotek w Polsce.

Ad 5. W perspektywie oczekiwanej modernizacji szczególnego znaczenia nabierają sprawy kształcenia bibliotekarzy. Konieczne jest więc zarówno kształcenie nowych kadr dobrze przygotowanych do zawodu, jak i podnoszenie kwalifikacji obecnie zatrudnionych.

W pierwszym przypadku główną rolę odgrywają ośrodki kształcenia bibliotekarzy, w drugim — organizatorzy różnych form doksztalcania i doskonalenia zawodowego, tj. biblioteki oraz inne instytucje i organizacje.

Stowarzyszenie pretenduje do roli wyraziciela ocen, opinii i propozycji środowiska formułowanych z uwzględnieniem praktycznych potrzeb różnych warsztatów bibliotecznych; ponadto do roli inicjatora kursów oraz innych form doksztalcania i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy, a także wydawcy literatury fachowej, w tym materiałów szkoleniowych. Na forum Stowarzyszenia nauczyciele zawodu znajdują warunki do swobodnego dyskusowania swych problemów i korzystania z doświadczeń środowiska.

Zakłada się:

- a) opracowanie klasyfikacji prac bibliotecznych, tj. wykazu prac wymagających kwalifikacji bibliotekarskich oraz innych, np. biurowych, technicznych, wąskospecjalistycznych. Taka klasyfikacja odegra ważną rolę w prezentowaniu praktycznego punktu widzenia w dyskusjach nad programem kształcenia bibliotekarzy, ich pożądanymi kwalifikacjami, zrationalizowaniem całego systemu kształcenia kadr dla bibliotek;

- b) opiniowanie programów kształcenia bibliotekarzy oraz formułowanie propozycji stosownie do rozeznania i oceny potrzeb w przyszłości;
- c) współdziałanie w opracowaniu przepisów dotyczących wymagań kwalifikacyjnych dla bibliotekarzy oraz ich opiniowanie;
- d) organizowanie konferencji i narad poświęconych sprawom kształcenia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy;
- e) powoływanie zespołów i grup roboczych do opracowywania ekspertyz z zakresu zagadnień kształcenia i doskonalenia zawodowego bibliotekarzy;
- f) wydawanie literatury fachowej, w tym materiałów szkoleniowych, oraz pozyskanie szerszego grona autorów.

Ad 6. W warunkach bibliotekarstwa polskiego współpraca z zagranicą stwarza szanse korzystania z nowoczesnej techniki, doświadczeń oraz innych dostępnych form pomocy. Tak np. wymiana publikacji złagodzi trudności wynikające z niedostatku dewiz na zakup piśmiennictwa zagranicznego, wymiana osobowa przyczyni się do poznawania dorobku bibliotekarstwa w innych krajach i doszkalania specjalistów. Jednocześnie współpraca z zagranicą będzie — jak dotychczas — wykorzystywana do propagowania doświadczeń, piśmiennictwa polskiego i kultury na forum międzynarodowym. Dążyć się będzie do rozszerzenia udziału polskich bibliotekarzy w pracach międzynarodowych organizacji zawodowych.

Przewiduje się, że:

a) Stowarzyszenie doloży starań, aby rozszerzyć bezpośrednie kontakty międzynarodowe oraz zawrzeć nowe umowy o współpracy ze stowarzyszeniami bibliotekarskimi innych krajów, zarówno socjalistycznych, jak i Europy Zachodniej.

b) Dążyć będzie do rozszerzenia i wzbogacenia treści współpracy bibliotekarzy polskich z IFLA. Posłuży temu aktywizacja Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA oraz propagowanie na terenie kraju dokonań i światowych programów Federacji.

c) Komisja Współpracy Międzynarodowej oraz Polski Komitet Współpracy z IFLA będą podejmować działania na rzecz lepszego informowania środowiska o problemach współpracy zagranicznej (m.in. przez wydawanie *Biuletynu Informacyjnego Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA*), zachęcać bibliotekarzy do publikowania za granicą, włączać większą liczbę specjalistów do pracy w organizacjach międzynarodowych oraz w międzynarodowych zespołach ekspertów.

d) Stowarzyszenie podejmie starania o utworzenie specjalnego funduszu przeznaczonego na pozyskiwanie, tłumaczenie i przygotowywanie do druku za granicą artykułów opracowanych przez bibliotekarzy polskich.

e) Podejmie też próbę analizy warunków obecności piśmiennictwa polskiego w zagranicznych systemach informacyjnych oraz zaproponuje program poprawy sytuacji.

f) Zespoły redakcyjne czasopism SBP dolożą starań, aby środowisko bibliotekarzy było lepiej informowane o aktualnych problemach i osiągnięciach bibliotekarstwa zagranicznego. Szczególnie uwzględni się publikowanie materiałów o charakterze przeglądowym, recenzji oraz tekstów autorów zagranicznych.

W tekście dokonano poprawek wynikających z dyskusji podczas posiedzenia plenarnego ZG SBP dn. 31.3.1989 r.

PROTOKÓŁ POSIEDZENIA KOMISJI UCHWAŁ I WNIOSKÓW KRAJOWEGO ZJAZDU DELEGATÓW

Komisja w składzie: Jan Burakowski — przewodniczący, Danuta Konieczna, Jerzy Andrzejewski, Jan Sójka, Józef Zajac — członkowie, na podstawie zgłoszonych wniosków i postulatów proponuje przyjąć *Program Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 1989-1993* w brzmieniu przedstawionym przez Komisję Programową z uwzględnieniem następujących uzupełnień:

1. W zakresie działalności organizacyjnej Stowarzyszenia:

a) zapewnić Biuru ZG odpowiadający jego potrzebom lokal,

b) rozważyć możliwość budowy siłami społecznymi w Warszawie dom bibliotekarza, łączącego funkcje siedziby władz Stowarzyszenia, agend usługowo-produkcyjnych działających przy ZG SBP oraz centrum szkoleniowo-konferencyjnego,

c) wydrukować w trybie pilnym legitymacje członkowskie SBP i przestrzegać ich wręczania członkom SBP,

d) wznowić wydawanie *Komunikatu Zarządu Głównego* w częstotliwości co najmniej kwartalnej,

e) dostosowywać wysokość składek członkowskich do aktualnej sytuacji płacowej bibliotekarzy, zgodnie z kompetencjami ustalonymi w § 34 p. 18 statutu SBP;

2. W zakresie ochrony interesów środowiska bibliotekarskiego:

a) wystąpić w trybie pilnym z inicjatywami dotyczącymi ujednoczenia w rozporządzeniach płacowych poszczególnych resortów zasad kwalifikowania pracowników na stanowiska bibliotekarskie (uprawnienia i wynagrodzenia) oraz zapewnienia bibliotekarzom dyplomowanym pracującym w bibliotekach wszystkich sieci wymiaru czasu pracy i wynagrodzeń odpowiadających ich kwalifikacjom i wykonywanym czynnościom,

b) wystąpić do ministra kultury i sztuki z wnioskiem o przyznawanie zasłużonym bibliotekarzom nagrody im. Heleny Radlińskiej corocznie,

c) podjąć starania o przyznanie ZG i zarządom okręgów prawa opiniowania kandydatów na stanowiska kierownicze w bibliotekach;

3. W zakresie problemów wydawniczych zobowiązuje się ZG do aktywizacji i rozszerzania działalności wydawniczej Stowarzyszenia zgodnie z potrzebami środowiska bibliotekarskiego i informacyjnego, gwarantującej jednocześnie SBP zwiększone dochody. Między innymi proponuje się:

a) utrzymanie częstotliwości wydawania *Informatora Bibliotecznego*,

b) podjęcie starań pilnego opracowania i wydania podstawowych podręczników z zakresu bibliotekarstwa i informacji naukowej,

c) rozważenie możliwości — po odpowiedniej kalkulacji — kolportażu czasopism fachowych we własnym zakresie;

4. W zakresie problemów technicznych bibliotek SBP powinno zwracać uwagę na stosowanie rozwiązań uwzględniających techniki informatyczne gwarantujące współpracę międzybiblioteczną. Uwzględniając dotychczasowe doświadczenia BN Stowarzyszenie powinno prowadzić konsultacje dotyczące sprzętu informatycznego i oprogramowania komputerowego.

Komisja Uchwał i Wniosków wnosi o przyjęcie — jako wniosków Zjazdu — postulatów zgłoszonych na krajowej konferencji bibliotek naukowych nt. Powszechnej Dostępności Publikacji (Warszawa, 24-25.4.1989) oraz zaleca przyszłemu ZG SBP podtrzymanie więzi pomiędzy polskimi bibliotekarzami na obczyźnie a krajem.

Komisja proponuje ponadto zobowiązać ZG do przedstawiania w rocznych sprawozdaniach stanu realizacji uchwał Zjazdu i programu na l. 1989-1993.

Komisja informuje, iż nie podziela zasadności opinii zgłoszonych w dyskusji a odnoszących się do:

— skracania stażu pracy uprawniającego do zajmowania stanowiska,

— wprowadzenia obligatoryjnego naliczania stawek wynagrodzenia (zniesienie tzw. widełek),

— utworzenie specjalnego centralnego funduszu nagród dla bibliotekarzy (funduszu aktywizacji zawodowej),

— etatyżacji biur niektórych zarządów okręgów.

UCHWAŁA KRAJOWEGO ZJAZDU DELEGATÓW SBP W SPRAWIE SYTUACJI KSIĄŻKI POLSKIEJ

Krajowy Zjazd Delegatów SBP pragnie wyrazić głębokie zatroskanie sytuacją książki polskiej oraz zmniejszającym się do niej dostępem szerokich kręgów społeczeństwa.

Szczególnie niepokoi utrzymywanie się liczby wadawanych tytułów książek na poziomie niższym niż w końcu lat 70. Sprzeciw wzbudza drożyzna książek i czasopism, postępująca szybciej niż drożyzna innych dóbr dostępnych na rynku krajowym, oraz zapowiedź dalszego drastycznego wzrostu cen książek w najbliższym czasie. Drożyzna książek nie są w stanie

sprostać nieporównanie wolniej rosnące nakłady na działalność bibliotek, a zwłaszcza na zakupy nowości wydawniczych. Wskutek tego biblioteki nie są w stanie realizować swojej podstawowej funkcji, jaką jest zapewnienie szerokim kręgom społeczeństwa bezpłatnego dostępu do piśmiennictwa krajowego i zagranicznego.

Za równie niebezpieczne zjawisko dla kultury narodowej uważamy utrzymywanie się długiego cyklu produkcji książek; szybko wydawane są tylko literatura obliczona na krótkotrwały efekt propagandowy oraz utwory charakteryzujące się skandalicznie niskim poziomem artystycznym lub merytorycznym.

Jako zgromadzenie ludzi zawodowo zajmujących się uprzystępnianiem książki szerokim kręgom społeczeństwa domagamy się od rządu PRL zaprzestania komercjalizacji produkcji i obiegu społecznego książki, a potraktowania jej jak dobra szczególnego. W związku z tym oczekujemy szybkich i skutecznych decyzji w sprawach:

1) radykalnego obniżenia podatku od instytucji i osób zajmujących się produkcją i obrotem handlowym książką, do poziomu podatków w tej dziedzinie wymierzanych w rozwiniętych technologicznie i gospodarczo krajach, oraz zapewnienia tym instytucjom i osobom możliwości uzyskiwania tanich kredytów bankowych;

2) zapewnienia korzystnych warunków dla importu urządzeń i materiałów niezbędnych dla produkcji książki oraz dla krajowego przemysłu papierniczego i poligraficznego;

3) rozszerzenia prawa do zniżki taryfy pocztowej za przesyłki książek i czasopism dla wszystkich nadawców;

4) stworzenia mechanizmów dostosowywania budżetów bibliotek do wzrostu cen książek i innych materiałów bibliotecznych.

Im szybciej powyższe kwestie zostaną rozstrzygnięte z pozytywnym skutkiem, tym mniejszy uszczerbek poniesie kultura narodowa, dla której nadszedł czas wyjątkowo trudnej próby.

Gdańsk, 15 maja 1989 r.

UCHWAŁA KRAJOWEGO ZJAZDU DELEGATÓW SBP W SPRAWIE WOLNOŚCI SŁOWA

Wśród swobód konstytucyjnych, do których zagwarantowane prawo mają obywatele Polski, znajduje się również wolność słowa. Wolność ta jednak już w chwili uchwalenia Konstytucji PRL była poważnie ograniczona przez praktykę instytucji państwa i ich funkcjonariuszy, a także przez samo prawo. Szczególnie dotkliwie ograniczeń tych doświadczają biblioteki jako instytucje upowszechniające słowo utrwalone w piśmie lub w innej postaci.

Za szczególnie niepożądane uważamy prawo funkcjonariuszy różnych instytucji państwa do kontrolowania treści gromadzonych zbiorów bibliotecznych i ich udostępniania; ograniczanie informacji o zasobach bibliotecznych; zatrzymywanie przez urzędników celnych publikacji nadsyłanych do bibliotek z zagranicy; ograniczanie prawa do otrzymywania publikacji, których upowszechnianie jest zabronione, do niewielkiej liczby bibliotek naukowych oraz określania rygorów, pod którymi mogą one być w tych bibliotekach gromadzone i udostępniane.

Dlatego też jako ludzie wykonujący zawód, którego istotą jest zapewnienie dostępu do całego światowego dorobku piśmienniczego, opowiadamy się za uniemożliwieniem decydowania o dopuszczeniu publikacji do udostępniania lub o konfiskacie przez pojedynczych urzędników lub funkcjonariuszy państwowych, na podstawie dowolnie stosowanego prawa. Jesteśmy też przeciwko stawianiu nas samych w roli cenzorów, a więc w sprzeczności do podstawowej zasady etosu bibliotekarskiego. Uważamy zarazem, że o ograniczeniu dostępu do treści publikacji godzących w społecznie uznane wartości, poświadczone prawem, decydować mogą wyłącznie sądy powszechne. Domagamy się więc:

1) zniesienia cenzury wstępnej,

2) zmiany *Ustawy z 31 lipca 1981 r. o kontroli publikacji i widowisk* * w duchu rzeczywistej wolności słowa,

* „Dz. U.” 1981 nr 20 poz. 99.

3) nowelizacji prawa celnego tak, żeby uniemożliwiało ono zatrzymywanie publikacji przez urzędników celnych ze względu na treści,

4) zniesienia zarządzeń szczegółowych stanowiących przez urzędy administracji państwowej, a zawężających swobody gwarantowane przez Konstytucję PRL oraz *Ustawę o kontroli publikacji i widowisk*.

Delegaci na Krajowy Zjazd Delegatów SBP w Gdańsku-Sobieszewie wyrażają przekonanie, iż rzeczywista wolność słowa przyczyni się do szybszego rozwoju cywilizacyjnego kraju i umożliwi pełną podmiotowość jego obywateli.

UCHWAŁA O NADANIU GODNOŚCI HONOROWEGO CZŁONKA SBP

Zgodnie z § 23 statutu SBP Krajowy Zjazd Delegatów postanawia nadać godność członka honorowego następującym osobom zasłużonym dla bibliotekarstwa i informacji naukowej oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich:

1. Władysława B o r k o w s k a — z zawodem bibliotekarskim związana od ponad 40 lat. Autorka prac z zakresu katalogowania alfabetycznego, które umożliwiły tworzenie nowoczesnych katalogów w bibliotekach całego kraju. Współautorka *Skróconych przepisów katalogowania alfabetycznego*. Współtwórczyni nowoczesnych bibliotek fachowych szeroko znanych w środowisku warszawskim. Wyróżniona licznymi odznaczeniami państwowymi.

2. Wanda K o z a k i e w i c z — z zawodem bibliotekarskim związana od 1951 r. Pracowała w Miejskiej Bibliotece Publicznej we Wrocławiu (w dzielnicowej placówce Wrocław-Krzyki). Propagatorka biblioterapii, autorka publikacji z tego zakresu, dydaktyk, inicjatorka powołania i wieloletnia przewodnicząca Sekcji Bibliotek Szpitalnych ZG SBP. Organizatorka ogólnopolskich konferencji. Otrzymała wiele odznaczeń państwowych i resortowych.

3. Maria P r o k o p o w i c z — z bibliotekarstwem związana od czasów okupacji, w l. 1946-1978 zatrudniona w Bibliotece Narodowej, przez 27 lat kierowała Zakładem Zbiorów Muzycznych BN. Autorka wielu opracowań i redaktorka prac z zakresu bibliotekarstwa muzycznego w Polsce i za granicą. Wieloletnia przedstawicielka Polski w Międzynarodowym Stowarzyszeniu Bibliotek Muzycznych (IAML), członek Rady IAML. Od 1964 r. aktywna działaczka SBP. Inicjatorka powołania i wieloletnia przewodnicząca Sekcji Bibliotek Muzycznych ZG SBP; organizatorka 7 ogólnokrajowych konferencji bibliotekarzy muzycznych, kursów i szkoleń. Wyróżniona licznymi odznaczeniami. Laureatka Nagrody II stopnia im. Heleny Radlińskiej.

4. Władysława W a s i l e w s k a — z zawodem bibliotekarskim związana od 1954 r. Pracowała kolejno w bibliotekach MDK w Warszawie, Pałacu Młodzieży, II Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Batorego, była wizytatorem bibliotek szkolnych i pedagogicznych w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego oraz dyrektorem Biura ZG SBP. Od 1976 r. do chwili obecnej redaktor naczelny miesięcznika *Poradnik Bibliotekarza*. Działaczka SBP, pełniła m.in. funkcje przewodniczącej Sekcji Bibliotek Szkolnych ZG SBP, zastępcy skarbnika ZG, sekretarza generalnego ZG SBP, przewodniczącej Głównego Sądu Koleżeńkiego SBP. Autorka wielu publikacji fachowych, wyróżniona licznymi odznaczeniami. Laureatka Nagrody III stopnia im. Heleny Radlińskiej.

PROTOKÓŁ OBRAD KRAJOWEGO ZJAZDU DELEGATÓW STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH, GDAŃSK-SOBIESZEWO 15-17 MAJA 1989

Zjazd został zwołany w trybie statutowym przez ZG SBP. Uczestniczyli w nim: delegaci wybrani przez okręgowe zjazdy delegatów oraz członkowie honorowi SBP — z głosem stanowiącym; członkowie ustępujących władz SBP, przewodniczący sekcji, komisji i zespołów problemowych ZG, przewodniczący zarządów okręgów SBP, dyrektorzy większych bibliotek — z gło-

sem doradczym. Wśród gości znaleźli się m.in.: wiceminister kultury i sztuki, przewodniczący Państwowej Rady Bibliotecznej — Kazimierz Molek, zastępca kierownika Wydziału Sekretariatu Kultury KC PZPR Zbigniew Domino, wicewojewoda gdański — Leon Brancewicz, przewodniczący ZG Stowarzyszenia Księgarzy Polskich — Tadeusz Hussak, przewodniczący Federacji Związków Zawodowych Pracowników Kultury i Sztuki — Jan Budkiewicz, wiceprezes Stowarzyszenia Autorów Polskich — Andrzej Machaliński, przedstawiciele MEN i MON. W Zjeździe uczestniczył również przebywający w Polsce na zaproszenie SBP przewodniczący IFLA Hans P. Geh.

Porządek obrad:

1. Otwarcie Zjazdu
2. Wybór Prezydium Zjazdu
3. Wręczenie odznaczeń, odznak i medali jubileuszowych SBP
4. Przyjęcie porządku obrad
5. Przyjęcie regulaminu obrad
6. Przyjęcie protokołu Krajowego Zjazdu Delegatów SBP z maja 1985 r.
7. Wystąpienia gości Zjazdu
8. Wystąpienie ustępującego przewodniczącego ZG SBP
9. Wystąpienie przewodniczącej Komisji Organizacyjnej
10. Wybór komisji (mandatowej, wyborczej, uchwał i wniosków, statutowej, skrutacyjnej)
11. Przedstawienie sprawozdań (sekretarza generalnego, z działalności okręgów, skarbnika, Głównego Sądu Koleżeńskiego, Głównej Komisji Rewizyjnej)
12. Przedstawienie projektu programu SBP na l. 1989-1993
13. Dyskusja
14. Przyjęcie wniosków Głównej Komisji Rewizyjnej
15. Sprawozdanie Komisji Mandatowej
16. Przyjęcie uchwały w sprawie nadania tytułu członka honorowego SBP
17. Wybór przewodniczącego i 25-osobowego Zarządu Głównego SBP, GKR, GSK
18. Przyjęcie zmian w statucie SBP
19. Przyjęcie regulaminu działania GSK
20. Sprawozdanie Komisji Uchwał i Wniosków, przyjęcie uchwały
21. Zamknięcie obrad

Otwarcia Zjazdu dokonał przewodniczący ZG SBP kol. S. Kubów. Przy dźwiękach hymnu narodowego wprowadzono sztandar SBP. Ustępujący przewodniczący powitał zebranych i przypomniał, że pierwsze powojenne spotkanie bibliotekarzy zrzeszonych w swojej organizacji odbyło się w Gdańsku w czerwcu 1946 r.; poinformował, że symbolicznym aktem pamięci o uczestnikach tamtego spotkania było złożenie kwiatów przez przedstawicieli gdańskiego okręgu SBP na grobie pierwszego przewodniczącego gdańskiego koła Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich — Mariana des Loges.

Przewodniczący odczytał wykaz członków SBP zmarłych w kadencji 1985-1989. Ich pamięć uczczono chwilą ciszy.

Na wniosek ustępujących władz SBP delegaci przyjęli następujący skład Prezydium Zjazdu: kol. kol. I. Suszko-Sobina (Gdańsk), S. Czajka (Warszawa), S. Krzywicki (Szczecin).

Sześćdziesięciu ośmiu osobom wręczono odznaczenia państwowe, resortowe i organizacyjne. W imieniu odznaczonych i wyróżnionych podziękowanie złożyła kol. I. Nagórska.

Zaproponowany porządek i regulamin obrad przyjęto jednogłośnie, a protokół z Krajowego Zjazdu Delegatów SBP z 1985 r. przy 2 głosach wstrzymujących się.

Wicewojewoda gdański L. Brancewicz podziękował za zaproszenie na Zjazd i wyraził nadzieję, że wypracowany zostanie wartościowy program rozwoju bibliotekarstwa w Polsce, który środowisko bibliotekarzy właściwie wykorzysta.

Przewodniczący IFLA H. P. Geh podkreślił, że od początku istnienia IFLA polscy bibliotekarze brali czynny udział w pracach tej organizacji. Przypomniał zorganizowane w Warszawie sesje IFLA w 1936 r. i 1959 r. Wyraził podziękowanie za organizowanie w Polsce posiedzeń poszczególnych gremiów IFLA. Zwrócił uwagę, że IFLA — będąc olbrzymią organizacją nierządową — łączy

wszystkich bibliotekarzy, pozwala prowadzić międzynarodowe badania, jest promotorem swobodnego przepływu informacji w całym świecie. Omawiając programy IFLA podkreślił zadania w dziedzinie powszechnej dostępności publikacji, konserwacji i ochrony zbiorów, przepływu informacji i telekomunikacji między poszczególnymi ośrodkami, pomocy dla bibliotekarzy w krajach trzeciego świata.

Wiceminister kultury i sztuki K. Molek stwierdził, że zasadniczym problemem polskiej kultury jest obecnie troska o książkę, niepokój o perspektywę życia duchowego narodu, o postęp cywilizacyjny. W latach 80. ujawniły się skutki wieloletnich zaniedbań w zakresie produkcji i rozpowszechniania książki. Niewątpliwym wpływ na obecną kondycję książki ma długotrwały kryzys gospodarczy oraz realizacja założeń reformy gospodarczej. Książka stała się towarem rynkowym. Pozytywnym zjawiskiem było wprowadzenie ulg w opodatkowaniu producentów książki oraz kolporterów. Niestety, znaczny wzrost cen książek podwyższył barierę ich dostępności. Modernizacja przemysłu poligraficznego przyniosła już pozytywne efekty w poprawie jakości książki, jednak nowy system zasilania dewizowego spowodował, że rządowy program modernizacji poligrafii załamał się. Do istotnych zagrożeń zaliczyć także należy spadek produkcji papieru oraz zapowiedź zniesienia jego reglamentacji od 1990 r., co stwarzać będzie trudności w zaspokajaniu potrzeb wydawców.

Wiceminister zapowiedział pewne zmiany w zakresie swobodnej popularyzacji literatury drugiego obiegu. Podjęto także kroki przeciwdziałające pauperyzacji środowisk twórczych. Wprowadzono system krocących honorariów, stworzono Fundusz Literatury wspierający ruch literacki. Resort stara się przerwać proces gwałtownego spadku liczby wydawanych tytułów.

Akceptując obecną „wolność wydawczą”, przejawiającą się powstawaniem wielu prywatnych wydawnictw, K. Molek z niepokojem mówił o groźbie ukazywania się literatury bezwartościowej. Rodzi to potrzebę opracowania odpowiedniej ustawy określającej obowiązki i prawa każdego wydawcy. Większą uwagę należy zwrócić na popieranie i rozwijanie wszelkich inicjatyw zmierzających do skrócenia drogi książki do odbiorcy, organizowanie niekonwencjonalnych form sprzedaży. Księgarstwo i wydawnictwa więcej energii i środków muszą przeznaczać na promocję książki.

Mówca wyraził przekonanie, że bibliotekarstwo polskie jest najbardziej stabilnym ogniwem infrastruktury polskiej kultury i oświaty. Bolesnym zjawiskiem jest regres bibliotekarstwa zakładowego i „bieda bibliotek szkolnych”. Nieco lepiej wygląda sytuacja bibliotek publicznych, które jednak coraz częściej przegrywają w konkurencji z innymi potrzebami, zwłaszcza instytucji artystycznych. Z zadowoleniem odnotować można wzrost wskaźników zakupu książek w bibliotekach publicznych, podkreślając istotną rolę MKiS w tej sprawie. K. Molek wyraził nadzieję, iż wzrost płac bibliotekarzy spowoduje większe zainteresowanie dla zawodu i zahamuje ucieczkę absolwentów studiów bibliotekoznawczych z bibliotek. Zauważalny ostatnio wzrost czytelnictwa nakłada na biblioteki obowiązek rozwijania aktywniejszych form pracy z czytelnikiem.

Resort kultury i sztuki widzi w SBP najpoważniejszego partnera w kształtowaniu polityki bibliotecznej. Cenne są procesy integracyjne w środowisku bibliotekarskim, bo tylko silna organizacja może mieć wpływ na rozwój bibliotekarstwa i czytelnictwa. K. Molek zadeklarował wszechstronną pomoc dla poczynań SBP sprzyjających rozwojowi czytelnictwa i podnoszących rangę bibliotek i bibliotekarzy.

Przewodniczący SKP T. Hussak wyraził zaniepokojenie przyszłością książki i jej dostępnością. Wzrost cen książek grozi nie tylko brakiem nowości wydawniczych w bibliotekach, ale również spadkiem zainteresowania czytelnictwem. Należy dążyć do zmiany systemu opodatkowania kredytów bankowych, do rozwoju aktywnych form sprzedaży. Powołując się na bogate i owocne tradycje współpracy bibliotekarzy i księgarzy T. Husak wyraził przekonanie, że uda się stworzyć wspólny front walki o książkę i o jej miejsce w edukacji kulturalnej społeczeństwa.

Przewodniczący FZZPKiS J. Budkiewicz zwrócił uwagę na jedność celu wszystkich pracowników kultury. Podkreślił konieczność współpracy wszystkich sił, które potrafią i mogą w sprawach kultury wypowiadać się kompetentnie i odpowiedzialnie.

Dyrektor Drukarni Bibliotecznej „Księżnica” Marek Rasiński poinformował o planach przedsiębiorstwa. Dalekosiężnym celem spółki jest stworzenie dużej firmy produkującej wszystko co potrzebują biblioteki. Tempo prac uzależnione jest od możliwości finansowych i warunków

gospodarczych kraju. Poza produkcją książek w twardych oprawach przystąpiono do produkcji funkcjonalnych mebli bibliotecznych oraz różnego rodzaju akcesoriów pomocnych w pracy bibliotekarzy. Opracowano dwie wersje programów komputerowych dla bibliotek. Mówca wyraził podziękowanie ustępującym władzom SBP za pomoc i zaangażowanie w rozwój przedsiębiorstwa.

Wybrano komisje zjazdowe w składzie:

Komisja Mandatowa: I. Sterczewska (Gdańsk), Ryszard Turkiewicz (Wrocław), Teresa Maj (Krosno), Stanisław Mazur (Tarnobrzeg), Anna Gluza (Bielsko-Biała);

Komisja Wyborcza: M. Kałdowska (Kielce), B. Karamać (Warszawa), Eugeniusz Komorowski (Kielce), S. Krzywicki (Szczecin), Franciszek Łozowski (Poznań);

Komisja Wnioskowa: J. Burakowski (Płock), J. Zając (Kraków), J. Sójka (Poznań), Jerzy Andrzejewski (Łódź), D. Konieczna (Olsztyn);

Komisja Statutowa: B. Howorka, J. Bernard (Wrocław), Sylwin Behcicki (Częstochowa);

Komisja Skrutacyjna: Jan Matuszewski (Piła), Witold Sulimierski (Chełm), Mariola Gospodarczyk (Radom), Maria Domańska (Ruda Śląska), Alicja Stachurska (Szczecin).

Sprawozdanie ustępującego ZG przedstawił kol. A. Jopkiewicz (zob. s. 73; z działalności okręgów SBP — kol. A. Kempa (zob. s. 87); sprawozdanie skarbnika — kol. Ewa Grzesiak (zob. s. 89); Głównego Sądu Koleżeńskiego — kol. W. Wasilewska z prośbą o uwagi dotyczące projektu regulaminu GSK; Głównej Komisji Rewizyjnej — kol. B. Drewniewska-Idziak (zob. s. 90).

Przesłanki, które były punktem wyjścia dla opracowania projektu *Programu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 1989-1993* (zob. s. 94) przedstawił kol. Jan Wołosz (przewodniczący Komisji Programowej Zjazdu). Narastające od lat problemy modernizacji polskiego bibliotekarstwa nie są rozwiązywane, a opracowywane dużym wysiłkiem i przyjmowane kolejne programy rozwoju bibliotek pozostają jedynie dokumentami diagnostycznymi. Brakuje adresata dla wniosków w tak istotnych sprawach, jak np. środki na automatyzację, mechanizację, konserwację zbiorów, specjalizację gromadzenia materiałów bibliotecznych, zakup piśmiennictwa zagranicznego, unormowanie sytuacji materialnej bibliotekarzy. Inna istotna konstatacja dotyczy samego Stowarzyszenia. Trudno nie widzieć faktu, że SBP — mimo wzrostu liczebności członków w ostatnich latach — utraciło dużą część bibliotekarzy szkolnych, że niewielka jest liczba pracowników bibliotek naukowych, że w dużym stopniu poza organizacją pozostają nauczyciele zawodu z akademickich ośrodków kształcenia bibliotekarzy. Trudno też pominąć milczeniem opinie o słabości SBP oraz — jednocześnie — wszystkie oczekiwania i żądania pod adresem organizacji. Jakże często owe nadzieje i opinie formułowane są także i w tych placówkach, w których członków SBP jest niewielu lub nie ma ich wcale. Zasygnalizowane problemy skłoniły Komisję Programową do wysunięcia na plan pierwszy w projekcie *Programu* umocnienie organizacji oraz walkę o interesy środowiska. W obecnej sytuacji oraz w perspektywie zmian społeczno-gospodarczych niewiele jesteśmy w stanie osiągnąć, jeśli nie będziemy mieli organizacji silnej, skutecznej, wyrażającej problemy wszystkich kręgów środowiska. SBP powinno także walczyć o realizację tych wszystkich zadań, które ujęte są w niezrealizowanych programach rozwoju bibliotekarstwa polskiego. Jest bowiem pewne, że nikt niczego za nas nie załatwi. Jeżeli nie pomożemy sobie sami, żadna władza centralna też nam nie pomoże. Dlatego potrzebne są zmiany w samym Stowarzyszeniu. Musi w nim znaleźć miejsce elita zawodu, potrzebne jest wyłonienie nowych liderów i rozszerzenie szeregów aktywu. Powinniśmy się wyzbyć pokory i narzekania na niski prestiż zawodu, a zająć się wypracowaniem skutecznych metod działania. Nie są to sprawy łatwe. Projekt *Programu* może być pomocny w takim ukierunkowaniu działalności SBP. Ma on charakter otwarty, sposoby realizacji zaproponowanych celów mogą i powinny być wzbogacone i modyfikowane w zależności od rozwoju sytuacji, która — jak wiele na to wskazuje — będzie się radykalnie zmieniać.

W dyskusji kol. C. Z. Gałczyńska (Szczecin) zwróciła uwagę na konieczność rozwiązania problemu płac i uprawnień bibliotekarzy dyplomowanych. Podkreśliła, że wykształcenie i kwalifikacje tej grupy nie są doceniane. Stanowi to antybodziec do podnoszenia wiedzy i może doprowadzić do braku kwalifikowanej kadry w przyszłości. Sprawa ta przewijała się w wypowiedziach innych mówców (B. Sordyłowa i M. Brykczyńska — Warszawa).

Wśród żywo dyskutowanych problemów płacowych pojawiły się postulaty skrócenia stażu pracy na poszczególnych stanowiskach dla absolwentów szkół wyższych podejmujących pracę w bibliotekach. Umożliwiłoby to młodym pracownikom wcześniejszy awans zawodowy (M. Brykczyńska). Kol. S. Badoń (Poznań) opowiedział się za podjęciem zdecydowanych działań w kierunku generalnego unormowania wszystkich spraw płacowych bibliotekarzy. Kol. Józef Szczerba (Bielsko-Biała) wyraził pogląd, że konieczne jest wypracowanie sprawiedliwego systemu płac, uwzględniającego różne kryteria wartościowania — w zależności od rodzaju biblioteki, stanowiska itp. Kol. Dariusz Kuźmiński (Warszawa) wyraził pogląd, że należy znieść obowiązujące taryfikatory, a decyzje płacowe pozostawić w kompetencji dyrektorów. Kol. Maria Lenart (Bielsko-Biała) wykazała różnice między wynagrodzeniem pracowników bibliotek publicznych a osób zatrudnionych w domach kultury na korzyść tych ostatnich. Sytuacja ta wymaga natychmiastowego przeciwdziałania. Mówczyni zwróciła uwagę na dramatyczną sytuację finansową bibliotek w mniejszych miasteczkach. „Jesteśmy żebrakami” zepchniętymi na łaskę rady narodowej lub naczelnika, ponieważ nie mamy minimalnego zabezpieczenia działalności biblioteki.

Zabierając głos w imieniu środowiska bibliotekarzy wrocławskich, kol. R. Turkiewicz podkreślił, że w najbliższej kadencji SBP należy zwrócić uwagę przede wszystkim na umocnienie organizacji i ochronę interesów środowiska. Zdaniem mówcy autorzy projektu *Programu* zbyt optymistycznie ocenili kondycję Stowarzyszenia, które trzeba raczej chronić przed rozpadem. Mówca wezwał zebranych, aby w swoich wystąpieniach poświęcili uwagę przede wszystkim samemu Stowarzyszeniu. Pomimo ogólnego wzrostu liczby członków SBP w 5 okręgach nastąpiło w ostatniej kadencji znaczne zmniejszenie szeregów członkowskich. Wielu bibliotekarzy z małych ośrodków niewiele wie o SBP, zainteresowanie organizacją wśród młodych pracowników jest znikome. Decydujący wpływ na „obumieranie organizacji” mają: mała skuteczność w osiąganiu różnego rodzaju korzyści dla bibliotekarzy oraz wejście w skład struktur nie akceptowanych przez zdecydowaną większość potencjalnych członków. Kol. R. Turkiewicz zgłosił formalny wniosek Okręgowego Zjazdu Delegatów SBP we Wrocławiu: „Pozostając z całym szacunkiem do spełnionych już w większości celów Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, bibliotekarze wrocławscy proponują oficjalne wystąpienie SBP z PRON”. Mówca wyjaśnił również, że wniosek nie jest skierowany przeciwko idei czy konkretnym członkom reprezentującym tę ideę, ale przeciwko narzucaniu bibliotekarzom przez grupę działaczy pomysłów, które w konsekwencji niszczą organizację. SBP powinno być czystą siłą moralną reprezentującą wobec opinii społecznej interesy bibliotekarzy. Nowy Zarząd musi doprowadzić do sytuacji, by SBP wypowiadało się publicznie w sprawach najważniejszych dla losu bibliotek i książki, a wypowiedzi te powinny być wyrazem przekonań ogółu członków. Taką sprawą jest stanowisko wobec lwowskiej części zbiorów wrocławskiego Ossolineum. SBP powinno być pierwsze a nie ostatnie z wypowiadających się na ten temat.

Sprawie dalszej przynależności SBP do PRON był również poświęcony list skierowany do Krajowego Zjazdu Delegatów przez Janusza Dunina i Annę Sitarską, a podpisany przez kilkudziesięciu pracowników bibliotek z różnych ośrodków. List został odczytany przez Prezydium Zjazdu (zob. s. 111).

Kwestia przynależności SBP do PRON była żywo dyskutowana zarówno na sali obrad, jak i w kuluarach. Za wnioskiem o uchylenie uchwały ZG z 1983 r. wypowiedzieli się kol. kol. M. Brykczyńska, F. Czajkowski (Toruń). Kol. B. Sordyłowa stwierdziła, że SBP nie powinno nastawiać się na nurt rozliczeniowy, lecz raczej zastanowić się nad przyszłością, nad problemami wyprowadzenia bibliotekarstwa z kryzysu. Również kol. J. Burakowski stwierdził, że ocena decyzji sprzed 6 lat jest raczej sprawą przyszłych historyków. Głosowanie nad wnioskiem o wystąpienie z PRON nie miałoby żadnych praktycznych skutków, poza jawną demonstracją polityczną. Podobne stanowisko zajęła kol. Danuta Przemieniecka (Koszalin). Kol. B. Węcki (Warszawa) stwierdził, że wystąpienie z PRON w obecnej sytuacji mogłoby doprowadzić do nowych podziałów w SBP.

Podjęto decyzję o przeprowadzeniu tajnego referendum. Delegatom postawiono dwa pytania: 1) Czy jestem za wystąpieniem SBP z PRON, 2) Czy jestem za pozostaniem SBP w PRON?

W głosowaniu wzięło udział 171 delegatów. Oddano 159 głosów ważnych. Za pozostaniem SBP w PRON opowiedziało się 86 osób, przeciwko — 73 osoby.

Przewodnicząca Komisji Wydawniczej kol. B. Sordylowa poinformowała o pracach tego gremium. Podkreśliła konieczność powtórnego przeanalizowania nie konsultowanej z Komisją Wydawniczą decyzji o zawieszeniu wydawania *Informatora Bibliotecznego*, opowiedziała się za wprowadzeniem stałej praktyki przeprowadzania okresowych merytorycznych ocen czasopism SBP.

Ważnym wątkiem dyskusji były problemy warunków lokalowych biura ZG oraz finansowania działalności SBP. Kol. S. Badoń zaproponował, by zwrócić się do MKiS oraz do dyrekcji BN z wnioskiem o natychmiastowe wydzielenie w jej nowej lub starej siedzibie powierzchni 300 m² na potrzeby ZG SBP. Mówca zaproponował podjęcie uchwały dotyczącej powołania fundacji budowy w Warszawie „Domu Bibliotekarza”, w którym oprócz hotelu i lokalu SBP prowadzono by doskonalenie bibliotekarzy. Zdaniem S. Badoń w zarządach okręgów SBP liczących powyżej 200 członków powinni być zatrudnieni etatowi kierownicy biur. W celu uzyskania dodatkowych źródeł finansowania działalności należy przejąć kolportaż czasopism SBP od RSW „Prasa-Książka-Ruch”. Myśl o zorganizowaniu własnego kolportażu czasopism poparł kol. D. Kuźmiński, który zaproponował również podniesienie składki członkowskiej do wysokości 0,5% wynagrodzenia zasadniczego. Do propozycji budowy „Domu Bibliotekarza” sceptycznie odniosła się kol. Zofia Rogowska (Tarnów), która również zgłosiła zastrzeżenia do wniosku dotyczącego etatyzacji biur ZO. Kol. G. Chmielewski (Zielona Góra) stwierdził, że działalność gospodarza SBP na rzecz bibliotek (np. jako udziałowca w spółce „Książnica”) powinna mieć należyte wsparcie finansowe z MKiS, gdyż brak środków pieniężnych jest zasadniczą przeszkodą w rozwinięciu produkcji na szerszą skalę. Zwracając uwagę na niekorzystną wyprzedaż za granicę dubletów ze zbiorów bibliotek naukowych, kol. G. Chmielewski zgłosił potrzebę utworzenia przedsiębiorstwa zajmującego się handlem dubletami, ich wyceną i sprzedażą za granicę.

Nawiązując do roli SBP i celu, jaki sobie stawia organizacja kol. T. Zarzębski (Warszawa) stwierdził, że podstawowym jej obowiązkiem jest czuwanie nad prawidłowym rozwojem bibliotekarstwa. Zrzeszone grono ludzi podejmuje odpowiedzialność za pewien odcinek dobra publicznego, jakim są zbiory biblioteczne. Ta koncepcja powinna być utrzymana i realizowana, by uniknąć sytuacji, iż członkowie nie widząc dla siebie korzyści z przynależności do SBP zastanawiają się nad sensem członkostwa w organizacji. Warunkiem efektywnego i prawidłowego działania SBP jest jej niezależność i samorządność. Nawiązując do sprawy przynależności SBP do PRON mówca stwierdził, że przy podejmowaniu tej decyzji popełniono błąd i przekroczono przepisy statutu. T. Zarzębski zaapelował o zaniechanie przez SBP jakiegokolwiek działalności politycznej, zaproponował powołanie komisji historycznej, która powinna przygotować rzetelny zarys historii SBP.

Za koniecznością lepszej popularyzacji zarówno historii, jak i aktualnych działań SBP opowiedział się kol. S. Kaszyński (Kraków). Jego zdaniem niedostatek informacji o historii, osiągnięciach i zamierzeniach SBP jest istotną przyczyną niewielkiej popularności Stowarzyszenia. Mówca przedstawił wyniki badań przeprowadzonych w środowisku krakowskim na temat powodów przynależności do SBP.

Kol. Jan Waluszewski (Kielce) poruszył problem komputeryzacji bibliotek publicznych. Stwierdził, że w tej dziedzinie poza gromkimi hasłami niewiele się dzieje. Zaproponował urealnienie wprowadzenia do bibliotek publicznych mikrokomputerów oraz umożliwienie wypożyczania programów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży. J. Waluszewski sceptycznie odniósł się do zawartej w projekcie *Programu* SBP propozycji opracowania kodeksu etyki zawodowej bibliotekarza.

Kilku mówców (S. Badoń, G. Chmielewski) zakwestionowało zbyt ogólnikowość zapisów w przedłożonym delegatom projekcie *Programu*. D. Kuźmiński zwrócił uwagę na brak przedstawicieli Centrum INTE na obradach, zaproponował utworzenie przy ZG Sekcji Informacji Naukowej.

Kwestię rejestrowania i upowszechniania wydawnictw bezdebitowych poruszyła kol. Jolanta Wypych, która stwierdziła, że bibliotekarze są powołani do rejestracji publikacji, a nie do ich

oceny. Zaproponowała, by poszerzyć formułę *Przewodnika Bibliograficznego* o serię B, w której zamieszczanoby opisy bibliograficzne literatury z drugiego obiegu. W imieniu czytelników zgłosiła wniosek o zniesienie wszelkich prohibitów. Wypowiedzi J. Wypych uzupełniła kol. B. Karmać wyjaśniając, że w Instytucie Bibliograficznym BN trwają przygotowania do podjęcia rejestracji bibliograficznej wydawnictw bezdebitowych. Dużą trudność stanowi fakt, że podstawą rejestracji jest eo, którego jednak w wielu przypadkach BN nie otrzymuje.

Kol. G. Chmielewski zwrócił uwagę na brak rejestracji nie tylko wydawnictw publikowanych poza granicami kraju, ale również książek wydawanych przez oficyny jak najbardziej oficjalne. Zdaniem mówcy przyczyną tego zjawiska jest nierespektowanie przez drukarnie przepisów dotyczących eo. Stąd wynikają różnice w informacji bibliograficznej pomiędzy BN a bibliotekami wojewódzkimi.

Kol. J. Szulikowski (Radom) zwrócił uwagę na katastrofalną sytuację bibliotek zakładowych w niektórych województwach i niszczenie ich księgozbiorów. Mówca zgłosił zastrzeżenia odnośnie przygotowania zawodowego i doświadczenia niektórych instruktorów sprawujących z ramienia wbp nadzór merytoryczny nad bibliotekami zakładowymi.

Kol. B. Węcki poinformował o sytuacji w bibliotekach wojskowych. Dobrze rozwinięta jest sieć wojskowych bibliotek oświatowych, dysponujących ponad 8 mln wol. Również biblioteki wyższych szkół oficerskich i instytutów naukowych to poważny potencjał nie tylko literatury typowo wojskowej, ale także z zakresu nauk ścisłych. Trzecią grupę bibliotek wojskowych stanowią biblioteki fachowe, służące potrzebom bieżącego szkolnictwa wojskowego. Mówca podkreślił wagę współpracy między bibliotekami wojskowymi a pozostałymi placówkami bibliotecznymi, szczególnie w zakresie wymiany książek i współpracy bibliograficznej.

Oceniając działalność ustępującego ZG B. Węcki podkreślił, że Zarząd pracując w bardzo trudnej sytuacji społecznej i gospodarczej osiągnął wiele pozytywnych wyników. W imieniu Sekcji Bibliotek Wojskowych ZG mówca podziękował członkom ustępującego ZG.

Kol. J. Wołosz przedstawił wnioski ze zorganizowanej w kwietniu 1989 r. przez BN i SBP ogólnopolskiej konferencji bibliotek naukowych nt. powszechnej dostępności publikacji i zaapelował o poparcie przez Zjazd tych ustaleń*.

Kol. W. Michnał (Szczecin) zgłosił wniosek dotyczący nawiązania współpracy pomiędzy SBP a Stowarzyszeniem Społeczno-Kulturalnym Polaków na Litwie w celu udzielenia pomocy w kompletowaniu księgozbiorów tej organizacji.

Gorącą dyskusję w drugim dniu obrad wywołał odczytany przez kol. S. Kubowa projekt uchwały w sprawie przywrócenia narodowi polskiemu zbiorów ossolińskich. Dokument ten wyrażał poparcie dla dotychczasowych wysiłków i domagał się od władz państwowych dalszych energicznych starań na rzecz przywrócenia zbiorów ossolińskich prawowitemu właścicielowi, tj. Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. W projekcie uchwały zwrócono uwagę na bardzo złe warunki przechowywania zbiorów w Lwowskiej Bibliotece Naukowej im. Wasyla Stefanyka, wyrażono obawę, iż ten stan grozi ich utratą — z ogromną szkodą dla kultury. W dodatku do projektu autorzy wyrazili przeświadczenie, że zgodnie z odpowiednimi zaleceniami UNESCO podjęte zostaną przez rząd aktywne działania w celu odzyskania dla narodu polskiego zbiorów bibliecznych, które wskutek zawiłych dziejów naszej historii znalazły się poza granicami kraju.

Kol. Zdzisław Daraż (Rzeszów) zaapelował, by delegaci na Zjazd SBP rozmawiali o książce, bibliotekach, a nie zajmowali się polityką. Kol. J. Burakowski popierając projekt uchwały uznał za niezgodne z prawdą sformułowanie o bardzo złych warunkach przechowywania zbiorów ossolińskich, za „absurdalną i niezgodną z postanowieniami międzynarodowymi” uznał treść dodatku do projektu. Kol. T. Zarzębski stwierdził, że jest uchwałą UNESCO mówiąca o tym, iż dobra kultury wytworzone przez dany naród powinny wrócić do dalszego ich użytkowania przez dany naród. Zaproponował, by upoważnić ZG do dopracowania projektu uchwały. Lucjan Biliński (MKiS) nakreślił dotychczasowe działania władz polskich związane z odzyskaniem zbiorów ossolińskich. Poinformował, że zdaniem ukraińskiej Akademii Nauk resort kultury i sztuki nie jest kompetentnym organem do

* „Prz. Bibl.” 1989 R. 57 z. 4 s. 343-344.

załatwiania tej sprawy, cała dokumentacja w najbliższym czasie na polecenie premiera M. F. Rakowskiego zostanie przekazana do MSZ, które podejmie rozmowy ze stroną radziecką. Wypowiedź tę uzupełnił kol. S. Czajka, który jako dyrektor BN uczestniczył w dotychczasowych staraniach sprowadzenia zbiorów ossolińskich do Polski.

Delegaci większością głosów odrzucili projekt uchwały.

Większością głosów przyjęli zaproponowany przez kol. S. Kubową projekt uchwały w sprawie wolności słowa (zob. s. 100).

Kol. Z. Rogowska (Tarnów) wyraziła rozgoryczenie, że Zjazd, na którym powinno mówić się o sprawach ważnych dla Stowarzyszenia i dla naszego zawodu, koncentruje się na problemach bardzo odległych od naszej rzeczywistości i przyszłości profesji. Zdziwienie wzbudza sposób, w jaki potraktowano na Zjeździe niektórych członków ustępującego ZG. Z. Rogowska w imieniu okręgu tarnowskiego podziękowała ustępującym władzom SBP za bardzo owocną współpracę. W dalszej części wypowiedzi zwróciła uwagę na potrzeby finansowe związane z koniecznością modernizacji bibliotek oraz wprowadzania automatyzacji. Zaapelowała o zajęcie stanowiska w sprawie ratowania sieci bibliotek publicznych przed pojawiającymi się koncepcjami ich łączenia. Zgłosiła także zastrzeżenia do sposobu wyróżniania członków Stowarzyszenia Honorową Odznaką SBP i medalem jubileuszowym. Krytycznie oceniła bierność władz SBP w kampanii wyborczej do Sejmu i Senatu.

Odpowiadając na ten głos kol. J. Lewicki poinformował, że w związku z bardzo dużą liczbą wniosków o wyróżnienie Honorową Odznaką SBP, Zarząd Główny w trosce o utrzymanie rangi tego wyróżnienia ograniczył się do nadania 10 odznak osobom obecnym na Zjeździe. Pozostałe wnioski zostaną rozpatrzone przez nowe władze SBP. Mówca poinformował o losie zgłoszonych do ZG wniosków o nadanie odznaczeń państwowych. Zwrócił uwagę, że od stycznia 1989 r. obowiązują nowe zdecentralizowane zasady przyznawania odznaczeń, zlikwidowane zostały tzw. pule centralne. W zasadzie wnioski będą realizowane wyłącznie za pośrednictwem urzędów wojewódzkich. Dzięki poparciu MKiS część wniosków SBP (ok. 15) została jeszcze rozpatrzona pozytywnie. Pozostałe zostaną prawdopodobnie przesłane przez resort do właściwych urzędów wojewódzkich z prośbą o włączenie do limitów wojewódzkich. Odnośnie kampanii wyborczej do Sejmu i Senatu J. Lewicki poinformował, że sprawa wytypowania ewentualnych kandydatów SBP była rozpatrywana na Prezydium ZG, które podjęło decyzję o nie wystawianiu własnych kandydatów.

Kol. J. Szczerba wiele ciepłych słów poświęcił S. Kubowowi, który w sposób mądry, inteligentny i odważny potrafił poprowadzić Stowarzyszenie, ponosząc wielki trud i dając dużo własnej pracy. Mówca wyraził pogląd, że siła SBP leży nie tylko w jego środowisku naukowym, w prasie bibliotekarskiej, w ośrodkach kształcenia, ale również w szeregach członkowskich.

Po dyskusji głosowano nad wnioskami i uchwałami. Wniosek Głównej Komisji Rewizyjnej o udzielenie absolutorium ustępującemu Zarządowi Głównemu przyjęto przy trzech głosach wstrzymujących się.

Przewodnicząca Komisji Mandatowej stwierdziła, że spośród 179 delegatów i 13 członków honorowych obecnych na sali obrad 177 osób jest uprawnionych do głosowania. Zjazd jest prawomocny i zdolny do podejmowania wiążących uchwał.

Na wniosek ustępującego ZG Zjazd przyjął uchwałę (zob. s. 000) w sprawie nadania tytułu członka honorowego SBP kol. kol. Władysławie Borkowskiej (Warszawa), Wandzie Kozakiewicz (Wrocław), Marii Prokopowicz (Warszawa), Władysławie Wasilewskiej (Warszawa).

Wybory przewodniczącego ZG odbyły się w pierwszym dniu Zjazdu. Komisja Wyborcza zgłosiła następujących kandydatów: kol. kol. S. Czajkę, F. Czajkowskiego, A. Kempę, J. Lewickiego, R. Turkiewicza. Zgodę na kandydowanie wyraził tylko kol. S. Czajka, zapowiadając działania zmierzające do większej integracji całego środowiska, włączenie do pracy w SBP młodzieży oraz pełnej realizacji przyjętego programu działania.

Z sali zgłoszono kandydatury kol. kol.: S. Krzywickiego, S. Badonia, S. Kubową, M. Brykczyńskiej. Zgodę na kandydowanie wyrazili S. Kubów, (zadeklarował chęć skupienia się na sprawach warsztatu zawodowego, oddziaływania na politykę biblioteczno-informacyjną państwa) oraz M. Brykczyńska (stwierdziła m.in., że SBP powinno stać się organizacją bibliotekarzy

i pracowników informacji naukowej niezależnie od ich poglądów). W wyniku tajnych wyborów przewodniczącym ZG został S. Czajka.

Lista kandydatów do Zarządu Głównego zawierała 33 nazwiska. Pełny skład ZG wybrano dopiero po 3 turach tajnego głosowania; weszły do niego następujące osoby: S. Badoń, Ryszard Bania (Lublin), J. Bernard (Wrocław), F. Czajkowski, Marian Filipkowski (Olsztyn), E. Grzesiak, B. Karamać, A. Kempa, D. Konieczna, Józef Kostrzewa (Ciechanów), S. Kubów, D. Kuźmiński, B. Lamch (Wałbrzych), J. Lewicki, J. Marciniak (Płock), S. Mazur, Zofia Płatkiewicz (Poznań), Andrzej Sroga (Katowice), I. Suszko-Sobina, J. Szulikowski, J. Waluszewski, Maria Wasik (Zielona Góra), Grzegorz Wierzbicki (Kielce), J. Wołosz, J. Zajac.

Lista kandydatów do Głównej Komisji Rewizyjnej zawierała 11 nazwisk. W wyniku tajnego głosowania wybrano następujące osoby: Sylwin Bechicki (Częstochowa), Krystyna Błasiak (Tarnobrzeg), M. Bochan (Piła), M. Brykczyńska, B. Howorka, Tadeusz Mytyjaszek (Słupsk), Elżbieta Stec (Kielce).

Lista kandydatów do Głównego Sądu Koleżeńskiego zawierała 5 nazwisk. W wyniku tajnego głosowania członkami GSK zostały następujące osoby: Bożena Kurkowska (Piotrków Trybunalski), Irena Langowska (Legnica), Z. Rogowska, Stanisław Siadkowski (Szczecin), W. Wasilewska.

Propozycje zmian w statucie SBP przedstawił kol. B. Howorka, który poinformował, że prace działającej od jesieni 1988 r. Komisji Statutowej determinowane były wiadomością o zmianie dotychczas obowiązującego prawa o stowarzyszeniach. W wyniku rozmów Okrągłego Stołu Sejm uchwalił ustawę o stowarzyszeniach. Jej treść została opublikowana tylko w dzienniku *Rzeczpospolita*. B. Howorka przedstawił propozycje zmian w statucie SBP. Zarząd Okręgu we Wrocławiu zaproponował następujące zmiany:

- przywrócić organizacji nazwę Związek Bibliotekarzy Polskich, używaną w okresie międzywojennym;
- do zadań Związku zaliczyć: jednoczenie bibliotekarzy w kształtowaniu nowoczesnej organizacji bibliotekarstwa polskiego, obronę interesów zawodowych bibliotekarzy i warunków ich pracy, rozwijanie zainteresowań naukowych i umiejętności zawodowych bibliotekarzy, popularyzację wiedzy o bibliotekach i zawodzie bibliotekarza, reprezentowanie bibliotekarzy w kraju i za granicą.

Komisja Statutowa opowiedziała się za zachowaniem dotychczasowej nazwy organizacji, tym bardziej, że art. 22 nie promulgowanej ustawy o stowarzyszeniach zakłada, iż co najmniej 3 stowarzyszenia mogą założyć związek, a więc niejako rezerwuje nazwę „związek” dla zespołów stowarzyszeń. Na wniosek Komisji delegaci większością głosów oddalili do rozpatrzenia przez następny zjazd propozycję zmiany nazwy organizacji. Komisja negatywnie oceniła propozycje zmiany zakresu zadań Stowarzyszenia. B. Howorka podkreślił, że zadaniem SBP jest nie tylko służba społeczna na rzecz bibliotekarzy, ale przede wszystkim służba na rzecz społeczeństwa. W związku z tym wykreślenie ze statutu wszystkich tych zadań, które związane są z dbałością o „nasze narzędzia pracy i użytkowników” byłoby — zdaniem Komisji — niesłuszne. Delegaci większością głosów podzielili pogląd Komisji.

Zarząd Okręgu w Warszawie zgłosił wniosek o wykreślenie ze statutu sformułowania mówiącego, że w okręgu zrzeszającym ponad 100 członków, w okręgowym zjeździe delegatów udział biorą z głosem stanowiącym delegaci wybrani na walnych zebraniach kół. Popierając ten wniosek kol. M. Brykczyńska poinformowała, że w okręgu warszawskim jest spora liczba członków, którzy nie należą do kół, a więc w myśl obowiązującego obecnie statutu nie mogą uczestniczyć w zjeździe okręgowym z głosem stanowiącym i nie mogą być wybierani do władz. Z poglądem tym polemizował kol. T. Zarzębski, stwierdzając m.in., że nieudolność organizacyjna niektórych osób, które nie potrafiły sobie znaleźć miejsca w kole, nie może dezorganizować pracy organizacji. Podobne stanowisko zajął kol. B. Howorka. Większością głosów oddalono wniosek okręgu warszawskiego.

Ustępujący ZG skierował do Komisji Statutowej propozycje zapisów umożliwiających Stowarzyszeniu prowadzenie działalności gospodarczej poprzez dopisanie:

- § 8 p. 10a — prowadzenie wg ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach działalności gospodarczej,

§ 34 p. 18a – podejmowanie uchwał o podjęciu działalności gospodarczej przez Stowarzyszenie oraz wyrażenie zgody na podjęcie takiej działalności przez zarządy okręgów,
— § 39 p. 9a — przedkładanie Zarządowi Głównemu wniosków o wyrażenie zgody na podjęcie działalności gospodarczej.

Wszystkie powyższe propozycje przyjęto jednogłośnie.

Komisja Statutowa z własnej inicjatywy zaproponowała następującą zmianę w § 14 ust. 1 dotyczącym członkostwa honorowego: „Członkiem honorowym może zostać osoba zasłużona dla Stowarzyszenia poprzez swoją działalność organizacyjną, zawodową i naukową”. Propozycję przyjęto większością głosów.

Jednogłośnie przyjęto propozycję wykreślenia ust. 3 z § 3 mówiącego o konieczności legalizowania okręgów przez właściwe terenowe organy administracji państwowej.

Większością głosów oddalono wniosek proponujący poszerzenie składu Prezydium ZG o przewodniczącego Komisji Współpracy Międzynarodowej.

Większością głosów oddalono wniosek proponujący wprowadzenie do § 55 zapisu określającego jednolity termin kadencji dla wszystkich organów SBP.

W dyskusji nad projektem regulaminu działania Głównego Sądu Koleżeńskiego kol. J. Waluszewski negatywnie ustosunkował się do propozycji umożliwienie GSK podejmowania spraw z własnej inicjatywy. Projekt regulaminu GSK zatwierdzono jednogłośnie wnosząc do niego jedynie poprawki o charakterze redakcyjnym.

Na wniosek ustępującego ZG Zjazd przyjął uchwałę w sprawie sytuacji książki polskiej (zob. s. 99).

Sprawozdanie Komisji Uchwał i Wniosków (zob. s. 98) odczytał kol. J. Zajac. W dyskusji jaka wywiązała się po tym wystąpieniu delegaci zwracali uwagę na konieczność dopracowania przedstawionych wniosków. Podkreślono, że część spraw nie leży w gestii SBP. Na wniosek kol. B. Lamcha postanowiono przyjąć zaproponowany przez ustępujący ZG program SBP na l. 1989-1993. Wnioski Zjazdu zawarte w sprawozdaniu Komisji Uchwał i Wniosków postanowiono pozostawić do rozpatrzenia przez nowy Zarząd Główny.

Kol. Marian Skomro wręczył pamiątkowy medal ZO SBP w Gdańsku kol. kol. S. Kubowowi i J. Lewickiemu. Medalem wyróżniony został również przewodniczący IFLA H. P. Geh.

Zamykając obrady kol. S. Czajka podziękował organizatorom za stworzenie doskonałych warunków pracy i wypoczynku oraz członkom ustępującego ZG, którzy przygotowali obrady pod względem merytorycznym.

Poczet sztandarowy wyprowadził Sztandar SBP.

17 maja uczestnicy Krajowego Zjazdu Delegatów byli gośćmi Marynarki Wojennej. Po złożeniu kwiatów pod Obeliskiem Obrońców Helu i krótkim rejsie okrętami wojennymi zapoznali się z dorobkiem bibliotekarstwa Marynarki Wojennej i wzięli udział w spotkaniu z jej przedstawicielami.

Z okazji Zjazdu Stowarzyszenie wydało w formie bibliofilskiej pierwszy akt prawny regulujący działalność organizacji — *Ustawę Związku Bibliotekarzy Polskich z 1917 r.* (druk wykonała Książnica Miejska w Toruniu). Uczestnicy Zjazdu otrzymali zbiór 10 rycin *Instrumentarium astronomiczne Heweliusza w Gdańsku* wydany w 800 egz. staraniem Oddziału Gdańskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki, Zarządu Głównego SBP i ZO SBP w Gdańsku, dzięki poparciu i pomocy finansowej MKiS. Podczas Zjazdu ukazały się trzy numery *Biuletynu Zjazdowego*, wydawanego staraniem Komisji Organizacyjnej.

Juliusz Wasilewski

Walny Zjazd
Stowarzyszenia Bibliotekarzy
Polskich
w Gdańsku

Zwracamy się do Zjazdu w sprawie osób, które bądź czuły się zmuszone opuścić Stowarzyszenie w 1983 r., bądź zdecydowały się — ze względu na przywiązanie do tej organizacji — pozostać, nie w pełni akceptując co się w niej stało. Dla osób nie zorientowanych krótkie przypomnienie wypadków: w maju 1981 r. odbył się w Warszawie Krajowy Zjazd Delegatów, na którym wybrano nowe władze, Główną Komisję Rewizyjną, wprowadzono zmiany do statutu (m.in. postanowiono, że przewodniczący zarządów okręgów SBP nie wchodzi — z tytułu pełnionych funkcji — w skład ZG Stowarzyszenia). W sumie był to trudny Zjazd, skończył się, jak się wydawało, zdrowym kompromisem — Stowarzyszenie pozostało organizacją wszystkich bibliotekarzy, zarówno tych, którzy należeli do partii politycznych, jak i tych z Solidarności. Po 13 grudnia 1981 r. Zarząd Główny SBP zawiódł jednak część swoich członków — nie interweniował bowiem, wzorem innych tego rodzaju organizacji, w sprawie dużej grupy internowanych i represjonowanych kolegów i nie organizował dla nich pomocy.

Przypomnijmy dalej, iż 30.6.1983 r. na plenarnym zebraniu ZG SBP (na które zostali także zaproszeni przewodniczący okręgów) wystąpiono z projektem uchwały o przystąpieniu Stowarzyszenia do PRONU-u. Identyfikował się on wówczas z linią polityczną władz, która właśnie odebrała prawo swobodnego działania znacznej części organizacji społecznych. Mimo ostrzeżeń przesłanych listownie przez honorowego członka SBP Józefa Korpałę, iż decyzja ta może niepotrzebnie podzielić środowisko bibliotekarskie, mimo głosów sprzeciwu — zarządzono głosowanie. Wybór formy głosowania (tajne czy jawne) ustanowiono w głosowaniu jawnym; a pamiętajmy, że ludzie byli jeszcze pod wrażeniem represji stanu wojennego, toteż w ten sposób zapadło postanowienie o jawności głosowania. Nie tylko to sprawiło, że projekt uchwały przegłosowano na „tak”, ale i fakt dopuszczenia do głosowania przewodniczących okręgów, którzy — nie będąc członkami Zarządu — na mocy obowiązującego od 1981 r. statutu nie mieli głosu stanowiącego (dodajmy, że byli wśród nich dyrektorzy bibliotek wojewódzkich, ściśle powiązani z administracją centralną).

I tak rozpoczął się smutny okres wycofywania się wielu aktywnych działaczy ze Stowarzyszenia. W niektórych poważnych bibliotekach naukowych, jak np. w Bibliotece Jagiellońskiej, Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie, czy w Bibliotece KUL-u życie Stowarzyszenia praktycznie zamarło.

W połowie lipca 1983 r. Jan Mielczarek, członek Głównej Komisji Rewizyjnej, skierował do ZG SBP list, stwierdzając uchybienia formalne w przeprowadzeniu uchwały o przynależności do PRONU-u. W dniu 15.8.1983 r. GKR poparła stanowisko kol. J. Mielczarka, kwestionując prawomocność uchwały. Protestowali indywidualni członkowie i niektóre okręgi SBP, np. łódzki. Wówczas Prezydium ZG SBP zwróciło się do Wydziału Spraw Społeczno-Administracyjnych Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy (organ ten w 1981 r. zatwierdził statut SBP) z prośbą o ustosunkowanie się do zaistniałej różnicy zdań. Orzeczenie było równie spodziewane co kuriozalne. Pismem z dn. 25.11.1983 r. stwierdzono, iż sposób przeprowadzenia rzeczony uchwały o przynależności SBP do PRONU-u nie był zgodny z uchwalonym statutem, ale sama uchwała jest słuszna i demokratyczna, a więc obowiązuje.

Obecny Zjazd powinien uchylić niefortunną decyzję podjętą niezgodnie z obowiązującym statutem, a tym samym umożliwić wszystkim bibliotekarzom, którzy wystąpili ze Stowarzyszenia powrót do Organizacji, której przez wiele lat ofiarnie służyli.

Tradycją Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich jest jednoczenie w swoich szeregach ludzi o różnych poglądach. Jest ono przecież „organizacją społeczną o charakterze fachowym i naukowym” — jak głosi statut — a nie organizacją polityczną. Dla dobra zawodu trzeba stworzyć płaszczyznę porozumienia, obecny Zjazd powinien to zrozumieć i tego oczekujemy od niego.

List tej treści podpisały zarówno osoby, które są obecnie członkami Stowarzyszenia, te, które z niego wystąpiły, jak również ci, którzy ze względów politycznych powstrzymali się od wstąpienia.

Wśród podpisanych osób znajdują się odznaczeni Honorową Odznaką SBP.
10 maja 1989 r.

Pod listem figurują podpisy następujących osób: Krystyny Bielskiej, Ewy Bieniasz, Jadwigi Bogusławskiej, Franciszka Chwalewskiego, Jacka Czarnika, Janusza Dunina, Cecylii Duninowej, Józefa Czerniego, Czesława Erbera, Jana Janiaka, Dagmary Klim, Andrzeja Kłossowskiego, Jadwigi Kołodziejkiej, Wandy Kronman-Czajki, Marii Kocójowej, Iwony Książek, Ewy Maciuszko, Andrzeja Mężyńskiego, Anny Michalewskiej, Jana Mielczarka, Andrzeja Paluchowskiego, Wandy Pindlowej, Zdzisława Piszczka, Danuty Rokszewskiej, Romana Sękowskiego, Anny Sitarskiej, Marty Skalskiej, Hanny Tadeusiewicz, Ireny Terleckiej, Barbary Włodarczyk, Teresy Włodarskiej, Hanny Zasadowej, Ewy Zielińskiej, Zbigniewa Żmigrodzkiego.

Ponadto list podpisało 15 bibliotekarzy z Bibl. Gł. AGH, 11 osób z Bibl. Gł. AR w Krakowie oraz złożono 2 podpisy nieczytelne (Wrocław).

*

Pani
Anna Sitarska
Pan
Janusz Dunin

W związku z przysłanym przez Państwa do Krajowego Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich listem grupy bibliotekarzy w sprawie decyzji z 1983 r. o przystąpieniu SBP do Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, uprzejmie informujemy, że list został odczytany podczas obrad plenarnych Zjazdu i był przedmiotem dyskusji. W jej wyniku podjęto w tajnym głosowaniu decyzję o dalszej przynależności SBP do PRON. Delegatom zadano dwa pytania:

1. Czy jesteś za wystąpienie SBP z PRON?
2. Czy jesteś za pozostaniem SBP w PRON?

Na 171 głosujących delegatów i członków honorowych większość opowiedziała się za pozostaniem SBP w PRON.

Pragniemy podkreślić, że w przyjętym przez Zjazd *Programie SBP na lata 1989-1993* do głównych kierunków dążeń zaliczono „ukształtowanie i funkcjonowanie Stowarzyszenia jako organizacji w pełni samorządnej, nie przyporządkowanej żadnym interesom pozabibliotekarskim, gwarantującej członkom o różnych orientacjach swobodę działania w ramach zapisów statutu”¹.

Wśród najważniejszych celów w sferze spraw wewnątrzorganizacyjnych umieszczono w programie zapis mówiący, że „Stowarzyszenie jako organizacja otwarta dla wszystkich pracowników związanych z bibliotekarstwem i informacją naukową dążyć będzie zarówno do pozyskania nowych członków, jak i stwarzania motywacji do powrotu tym, którzy z różnych powodów zrezygnowali z członkostwa”².

Głęboko przekonani o potrzebie zjednoczenia wysiłków wszystkich bibliotekarzy w działaniu na rzecz rozwiązywania problemów naszego zawodu i środowiska, wyrażamy nadzieję, że zarówno Państwo jak i pozostali sygnatariusze listu do Krajowego Zjazdu Delegatów SBP będą współpracować ze Stowarzyszeniem w realizacji jego statutowych celów.

Z poważaniem
Za Zarząd Główny SBP Przewodniczący
(—) Stanisław Czajka

¹ Zob. s. 94.

² Zob. s. 95.

**WPLYW USTAWY O SAMORZĄDZIE TERYTORIALNYM
NA ZMIANĘ STATUSU BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ.
OPINIE — POSTULOWANE KIERUNKI ZMIAN¹**

Zasadne jest obecnie pytanie, czy to, co było dotychczas przedmiotem troski państwa, będzie akceptowane i utrzymywane przez samorządy. Dopóki nie ma takiej pewności, zgłaszane są obawy, czy samorządy terytorialne zechcą spełniać np. obowiązki w zakresie stworzenia warunków dla powszechnej dostępności społeczeństwa do książki. W związku z tym nie można pomijać opinii bibliotekarzy na temat wpływu ustawy o samorządzie terytorialnym na zmianę statusu biblioteki publicznej oraz postulatów stworzenia odpowiednich zabezpieczeń natury: prawnej, organizacyjnej oraz finansowej.

Istnieje całkowita zgodność co do tego, że należy w ustawie o samorządzie terytorialnym zawrzeć zapis mówiący o obowiązku utrzymania przez samorząd terytorialny biblioteki publicznej. Również nie ma rozbieżności na temat istnienia bibliotek samorządowych na szczeblu podstawowym i sprawujących nad nimi nadzór merytoryczny, metodyczny i organizacyjny bibliotek państwowych. Istnieją natomiast sprzeczne opinie dotyczące organizacji biblioteki wojewódzkiej: czy biblioteka wojewódzka ma funkcjonować razem z księżnicą, czy bez? Dalsze pytania dotyczą losu bibliotek rejonowych. Różne są także koncepcje dotyczące finansowania bibliotek publicznych.

Propozycje prawnych rozstrzygnięć w tych kwestiach sprowadzają się do konkretnych zmian niektórych postanowień ustawy z dn. 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach. Zmiany te muszą zostać poprzedzone wprowadzeniem w życie ustawy o samorządzie terytorialnym. Nie jest to pierwszy przypadek zmian przepisów ustawy o bibliotekach wprowadzanych przez inne ustawy².

Z uwagi na to, że biblioteki działały i działać będą niezależnie od istniejących systemów społeczno-politycznych, wyeliminować należy sformułowanie w art. 1 ust. 1 mówiące, że biblioteki służą „socjalistycznemu wychowaniu społeczeństwa”.

Skreślony powinien być również art. 2 ust. 2 odnoszący się do dawnej Centralnej Rady Związków Zawodowych i możliwości włączenia bibliotek zakładowych do ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. Biblioteki zakładowe weszły bowiem w skład ogólnokrajowej sieci bibliotecznej na podstawie *Wytycznych Nr 1 Ministra Kultury i Sztuki z dnia 5 marca 1987 r. w sprawie działalności i organizacji bibliotek zakładowych* (Dz. Urz. MKiS nr 1 poz. 9).

Proponuje się także skreślić przepis dotyczący obowiązku zatwierdzania przez organ nadzoru bibliotecznego regulaminu koła przyjaciół biblioteki (art. 8 ust. 2).

Podobnie wymóg zatwierdzania regulaminu Państwowej Rady Bibliotecznej przez Prezesa Rady Ministrów (art. 10 ust. 4) powinien być przekazany do kompetencji Ministra Kultury i Sztuki.

Ponad 20-letnia praktyka realizacji ustawy o bibliotekach wykazała, że nierealne jest spełnianie przez Ministra Kultury i Sztuki nadzoru nad stosowaniem przez ogólnokrajową sieć biblioteczną zasad określonych w art. 16 ust. 1. Słuszne jest natomiast utrzymanie upoważnienia Ministra Kultury i Sztuki do ustalania tych zasad w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami.

Przechodząc do propozycji nowelizacji rozdziału 7 dotyczącego bibliotek publicznych, zaznaczyć należy przede wszystkim konieczność zmiany art. 23 ust. 2 poprzez nadanie mu następującego brzmienia: „Biblioteki publiczne dzielą się na:

- 1) biblioteki publiczne stopnia podstawowego (gminne, miejskie) zakładane i utrzymywane przez samorządy terytorialne,
- 2) wojewódzkie i miejskie biblioteki publiczne zakładane i utrzymywane przez wojewodów”.

Istotne jest również dodatnie tu nowego ustępu: „Organy, o których mowa w ust. 2 obowiązane są zapewnić bibliotekom publicznym odpowiednie warunki działania i rozwoju”.

¹ Pełny tekst referat L. Bilińskiego pt. *Biblioteki publiczne w warunkach samorządu terytorialnego*. Postulaty, opinie zob. „Por. Bibl.” 1990 nr 1-3.

² Zmian w zapisach ustawy z dn. 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach dotychczas dokonały:

a) Ustawa z dnia 26 kwietnia 1984 r. o upowszechnianiu kultury oraz o prawach i obowiązkach pracowników upowszechniania kultury. „Dz. U.” nr 26, poz. 129, art. 38;

b) Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancji wolności sumienia i wyznania. „Dz. U.” nr 29, poz. 155, art. 38;

c) Ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o zmianie uprawnień do wydawania aktów wykonawczych. „Dz. U.” nr 35, poz. 192, art. 30.

Dla możliwie precyzyjnego zdefiniowania funkcji wojewódzkiej i miejskiej biblioteki publicznej i zapewnienia jej źródeł finansowania proponuje się w art. 27 ust. 2 wyraźnie zaznaczyć: „Wojewódzka i miejska biblioteka publiczna utworzona przez wojewodę, w porozumieniu z Ministrem Kultury i Sztuki, spełnia następujące zadania:”.

W czasie dyskusji merytorycznej zorganizowanej w IKiCz-u BN w dn. 17.1.1990 r. wszyscy jej uczestnicy wypowiedzieli się za utrzymaniem wojewódzkiej i miejskiej biblioteki publicznej, bez wydzielenia z niej działu terenowego i tworzenia odrębnej wojewódzkiej biblioteki publicznej. Chociaż dla tej koncepcji nie znaleziono oponentów, to jednak trzeba się liczyć z tendencją do powoływania wojewódzkich bibliotek publicznych i wydzielania książnic. Tendencja ta wynika głównie z tego, że na sponsora książnicy łatwiej jest pozyskać prezydenta miasta niż wojewodę. Stąd proponuje się w art. 27 ust. 3 zawrzeć następujące stwierdzenie: „Działalność wojewódzkiej i miejskiej biblioteki publicznej określona w ust. 2 finansowana jest ze środków wojewody oraz wspomagana w miarę potrzeby z budżetu centralnego Ministerstwa Kultury i Sztuki”. Powoduje to skreślenie dawnego art. 27 ust. 3, traktującego o nieistniejących już od 1975 r. bibliotekach powiatowych.

Silniejsze zaakcentowanie funkcji wojewódzkiej i miejskiej biblioteki publicznej jako ogniwa opieki instrukcyjno-metodycznej i organizacyjnej dla bibliotek komunalnych, zakładowych i innych, implikuje potrzebę uzupełnienia art. 27 ust. 2 o dwa punkty w następującym brzmieniu:

6) określanie kierunków rozwoju bibliotek i czytelnictwa w regionie; badanie potrzeb czytelniczych mieszkańców,

7) udzielanie bibliotekom zakładowym i szpitalnym pomocy organizacyjnej, instrukcyjnej i metodycznej”.

Dalsze zmiany, które należałoby wprowadzić w związku z ustawą o samorządzie terytorialnym to rozszerzenie dostarczania bibliotekom egzemplarzy obowiązkowych druków i nagrań. Jeżeli proponowane poprawki uzyskują akceptację, będzie można w stosunkowo krótkim czasie dokonać nowelizacji zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dn. 2 sierpnia 1968 r. w sprawie dostarczania bibliotekom obowiązkowych egzemplarzy druków i nagrań dźwiękowych.

Lucjan Biliński

OGÓLNOPOLSKIE SEMINARIUM NT.
„DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH
W WARUNKACH SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO”
(WARSZAWA, 23.2.1990 r.)

Do udziału w seminarium zorganizowanym przez SBP, MKiS oraz BN zaproszeni zostali przedstawiciele: bibliotek publicznych ze wszystkich województw, BN, Sekcji Bibliotek Publicznych ZG SBP. Reprezentowane były resorty: kultury i sztuki oraz edukacji narodowej, a także Komisja Kultury i Środków Masowego Przekazu Sejmu RP.

Zebranie otworzył dyrektor BN i przewodniczący SBP S. Czajka, który do głównych celów seminarium zaliczył omówienie przewidywanych skutków ustawy o samorządzie terytorialnym dla działalności bibliotek publicznych oraz przedyskutowanie sposobów ich przystosowania się do nadchodzących zmian. Obradom przewodniczyli: L. Biliński (MKiS), B. Lamch (WBP w Wałbrzychu, przewodniczący Sekcji Bibl. Publ. ZG SBP) i J. Wołosz (BN).

W części referatowej znalazły się dwa wystąpienia: J. Kołodziejkiej (Biblioteki wobec samorządów terytorialnych) oraz L. Bilińskiego (Wpływ ustawy o samorządzie terytorialnym na zmianę statusu biblioteki publicznej. Opinie — postulowane kierunki zmian). Poniżej sygnalizujemy główne wątki dyskusji, pomijając te głosy, które były bezpośrednio związane z tematem seminarium.

Jadwiga Wojciechowska (MBP w Brodnicy) zwracając uwagę na rolę dawnych bibliotek powiatowych, które w wielu województwach zachowały funkcję ogniwa pośredniego między biblioteką wojewódzką a bibliotekami gminnymi i miejskimi (sprawują opiekę instrukcyjną, metodyczną i organizacyjną), opowiedziała się za uwzględnieniem tej funkcji w nowych rozwiązaniach organizacyjnych.

Ta sama dyskusantka oraz Jan Burakowski (MBP w Sierpcu) wystąpili w obronie punktów bibliotecznych. Zdaniem J. Wojciechowskiej problem punktów bibliotecznych rozwiązałoby systemowe uregulowanie zasad naliczania i waloryzowania nagród dla kierowników tych placówek. J. Burakowski ukazał przypuszczalny proces spadku czytelnictwa i ograniczania zasięgu oddziaływania najpierw bibliotek gminnych, a później wojewódzkich, jako nieuniknionych następstw ewentualnego zlikwidowania punktów bibliotecznych.

Omówione w referacie L. Bilińskiego propozycje przekształceń organizacyjnych bibliotek publicznych nie wzbudziły większych kontrowersji. Własną koncepcję, polegającą na przekazaniu przez państwo księgozbiorów bibliotek w depozyt samorządom, przedstawił Tadeusz Zarzębski (IKiCz BN).

Dyskutanci zwracali uwagę na zagrożenia związane z wprowadzeniem samorządu terytorialnego, opowiadali się za ewolucyjnymi przekształceniami zarówno w sferze finansowania bibliotek jak i doboru kadry. Powołując się na doświadczenia Europy Zachodniej, a także na polskie przykłady z okresu międzywojennego, wskazywano (J. Burakowski, Barbara Mardyla — WBP Nowy Sącz, Wojciech Szymanowski — WBP Kielce) na konieczność finansowego wsparcia działalności kulturalnej przez państwo (dofinansowywanie placówek samorządowych, powoływanie i utrzymywanie placówek państwowych).

Do istotnych zagrożeń zaliczył J. Burakowski słabą znajomość zasad funkcjonowania bibliotek i przepisów prawnych z tym związanych wśród pracowników administracji terenowej i zaproponował, by opublikować dla nich informator omawiający te sprawy. Zwrócił także uwagę na brak badań i opracowań dotyczących ekonomiki i racjonalizacji pracy bibliotecznej. Podejmując ten wątek, Helena Zarachowicz (Bibl. Publ. m.st. Warszawy) skierowała pod adresem IKiCz-u postulat przygotowania i upowszechnienia odpowiednich rozwiązań.

Optymistyczną wizję kondycji finansowej i rozwoju działalności bibliotek publicznych w warunkach samorządności przedstawił S. Krzywicki (WiMBP Szczecin), który jednocześnie podkreślił konieczność dążenia do uzyskania przez bibliotekę właściwej pozycji w środowisku, skupienia wokół niej użytkowników i twórców kultury.

Posłanka Marianna Borawska (Słupsk) zwróciła uwagę na potrzebę zainteresowania posłów i senatorów sprawami kultury i włączania się do wyborów samorządów.

W większości wypowiedzi podejmowano polemikę z niektórymi stwierdzeniami referatu J. Kołodziejkiej. Nie zgadzano się z podziałem na martwą „kulturę urzędową” (np. biblioteki) i żywe ruchy alternatywne (np. skupione wokół Kościoła), ani z oceną powojennej działalności bibliotek publicznych, uznanych przez referentkę za narzędzie indoktrynacji politycznej. Dla T. Zarzębskiego sieć tych placówek jest bezspornym osiągnięciem okresu powojennego. Powołując się na badania kościelne S. Krzywicki zwrócił uwagę, że odsetek użytkowników bibliotek publicznych jest zbliżony do wskaźnika stałej frekwencji w kościołach.

Seminarium nie wyczerpało wszystkich spraw związanych z funkcjonowaniem bibliotek w warunkach samorządowych. Zarówno referaty, jak i dyskusja pozwoliły jednak na pewne uporządkowanie problemów i wymianę poglądów. Udział w seminarium przedstawicieli wszystkich województw dał potencjalne możliwości przeniesienia dyskusji w tzw. teren.

Juliusz Wasilewski

STANOWISKO STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH W SPRAWIE FUNKCJONOWANIA BIBLIOTEK W WARUNKACH SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Zapoczątkowany proces przebudowy kraju ogarnia coraz to nowe dziedziny. Przekształceniu ulegają struktury zarządzania państwem, formy życia społecznego, zasady funkcjonowania gospodarki narodowej. Pogłębia się proces upodmiotowienia społeczeństwa, które coraz pełniej uczestniczy w tworzeniu ogniw władzy i decyduje o demokratycznym kierowaniu państwem.

Ustawa o samorządzie terytorialnym wraz z innymi aktami prawnymi utwierdzającymi podmiotowość społeczeństw lokalnych stwarza nowe warunki również dla funkcjonowania

bibliotek. W rezultacie nastąpią zmiany w systemie zarządzania i organizacji sieci bibliotecznych. Dotyczy to przede wszystkim bibliotek publicznych, a także pedagogicznych, szkolnych i zakładowych.

W sytuacji uzależnienia od społeczności lokalnych biblioteki muszą w jak najpełniejszym stopniu dostosować swą działalność w zakresie usług bibliotecznych do potrzeb obecnych oraz przewidywanych. Tylko w ten sposób będą mogły zdobyć akceptację obsługiwanego środowiska i zarazem sponsora.

Nieodzowne też będzie pozyskanie dla spraw książki i czytelnictwa silnych sojuszników w środowisku. Wsparcie ze strony społeczności lokalnej umożliwi bibliotece wzbogacenie zakresu i form współpracy środowiskowej, a zwłaszcza rozwijanie tych usług, które cieszą się wśród użytkowników największym powodzeniem. Biblioteki stanowią podstawową sieć placówek kształcenia ustawicznego. Udostępniają bezpłatnie wartościową literaturę wszystkim grupom wiekowym i zawodowym, w mieście i na wsi. Ponadto już dziś oferują dostęp do zbiorów fonograficznych (płyty gramofonowe, kasety magnetofonowe, kasety wideo), ikonograficznych (obrazy, grafikę, reprodukcje), organizują kursy języków obcych, kursy wiedzy specjalistycznej oraz świadczą usługi techniczne (reprografia, fonografia itd.). Bogate zbiory informacyjno-naukowe bibliotek dają wszystkim zainteresowanym praktycznie nieograniczony dostęp do informacji, w tym szczególnie regionalnej. Oczekiwać należy, że akceptacja ze strony środowiska umożliwi każdej bibliotece dalsze rozwijanie funkcji: kulturowej, oświatowej, informacyjnej. Musi to być celem i ambicją każdej biblioteki.

Wzrostowi koniecznej samodzielności, inwencji i inicjatywy bibliotek na wsi i w nieście towarzyszyć będą zmiany w organizacji sieci bibliotek publicznych. W nowych warunkach nasilać się może tendencja do osłabienia funkcjonalnej więzi z bibliotekami wyżej zorganizowanymi. Jeśli proces taki zaistnieje, do bibliotek należy powstrzymanie się od posunięć nazbyt radykalnych, czuwanie, aby proces ten postępował stopniowo, w miarę stabilizowania się bibliotek w gminach oraz pojawienia się i umocnienia służb bibliotecznych na poziomie związków komunalnych gmin i miast, czyli szczebla pośredniego między gminą a województwem.

Należy dołożyć wszelkich starań, aby w wyniku zbyt pospiesznych, nie dość przemyślanych decyzji nie doszło do redukcji sieci bibliotek publicznych. Badania wykazują, że oddziaływanie bibliotek nie sięga na tereny dalsze niż w promieniu 3 km. W polskich warunkach, tj. przy słabo rozwiniętej komunikacji publicznej i prywatnej, złym stanie dróg i rozproszeniu osiedli wiejskich, redukcja równałaby się pozbawieniu okolicznych mieszkańców dostępu do niejednokrotnie jedynej w zasięgu kilku kilometrów placówki kulturalnej. Poważny dorobek, jakim jest utworzona po wojnie sieć bibliotek publicznych gwarantująca każdemu obywatelowi, przynajmniej w podstawowym zakresie, dostęp do kultury, wymaga ochrony przez ustawowe zabezpieczenie go przed rozbiciem i dezorganizacją.

Oczekuje się, że w odniesieniu do bibliotek publicznych państwo nie zrezygnuje z działań interwencyjnych i — podobnie jak to jest w krajach, w których system samorządowy od dawna stanowi podstawę ładu demokratycznego — będzie partycypować w kosztach utrzymania bibliotek w stopniu umożliwiającym efektywne ich funkcjonowanie.

W nowych warunkach nie można zrezygnować z działań wyspecjalizowanych służb, których zadaniem jest m.in. kształcenie i doskonalenie zawodowe kadry, pomoc metodyczna i organizacyjna, zaopatrywanie placówek w sprzęt i urządzenia techniczne oraz w druki biblioteczne, organizowanie działalności międzybibliotecznej (system wypożyczeń międzybibliotecznych oraz usług informacyjnych i bibliograficznych) itp.

Do tej pory zapleczem metodyczno-informacyjnym i zaopatrzeniowym bibliotek publicznych w gminach i miastach są biblioteki publiczne stopnia wojewódzkiego. W związku jednak z nową sytuacją administracyjno-prawną konieczne będą nowe rozwiązania organizacyjne dla zapewnienia kontynuacji działań i funkcji pełnionych przez obecne wyspecjalizowane zaplecze metodyczno-techniczne. Bezwzględne zajęcie się przez Ministerstwo Kultury i Sztuki rozstrzygnięciem tego niezwykle ważnego problemu może uchronić biblioteki publiczne od znalezienia się w pewnym momencie bez pomocy, jaka obecnie, dobrze zorganizowana, funkcjonuje z pożytkiem dla placówek.

Utrzymanie bibliotekarstwa publicznego na względnie dobrym poziomie będzie wymagało stosowania wielu różnych środków, w tym prawnych. Konieczne jest opracowanie i przyjęcie przepisów prawnych, które regulowałyby parametrycznie organizację i funkcjonowanie bibliotek publicznych, nakładając na władze lokalne obowiązek zapewnienia obywatelom określonych usług bibliotecznych i informacyjnych.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich apeluje do Senatu, Sejmu, Ministerstwa Kultury i Sztuki, działaczy samorządowych, a także do wszystkich pracowników bibliotek publicznych oraz opinii społecznej o wzięcie pod uwagę powyższych problemów w pracach nad nowym kształtem struktur państwowych i samorządowych. Jednocześnie, mając możliwość odwołania się do wiedzy, praktyki i doświadczenia profesjonalistów Stowarzyszenie deklaruje chęć i gotowość udziału bądź pomocy w pracach nad szczegółowymi rozwiązaniami prawnymi i organizacyjnymi, których wymaga funkcjonowanie bibliotek publicznych w warunkach głębokich przeobrażeń dokonujących się w kraju.

Zarząd Główny SBP

MARIA BIELAWSKA
(1901-1989)

Żyjąc w trudnych i burzliwych czasach współczesnych szczególnie mocno odczuwamy niepewność własnego jutra, jak i bliżej nieokreśloną przyszłość wartości, którym służymy. W takich chwilach odczuwa się szczególnie dotkliwie brak tych, którzy mogliby pomóc i życzliwie poradzić.

Dla bibliotekarzy tarnowskich osobą o najwyższym autorytecie zawodowym i moralnym była kustosz Maria Bielawska.

Jakże podołać zadaniu zaprezentowania środowisku bibliotekarzy jednej z najwspanialszych postaci — godnie i mądrze tworzących podwaliny pod bibliotekarstwo powszechne na Ziemi Bocheńskiej i przez 33 lata kierującej pracą Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Jana Wiktora (od 1975 r. — Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bochni)?

Kierowanie PBP w Bochni powierzono Pani Marii jako wieloletniej nauczycielce w dn. 1.4.1946 r. Przystąpiła do pracy z zapałem nie mniejszym niż ten, który od 1920 r. wkładała w działalność pedagogiczną, wychodzącą znacznie poza typowy (niemały zresztą) zakres obowiązków nauczycielki wiejskiej. Jej uczniowie doskonalili się w zespołach artystycznych, samokształceniowych, zdobywali niezbędną wiedzę o świecie, uczyli się sięgać po książkę.

Najpełniej talent pedagogiczny Pani Marii ujawnił się w Szczawnicy, gdzie przyszło Jej, jako młodej nauczycielce, pracować przez kilka lat. Zostawiła tam sporą część swojego serca. Jak wspominała — „urodzona na równinach w Strzelcach Wielkich (b. pow. Brzesko) — stanęła oko w oko z wieloma ścianami — nie tylko skalnymi”. Pokonała je, zyskując przyjaźń i szacunek ludzi, głównie uczniów, którzy jeszcze w latach 70. odwiedzali swoją nauczycielkę, uświetniając m.in. niektóre uroczystości biblioteczne w Bochni występami kapeli góralskiej.

Szczawnicki epizod pracy M. Bielawskiej znalazł swój literacki portret w *Orce na ugorze* Jana Wiktora, którego imię — zaprzyjaźniona z pisarzem dyrektorka — nadała bibliotece w Bochni prawie 40 lat później. Za Jej też sprawą bocheńska biblioteka posiada interesujący gabinet pamięci J. Wiktora, w którym zgromadzono część mebli i osobistych pamiątek z krakowskiego mieszkania pisarza, a także listy pisane przez J. Wiktora do M. Bielawskiej. Ich adresatka zebrała i przy współpracy z bibliotekarzami bocheńskimi przygotowała do druku rozproszone w czasopiśmie *Reportaże śląskie* J. Wiktora.

Zawsze porywała się na rzeczy wielkie i niemal niemożliwe. Kiedy objęła kierownictwo Powiatowej Biblioteki Publicznej w domu zamieszkałym przez wielu lokatorów, w dwuizbowym lokalu ze stolikiem podpartym cegłą i wypożyczalnią książek „przez okienko”, nikt nie dałby wiary, że po latach żmudnych zabiegów, starań, remontów i rozbudowy, stworzy jedną z najpiękniejszych placówek bibliotecznych w kraju.

A przecież energia M. Bielawskiej zwrócona była na wiele pól działania. Głównym zadaniem PBP było tworzenie sieci bibliotek wiejskich (gminnych i gromadzkich). Pani Maria z wielką sumiennością przystąpiła do tworzenia sieci terenowej. Każda nowa placówka wiejska sprawiała założycielce radość, ale i przysparzała problemów w pracy. Dla ich organizatorki znaczenie miał jedynie fakt, że ludzie mają dostęp do książki.

Z entuzjazmem odnotowywała w kronikach bibliotecznych fakty otwierania nowych bibliotek, opisywała przebieg tych uroczystości przeżywanych przez prostych ludzi z ogromnym wzruszeniem i radością.

Do reorganizacji administracyjnej sieć bibliotek założona przez M. Bielawską liczyła w powiecie bocheńskim 41 placówek i 122 punkty biblioteczne. Ich twórczyni rozumiała, że książce trzeba pomóc, aby mogła dać czytającemu jak największe korzyści. I tak zaczęła się prawdziwa walka o rząd dusz nad czytelnikiem.

Głód słowa polskiego i książki był ogromny na wsi, która przez całe lata była upośledzona pod względem dostępu do kultury i oświaty. Jakże cieszyła Panią Marię ta zmiana i fakt, że można ludziom przybliżyć dobro, jakim jest książka.

Do PiMBP w Bochni oraz placówek wiejskich docierali nauczyciele poloniści, dziennikarze, pisarze, aktorzy, muzycy, historycy sztuki, naukowcy, lekarze, działacze społeczni — słowem ci, którzy mogli znacznie poszerzyć wiedzę słuchaczy, przybliżyć istotne problemy praktyczne i tendencje w sztuce czy literaturze. Pomógł tym wędrownikom bibliobus bocheńskiej biblioteki, który był pierwszą w Polsce biblioteką na kółkach. Dzięki niemu stworzono objazdową sieć punktów bibliotecznych związaną z solidną propagandą wypożyczanej literatury. W tej pracy — działacza oświatowego propagującego książkę — czuła się M. Bielawska najlepiej i wykonywała ją z głębokim przeświadczeniem, że jest to zbliżanie się do modelu propagowanego przez Helenę Radlińską. Z radością tym większą przyjęła w 1975 r. nagrodę Jej imienia.

Maria Bielawska uczestniczyła także w trudnym eksperymencie organizacyjnym, któremu patronowało Ministerstwo Kultury i Sztuki. Otóż w l. 1957-1964 kierowała placówką o nazwie: Biblioteka — Dom Kultury. Był to prawdziwy kombinat kulturalny, propagujący wiedzę od dobrych manier począwszy (zajęcia prowadziła b. ziemianka spod Bochni) poprzez teatr, działalność hobbystów, plastyków, pracę Koła Młodych Twórców, gdzie m.in. aspirujący wówczas do literatury I. Iredyński i B. Loebel prezentowali swoje utwory w wydanej przez Bibliotekę publikacji.

W tak wszechstronnie prowadzonej placówce każdy mógł coś znaleźć dla siebie, nic więc dziwnego, że Biblioteka stała się pierwszym salonem miasta, a styl pracy przyciągał dziennikarzy, studentów, bibliotekarzy oraz liczne delegacje, nierzadko zagraniczne.

Do dzisiaj zresztą — dzieło serca i umysłu Marii Bielawskiej — Bocheńska Biblioteka przyciąga ludzi i nadal fascynuje. Dzięki wybitnej pracowitości, talentom organizacyjnym, konsekwencji działania i wyobraźni mogła M. Bielawska zdziałać i osiągnąć tak wiele. Praca była Jej powołaniem i miłością. W Jej poczynaniach — oczywiście — musiało uczestniczyć wielu ludzi, a głównie zespół pracowników Biblioteki, dla których była zarówno przełożoną, koleżanką, jak i świetnym wychowawcą. Odmieniała ludzi, fascynowała (jeśli taka fascynacja im odpowiadała) rolę, jaką mogą odegrać dzięki upowszechnianiu czytelnictwa, wymagała olbrzymiego wysiłku i solidności, ale także umiała dawać satysfakcję nawet z drobnych osiągnięć, chętnie podkreślała dobre cechy wyróżniające pracownika. Kochała ludzi młodych i chętnie z nimi — mimo często odmiennych poglądów — rozmawiała i dyskutowała, zawsze szanowała innych.

Miałam to szczęście, że była moją pierwszą przełożoną i mimo, że przyszedłam do Biblioteki „na chwilę”, dzięki niezwykłej osobowości M. Bielawskiej związałam się (chyba na trwałe) z zawodem.

Przeglądając opasłe tomy Kroniki Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bochni zapisane ręką M. Bielawskiej, stanowiące dokument tych już mocno odległych lat — za-

stanawiała się, kiedy to robiła. Będąc już na emeryturze (od sierpnia 1978 r.) podjęła się pracy nad zebraniem i wydaniem tzw. „Księgi wspomnień” i jak wszystko co sobie założyła, zdążyła ukończyć. Pozostawiła 2 tomy niezwyklego dokumentu niemal o 700 działaczach społecznych, bibliotekarzach i kierownikach punktów bibliotecznych z dawnego powiatu bocheńskiego.

Imponująca aktywność i dalekowzroczność. Liczne publikacje i współpraca z czasopismami (fachowymi i lokalnymi) sprawiły, że nazwisko Jej kojarzyło się jednoznacznie. Sama także po mistrzowsku umiała propagować czytelnictwo i biblioteki za pośrednictwem prasy, radia i telewizji.

Mimo tak bogatej pracy zawodowej znajdowała czas i siły na działalność społeczną. Dość wspomnieć, że była przez 4 kadencje radną MRN w Bochni, założycielką i wieloletnim społecznym prezesem Spółdzielni Mieszkaniowej, działała w Zjednoczonym Stronnictwie Ludowym.

Szczególnym jednak sentymentem i szacunkim otaczała działalność Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, którego została honorowym członkiem. Niewątpliwie dobrze zapisała się w pamięci wielu działaczy SBP, gdyż nie tylko uczestniczyła w pracach zarządu, ale ciągle miała wiele do powiedzenia na zjazdach i konferencjach o problemach bibliotekarzy, szczególnie tych najmniej dostrzeganych, pracujących na wsi.

Za tę przebogatą działalność M. Bielawska była wielokrotnie odznaczana najwyższymi odznaczeniami i tytułami. Otrzymała m.in.: Order Sztandaru Pracy II klasy, Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, tytuł „Zasłużony dla Kultury Narodowej”, Nagrodę im. Heleny Radlińskiej II stopnia; medale: Za Mądrość i Dobrą Robotę, Za zasługi dla Ruchu Ludowego, Zasłużony dla Województwa Krakowskiego i Tarnowskiego, Odznakę Zasłużonego Działacza Kultury, Odznakę Honorową Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i wiele innych.

Dla dobra bibliotekarstwa fenomen pracy Marii Bielawskiej winien znaleźć szerokie opracowanie.

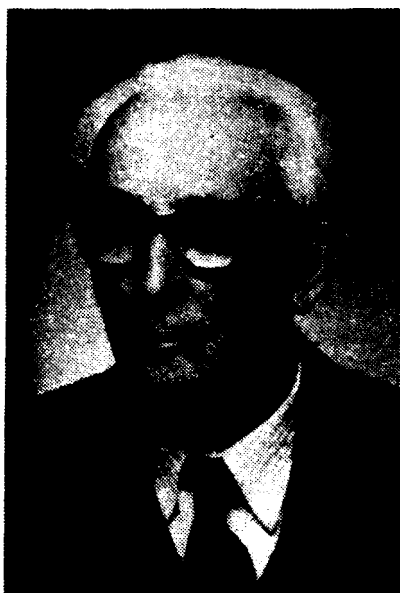
Zmarła 15.5.1989 r.; na cmentarzu w Bochni żegnały Ją tłumy bibliotekarzy, czytelników, liczni przedstawiciele władz.

Pozostała — przeżywszy 88 lat — na wieczny spoczynek na ziemi, której dała z siebie wszystko, ale i pozostawiła przepiękną i trwałą spuściznę.

Zofia Rogowska

Maszynopis wpłynął do Redakcji 28 sierpnia 1989

JÓZEF KORPAŁA
(1905—1989)

Wieczorem 23.5.1989 r. odszedł od nas na zawsze doc. dr Józef Korpała — wybitny bibliotekarz, organizator i długoletni dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej oraz sieci bibliotek publicznych w Krakowie, teoretyk i historyk bibliografii, historyk literatury, aktywny działacz

społeczno-oświatowy, żarliwy propagator kultury, honorowy członek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, współpracownik wielu redakcji, zespołów naukowych i gremiów konsultacyjnych*.

Urodził się 12.3.1905 r. we wsi Damianice k. Bochni w wielodzietnej rodzinie kolejarskiej Pawła Korpały i Marii z Kmieciaków. Wychowywał się w Bochni, gdzie uczęszczał do szkoły podstawowej (ludowej) i ukończył gimnazjum. Od najmłodszych lat ujawniał szerokie zainteresowania i żywy temperament społeczny. W gimnazjum bocheńskim uczestniczył aktywnie w zespołach samokształceniowych, krajoznawczych i w działalności harcerskiej. Rok przed maturą debiutował artykułami krajoznawczo-etnograficznymi o grodzisku historycznym w Łapczycy oraz o kapliczkach i krzyżach przydrożnych w ziemi bocheńskiej, zamieszczonymi w czasopiśmie krajoznawczym *Orli Lot* z 1923 r. W latach 1924-1929 studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Podstawowy kierunek zainteresowań — filologię polską — poszerzył o studia historyczne oraz historii kultury i sztuki. Równoległe ze studiami prowadził ożywioną działalność społeczną: był członkiem Starszego Harcerstwa, Bratniej Pomocy Słuchaczy UJ, działaczem Związku Polskiej Młodzieży Demokratycznej i Koła Polonistów UJ. Na łamach krakowskiego *Kuriera Literacko-Naukowego* z 1926 r. (znanego dodatku do *Ilustrowanego Kuriera Codziennego*) publikował artykuły okolicznościowe, w *Ruchu Literackim* z 1927 r. — przyczynki historyczno-literackie, w *Silva Rerum* (1927-1928) — szkice historyczno-bibliograficzne i bibliologiczne. W katowickim dzienniku *Polska Zachodnia* zamieszczał przeglądy nowości wydawniczych pt. *Gawędy i refleksje* i *Listy z Krakowa* oraz przedstawiał sylwetki krakowskich pisarzy w cyklu *Kraków literacki*.

Obok studiów i działalności publicznej zdobywał doświadczenie bibliotekarskie jako wolontariusz w Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie (1928). W tym też czasie (1927) zgłosił akces do Związku Bibliotekarzy Polskich i Towarzystwa Miłośników Książki. Nawiązane wówczas kontakty i przyjaźnie z wybitnymi przedstawicielami zawodu bibliotekarskiego (E. Kuntzem, A. Birkenmajerem, K. Dobrowolskim, J. Gryczem, A. Barem, W. Pocięchą, K. Piekarskim) i literackiego (J. Wiktorem) odegrały istotną rolę w rozwoju Jego zainteresowań zawodowych i naukowych. W tematyce publikacji tego okresu ujawniły się podstawowe nurty późniejszych zainteresowań: historia literatury, bibliotekarstwo i bibliografia, problematyka oświatowo-pedagogiczna.

Jesienią 1929 r. J. Korpała podjął pracę w redakcji toruńskiego *Dnia Pomorskiego*, lecz z końcem roku wrócił do Krakowa. W marcu 1930 r. objął funkcję referenta prasowego i redaktora tygodnika *Front Zachodni* wydawanego przez Związek Obrony Kresów Zachodnich w Poznaniu. Lecz i tu nie zabawił długo. W czerwcu 1930 r. przeniósł się do Warszawy, gdzie objął funkcję redaktora tygodnika Związku Strzeleckiego *Strzelec*, a w maju 1931 r. został instruktorem oświatowym w tymże Związku. W czerwcu tego roku ukończył studia polonistyczne uzyskując dyplom doktorski. W sierpniu zawarł związek małżeński z dr Franciszką Kalicińską, bibliotekarką Biblioteki Jagiellońskiej.

Na łamach *Strzelca* i *Pracy Strzeleckiej* publikował artykuły dotyczące wychowania obywatelskiego, metodyki pracy świetlicowej i kulturalnej, przysposobienia rolniczego i kultury czytania. Kontakty z Poradnią Biblioteczną Związku Bibliotekarzy Polskich i wybitnymi jej działaczkami (W. Dąbrowską i E. Malinowską) umożliwiły J. Korpale i Jego żonie udział w opracowaniu selekcyjnej bibliografii adnotowanej *Książka w bibliotece*. Poznanie H. Radlińskiej i zaznajomienie się z programem Studium Pracy Społeczno-Oświatowej Wolnej Wszechnicy Polskiej wpłynęły na późniejszy proces kształtowania się poglądów J. Korpały na rolę i funkcje oświatowe bibliotek publicznych w Polsce powojennej.

Jako instruktor, a od 1935 r. kierownik Wydziału Wychowania Obywatelskiego Komendy Głównej Związku Strzeleckiego, oraz wychowanek Związku Polskiej Młodzieży Demokratycznej organizował liczne konkursy i obozy szkoleniowe dla kadry instruktorskiej, głównie wywodzącej się z grona nauczycieli, współpracował z Powszechnym Uniwersytetem Korespondencyjnym, uczestniczył w realizacji programu rządowej konferencji na temat kultury wsi (1936).

* Wywiad B. Sordyłowej z doc. drem Józefem Korpałą wraz z bibliografią Jego prac z l. 1927-1979 zamieścił „Prz. Bibl.” 1980 R. 48 z. 1 s. 3-17.

Aktywny udział w przygotowaniu tzw. czwórporozumienia organizacji młodzieżowych (ZHP, ZMW „Siew”, Związek Strzelecki i OHP), występującego przeciw antydemokratycznym tendencjom w ówczesnym życiu społecznym, spowodował konieczność wycofania się z pracy w Związku Strzeleckim i powrót do Krakowa.

Jesienią 1937 r. J. Korpała objął stanowisko kierownika Oddziału Oświaty Pozaszkolnej Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego. Rozwinął wówczas aktywność organizacyjną i publicystyczną w gronie bibliotekarskim i bibliofilskim. Przy wybitnym poparciu tegoż środowiska i Towarzystwa Miłośników Książki podjął starania o organizację bibliotek samorządowych, a w szczególności o realizację uchwał Rady Miejskiej z 30.11.1920 r. dotyczących utworzenia miejskiej biblioteki publicznej w Krakowie. Rozbudzone nadzieje na realizację planu przerwała wojna. Lata okupacji spędził J. Korpała w Krakowie, zatrudniony doraźnie w jednym z zakładów przemysłu spirytusowego na peryferiach miasta. Po wyzwoleniu Krakowa spod okupacji hitlerowskiej od 1.4.1945 r. podjął pracę inspektora świetlic i uniwersytetów ludowych w Wydziale Oświaty Rolniczej Wojewódzkiego Urzędu Ziemskiego. Uczestniczył równocześnie w tworzeniu na Uniwersytecie Jagiellońskim katedry oświaty i kultury dorosłych, współpracował z czasopiśmem *Oświata i Kultura*, na łamach którego opublikował artykuły o kształceniu kadr oświatowych dla przeobrażonego społecznie kraju, o roli oświaty dorosłych w przebudowie kulturalnej, a także o znaczeniu *Dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi*.

Od 1.4.1946 r. objął — na podstawie konkursu — stanowisko dyrektora nowo powołanej Miejskiej Biblioteki Publicznej w Krakowie oraz adiunkta w Katedrze Oświaty i Kultury Dorosłych na Uniwersytecie Jagiellońskim. Z biegiem lat organizacja bibliotek i związane z nią prace zdominowały zainteresowania kulturalno-oświatowe.

Trzydziestoletnia prawie działalność zawodowa w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Krakowie (1946-1975) przyniosła w efekcie organizację od podstaw znaczącej na mapie kulturalnej miasta i kraju księżnicy miejskiej, spełniającej rolę regionalnego ośrodka informacyjno-bibliograficznego i metodyczno-szkoleniowego, budowę rozległej sieci bibliotek osiedlowych, obejmującej teren całego miasta. Budowa tej sieci, składającej się w połowie lat 70. z 2 bibliotek, 64 filii i 67 punktów, a zwłaszcza ukształtowanie optymalnego, racjonalnego modelu organizacyjno-funkcjonalnego tej sieci z zarysowaniem perspektywicznej koncepcji jej rozwoju na nadchodzące dziesięciolecie, to główny efekt wielu przemyśleń, zabiegów organizacyjnych i nieustannych starań dyrektora J. Korpały. W tym właśnie dostrzegał największą dla siebie satysfakcję.

Ten nurt obejmował również pracę nad doborem zbiorów, rozszerzaniem i przekształcaniem funkcji społeczno-oświatowych, informacyjnych i kulturotwórczych bibliotek oraz dobieraniem i przysposabianiem zespołów pracowniczych do zadań, wynikających z nowych potrzeb społecznych i wymogów cywilizacyjnych. W tym zakresie Dyrektor nawiązywał do swoich doświadczeń społeczno-oświatowych z okresu międzywojennego, pogłębianych o współczesną teorię dydaktyczno-andragogiczną.

W zróżnicowanym organizacyjnie systemie bibliotek publicznych, instytucji nie tylko gromadzących, opracowujących i przechowujących zbiory, lecz przede wszystkim informujących i popularyzujących swe zasoby — kluczową rolę wyznaczał bibliotekarzowi i jego aktywności informacyjno-pedagogicznej. Winna się ona przejawiać we wszystkich formach działania: od umiejętnego doboru zbiorów, poprzez ich celowe uporządkowanie i sprawne udostępnianie z dyskretnym, taktownym, ale skutecznym przewodnictwem po zbiorach.

Poglądy swe J. Korpała popularyzował w licznych publikacjach ogłaszanych w czasopiśmach metodycznych i bibliotekarskich, w odczytach i wystąpieniach publicznych, a nade wszystko w pracy dydaktyczno-wychowawczej wśród bibliotekarzy. Był bowiem aktywnym działaczem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (przewodniczącym ZO Kraków-Województwo w l. 1951-1972, członkiem Zarządu Głównego, wielokrotnym delegatem i aktywnym uczestnikiem komisji zjazdowych SBP w 1956 r., 1968 r. i 1975 r.; brał udział w Kongresie Kultury Polskiej w 1966 r. i in.), członkiem Rady Kultury i Sztuki przy ministrze kultury i sztuki, Rady Naukowej Biblioteki Narodowej, członkiem Kolegium Redakcyjnego *Roczników Bibliotecznych* i Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów na Bibliotekarzy Dyplomowanych przy MSzWNT. Brał także udział w Ruchu Obróńców Pokoju, w działalności Frontu Jedności Narodu oraz w lokalnych organizacjach takich

jak np. Stowarzyszenie Bochniaków. Dopelnieniem tego zaangażowania społecznego była polityczna działalność J. Korpały w PZPR.

Nie był to jednak pełny zakres Jego twórczego uczestnictwa w życiu społecznym. Zapisał swój udział w dydaktyce bibliotekarskiej: był wykładowcą liceum bibliotekarskiego, organizatorem i kierownikiem Międzywydziałowego Studium Bibliotekarskiego WSP w l. 1962-1965, wykładowcą Międzywydziałowego Studium Kulturalno-Oświatowego oraz Międzywydziałowego Studium Bibliotekoznawstwa UJ, konsultantem Państwowego Studium Oświaty Dorosłych.

W działalności naukowej wyróżnił się pionierską pracą: *Dzieje bibliografii w Polsce* (Warszawa 1969) oraz wyżniami dla bibliotekarzy publikacjami informacyjnymi, m.in. *O bibliografiach i informatorach* (Warszawa 1974), a także opracowaniami monograficznymi, np. *Karol Estreicher (st.) twórca „Bibliografii polskiej”* (Wrocław 1980). Dorobek piśmienniczy Józefa Korpały liczy blisko 700 pozycji, zadziwia nie tylko bogactwem, ale i wielokierunkowością. O nieprzeciętnej sprawności intelektualnej Autora świadczy aktywność publicystyczna po przejściu na emeryturę: w l. 1975-1989 ukazało się 31 prac, w tym 2 książki — podręcznik bibliotekarski *Bibliografia i biblioteczna służba informacyjna* (Warszawa 1979) oraz *Krótką historia bibliografii polskiej* (Wrocław 1986) w serii *Książki o książce*.

Ten znaczący dorobek organizacyjny, aktywność społeczna i naukowa znalazły liczne dowody uznania w formie nagród państwowych, resortowych i lokalnych. Wśród nich m.in.: Order Sztandaru Pracy II klasy, Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski, Medal 40-lecia Polski Ludowej, Nagroda Ministra Kultury i Sztuki II stopnia, Nagroda im. Heleny Radlińskiej, Nagroda Miasta Krakowa za upowszechnianie kultury oraz odznaka najwyższa — Zasłużony dla Kultury Narodowej, której nie zdążył już odebrać.

Jego pracowite życie dobiegło końca, 30.5.1989 r. spoczął na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Józef Zajac

Maszynopis wpłynął do Redakcji 11 września 1989

JAN BAUMGART
(1904-1989)

Dnia 17.8.1989 r. zmarł w Krakowie w wieku 86 lat prof. dr Jan Baumgart. Odszedł jeden z ostatnich bibliotekarzy pokolenia, które budowało po wojnie bibliotekarstwo polskie. Dziś, gdy Go zabrakło wśród nas, zaczynamy sobie zdawać sprawę ze znaczenia Jego działalności dla środowiska bibliotekarskiego w kraju.

Urodził się dn. 3.3.1904 r. w Wudzynku na Pomorzu, gdzie Jego ojciec posiadał gospodarstwo rolne. Gimnazjum klasyczne w Chełmnie ukończył w 1922 r., po czym rozpoczął studia wyższe na

Uniwersytecie Poznańskim uzyskując w 1928 r. dyplom magistra filozofii w zakresie historii. Na wiosnę tegoż roku rozpoczął pracę w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy, następnie w l. 1928-1931 uczył kolejno w gimnazjach w Grodzisku i w Koźmianie oraz w Seminarium Nauczycielskim w Tucholi. W 1932 r. uzyskał dyplom nauczyciela szkół średnich. W międzyczasie odbył służbę wojskową zakończoną nominacją na podporucznika rezerwy.

Dnia 1.12.1931 r. rozpoczął pracę w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu i zawodowi bibliotekarskiemu pozostał wierny przez całe życie. Przeszedł wszystkie kolejne szczeble kariery bibliotekarskiej od stanowiska prowizorycznego asystenta do dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej. Były tylko trzy krótkie przerwy w Jego pracy zawodowej: podczas kampanii wrześniowej w 1939 r., którą odbył z 70 pułkiem piechoty; następnie w 1940 r. został ewakuowany do obozu w Główniej, skąd wrócił ponownie do Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu wskutek reklamacji dyrekcji; trzecia przerwa to aresztowanie w 1944 r. i 3-miesięczny pobyt w obozie koncentracyjnym w Płaszowie.

Z powodu odmowy podpisania listy niemieckiej został wysiedlony z Poznania do Generalnej Guberni i znalazł się w Krakowie, gdzie 1.8.1941 r. podjął pracę w Bibliotece Jagiellońskiej, przemianowanej wówczas na Staatsbibliothek. Pozostał tu do końca okupacji pracując w czytelni głównej i w referacie informacji bibliograficznej. Na równi z innymi pracownikami BJ starał się o zabezpieczenie zbiorów bibliotecznych przed okupantem i aktywnie działał w podziemnym Departamencie Oświaty i Kultury.

W marcu 1945 r. powrócił do Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, by od stycznia 1948 r. znaleźć się z powrotem w Bibliotece Jagiellońskiej, tym razem już na stałe. Do Krakowa ściągnął Go ówczesny dyrektor BJ prof. Aleksander Birkenmajer, uznając w Nim najwybitniejszego bibliotekarza polskiego swego pokolenia. Jan Baumgart został wtedy zastępcą dyrektora i kierownikiem Działu Udostępniania Zbiorów. Był to okres wprowadzania w Bibliotece wielu zmian organizacyjnych i lokalowych, które na wiele lat ustaliły jej strukturę. W latach 1948-1950 zlikwidowano poczynione podczas okupacji przeróbki w gmachu i przywrócono pierwotny wygląd pomieszczeń. Została przeprowadzona reforma katalogów i opracowania zbiorów. Już jako dyrektor BJ, którym został 1.9.1955 r. (funkcję tę pełnił przez 19 lat, aż do przejścia na emeryturę) rozpoczął starania o rozbudowę gmachu. Pierwszy jej etap udało się urzeczywistnić w l. 1961-1963, dzięki inwestycjom związanym z jubileuszem 600-lecia Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Okres pracy J. Baumgarta w BJ, to czas znacznego wzrostu czytelnictwa, wzrostu zakupu literatury naukowej, rozwinięcia wymiany wydawnictw z ośrodkami zagranicznymi. Kontynuował też przedwojenną tradycję Biblioteki organizowanie wystaw, największa — pn. „Uniwersytet Jagielloński w dokumencie i książce od 1364 do 1964” — miała miejsce w 1964 r. Odchodząc na emeryturę 30.9.1974 r. Dyrektor zostawił nowoczesnie zorganizowaną Bibliotekę i wyszkolony personel, gdyż zawsze przykładął wielką wagę do systematycznego dokształcania zawodowego pracowników.

Działalność J. Baumgarta nie ograniczała się do czysto zawodowych prac związanych z bibliotekami, w których był zatrudniony. Wręcz przeciwnie, cechowała go wszechstronność zainteresowań, a jej rezultatem są osiągnięte przez niego wyniki w pracach naukowych i dydaktycznych, nie mówiąc o zakrojonej na szeroką skalę działalności społecznej. Nie sposób omówić tu wszystkiego, stąd tylko krótki zarys: doktorat uzyskał w 1945 r. na Uniwersytecie Poznańskim, docentem w Polskiej Akademii Nauk został w 1956 r., a w 1972 r. — profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był autorem ponad 230 publikacji naukowych, głównie z zakresu bibliotekoznawstwa. Zatrudniony dodatkowo w Instytucie Historii PAN w l. 1953-1968 był jednym z inicjatorów i redaktorów 18 tomów bieżącej *Bibliografii Historii Polski* obejmujących l. 1944-1967. W 1983 r. ukazał się wybór Jego prac zatytułowany *Bibliotekarstwo, biblioteki, bibliotekarze*.

Przez cały okres czynnego życia zawodowego nie opuszczała Go troska o właściwy poziom pracowników bibliotek. Zaraz po wojnie należał do organizatorów najróżniejszych kursów dokształcających i egzaminatorów praktyk międzybibliotecznych. Był jednym z orędowników wprowadzenia w bibliotekach naukowych kategorii bibliotekarzy dyplomowanych i współtwórcą Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych. Równie liczące się są Jego wyniki

w pracy dydaktycznej. W latach 1969-1975 nieprzerwanie prowadził zajęcia na Międzywydziałowym Studium Bibliotekoznawstwa UJ, związany był także z Zakładem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UJ oraz Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Kielcach.

Przez wiele lat prof. Jan Baumgart uważany był za czołowego znawcę zagadnień bibliotekarskich w kraju i często zasięgano Jego opinii. Było to możliwe dzięki szerokim zainteresowaniom Profesora. Wypowiadał się m.in. w kwestiach organizacji i modernizacji struktury bibliotek i sieci bibliotecznych; był rzeczoznawcą przy opracowywaniu założeń i projektów budowy, a także rozbudowy licznych obiektów bibliotecznych w kraju.

Był czynnym uczestnikiem wielu komisji i rad naukowych. Wymienić należy przede wszystkim Jego udział w Komisji do Spraw Bibliotek i Informacji Naukowej Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (w l. 1973-1976 Komisja Informacji Naukowej, Bibliotek, Wydawnictw i Bazy Poligraficznej Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki). Jako liczący się organ opiniodawczy miała ona, szczególnie w latach 60., wielki wpływ na kształtowanie się i rozwój bibliotek szkół wyższych.

Posiadając rozwinięty w wysokim stopniu — rzadki dziś instynkt działacza, związał się na wiele lat ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich, które stało się ważnym terenem Jego działalności i któremu poświęcił niemało swego trudu i wysiłku. Przykładał dużą wagę do pozycji Stowarzyszenia w środowisku bibliotekarskim, któremu SBP powinno być potrzebne przy rozwiązywaniu istotnych problemów zawodowych. W latach 1954-1967 był przewodniczącym Oddziału Krakowskiego SBP, od 1947 r. członkiem Zarządu Głównego, a w l. 1966-1969 jego przewodniczącym. Brał udział w pracach komitetu redakcyjnego *Przeglądu Bibliotecznego* (1955-1970). Z ramienia Stowarzyszenia uczestniczył w sesjach IFLA w latach: 1959, 1967-1970, 1972, 1973. Zajmował się historią SBP i jego działaczy oraz dniem bieżącym organizacji. Dał temu wyraz w niejednej publikacji.

Nawet to sumaryczne przedstawienie działalności Jana Baumgarta wskazuje na niezwykle pracowitość. Jego udział w rozmaitych gremiach nigdy nie był tylko formalny, zawsze aktywnie uczestniczył w obradach i doprowadzał do ustaleń, które były następnie wcielane w życie. Potrafił znakomicie organizować pracę sobie i innym, był bardzo wymagający w stosunku do współpracowników, niech świadczy fakt, że jeszcze dziś — choć minęło 15 lat od Jego przejścia na emeryturę — można w BJ usłyszeć: „dyrektor Baumgart miałby w danej kwestii takie zdanie...”.

Trzeba przyznać, że tyle zdziaławszy w ciągu długich i pracowitych lat doszedł w karierze bibliotekarskiej do wszelkich możliwych godności i odznaczeń. Za życia mógł doznać satysfakcji, jaką daje ludzkie uznanie. Wielokrotnie był nagradzany i odznaczany, m.in. Krzyżem Komandorskim OOP, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, nagrodą I stopnia im. Heleny Radlińskiej, honorowym członkostwem SBP, które wiele razy dawało wyraz swej wdzięczności i doceniało zasługi Jana Baumgarta dla organizacji.

Bardziej szczegółowe informacje związane z osobą i działalnością Profesora można znaleźć w wywiadzie B. Sordylowej (*Przegląd Biblioteczny* 1979), tam też podano najważniejsze publikacje poświęcone J. Baumgartowi.

Janina Tyszkowska

Maszynopis wpłynął do Redakcji 7 grudnia 1989

CZŁOWIEK DOBREJ ROBOTY

Na różnych polach ludzkiej działalności spotykamy jednostki, które — używając terminologii prakseologicznej — należałoby nazwać ludźmi dobrej roboty, rozumiejąc pod tym pojęciem przede wszystkim konstruktywność i celowość, a więc w konsekwencji ogólną sprawność ich dokonań¹.

Takim człowiekiem na niwie polskiego bibliotekarstwa był niewątpliwie profesor Jan Baumgart, długoletni dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, działacz Stowarzyszenia Bibliotekarzy

¹ T. Kotarbiński: *Traktat o dobrej robocie*. Wyd. 7. Wrocław 1982.

Polskich, historyk i bibliograf historii polskiej, a także dziejopis Biblioteki Jagiellońskiej i Stowarzyszenia. Należy J. Baumgart do współtwórców bibliotekarstwa polskiego, a zasługi Jego dla organizacji i rozwoju bibliotek polskich można by długo wyliczać. Zrobiła to zresztą z kronikarską rzetelnością w swoim wspomnieniu Janina Tyszkowska. Chciałabym natomiast zwrócić uwagę na pewne aspekty charakteru i osobowości J. Baumgarta, warte uprzytomnienia tym, którzy Go znali osobiście, a także tym, którzy — jak np. adepci zawodu bibliotekarskiego — będą się dowiadywać o Nim z podręczników, czasopism bibliotekarskich i literatury profesjonalnej.

Od momentu, gdy jako świeżo wypromowana absolwentka filologii polskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim podjęłam pracę w Bibliotece Jagiellońskiej w październiku 1956 r. (początkowo zresztą z powodu braku etatu na pracach zleconych przy opracowywaniu tzw. księgozbiorów zabezpieczonych), przez okres blisko 20 lat miałam możliwość przyglądania się poczynaniom dyrektora J. Baumgarta, m.in. zdawałam u Niego egzamin bibliotekarski jako sprawdzian i warunek dopuszczenia do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego przed Państwową Komisją Egzaminacyjną. Później miałam możliwość bliższej współpracy z dyrektorem z racji pełnienia przeze mnie funkcji kierowniczych (kierownika Oddziału Gromadzenia Zbiorów, następnie kierownika Oddziału Informacji Naukowej) oraz społecznych. To co zwróciło moją uwagę i zyskało wielki dla Niego szacunek, to była odpowiedzialność za każdą sprawą, której się podjął, za każdego pracownika, za instytucję, którą kierował. Miał rzadki dar dobrego organizowania pracy zespołowi pracowniczemu. Pod Jego rządami po prostu dobrze się pracowało. Dużą uwagę przywiązywał do szkolenia pracowników i wiązania ich z zawodem.

Drugą wybijającą się cechą osobowości J. Baumgarta była Jego ogromna pracowitość. Pracowitość ta miała wsparcie w rzetelności i systematyczności. Jako osobistość znana w świecie bibliotekarskim był obarczony różnymi pracami o charakterze ogólnokrajowym: brał udział w komisjach, naradach, spotkaniach, często bywał w związku z tym w Warszawie, opiniował różne projekty, m.in. dotyczące budownictwa bibliotecznego, przewodniczył różnym gremiom, m.in. Państwowej Komisji Egzaminacyjnej dla Kandydatów na Bibliotekarzy Dyplomowanych; organo-zował studia w zakresie bibliotekoznawstwa (stacjonarne, zaoczne, międzywydziałowe). Ze wszystkich tych prac wywiązywał się z wielką odpowiedzialnością i sumiennością. Nie zaniedbywał przy tym Jagiellonki, sterował sprawnie Biblioteką w trudnym okresie jej rozbudowy przypadającym na jubileusz 600-lecia Wszechnicy Jagiellońskiej. I przy tych rozlicznych zajęciach znajdował czas na zwykłą pogawędkę o ludzkich kłopotach, interesował się też sprawami rodzinnymi pracowników. Był w ogóle człowiekiem bardzo rodzinnym, ceniącym sobie nad wyraz rodzinę, małżeństwo. Niejednokrotnie powtarzał, że swoje osiągnięcia zawodowe zawdzięcza Żonie, która zrezygnowała z własnej kariery zawodowej i przejęła w całości odpowiedzialność za dom, za wychowanie córek. Przeurocza Pani Janina Baumgartowa wiernie towarzyszyła mężowi w Jego poczynaniach i zmaganiach z losem, nie zawsze przecież łaskawym. Tak było i do ostatnich chwil życia J. Baumgarta.

W 1974 r. prof. J. Baumgart po 43-letniej pracy zawodowej przeszedł na emeryturę; nie zrywał jednak kontaktu z Jagiellonką, którą dość często odwiedzał, korzystając z jej zasobów do własnych prac, m.in. nad drugim tomem dziejów Biblioteki Jagiellońskiej a w szczególności okresem 1868-1964, który miał opracować osobiście. Zajął się też pracą dydaktyczną w nowo powołanym Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W tym czasie i w moim życiu nastąpiły dość ważne zmiany. Dyrektorem Biblioteki Jagiellońskiej został prof. dr hab. Władysław A. Serczyk, mnie powierzono funkcję jednego z zastępców dyrektora. Natomiast w 1976 r. — po przeniesieniu służbowym do Warszawy — podjęłam pracę na stanowisku wicedyrektora Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Mój kontakt ze środowiskiem bibliotekarskim krakowskim nie uległ wszakże całkowitemu zerwaniu. Kilkakrotnie jeszcze odwiedzałam prof. J. Baumgarta i Jego Małżonkę w mieszkaniu przy ul. J. Kochanowskiego, które otrzymali od władz uczelni po wyprowadzeniu się z mieszkania służbowego w Bibliotece Jagiellońskiej.

W związku z 60-leciem odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r. redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* wprowadził nowy dział *Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego – świadkowie sześćdziesięciu lat*, w którym zamieszczamy rozmowy z naszymi nestorami, wybitnymi przed-

stawicielami zawodu. Jako redaktor naczelny zwróciłam się wówczas do prof. J. Baumgarta z prośbą o udzielenie wywiadu do zamieszczenia w tej właśnie rubryce. Po uzyskaniu Jego zgody przygotowałam się do rozmowy, pytania opracowałam też pisemnie i wręczyłam je osobiście mojemu Rozmówcy z prośbą o odpowiedź na nie. Znając prof. J. Baumgarta, wiedziałam, że odpowiedzi będą wyczerpujące i że moje notatki z tej rozmowy mogą uronić coś z jej bogactwa. Prof. J. Baumgart zgodził się przygotować odpowiedzi na piśmie. Może nie będzie to nieskromne z mojej strony jeżeli powiem, że starałam się tak skonstruować pytania, aby ukazać w pełni sylwetkę mojego Rozmówcy oraz że się to powiodło². W wywiadzie tym zawarty jest bowiem kawał historii naszego bibliotekarstwa, widzianego oczami jednego z najwybitniejszych przedstawicieli społeczności bibliotekarskiej, a także wyraz jego zaangażowania i troski o rozwój bibliotek i ich nowoczesny kształt.

Ostatnie pytanie dotyczyło wówczas planów osobistych J. Baumgarta. Wiedziałam, że przez lata całe robił na bieżąco notatki, rodzaj kroniki swojej działalności bibliotekarskiej. Do 1957 r. prowadził kronikę w zeszytach, a w następnych latach — wobec nadmiaru zajęć — przeszedł do notowania najważniejszych wydarzeń w kalendarzach książkowych, zapisując wolne stronicie swoim charakterystycznym, drobnym choć wyraźnym pismem. Zapytałam więc, czy nie zamierza napisać wspomnień na podstawie swoich kronikarskich zapisków z życia bibliotekarskiego. Dyrektor stwierdził wtedy, że byłoby możliwe opracowanie na tej podstawie faktograficznego pamiętnika bibliotekarza, ale że nie myśli o tym na razie, ponieważ najbardziej leży mu na sercu nie opracowany drugi tom Historii Biblioteki Jagiellońskiej (1868-1964). I w tym stwierdzeniu też był cały dyrektor Baumgart — najpierw wywiązanie się z podjętego zadania, a potem ewentualnie można pomyśleć o sobie.

Kreśląc parę słów osobistych wspomnień, pragnę w ten sposób złożyć hołd Janowi Baumgartowi i spłacić — choć w części — własny dług wdzięczności.

Barbara Sordylowa

² *Współtwórcy polskiego bibliotekarstwa - świadkowie sześćdziesięciu lat ...* Wywiad z profesorem doktorem Janem Baumgartem. Rozmowę przeprowadziła B. Sordylowa. „Prz. Bibl.” 1979 R. 47 z. 4. s. 393-409.

KRONIKA KRAJOWA

ZESPÓŁ EKSPERTÓW PRZY MINISTRZE KULTURY I SZTUKI

Dnia 7.3.1990 odbyło się w Ministerstwie Kultury i Sztuki zebranie zwołane przez wiceministra kultury i sztuki Stefana Starczewskiego, na którym został powołany Zespół Ekspertów ds. Bibliotek i Czytelnictwa w składzie: doc. dr hab. Janusz Ankudowicz (BN — IKiCz), prof. dr hab. Barbara Bieńkowska (UW — IBIN), dr Henryk Filipowicz-Dubowik (WSP w Bydgoszczy — Bibl. Gł.), prof. dr hab. Jadwiga Kołodziejska (BN — IKiCz), dr Ewa Kubicka (WSP w Kielcach — Zakł. BIN), mgr Roman Ławrynowicz (WBP w Olsztynie), dr Jerzy Maj (BN — IKiCz), doc. dr hab. Ryszard Marciniak (Bibl. PTPN), dr hab. Andrzej Meżyński (BUW), prof. dr hab. Krzysztof Migoń (UWr.

IB), dr Władysław Michnał (WiMBP w Szczecinie), mgr Maria Danuta Ostaszewska (CUKB), mgr Zdzisława Piotrowska (WBP w Lublinie), mgr Jan Siek (połączone biblioteki IFiS PAN i Wydz. Filozofii i Socjologii UW). Przewodniczącym został wybrany dr hab. A. Meżyński. Zespół ma zająć się takimi tematami jak: biblioteki w procesie przemian społeczno-ekonomicznych, współpraca bibliotek, zawód bibliotekarza i jego kształcenie. Powołano zespoły — do opracowania materiałów dotyczących sytuacji bibliotek publicznych w ustroju samorządów terytorialnych i do ustalenia priorytetowych kierunków prac badawczych w zakresie bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa i społecznego obiegu książki oraz do prac nad organizacją, programem i metodami kształcenia i doskonalenia pracowników bibliotek.

POWSTANIE KOMISJI DS. BIBLIOTEK W POLSKIEJ AKADEMII NAUK

Dnia 17.2.1989 odbyło się pierwsze posiedzenie prezydium nowopowstałej Komisji ds. Bibliotek PAN w składzie: prof. dr Czesław Madajczyk — przewodniczący, prof. dr hab. Wojciech Gasparski — wiceprzewodniczący, doc. dr hab. Barbara Sordylowa (Bibl. PAN w Warszawie) — sekretarz, członkowie prezydium: doc. dr hab. Janusz Albin (Bibl. PAN Zakł. Narod. im. Ossolińskich), mgr Hanna Cynarska (Inst. Historii), doc. dr Eugeniusz Fidelis (Inst. Matematyczny), doc. dr hab. Andrzej Gromek (OIN PAN), doc. dr hab. Zbigniew Nowak (Bibl. Gd. PAN), doc. dr Krystyna Stachowska (Bibl. PAN w Krakowie), prof. dr hab. Henryk Szymczak (Inst. Fizyki), prof. dr hab. Jerzy Wisłocki (Bibl. Kórnicka PAN). Powstały dwa zespoły robocze: Zespół ds.

Dnia 23.6.1989 odbyło się zebranie warszawskich członków prezydium Komisji. Omówiono bieżące problemy bibliotek PAN, przedyskutowano zakres działania i plan prac Komisji. Uznano za konieczne zwrócenie się do władz Akademii w sprawach dotyczących sieci bibliotecznej PAN, co nastąpiło w lipcu 1989.

ZEBRANIE SEJMOWEJ KOMISJI EDUKACJI, NAUKI I POSTĘPU TECHNICZNEGO

Dnia 21.2.1990 odbyło się posiedzenie Komisji, którego głównym tematem była książka. Podstawę do dyskusji stanowiło opracowanie MEN: „Wydawnictwa naukowe, naukowo-techniczne oraz podręczniki w systemie edukacji narodowej i badań”. Krajową Radę Nauki ZNP reprezentowała na zebraniu mgr Anna Romańska, przewodnicząca Sekcji Pracowników Bibliotek i Ośrodków Informacji Rady Nauki.

Z PRAC KOMISJI WYDAWNICTW I INFORMACJI RADY GŁÓWNEJ NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

W nowej kadencji (1989-1991) Komisja dokooptowała do swego grona szereg osób spoza Rady Głównej — nauczycieli akademickich (prof. Zdzisław Sikorski, prof. Barbara Skucińska, prof. Radosław Cybulski), dyrektorów bibliotek uczelnianych (doc. Stefan Wrzosek, dr Jadwiga Łuszczyńska, dr Jan Waluszewski), naczelnych redaktorów wydawnictw uczelnianych, a także niektórych przedstawicieli wydawnictw centralnych. Kolejne spotkania Komisji poświęcone były sprawie wydawnictw, a następnie 19.10.1989 i 11.1.1990 projektowi ustawy o szkolnictwie wyższym.

POSIEDZENIE KOLEGIUM DYREKTORÓW BIBLIOTEK CENTRALNYCH

Dnia 8.12.1989 odbyło się posiedzenie Kolegium Dyrektorów Bibliotek Centralnych, w którym wzięli również udział przedstawiciele bibliotek naukowych nie posiadających statusu biblioteki centralnej. Głównym tematem obrad był udział bibliotek naukowych w realizacji Resortowego Programu Badawczo-Rozwojowego, koordynowanego przez Centrum INTE (referowali: mgr E. Malinowska i dr H. Szarski).

KONFERENCJA DYREKTORÓW BIBLIOTEK SZKÓŁ WYŻSZYCH

W dniach 15-16.11.1989 odbyła się w Bibliotece UMK konferencja dyrektorów bibliotek szkół wyższych, poświęcona sprawom bibliotek i bibliotekarzy w przygotowywanej ustawie o szkolnictwie wyższym. Wprowadzenie do dyskusji stanowiły wygłoszone referaty: Problematyka biblioteczna w ustawie o szkolnictwie wyższym i statutach uczelni — potrzeby zmian w elementach podstawowych (mgr Stefan Czaja, Bibl. UMK); Bibliotekarze służby bibliotecznej w szkole wyższej na tle grupy pracowników nie będących nauczycielami akademickimi (dr Jan Waluszewski, Bibl. Polit. Świętokrzyskiej); Miejsce bibliotekarzy dyplomowanych w szkole wyższej — stan, dylematy, propozycje (dr Jan Sójka, Bibl. AE w Poznaniu); Czy i jak tworzyć grupę bibliotekarzy dyplomowanych — refleksje przewodniczącego Komisji Egzaminacyjnej (prof. dr hab. Krzysztof Migoń, IB UW); Działalność Komisji Koordynacyjnej Bibliotek Szkół Wyższych — doświadczenia i wnioski (prof. dr hab. Radosław Cybulski, IBIN UW). Zebrani opracowali wspólne stanowisko dotyczące bibliotek i bibliotekarzy w ustawie o szkolnictwie wyższym, które zostało przyjęte w formie uchwały.

SPOTKANIA PRZEDSTAWICIELI BIBLIOTEK UNIWERSYTECKICH

Dnia 9.5.1989 w BUW dyskutowano na temat wymiany wydawnictw, a 26.9.1989 w Bibl. UAM zorganizowane zostało spotkanie, na którym mówiono o egzemplarzu obowiązkowym.

SPOTKANIA NA TEMAT BIBLIOTEK PUBLICZNYCH

Dnia 16.11.1989 odbyła się w BN narada dyrektorów bibliotek publicznych, zorganizowana przez MKiS przy współudziale BN. Wiceminister kultury i sztuki S. Starczewski przedstawił główne problemy rozwoju kultury, podkreślając rolę bibliotek i upowszechniania czytelnictwa. Aktualne zadania bibliotek publicznych, w tym programowanie działalności w związku z przewidywaną rolą samorządu terytorialnego, problemy finansowe i zagadnienia sprawozdawczości bibliotecznej omówił mgr L. Biliński.

Dnia 23.2.1990 odbyło się — staraniem SBP oraz BN i MKiS — seminarium, którego celem było omówienie przewidywanych skutków ustawy o samorządzie terytorialnym dla organizacji

działalności bibliotek publicznych. Wprowadzeniem do dyskusji były dwa referaty: prof. dr hab. J. Kołodziejkiej („Biblioteki wobec samorządów terytorialnych”) i mgra L. Bilińskiego („Wpływ ustawy o samorządzie terytorialnym na zmianę statusu biblioteki publicznej. Opinie — postulowane kierunki zmian”). Na zebraniu obecni byli również dyrektorzy wojewódzkich bibliotek publicznych.

15-LECIE STUDIÓW BIBLIOTEKOZNAWCZYCH NA UNIWERSYTECIE ŚLĄSKIM

W dniach 27-28.10.1989 odbyły się obchody 15-lecia Zakładu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, który powstał w 1974 r. na UŚl. Rozpoczęła je sesja pod hasłem „Biblioteki i informacja naukowa — nowe problemy”. Referaty wygłosili: prof. dr hab. J. Kołodziejka — „Wspólnota społeczna a biblioteka”; dr A. Sitarska — „Środowisko informacyjne bibliotek”; doc. dr hab. J. Ratajewski — „Biblioteka jako system socjotechniczny”; doc. dr hab. Z. Żmigrodzki — „Kodeks etyki zawodowej bibliotekarstwa polskiego”. Drugi dzień poświęcono spotkaniu absolwentów, na którym przedstawiono sprawozdanie z działalności Zakładu oraz omówiono — na podstawie ankiet — strukturę zatrudnienia absolwentów i ich opinie dotyczące pracy zawodowej. W MBP w Sosnowcu urządzono wystawę prezentującą dorobek dydaktyczny i naukowy Zakładu. Studia ukończyło dotychczas 670 osób (łącznie z absolwentami studiów podyplomowych), a specjalizacje kształcenia są następujące: biblioteki publiczne, biblioteki szkolne i pedagogiczne, informacja naukowa. W najbliższej przyszłości przewiduje się jeszcze jedną specjalizację — ochrona materiałów bibliotecznych.

Z PRAC KOMISJI EGZAMINACYJNEJ DLA BIBLIOTEKARZY I DOKUMENTALISTÓW DYPLOMOWANYCH

Dnia 9.6.1989 odbyło się robocze posiedzenie Komisji Egzaminacyjnej. W wyniku przeprowadzonego postępowania kwalifikacyjnego następujące osoby zostały zwolnione z obowiązku składania egzaminu: dr Jadwiga Andrzejewska i dr hab. Marek Andrzejewski (Bibl. Gł. UGd.), mgr Krystyna Bielak-Czaplińska (Bibl. Inst. Nauk Społecznych, Organizacji i Zarządzania WSI w Zielonej Górze), mgr Jadwiga Bieńkowska (WiMBP we Wrocławiu), mgr Urszula Gumuła (Bibl. Śląska), mgr Elżbieta Chajdaś (Bibl. Gł. AR w Krakowie), mgr Ligia Hayto (Bibl. Gł. AR w Krakowie), mgr Alina Sokołowska-Szczepaniec (WiMBP we Wrocławiu), mgr Brygida Szczęch (Bibl. Gł. UGd.), mgr Grażyna Talar (Bibl. Gł. AR we Wrocławiu), dr Janusz Tandecki (Archiwum Państwowe w Toruniu), mgr Alfreda Ziezińska (Bibl. Gł. AE w Katowicach), mgr Elżbieta Pawlicka (MBP w Łodzi).

Dnia 13.10.1989 odbyło się następne posiedzenie Komisji Egzaminacyjnej, na którym ustalono sprawy związane ze zbliżającą się sesją egzaminacyjną oraz dyskutowano na temat statusu bibliotekarza dyplomowanego w związku z pracami nad zmianą ustawy o szkolnictwie wyższym.

Dnia 14.2.1989 odbyła się w Bibliotece UMK sesja egzaminacyjna dla bibliotekarzy i dokumentalistów dyplomowanych. Do egzaminu przystąpiło 11 osób, pomyślne wyniki uzyskało 8 osób.

Dnia 23.2.1990 odbyło się posiedzenie Komisji Egzaminacyjnej, na którym omawiano bieżące sprawy organizacyjne.

KONFERENCJA KIEROWNIKÓW FILII CENTRUM USTAWICZNEGO KSZTAŁCENIA BIBLIOTEKARZY

W dniach 7-8.2.1990 odbyła się w Warszawie konferencja kierowników filii CUKB, której celem była ocena stanu realizacji zadań w zakresie kształcenia i doskonalenia zawodowego pracowników bibliotek w 1989 r. oraz omówienie głównych problemów organizacyjnych i meryto-

rycznych CUKB w 1990 r. Poruszono również zagadnienie form i metod kształcenia, doksztalcania i doskonalenia zawodowego w aktualnych warunkach społeczno-ekonomicznych kraju oraz sytuacji finansowej i kadrowej bibliotek.

OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NA TEMAT KONCEPCJI KSZTAŁCENIA BIBLIOTEKARZY SZKOLNYCH I BIBLIOTEKARZY-NAUCZYCIELI

W dniach 23-25.10.1989 odbyła się w Krakowie konferencja, zorganizowana przez Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauczycielskich i Katedrę Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej WSP w Krakowie, na temat: „Koncepcja kształcenia bibliotekarzy szkolnych i bibliotekarzy-nauczycieli”. Wygłoszono referaty: dr Jadwiga Andrzejewska i mgr Bogumiła Staniów (UWr.) – Kształcenie bibliotekarzy szkolnych w Polsce – przeszłość, stan obecny, propozycje; dr Marcin Drzewiecki (UW) – Główne tendencje w kształceniu bibliotekarzy za granicą; prof. dr hab. Jerzy Jarowiecki (WSP w Krakowie) – Kształcenie bibliotekarzy szkolnych w WSP w Krakowie – koncepcje programowe, realizacja; doc. Grażyna Nowickaite (Uniwersytet Wileński) – Doskonalenie bibliotekarzy szkolnych na Litwie; mgr Zdzisław Gębołyś (UŚl.) – Kształcenie bibliotekarzy szkolnych w RFN; dr Bronisława Woźniczka-Paruzel (UMK) – Kształcenie bibliotekarzy w zakresie biblioterapii; doc. dr hab. Zbigniew Żmigrodzki (UŚl.) – System biblioteczno-informacyjny resortu oświaty i wychowania – krytyczna ocena koncepcji; mgr Robert Mischuk (UW) – Funkcje i zadania bibliotekarza szkolnego w teorii i praktyce oświaty polskiej.

SEMINARIA Z CYKLU DOSKONALENIA ZAWODOWEGO INSTRUKTORÓW WOJEWÓDZKICH BIBLIOTEK PUBLICZNYCH

Dla instruktorów zajmujących się bibliotekami zakładowymi zorganizowano seminaria regionalne: w WiMBP w Lublinie (18-20.9.1989), w WiMBP we Wrocławiu (11-13.10.1989) oraz w WiMBP w Częstochowie (9-10.11.1989).

W dniach 9-11.10.1989 zostało zorganizowane w Łodzi, staraniem Departamentu Książki i Bibliotek MKiS oraz MBP w Łodzi a także Sekcji Czytelnictwa Chorych i Niepełnosprawnych ZG SBP, ogólnopolskie seminarium dla instruktorów wbp zajmujących się czytelnictwem chorych i niepełnosprawnych. Doc. dr hab. Janusz Kostrzewski wygłosił referat: „Charakterystyka dziecka lekko upośledzonego”; o „Miejscu osoby upośledzonej w rodzinie i społeczeństwie” mówiła mgr Krystyna Mrugalska z Komitetu Pomocy Osobom z Upośledzeniem Umysłowym – ZG TPD; gość angielski Bill Anderson przedstawił problemy czytelnictwa dzieci upośledzonych w W. Brytanii; prezentowano formy pracy bibliotecznej z uczniami upośledzonymi i mówiono o ich problemach czytelniczych, referowano też program przysposobienia czytelniczego w szkołach specjalnych.

W dniach 28-30.11.1989 odbyło się w Krakowie ogólnopolskie seminarium dla instruktorów czytelnictwa dziecięcego, zorganizowane przez MKiS oraz IKiCz BN i MBP w Krakowie. Tematem seminarium była „Literatura dla dzieci i młodzieży oraz formy jej popularyzacji”.

INAUGURACJA ROKU KULTURALNEGO 1989

Dnia 15.9.1989 odbyła się we Wrocławiu ogólnopolska inauguracja Roku Kulturalnego. Minister kultury i sztuki spotkał się z tej okazji z działaczami społecznego ruchu kulturalnego. Imprezą towarzyszącą inauguracji była dwudniowa konferencja naukowa „Regionalizm polski”.

POWSTANIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA BIBLIOLOGICZNEGO

Dnia 1.9.1989 zostało zarejestrowane Polskie Towarzystwo Bibliologiczne (PTB) z siedzibą w Warszawie. Dnia 8.11.1989 na walnym zgromadzeniu delegatów omawiano program i wytyczne działalności PTB. Celem Towarzystwa, jak głosi statut, jest rozwijanie nauki o książce i upowszechnianie jej osiągnięć, a także integrowanie wszystkich środowisk zawodowych związanych z książką. Wybrano władze PTB: prezesem została prof. dr hab. Barbara Bienkowska, wiceprezesami — dr hab. Andrzej Mężyński i prof. dr hab. Krzysztof Migoń, sekretarzem — mgr Hanna Łaskarzewska, skarbnikiem — mgr Hanna Bojczuk. Na prezesa oddziału warszawskiego PTB wybrano prof. dr hab. Paulinę Buchwald-Pelcowa. Poza Warszawą powstały już oddziały regionalne PTB w Krakowie, Lublinie, Łodzi i Wrocławiu.

Oddział warszawski rozpoczął organizowanie konwersatoriów, na które zapraszani są również członkowie PTB z innych miast. Pierwsze spotkanie 18.12.1989 poświęcone było księgozbiorom przemieszczonym (wprowadzenie do dyskusji — doc. dr hab. Janusz Dunin). Dnia 26.1.1990 odbyło się następne kowersatorium, na którym prof. dr hab. K. Migoń wygłosił referat wprowadzający: „Najnowsze tendencje badań bibliologicznych we Francji”, a 23.2.1990 dr J. Kostecki mówił o metodach i problemach badawczych historii ruchu wydawniczego w PRL (1945-1989).

NAGRODA M.ST. WARSZAWY

Tegoroczną nagrodę, wśród innych zasłużonych dla stolicy osób, otrzymała dr Jadwiga Krajewska, dyrektor BUW. Całe swe studenckie, a następnie zawodowe życie związała z UW; jest współredaktorem bibliografii dotyczących stołecznego Uniwersytetu (retrospektywnej i bieżącej), bierze również udział w pracach nad *Bibliografią Warszawy*. Laureatka powiedziała w wywiadzie dla *Życia Warszawy* (27.2.1990), że wyróżnienie to odebrała jako przyjazny gest miasta wobec Uczelni, wyrażając nadzieję, że jest to początek lepszego niż dotychczas stosunku do Uniwersytetu, a zwłaszcza do jego biblioteki.

ZEBRANIE SEKCJI PRACOWNIKÓW BIBLIOTEK I OŚRODKÓW INFORMACJI KRAJOWEJ RADY NAUKI ZNP

Dnia 26.10.1989 odbyło się zebranie Sekcji, na którym przedstawicielka MEN mgr Zofia Jopkiewicz poinformowała o bieżących pracach resortu, dotyczących bibliotek szkół wyższych. Wymieniono uwagi na temat sposobu potraktowania spraw bibliotecznych w projekcie ustawy o szkolnictwie wyższym, zobowiązując prezydium Sekcji do ich przedstawienia Zespołowi ds. Ustawy Krajowej Rady Nauki ZNP. Omówiono aktualną sytuację płacową, konstatując duże różnice w systemie i poziomie płac w poszczególnych bibliotekach. Uznano potrzebę okresowego (np. raz w roku) przeglądu płac w poszczególnych bibliotekach.

KONFERENCJA NA TEMAT METOD ROZPOWSZECHNIANIA INFORMACJI

W dniach 17-18.10.1989 Komitet Informacji Naukowej przy prezydium PAN zorganizował w Jachrance k. Warszawy ogólnopolską konferencję: „Nowe metody rozpowszechniania informacji”. Celem konferencji był przegląd nowych metod projektowania i realizacji systemów informacyjnych różnych typów. Tematyka referatów skupiała się wokół trzech problemów: 1) Wiedza a informacja, jej przekazywanie i wyszukiwanie; systemy informacyjne i bazy danych w poszczególnych dziedzinach (referaty wygłosili: J. Szejder, Cz. Daniłowicz, J. Kapuścik, B. Stefaniakowa, T. Gałczyńska, A. Witkowski i H. Ganińska); 2) Nowe techniki informacyjne; bazy

wiedzy; usługi informacyjne; użytkownicy systemów informacyjnych; ochrona interesów użytkowników i prywatności (referaty wygłosili: Z. Nowicki, K. Musiał, M. Wośko, D. Leśniak, A. Siemiński, W. Trzebny, T. Twardowski, K. Choroś, J. Sójka i J. Kozakiewicz); 3) Język naturalny i język informacyjny jako środki komunikacji w bazach danych i systemach informacyjnych; bazy danych w zarządzaniu bibliotekami (referaty wygłosili: J. Sobecki, T. Trzcionka, L. A. Bielicka, E. Ścibor, J. Stępiak, B. Trawiński, A. Rozwadowski, M. M. Biernacka, P. Lewkowicz i A. Sitarska).

POSIEDZENIE POLSKIEGO KOMITETU WSPÓŁPRACY Z IFLA

Dnia 25.10.1989 odbyło się w Warszawie zebranie Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA. Pierwszym punktem porządku dziennego były wnioski natury merytorycznej i organizacyjnej, wynikające z udziału przedstawicieli Polski w 55 Konferencji Ogólnej i Sesji Rady IFLA w Paryżu. Kolejny temat dotyczył udziału w następnych dorocznych konferencjach IFLA w Sztokholmie (1990) i w Moskwie (1991); dyskutowano na temat planowanej narady koordynacyjnej przedstawicieli krajów socjalistycznych należących do IFLA. Przyjęto założenia do planu działalności w 1990 r. i poinformowano zebranych o ukazaniu się nr 3 *Biuletynu Informacyjnego Polskiego Komitetu Współpracy z IFLA*.

UROCZYSTOŚCI W BIBLIOTEKACH

Dnia 5.5.1989 odbyła się uroczystość nadania Centralnej Bibliotece Statystycznej imienia wybitnego statystyka polskiego prof. Stefana Szulca, który w 1918 r. był pierwszym kierownikiem Biblioteki GUS, a od 1945 r. piastował funkcję prezesa GUS.

Dnia 21.7.1989 w pałacu w Trzebiatowie została otwarta biblioteka publiczna.

Dnia 25.9.1989 w Długosiodle (woj. ostrołęckie) z okazji inauguracji Roku Kulturalnego 1989/1990 nastąpiło uroczyste otwarcie nowego obiektu GBP.

Dnia 5.10.1989 odbyła się w WSP w Opolu inauguracja roku akademickiego 1989/1990 połączona z uroczystym otwarciem nowego gmachu biblioteki głównej.

Dnia 15.1.1990 odbyła się w WBP w Płocku uroczystość przekazania, wyremontowanego i przysposobionego na cele biblioteczne, gmachu użytkowanego przez b. Komitet Wojewódzki PZPR.

KRONIKA ZAGRANICZNA

ZWIĄZEK EUROPEJSKICH BIBLIOTEK NAUKOWYCH

Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche (LIBER) jest pozarządowym stowarzyszeniem założonym w 1971 r. pod auspicjami Rady Europejskiej i ma status jej organizacji doradczej. LIBER zrzesza najważniejsze europejskie biblioteki naukowe w celu ułatwienia współpracy między nimi i usprawnienia ich usług; obecnie LIBER zaprasza do uczestnictwa biblioteki państw socjalistycznych. Zadania swoje LIBER wypełnia poprzez organizowanie konferencji i seminariów, grup ekspertów, współpracę z organizacjami narodowymi i międzynarodowymi, rządowymi i pozarządowymi, zajmującymi się działalnością biblioteczną i informacyjną, wydawanie publikacji, prowadzenie analiz działalności bibliotek.

Konferencje i seminaria organizowane przez LIBER podejmują takie tematy, jak: architektura bibliotek, katalogowanie, wypożyczanie międzynarodowe, ochrona zbiorów, zarządzanie, automatyzacja prac bibliotecznych. LIBER prowadzi także kilka własnych programów, m.in. Directory of

Library Network in European Countries, European Register of Microform Masters. Wydaje *LIBER Bulletin* (od 1972 r.) i *LIBER News Sheet* (od 1978 r.).

W 1989 r. spotkanie członków LIBER odbyło się w Madrycie. Uczestniczyło w nim 120 osób z 16 państw. Podczas obrad szczególny nacisk położono na problemy bibliotek związane z przygotowaniem do utworzenia w 1992 r. Wspólnoty Europejskiej. Przedstawiono sytuację bibliotekarstwa w poszczególnych krajach, organizację systemów bibliotecznych i informacyjnych, problematykę egzemplarza obowiązkowego i rejestracji bibliograficznej materiałów niepublikowanych. Uwzględniono również tematy, na których zależy Radzie Europejskiej, a więc katalogowanie kooperatywne, wypożyczanie, znoszenie barier językowych itp. Do statutu LIBER wprowadzono zapis o nawiązywaniu kontaktów z bibliotekami Europy Wschodniej.

Na zakończenie spotkania odbyła się dyskusja na temat planów poszczególnych państw i LIBER.

Adres LIBER: Secretary — prof. Hans-Albrecht Koch, Staats- und Universitätsbibliothek, Bibliotheksstr., Postfach 330160, D-2800 Bremen 33, RFN.

LIBER [druk informacyjny]. Graz 17 Sept. 1988
Outlook on Research Libraries 1989 Vol. 11 nr 7
s. 8-11

WSPÓLPRACA BIBLIOTEK NAUKOWYCH EUROPY

Komitet Ministrów Rady Europy przyjął w 1987 r. zalecenia dla bibliotek w krajach członkowskich. Ich tekst jest następujący: Rada Wspólnot Europejskich zaleca swoim państwom członkowskim: 1) ułatwianie koordynacji, współpracy i wymiany danych bibliograficznych i dokumentacyjnych dostępnych w bibliotekach narodowych, uniwersyteckich i in.; 2) popieranie przepływu informacji między katalogami i bazami danych bibliograficznych w obrębie kraju i w skali międzynarodowej, dostępu do katalogów narodowych, regionalnych i lokalnych oraz baz danych krajowych i zagranicznych; 3) przyczynianie się do tworzenia podstawowych norm niezbędnych dla realizacji tych zaleceń, zwłaszcza norm dotyczących opisu bibliograficznego, języków wyszukiwawczych, formatów wymiany, organizacji zbiorów; 4) dołożenie starań w celu ułatwienia użytkownikom dostępu do dokumentów; 5) popieranie podziału prac między bibliotekami; 6) wspieranie wysiłków w celu skatalogowania wszystkich zbiorów w bibliotekach; 7) zapewnienie środków ochrony zbiorów bibliotek mających znaczenie narodowe i europejskie; 8) popieranie wymiany kadr bibliotecznych; 9) zbadanie możliwości poparcia lub ustalenia stałej infrastruktury organizacyjnej służącej współpracy między bibliotekami w Europie.

*Information Retrieval and Library
Automation* 1989 Vol. 24 nr 8 s. 5-6

ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI FID

Rada FID przed 45 Konferencją i Kongresem Federacji w 1990 r. odbyła spotkanie na Kubie (Hawana, 4-5.10.1989), podczas którego podjęła kilka ważnych decyzji. Postanowiono położyć szczególny nacisk na rozwijanie Programu Informacji Przemysłowej (Industrial Information Programme) oraz utworzono dwie komisje regionalne: FID/NANE obejmie działaniem kraje północnej Afryki, FID/CAF kraje zachodniej, wschodniej i południowej Afryki.

Rada podjęła także decyzję o utworzeniu Komitetu Polityki Informacyjnej i Badań Programowych (Committee on Information Policy and Programme Research) oraz Specjalnej Grupy ds. Kształcenia w Zakresie Zarządzania Informacją (Special Interest Group on Information Management Training).

45 Konferencja i Kongres FID odbędzie się w Hawanie (1990), a 46 w Madrycie (1992).

FID News Bulletin 1989 Vol. 39 nr 11 s. 80-81

POWSTANIE MIĘDZYNARODOWEGO TOWARZYSTWA PORZĄDKOWANIA WIEDZY

22.7.1989 we Frankfurcie (RFN) członkowie Niemieckiego Towarzystwa ds. Klasyfikacji (German Society for Classification) powołali do życia International Society for Knowledge Organisation (ISKO). Jego celem jest ułatwianie kontaktów między osobami i organizacjami zainteresowanymi badaniami, rozwojem i stosowaniem metod porządkowania wiedzy, zarówno w zakresie uniwersalnym, jak i poszczególnych dziedzin.

Podczas spotkania przyjęto projekt statutu, który m.in. wymienia korzyści, jakie wynikają ze współpracy bibliotekarzy z pracownikami informacji, zajmującymi się problemami klasyfikacji i indeksowania, oraz osobami pracującymi nad teorią komputerów i innymi zagadnieniami pokrewnymi.

Organem Towarzystwa jest czasopismo *International Classification*, które od 1990 r. będzie się ukazywało kwartalnie. W następnym zeszycie zostanie opublikowany pełny tekst statutu Towarzystwa. Pierwsza międzynarodowa konferencja Towarzystwa odbędzie się w Sztokholmie 14-17.8.1990. przed Konferencją Ogólną IFLA.

Siedziba ISKO: General Secretariat, Woogstr. 36a, D-6000 Frankfurt 50, RFN.

International Classification 1989 Vol. 16 nr 2 s. 71-71

MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM NA TEMAT TECHNIKI CD-ROM W BIBLIOTEKACH

Odbyło się ono 26-29.9.1988 w Essen, a zostało zorganizowane przez tamtejszą bibliotekę uniwersytecką. Rozpoczął je przedstawiciel UNESCO referatem na temat możliwości stosowania CD-ROM w bibliotekach krajów rozwijających się. W następnych referatach zastanawiano się m.in. nad realnością zastąpienia tą techniką istniejących obecnie systemów online i lokalnych systemów bibliotecznych. Przy stosowaniu CD-ROM istnieją bowiem ograniczenia związane z aktualizacją danych. Stwierdzono np., że celowe jest tworzenie przy użyciu CD-ROM mikrofizowego katalogu starych druków. Wiele czasu poświęcono omówieniu wyników wprowadzania nowej techniki w bibliotekach. Interesujące były referaty dotyczące stosowania CD-ROM w bibliotekach narodowych: niemieckiej, francuskiej i angielskiej. Przedstawiono również rozpoczęty w latach 70. system ADONIS realizowany przez wydawców (Blackwell, Elsevier, Springer-Verlag) i Bibliotekę Brytyjską, polegający na utworzeniu bazy CD-ROM zawierającej teksty artykułów z czasopism z możliwością wykonywania odbitek. System jest bardzo kosztowny; przewiduje się jednak, że przyszłość należy do takich systemów.

Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie
1989 Jg 36 H. 1 s. 76-82

PRZEPISY PRAWNE DOTYCZĄCE BIBLIOTEK NARODOWYCH

Biblioteka im. Lenina w Moskwie poinformowała przewodniczącego Sekcji Bibliotek Narodowych IFLA, że gromadzi przepisy prawne dotyczące bibliotek narodowych całego świata. Zbiór ten, obejmujący ustawodawstwo w państwach socjalistycznych będzie gotowy w 1990 r. Teksty będą w języku rosyjskim, przewiduje się jednak przetłumaczenie ich na angielski i francuski i wydanie na mikrofilmach przez K.G. Saura.

Biblioteka planuje przygotowanie przeglądów ustawodawstwa bibliotecznego różnych grup krajów. Rozpoczęto od zgromadzenia przepisów obowiązujących obecnie. Zbiór ten będzie stanowił podstawę opracowania w 1990 r. analizy porównawczej przepisów prawnych dotyczących bibliotek narodowych całego świata. Opublikowanie zbioru ma nastąpić w 1991 r.

IFLA zwraca się do wszystkich bibliotek narodowych z prośbą o współpracę z Biblioteką im. Lenina i przekazywanie jej informacji o zmianach zachodzących w przepisach prawnych.

IFLA Journal 1989 Vol. 15 nr 3 s. 270

TECHNIKA CD-ROM W ŹRÓDŁACH INFORMACYJNYCH

Katalog Biblioteki Brytyjskiej — główny katalog książek Biblioteki Brytyjskiej ukazywał się drukiem kilka razy. Ostatnia najpełniejsza edycja z 1987 r. została obecnie wprowadzona na CD-ROM. Całość składa się z trzech dysków; pierwszy ukazał się w czerwcu 1989 r., drugi będzie gotowy w kwietniu 1990 r., a trzeci w marcu 1991 r. Cena ich jest niższa od ceny katalogu drukowanego.

Brytyjska Bibliografia Narodowa — *British National Bibliography* za okres 1950-1985 ukazała się w maju 1989 r. na dyskach CD-ROM. Kontynuacja jej za 1986 r. ogłaszana jest kwartalnie począwszy od września 1989 r. W edycji tej wprowadzono wiele zmian ułatwiających korzystanie.

Francuska Bibliografia Narodowa — od czerwca 1989 r. *Bibliographie Nationale Française* dostępna jest na CD-ROM (materiały za okres od 1975 r.). Jest to komasacja zawierająca również dane z suplementu *Publications Officielles* oraz nowe tytuły nie uwzględnione w edycji drukowanej. Komasacja ta nie będzie ogłoszona w żadnej innej formie. Od 1990 r. bibliografia będzie się ukazywała kwartalnie.

Outlook on Research Libraries 1989
Vol. 11 nr 7 s. 11-12

HIPERTEKST I HIPERMEDIA

Terminami tymi określa się dwa nowe systemy wyszukiwania informacji coraz częściej stosowane w ośrodkach informacji i bibliotekach. Ukazuje się na ten temat wiele artykułów, a liczne firmy opracowują odpowiednie programy. Koncepcja hipertekstu polega na łączeniu wyrazu, części lub całego dokumentu z innym wyrazem, fragmentem lub dokumentem. Przypomina to wertowanie książek lub przeglądanie odsyłaczy w celu wyszukania odpowiednich informacji.

Hipertekst staje się hipermedium jeżeli zawiera informacje pochodzące z różnych rodzajów środków przekazu, jak muzyka, grafika, film. Systemy takie mają duże znaczenie przede wszystkim przy realizacji programów nauczania. Na temat zastosowania ich w bibliotekach i ośrodkach informacji organizowane są liczne kursy i konferencje.

Information Retrieval and Library Automation 1989
Vol. 25 nr 5 s. 1-3

AUTOMATYZACJA BIBLIOTEKI IM. LENINA

Wybrano amerykański system VTLS (Virginia Tech Library System) opracowany przez Virginia Polytechnic Institute and State University) jako najlepiej zaspokajający potrzeby Biblioteki. Program od 1989 r. uwzględnia alfabet cyrylicy oraz format Soviet MARC. Biblioteka im. Lenina jest szóstą biblioteką narodową, w której zastosowany został system VTLS.

Information Retrieval and Library Automation
1989 Vol. 23 nr 3 s. 10

KONFERENCJA BIBLIOTEKARZY Z BIBLIOTEK AMERYKAŃSKICH I KANADYJSKICH GROMADZĄCYCH SŁAWIKA

Konferencja odbyła się w dn. 7-9.5.1989 w University of Illinois. Celem jej było omówienie możliwości zwiększenia dostępu do sławików. W zjeździe uczestniczyło ok. 50 bibliotekarzy reprezentujących większość bibliotek zawierających zbiory słowiańskie. Dyskutowano o następujących problemach: zaległości w katalogowaniu, automatyzacji katalogów i konserwacji

materiałów bibliotecznych. Automatyzacja procesów bibliograficznych ułatwia współpracę między bibliotekami w katalogowaniu książek i zmniejsza liczbę nieopracowanych materiałów, jednocześnie koszty wprowadzenia katalogu kartkowego do komputera ciągle narastają. Odpowiedź na pytanie, czy przy komputeryzowaniu katalogu należy równocześnie poprawiać i uzupełniać istniejące dane bibliograficzne, jest trudna z uwagi na wysoki koszt przekatalogowywania. Zaległości w katalogowaniu utrudniają współpracę i dlatego informacja o zbiorach niezarejestrowanych w sieciach bibliograficznych jest konieczna. Wskazany byłby ogólny dostęp do danych bibliograficznych na etapie rozprowadzenia księgarskiego, a konieczny jest on na początkowym etapie rejestracji w bibliotece przed katalogowaniem. Myśli się o możliwościach stworzenia centralnego archiwum mikrofilmów w skali światowej. Stan księgozbiorów ma bowiem bezpośredni wpływ na formę przekazywania informacji. Stopień zniszczenia materiałów słowiańskich nie jest w pełni znany. Jest on różny w zależności od kraju pochodzenia danych materiałów. Postanowiono rozpocząć zbieranie danych dotyczących zakresu prac konserwatorskich w krajach słowiańskich i w St. Zjednoczonych. Za materiały polskie odpowiedzialność przyjął W. Zalewski. Współpraca z krajem pochodzenia tych materiałów jest konieczna do opracowania programów ratowania książki. Na zjeździe stwierdzono, iż najbardziej palącymi zagadnieniami wymagającymi współpracy są: inwentaryzacja zbiorów ogólnie nieznanymi i niedostępnymi oraz program ratowania książki przed zniszczeniem.

Wojciech Zalewski,
Stanford University

KONFERENCJA NT. KSIĄŻKA I DALEJ: KORZENIE Z PRZESZŁOŚCI — DROGI W PRZYSZŁOŚĆ

Konferencja odbyła się 9.9.1989 w San Mateo College w Kalifornii. Otworzył ją dyrektor Biblioteki Kongresu James Billington. Wskazał na szereg świadczeń tej instytucji na rzecz społeczeństwa. Należą do nich: szansa uzupełnienia wykształcenia dla tych, którzy z jakichś względów nie mogli go osiągnąć; walka z analfabetyzmem i wtórnym analfabetyzmem; katalogowanie książek dla całego kraju; zapis na dysku optycznym (w tej chwili pierwsze tego typu próby na użytek bibliotek) nieopublikowanych materiałów, np. sztuk teatralnych, pieśni ludowych, wczesnych filmów, danych genealogicznych i innych materiałów dokumentujących historię Ameryki; wprowadzanie innowacyjnych metod konserwacji książki; porady prawne, pomoc innym krajom. Podczas konferencji odbyły się również sesje przedmiotowe. Tematami ich były np.: Biblioteka przyszłości — pokaz nowoczesnej techniki bibliotecznej, Związek techniki, telewizji i książek w nauczaniu w domu i w szkole, Wydawanie książek dla dzieci: od pomysłu do ukończonego dzieła, Czytelnicy o specjalnych potrzebach: udostępnianie wiedzy upośledzonym. Wprowadzanie dzieci do książek i literatury poprzez opowiadanie dzieciom, Kluby książki: jak je założyć lub gdzie znaleźć grupę dyskusyjną, Wyjście naprzeciw nieczytającym — skuteczny program oświaty, Zakazywanie i palenie książek — biblioteki i czytelnictwo w otwartym społeczeństwie, Partnerstwo telewizji i książki — publiczna telewizja propaguje oświatę. Jedną z sesji poświęcono była sprawom cenzury. Konstytucja zapewniając wolność słowa ogranicza ingerencję państwa w ruch wydawniczy. Cenzura jest więc mechanizmem wewnątrz wydawniczym, działającym w obronie przed zniesławieniem lub naruszeniem tajemnic państwowych. Stąd nie wszystkie kontrowersyjne książki są publikowane. Kompensują jednak ten stan rzeczy wydawnictwa małe, dysponujące niewielkim kapitałem, których nie oplaca się skarżyć do sądu. Presji społecznej i zaskarżeniu podlega szereg dziedzin, np. z pogranicza nauki i religii, pornografii i sztuki, informacji i deprawacji. Przedstawiono szereg przykładów oraz spraw sądowych ustosunkowujących się do książek kontrowersyjnych, wskazując tym samym na złożoność tego zagadnienia.

Wojciech Zalewski,
Stanford University

21 KONFERENCJA AMERYKAŃSKIEGO STOWARZYSZENIA DLA PROMOWANIA STUDIÓW SŁOWIAŃSKICH

Konferencja odbyła się w dn. 2-5.11.1989 w Chicago. Wiele posiedzeń dotyczyło spraw polskiej kultury, sztuki, polityki i ekonomii. Wybrano zarząd Stowarzyszenia Polskich Studiów. Prezesem jego został prof. Jack Bialasiak z Indiana University, wiceprezesem prof. Jane Leftwich Curry z University of Santa Clara, a prof. Wojciech Zalewski ze Stanford University Libraries członkiem zarządu. Dla bibliotekarzy ciekawe były sesje: „Sztuka polskiej książki w XX w.”, obejmująca zagadnienia ogólne, związane z książką szkolną i książką emigracyjną; konserwacja zbiorów slawistycznych w bibliotekach amerykańskich; współpraca bibliotek amerykańskich w kompletowaniu zbiorów oraz historia studiów słowiańskich w Ameryce. Na konferencji w 1990 r. w Waszyngtonie planuje się sesję poświęconą bibliotekom polskim (przewiduje się referaty nt. zbiorów polskich w Kanadzie, stanu bibliotek polskich w kraju i ich wpływu na zbiory polskie w Ameryce oraz polityki gromadzenia książek polskich w naukowych bibliotekach amerykańskich). W towarzyszącej konferencji wystawie książki brali udział trzej najwięksi księgarze polscy poza krajem: Orbis Books z Londynu, Polonia Bookstore z Chicago i Szwede Slavic Books z Palo Alto. Pozwoliło to uczestnikom na zapoznanie się z najnowszymi publikacjami z Polski, na omówienie zmian zachodzących w księgarstwie polskim i problemów związanych z rozpowszechnianiem polskiej książki zagranicą. Działalność instytucji Ars Polona, prawa wydawców do bezpośredniej sprzedaży oraz związana z tym rola i sytuacja ekonomiczna księgarza polskiego zagranicą stały w centrum zainteresowań — są to bowiem zagadnienia, które w sposób istotny wpłyną na kompletowanie zbiorów polskiej książki w Ameryce. Ważną dla Polaków w Chicago placówką jest Muzeum Polskie pod kierunkiem nowego dyrektora Krzysztofa Kamyszewa. Ostatnio do pracy w Muzeum i w bibliotece zaangażowano fachowców, do opracowywania zbiorów wprowadzono komputer, organizuje się imprezy kulturalne na wysokim poziomie artystycznym oraz poszukuje się szerokich kontaktów z instytucjami kulturalnymi i naukowymi w kraju. Jako największa instytucja etniczna w Ameryce Muzeum i jego biblioteka włączają się do życia kulturalnego St. Zjednoczonych.

W centrum uwagi w amerykańskim świecie bibliotekarskim jest obecnie konserwacja książki. W tym programie powinna znaleźć się także książka polska. Stąd też konieczność współpracy bibliotekarzy polskich z kraju i działających w Ameryce.

Wojciech Zalewski
Stanford University

WYDAWNICTWA OTRZYMANE

Wydawnictwa zwarte

- Wolfgang Heinrich: *Rund um Bäume*. Auswahlbibliographie über Bäume in Städten. Jena: Universitätsbibliothek 1989.
- Jacek Majchrowski: *Najstarsze cywilizacje świata*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, Instytut Bibliograficzny 1989. *Poradniki Bibliograficzne*.
- Projektanci budynków bibliotecznych w Polsce*. Informator. Oprac. Mirosława Dobrowolska. Warszawa: Biblioteka Narodowa 1989.
- Le Selve di Giovanni Targioni Tozzetti*. Indici a cura di Tiziano Arrigoni. Milano: Giunta regionale toscana, Editrice Bibliografica 1989. *Inventari e cataloghi toscani*, 29.
- Słownik badaczy literatury polskiej*. Zeszyt próbny. Red. Jerzy Starnawski. Łódź: Uniwersytet Łódzki 1989.
- Thüringen-Bibliographie 1985*. Regionalbibliographie für die Bezirke Erfurt, Gera und Suhl. Bearb. von Ute Bose und Edeltraud Paetrow. Jena: Universitätsbibliothek 1989.

Wydawnictwa ciągłe

- Biuletyn GBL* 1988 R. 34 nr 341/342.
- Čitateľ* 1989 R. 38 čis. 9, 10, 11.
- Knižnice a vedecké informácie* 1989 R. 21 čis. 4, 5.
- Księgarz* 1989 R. 33 nr 2.
- Mitteilungen aus dem wissenschaftlichen Bibliothekswesen der DDR* 1989 H. 6, 7/8.
- Mitteilungen und Materialien* 1989 H. 5.

AUTORZY

Lucjan BILIŃSKI, mgr
Stanisław CZAJKA, dr
Janusz DUNIN, doc. dr hab.
Małgorzata KŁOSSOWSKA, mgr

Jadwiga KOŁODZIEJSKA, prof. dr hab.

Stefan KUBÓW, dr

Hanna ŁASKARZEWSKA, mgr

Maria PIDŁYPCZAK-MAJEROWICZ, dr

Zofia ROGOWSKA, mgr

Jadwiga SADOWSKA, dr

Barbara SORDYLÓWA, doc. dr hab.

Romana STECZOWICZ, mgr

Janina TYSZKOWSKA, mgr

Juliusz WASILEWSKI, mgr

Stefan WRZOSEK, doc. dr hab.

Józef ZAJĄC, dr

Barbara ZAKRZEWSKA-NIKIPORCZYK, dr

Hanna ZASADOWA, mgr

Kronikę krajową oprac.

Hanna ZASADOWA, mgr

Kronikę zagraniczną oprac.

Mirosława KOCIĘCKA, mgr

Tłumaczenia angielskie

Krystyna RABIŃSKA, mgr

- MKiS
- Biblioteka Narodowa
- Katedra Bibliotekoznawstwa i Inf. Nauk UŁ
- Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego
- IKiCz BN
- Bibl. Uniw. we Wrocławiu
- Biblioteka PAN w Warszawie
- Instytut Bibliotekoznawstwa Uniw. Wr.
- WBP w Tarnowie
- Biblioteka Narodowa
- Biblioteka PAN w Warszawie
- Biblioteka PAN w Warszawie
- Bibl. Jagiellońska
- ZG SBP
- Biblioteka SGPiS
- MBP w Krakowie
- Bibl. Uniw. w Poznaniu
- Bibl. Uniw. w Warszawie

- BUW

- Biblioteka Narodowa

- Warszawa

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* uprzejmie prosi Autorów o przestrzeganie następujących zasad przy nadsyłaniu materiałów:

Artykuł nie powinien przekraczać 15 stron maszynopisu formatu A4 wraz z przypisami i ewentualnymi tablicami. Tekst maszynopisu winien być napisany z podwójnym odstępem między wierszami (ok. 30 wierszy na stronie, margines 5 cm).

Maszynopis artykułu należy dostarczyć w 3 egz. Inne materiały, jak recenzje (do 10 s. maszynopisu), sprawozdania itp. — w 2 egz. Materiały ilustracyjne (np. tablice, wykresy) powinny być umieszczone na osobnych ponumerowanych stronach z zaznaczeniem ich miejsca w tekście.

Przypisy należy umieszczać na końcu tekstu na osobnych stronach. Opis w przypisie winien składać się z: imienia i nazwiska autora, tytułu publikacji, miejsca wydania, nazwy wydawnictwa i roku wydania oraz stron, na których znajduje się cytowany fragment. W przypadku powoływania się na artykuł opis powinien zawierać: imię i nazwisko autora, tytuł artykułu, nazwę czasopisma, rok, tom, strony (od — do) lub stronę cytowanego fragmentu.

Każdy artykuł winien być zaopatrzony w streszczenie autorskie na ok. 1/2 strony maszynopisu.

Autorzy proszeni są o podawanie (prócz imienia i nazwiska) również tytułu naukowego, nazwy i adresu instytucji, w której pracują, prywatnego adresu, numeru telefonu.

Przegląd Biblioteczny drukuje materiały oryginalne, tylko takie, których Autor nie zamierza publikować w innych czasopismach. Redakcja zamawia materiały na podstawie wcześniejszego zgłoszenia tematu lub konspektu.

Materiałów nie zamówionych Redakcja nie zwraca.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów oraz wprowadzania zmian.

Cena zł w prenumeracie —
pozostałe 00-zł —

Zeszyt monograficzny 3/4 1990 poświęcony będzie przyszłości katalogów bibliotecznych. Zawiera *Forum dyskusyjne* oraz artykuły m.in. na temat: opisu bibliograficznego, jego hasła, charakterystyki rzeczowej dokumentów, formatów opisu bibliograficznego. Wśród autorów: **M. LENARTOWICZ, B. KARMAĆ, Z. MOSZCZYŃSKA-PĘTKOWSKA, T. GŁOWACKA, T. TUROWSKA, K. MALICKA, M. WROCŁAWSKA.**

Indeks 37077